

గతమెంతో ఘనకీర్తి

2013 - 2015

అలనాటి అరుదైన వ్యాసాలు

కౌముది

మీ సునిత్యం నాటి వెళ్ళెల
www.koumudi.net

విషయ సూచిక (Index)

విడాది	నెల	వ్యాసం పేరు	వ్యాస రచయిత(త్రి)	పేజీ
2013	1	ఆనాడు - ఈనాడు	శ్రీమతి భానుమతి రామకృష్ణ	4
2013	2	శ్రీ రవీంద్రుని చిత్రకళా సాధన	సంజీవ దేవ్	11
2013	3	తెలంగాణంలో కవితా మహోద్యమం	డా దాశరథి	14
2013	4	కర్ణాటక సంగీతం - ఆంధ్రులు	శ్రీపాద పినాకపాణి	21
2013	5	సాహిత్యం ప్రచారానికా? ఆనందానికా?	కురుగంటి సీతారామయ్య	29
2013	6	నాటక ప్రదర్శనలో సమయ స్ఫూర్తి	స్థానం నరసింహారావు	33
2013	7	కన్యాశుల్కం లో స్త్రీ పాత్రలు	ఏ ఎస్ రామారావు	36
2013	8	కన్యాశుల్కం లో స్త్రీ పాత్రలు - 2	ఏ ఎస్ రామారావు	41
2013	9	చరిత్రాత్మక నవల	నోరి నరసింహ శాస్త్రి	46
2013	10	ధృవతారలైన ఆంధ్ర వీరులు	అల్లూరి సత్యనారాయణ రాజు	55
2013	11	మన ఆటలు	దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి	61
2013	12	మాతృదేశ దాస్యవిముక్తికై ఆంధ్రహరిజనుల శక్త్యానుసార కృషి	వేముల కూర్మయ్య	65
2014	1	కర్ణాటక సంగీత పితామహుడు పురందరదాసు	శ్రీ శ్యామసుందర్	70
2014	2	శ్రీ త్యాగరాజస్వామి సమాధి - పూజ	విద్యాసుందరి బెంగుళూరు నాగరత్నం	74
2014	3	శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ	ప్రయోగ	78
2014	4	ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ అనంతరసాహితీ	శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు	84
2014	5	నేటి తెలుగు - నోటి తెలుగు	శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి	89
2014	6	శాస్త్ర దృష్టి	అశ్వని	93

2014	7	శ్రీ శ్రీ పాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారు	మల్లాది రామకృష్ణ శాస్త్రి	96
2014	8	మన చిత్రాల కథా వస్తువులు	ఆంధ్ర సచిత్ర వారపత్రిక	99
2014	9	తొలి పార్లమెంటు	చావలి వేంకట హనుమంతరావు	102
2014	10	పుస్తకాలు వ్రాసే తీరు	నిడమర్తి సత్యనారాయణ మూర్తి	107
2014	11	గాంధీజీ పొదుపు విధానాలు	చావలి సాంబశివరావు	110
2014	12	ఇంటి పేరంటే?	శ్రీ మేరు సోమయాజుల వరహోలు	112
2015	1	ఖద్దరు:అప్పుడు-ఇప్పుడు	పి వి సుబ్బారాయుడు	118
2015	2	కొందరు భావకవులు - స్త్రీ మూర్తులు	ఇల్లిందల సరస్వతి దేవి	121
2015	3	ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము	డా భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య పంతులు	128
2015	4	వివేకానందస్వామి	అయ్యంకి వేంకట రమణయ్య	133
2015	5	గోలకొండ కుతుబ్ సాహీ వంశము	మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మ	138
2015	6	కందుకూరి సంస్కర్త	దివాకర్ల వెంకటావధాని	142
2015	7	కన్నడ వాఙ్మయము లోని ఆంధ్ర కవులు	పెనుమర్తి వెంకటరత్నం	146
2015	8	బెర్మాండ్ రస్సెల్	పరిశీలక్	153
2015	9	ధర్మపత్ని రాజ్యలక్ష్మమ్మ	శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ	158
2015	10	జానపద సాహిత్యం - కామన్న కథ	డా ఎన్ గంగప్ప	162
2015	11	హైదరాబాదు పరిణామం	కామఋషి సత్యనారాయణ వర్మ	169
2015	12	హాలివుడ్ ని అధిగమించిన జపాన్, ఇండియాలు	కొండల్ రెడ్డి	172

ఆనాడూ - ఈనాడూ

శ్రీమతి భానుమతి రామకృష్ణ

("అంధ" వారషతిక స్వర్లోత్సవ సంచిక, 14 -1-1959)

ఆనాడు 'కృష్ణలీలలు' తెలుగు చిత్రం రాబోతోందని తొలిసారి విమానంలోంచి కరపత్రాలు విసిరేశారు, కట్టలు కట్టలుగా ప్రతివూళ్ళోనూ - నాకప్పటికి బాగా చిన్నతనం - పెద్దవాళ్ళు చెప్పుకుంటూంటే విన్న జ్ఞాపకంతో బాటు నాకూ కలలాగా గుర్తుంది. ఆడపిల్లల బడిలో. అప్పుడే 'అ ఆ'లు దిద్దడానికి ఆరంభించేసిన నేను ఆటవిడుపు సమయంలో, తక్కిన ఆడపిల్లలందరూ బడి చుట్టూవున్న ఆవరణలో ఆడుకుంటూంటే చూచి ఆనందిస్తూ నిలబడ్డాను. గురుమంటూ పెద్ద మోతతో మా బడి మీదుగా పోతున్న విమానాన్ని పిల్లలందరం నోరు తెరచుకుని చూశాం. చాలా కిందుగా పోతున్న ఆ విమానంలో నుంచి తెల్లని కాగితాలు పావురాళ్ళలా ఎగురుతూ వచ్చి కొన్ని మా బడి ఆవరణలోనూ, కొన్ని చుట్టుపక్కల వీధుల్లోనూ పడ్డాయి. మొదట్లో ఆ కాగితాలేమిటో ఎవరికీ తెలిక ఖంగారు పడ్డారు. అమ్మలక్కల్లో అలజడి బయలుదేరింది.

"స్లగ్గోస్తోందమ్మోయ్, జనాన్ని జాగ్రత్తగా ఉండమని చీటీలు వ్రాసి దొరలు విమానంలోంచి విసిరేశారట్నో?" అన్నది ఒకావిడ.

"అదేం కాదరా అంటేనూ.. మీరనుకునేదంతా ఒట్టిది. కాలజ్ఞానంలో పోతులూరి వీరబ్రహ్మాంగారు చెప్పనే చెప్పారుగా. ఆకాశంలో ఎగిరే యంత్రాలు వస్తాయనీ, అవి వచ్చినప్పట్నూ, జననష్టం కలుగుతుందనీ - ఆ యంత్రాలేమిటనుకున్నారూ ఈ విమానాలే. 'అసలు విమానం ఏ ఊరు' మీదుగా వెళితే ఆ ఊరుకు ఒక నష్టం కలగబోతోందన్నమాటే. మరో మాటే లేదు" అన్నది ఓ బామ్మగారు నిక్కచ్చిగా.

విమానంలో నుండి పడి "కృష్ణలీలలు" సినిమా కాగితాలన్నీ పిల్లలందరం, తలా ఒకటి ఏరుకుని "కృష్ణలీలలు సినిమా వస్తోందట" అంటూ సంతోషంతో గంతులు వేయడం చూసిన బామ్మగారు ఆశ్చర్యపడిపోతూ, "ఓరి మీ ఇంట వానగురవ సిలీమా! ఇంతకూ ఆ విమానంలోంచి వేసింది సిలీమా కాగితాలా? నిశిరాత్రి నీడలు మాట్లాడతాయని కాలజ్ఞానంలో చెప్పినట్లు, ఈ సిలీమావాళ్ళు గుండెలు తీసిన బంట్లు లాగున్నారే?... ఏది పిల్లలూ.. ఆ కాగితం ఓటిల్లా ఇవ్వండి" అని మా చేతిలో ఉన్న "కృష్ణలీలలు" సినిమా కాగితాన్ని అడిగి తీసుకుని తనచత్వారం కండ్లకు పని చెప్పింది బామ్మగారు.

ఆ రోజు నుండి "కృష్ణలీలలు" సినిమా ఎప్పుడొస్తుందా అని ఊరంతా ఎదురుచూశారు. అప్పట్లో మా ఊర్లో ఎక్కువ రోజులాడిన మొదటి తెలుగు చిత్రం "కృష్ణలీలలే" అంటూండేవాళ్ళు. పల్లెటూళ్ళనుండి జనం గుంపులు గుంపులుగా బండ్లు కట్టుకు వచ్చి ఒకే చిత్రాన్ని నాలుగయిదుసార్లు చూట్టానికి ఆరంభం చేసింది ఆనాటి నుండేనని కూడా అంటుంటారు. తర్వాత అంతకంటే ఎక్కువ ప్రజాదరణ పొందింది. ఆబాలగోపాలాన్ని ఆకర్షించింది. 'లవకుశ' చిత్రం. ఇప్పటికీ మర్చిపోలేను..

నాన్న ఇచ్చిన నాలుగణాలు భద్రంగా దాచుకుని నలుగురు స్నేహితురాండ్రం కలిసి నడిచి వెళ్ళేవాళ్ళం సినిమా డేదాదాకా. ఒక్కొక్కసారి బడి నుండి రావడం ఆలశ్యమయితే ఆట మొదలెట్టేస్తారేమోనన్న ఆత్రుత కొద్దీ, పరికిణీలు పైకెట్టుకుని పరుగులంకించుకుండేవాళ్ళం. బెంచీ టిక్కెట్టు కొని లోపలికెళితే, నేలటిక్కెట్టు కొన్న పల్లెటూరివాళ్ళు బెంచీలనిండా నిండిపోయి ఉండేవాళ్ళు ములుకర్రలతో సహా. ఇంక వాళ్ళను లేపడం బ్రహ్మ తరమా! మాట్లాడకుండా వెళ్ళి నేలమీదనే ఎట్లాగొట్లా సర్దుకునేవాళ్ళం.

తమలపాకుల తిమ్మలూ, సగం కాలేసిన చుట్టలూ, సినిమాలో సీతమ్మ కష్టాలు చూశ్యేక చీదేసిన బాపతూ అన్నీ మా పరికిణీలు శుభం చేసేవి. అయితే మేం ఎక్కడ కూర్చున్నది మర్చిపోయి తన్మయులమయి చూసేవాళ్ళం. ఆనాడు లవకుశ చిత్రాన్ని నాకిప్పటికీ జ్ఞాపకముంది. ఒకటికీ పదిసార్లు చూసే బస్తి జనంతో పాటు పల్లెటూళ్ళ నుండి కూడా, లవకుశ చూట్టానికి జనం విపరీతంగా విరగబడుతుంటే - హాల్లో చోటు చాలక, తెరకు వెనకవైపునున్న ఖాళీస్థలంలో కూడా జనాన్ని కూర్చోబెట్టి, తెరకు రెండువైపులా లవకుశ చిత్రాన్ని చూపించారు. ఆనాడు అదొక వింతగా చూశాం. అజ్ఞానంలోనే సుఖం ఉందన్నట్టు, ఆనాడు సినిమాలంటే ఏమిటో సినిమా టెక్నిక్ అంటే ఏమిటో ఎవరికీ తెలిదు గనుక, సినిమా చూస్తున్నంత సేపూ ఏదో పురాణం వింటున్నట్టు, హరికథాకాలక్షేపం చేసినట్టు ఎంతో శ్రద్ధాభక్తులతో చూసి ఆనందించేవారు ఆనాటి అమాయక ప్రజలు. అసలు ఆనాటి నుండి ఈనాటిదాకా వచ్చిన పౌరాణిక చిత్రాలలో లవకుశ లాంటి చక్కని చిత్రం రాలేదనే నా అభిప్రాయం.

ఈనాడు లవకుశ కంటే టెక్నికల్ గా ఎన్నో రెట్లు అందమయిన చిత్రాలూ, గొప్ప చిత్రాలూ రావచ్చు. కానీ అన్నీ ఉండి అల్లని నోట్లో శని అన్నట్టుగా కథా, కమామిషూ అంటూ, వచ్చేసరికి ఈనాటి చిత్రాలు వెనకటి చిత్రాలముందు నిలువలేవనే చెప్పాలి.

ఒక్క చిత్రానికి ఒక్కటే కథ

ఆనాడు నిర్మాతలు కేవలం ప్రజలను మోసం చేసే ఉద్దేశ్యంతో చిత్రాలు నిర్మించలేదు. ఒక కథ తీసుకుని, దాన్ని ఏవిధమయిన అపభ్రంశం పట్టించకుండా ప్రజలకు సులభంగా అర్థమయ్యేటట్లు, అరటిపండు వల్చి చేతికందించినట్లు దిద్ది ఒక్కొక్క చిత్రాన్ని ప్రజలకందించారానాటి నిర్మాతలు. ఈనాడు ఇరవై కథలు కలిపి ఒక మహాగాధగా తయారుచేస్తున్నారు. అసలు కథ ఏమిటో మానవ మాత్రుడికి అర్థం కాకుండా అందంగా లేని అడవి అధికంగా అలంకారం చేసుకున్నట్లు, కథలేని ఆ గాధను హంగుల హడావుడితో భారీ ఎత్తున చిత్రంగా నిర్మించి, 'శాటిలైట్' ను వదిలినట్లు తమ చిత్రాల్ని ప్రజలమీద వదిలి, ప్రజలను గాభరా పెట్టి, హడలగొట్టి, బెదిరించి, మాయచేసి, మత్తుమందు చల్లి డబ్బు గుంజుతున్నారా అనిపిస్తోంది. ఈనాడు తయారయ్యే కొన్ని అర్థంలేని చిత్రాలను చూస్తుంటే -

"అసలీ నాడు ఒక కథను చిత్రంగా నిర్మిస్తున్నారంటే కొందరు నవ్వుతున్నారు."

కీలకం

"ఒక కథ ఎవరి ముక్కుకు చాల్తందండి అసలు ఈనాడు ప్రజల్ని ఒక కథతో తృప్తిపరచగలమా.. ఈ మధ్య ఫలానా ఫలానా చిత్రాలకు డబ్బొచ్చిందంటే ఒక కథ తీస్తే వచ్చిందనుకున్నారా అబ్బే - ఇరవై ముప్పయి కథల్లోని ఫూటైన సన్నివేశాలు తీసుకుని, నవరసాల్లోనూ నానేసి, మంచి హిందీ ట్యూన్స్ కొన్ని మిళాయించి, హాలీవుడ్, 'ఎఫ్ ఓ' లో కొన్ని 'డ్రీమ్స్ సీన్స్' జోడించి తీస్తేనే ప్రజలు కాస్త కంగారు పడుతూ చూస్తారు. ఎకో నారాయణా అంటూ ఒక కథ తీస్తే, దానిలో ఉండే లోపాలు ప్రజలు ఇట్టే కనిపెట్టేసి విమర్శిస్తున్నారు. అదే ఇరవై ముప్పయి కథలు కలిపి తీశారనుకోండి. ఏదని విమర్శిస్తారు. చచ్చినట్లు చూస్తారు. ఈ కాలంలో కథా కాకరకాయా ఎవరిక్కావాలండీ. ఈ నా ప్రజలకు కావలసింది 'ఎంటర్ టెయిన్ మెంట్' - అంతే. అంటూ, మొన్న ఎవరో ఒక మహానుభావుడు చెప్పాడు.

ఈనాడు ఇరవై ఐదువారాలు పోయిన చిత్రాన్ని ఇరవైసార్లు చూసిన పెద్దమనిషిని "ఏం చూశావు నాయనా!" అని అడిగితే "అదేనండీ ఆలోచిస్తున్నాను" అంటున్నాడు, "కథేమిటి" అంటే కథ మాత్రం అడక్కండి అంటున్నాడు. ఆనాడు ఇట్లా అనే వాళ్ళా! ఎలా

వుంది సినిమా అని అడగనివాడు పాపాత్ముడు - చాలా బాగుందయ్యా అంటూ కథంతా చెప్పేవాళ్ళు. అసలీనాటి చిత్రాల్లో కథంటూ ఉంటేకదా చెప్పడానికి. కథ చెప్పడానికి బదులు కత్తియుద్ధాలు బాగున్నాయనీ, ఫలానావాళ్ళు డాన్సులు బాగున్నాయనీ చెబుతున్నారు. పూర్వం, ప్రజలు తెరమీద పాత్రలను చూసి ఆనందించేవారేగాని, పాత్రధారులెవరో ఎరగరు. అసలు పాత్రధారులెవరో తెలుసుకోవాలన్న ఆసక్తి కూడా ఆనాడు ప్రజల్లో ఎక్కువగా ఉండేదికాదు. వాళ్ళకు కావలసింది మంచికథ, తియ్యటి సంగీతం ఉండే చిత్రం. అలాంటి చిత్రాన్ని ఎన్నిసార్లయినా చూసేవాళ్ళు. ఎంత దూరాన్నుంచైనా వచ్చేవాళ్ళు.

ఈనాడు ప్రజలు తెరమీద పాత్రల్ని చూట్టంలేదు. పాత్రధారుల్ని చూస్తున్నారు. తమ అభిమాన పాత్రధారుడు ఏ చిత్రంలో నటించినా, ఏ పాత్ర ధరించినా ఆ పాత్రధారుడి పిలక కట్టుకుని బయటికి లాగి పాత్ర నుంచి వేరుచేసి చూసి ఆనందిస్తున్నారు. ఆనాడు ప్రజలు రాముణ్ణి, లక్ష్మణుణ్ణి, చూట్టానికి పరుగెత్తితే, ఈనాడు రామారావునూ, నాగేశ్వరరావునూ చూట్టానికి పరుగెత్తుతున్నారు.

ఆనాడు ఒక చిత్రంలో ఇద్దరు ముగ్గురు నటీనటులుంటే, ఏది ఎవరోపేర్తో తెలీకుండానే ఒక్కొక్కళ్ళు ఆ చిత్రాన్ని పది పదకొండు సార్లు చూసేవాళ్ళు - 'గృహలక్ష్మి'లో కన్నాంబ ఎవరో, కాంచనమాల ఎవరో నిన్న మొన్నటిదాకా చాలామందికి తెలీదు. ఆనాడు పాత్రధారులెవరో ఎట్లావుంటారో చూడాలన్న ఆసక్తి పసిపిల్లల్లోనే ఎక్కువగా ఉండేది.

స్థారు మా ఊరోచ్చింది

ఒకసారి మా ఊరుకు ఎవరో సినిమా స్థారు వచ్చిందని పుకారు పట్టింది. కొందరు కాంచనమాలే వచ్చిందన్నారు. కాదు కాదు కన్నాంబ అన్నారు కొందరు. వీళ్ళిద్దరూ కాదు ఎవరో కొత్తస్థారట, అన్నారు మరికొందరు. అసలా సినిమా స్థారెట్లా ఉంటుందో చూడాలని మా స్కూల్లో కొంతమంది పిల్లలం తీర్మానించుకున్నాం. ఆవిడ ఎక్కడ దిగిందో మెల్లిగా కూపీ తీశాం. వెతకబోయిన తీగ కాలికి తగిలినట్లు, ఆ సినిమా స్థారు ఎవరో కాదు మా స్కూల్లో చదివే పిల్ల అక్కయ్యే అన్నారు. ఇంకేం రొట్టె విరిగి నేతిలో పడ్డట్లు సంతోషించాం. స్కూలు వదిలేయగానే అందరం ఆ పిల్లచుట్టూ మూగాం. సంతోషించాం. వాళ్ళక్కయ్యను చూపించమని ఎట్లా అడగాలో తెలీక కాసేపు తికమకపడి ఒకళ్ళ చెవులు ఒకళ్ళం కొరుకున్నాం. మా నవ్వులూ, గుసగుసలూ చూసి ఆ పిల్లకేదో సందేహం కలిగింది. చివరకు ధైర్యం చేసి "ఏమోయ్ - మరీ - మరీ మీ అక్కయ్య సినిమాలో" అని మేం పూర్తి చేయకముందే ఆ పిల్ల తారాజువ్వలా లేచింది మా మీదకి - "అవునూ - మా అక్కయ్య సినిమా స్థారే అయితే మీకేం మిమల్నేం చేసింది సినిమాలు చూడందే ఉండలేరు గానీ, సినిమాలో వేషాలేస వాళ్ళంటే ఎందుకమ్మా అంత ఎగతాళి" అంటూ ఆ పిల్ల కరవబోయింది మమ్మల్ని.

మేం తెల్లబోయాం - సినిమాల్లో వేషాలేసే వాళ్ళంటే నీచంగా చూసే ఆ కాలంలో, వాళ్ళక్కయ్య సినిమా స్థారని మేమంతా ఆ పిల్లను ఎద్దేవా చేస్తున్నామనుకుంది పాపం - అదేం కాదని, కేవలం వాళ్ళక్కయ్య ఎట్లా ఉంటుందో ఒక్కసారి చూస్తే మా జన్మ తరిస్తుందనీ, ఎంతో వినయవిధేయతలతో ప్రాధేయపడ్డాం. ఆ పిల్ల చాలాసేపు బిగువు చేసి, చివరకు ఎట్లాగయితేనేం వాళ్ళక్కయ్యను మాకు చూపించడానికి ఒప్పుకుంది - ఎప్పుడు వెళ్ళి వాళ్ళక్కయ్యను చూడవచ్చునో చెప్పింది. భక్తి శ్రద్ధలతో విన్నాం. కానీ ఇంట్లో అమ్మా నాన్నా వాళ్ళకు తెలిసినా, స్కూల్లో అయివారమ్మలకు తెలిసినా వీపు చితక్కొడతారు. అదంతా జాగ్రత్తగా ఆలోచించి, ఆ రోజు మధ్యాహ్నం స్కూలు ఎగనామం వేసి బయల్దేరాం. ఆ సినిమా స్థారు చెల్లెలివెంట - ఆ పిల్ల మమ్మల్ని బయట వాకిట్లోనే ఉంచి తను మాత్రం లోపలికెళ్ళింది. మారుమూలవున్న వాళ్ళ ఇంటిముందు కొన్ని గంటలు పడిగాపులు పడ్డాం పిల్లలందరం. చాలా సేపటికి ఆ పిల్ల బయటకొచ్చి మమ్మల్ని లోపలకు రమ్మని సాంజ్చి చేసింది. మేమంతా సంతోషంతో ఒక్కసారిగా లోపలికి పరుగెత్తాం ఆ పిల్ల టక్కున మాకడ్లు నిలబడి ఉస్ మెల్లిగా శబ్దం చేస్తే అక్కయ్యకు తలనొప్పి అన్నది. మేం హడలిపోయి అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ లోపలికెళ్ళాం. దేవలోకంలో నుంచి దిగివచ్చిన రంభలాగా ఆ సినిమాస్థారు మాకు దర్శనం ఇవ్వబోతోందని ఆశించి వేయికండ్లతో ఎదురు చూశాం. ఆవిడ ఏవైపునుంచి వస్తుందోనని దిక్కులు చూస్తూ నిలబడినాము.

"ఈవిడే మా అక్కయ్య" అంటూ మా ముందే నేలమీద దిండేసుకుని పడుకుని ఉన్న నల్లటి దుక్కలాంటి ఒక ఆడమనిషిని చూపిందాపిల్ల తెల్లగా, సినిమాలో కనిపించినట్టే కనిపిస్తుందనుకున్నాం. మా కంటికి ఆవిడ పనిమనిషికంటే అన్యాయంగా కనిపించింది. ఒక్క క్షణం అక్కడవరో "మరీ, సినిమాలో అందరి ముఖాలూ తెల్లగా కనిపిస్తాయే, అదేమిటీ మీ అక్కయ్య ముఖం అంత నల్లగా ఉందీ, పాతచింతపండులాగా!" అన్నారు. "ముఖాలూ అన్నీ ఒకటిగానే కనిపిస్తాయట సినిమాలో" మా అక్కయ్య చెప్పింది అన్నదాపిల్ల.

"అన్నట్టు మీ అక్కయ్యను మేం ఏ సినిమాలోనూ చూశ్చేదే ఏం వేషాలేసింది!" అంటూ ఓ చచ్చు ప్రశ్న వేసింది మరోపిల్ల.

"ఓ యబ్బో.. ఇంకా, చాలా వేషాలేసింది. అసలు మా అక్కయ్య లేని సినిమాలేదే!" అన్నదా పిల్ల.

అసలు ఎక్స్ట్రా వేషాలంటే ఏమిటో ఆనాడు మాకేం తెలుసు. అవేవో చాలా పెద్ద వేషాలేగాబోలనుకున్నాం అదే ఇనాటి పిల్లల్ని కదిలిస్తే ఏది ఎలాంటి వేషమో చెప్పడమే కాకుండా, చాలా పెద్ద పెద్ద విషయాలు మాట్లాడతారు.

నాపసానిలాటి పాపలు

మొన్న ఆ మధ్య సినిమాలో చేరాలంటూ వచ్చిన ఒక పాపను చూశాను. ఆ పాపవెంట వాళ్ళ అవ్వగారు కూడా వచ్చింది. ఇంక ఆ పాప వయసుకు మించిన మాటలూ, చేష్టలూ చూస్తుంటే ఆశ్చర్యంతో గుడ్లు తేలేశాను. ఆ పిల్ల వయసెంతో తెలుసా అని అడిగింది నా పక్కనున్నావిడ. తెలీదన్నాను. డెబ్బై ఏండ్ల ముసల్లి ఆ పాప అన్నదావిడ. నాకు నవ్వొచ్చింది. నిజంగానే ఆపిల్ల అన్ని విషయాలూ, కాచి వడియకట్టిన నాపసానిలాగా చేతులు త్రిప్పుతూ చెబుతోంది కబురు. అదంతా ఈ రోజుచలాకీతనం కింద చలామణి అయినా, రేపు ఆ పిల్ల భవిష్యత్తుకి ఆ చలాకీతనం హాని కలుగజేస్తుందనిపించింది. ముద్దుకూడా హద్దుండాలి. పిల్లలు ఏ వయసుకు తగినట్టు ఆ వయసుకుంటేనే వాళ్ళ జీవితాలయొక్క పునాదులు చెక్కు చెదరకుండా ఉంటాయి. ఆనాడు పసిపిల్లల్లో తెలివితేటలుంటే చదువు సంధ్యల్లో ఉండేవి మిగతా విషయాలలో వయస్సుకు తగినట్టే ఉండేవాళ్ళు ఆనాటి పిల్లలు - ఈనాడు పిల్లలు పుడుతూనే సకల శాస్త్రాలూ చదివి మరీ పుడుతున్నారు. ఇంక వాళ్ళకు సినిమాలకోసం చలాకీతనం అంటూ నేర్పిస్తే అగ్నికి గుగ్గలం తొడయినట్టే.

చలాకీతనం అంటే నాకు. కీ.శే. శ్రీ గూడవల్లి రామబ్రహ్మాంగారు జ్ఞాపకం వస్తారు.

ఒకరోజు కోర్టుపనిమీద చెన్నపట్నం బయలుదేరిన నాన్న వెంట నేనూ పట్నం చూస్తానంటూ బయలుదేరాను. పట్నం అంతా చూసిన తర్వాత సినిమాలు తీసేచోటు చూపించమని నాన్నను వేధించడం మొదలుపెట్టాను. నాన్నకు మిత్రులు శ్రీ డా. గోవిందరాజుల సుబ్బారావుగారు అప్పట్లో మాలపిల్లలో వేషం వేస్తున్నారు. ఆయన ద్వారా నాన్న నాకు మాలపిల్ల, ఆమె చెల్లెలు, కథానాయకుడు, ముగ్గురూ కలిసి పాడుతున్నారు. ఏదో పాట - నా అభిమానతార కాంచనమాలను ఆ రోజు కళ్యాణా చూశాను.. ఇంక నా సంతోషం చెప్పతరం గాదు. ఊరికి వెళుతూనే నేను సాధించిన ఘన విజయాన్ని గురించి నా స్నేహితురాండ్రందరితోనూ చెప్పదలచుకున్నాను. షూటింగ్ అయిపోయింది. నాన్ననూ, నన్నూ రామబ్రహ్మాంగారికి పరిచయం చేస్తూ, "ఈ పాప చాలా బాగా పాడుతుందండీ" అన్నారు డా.గోవిందరాజుల సుబ్బారావు గారు.

"అట్లాగా ఏది ఒక పాట పాడమ్మా" అన్నారు రామబ్రహ్మాంగారు.

పట్నం చూట్టానికి వచ్చిన నన్ను పాట పాడమంటారని నాకేం తెలుసు. పైగా నా అంతట నేను పాడితే వినాల్సిందేగాని, "ఏది ఓ పాట పాడమ్మా" అంటే ఆనాటి నుండి ఈ నాటికి పాడలేని నేను ఆ రోజు కూడా రామబ్రహ్మాంగారు పాడమనే సరికి భయంతోనూ, సిగ్గుతోనూ, బిగుసుకుపోయాను. తల భూమిలోకి దించుకుని హీనస్వరంతో ఏదో పాడాను:

'ఈ పాప మాలపిల్ల చెల్లెలు వేషానికి బాగుండేది కదండీ' అన్నాడు డా.గో. సుబ్బారావుగారు.

'కాళింది' దొరికింది.

'బాగుండేది కానీ, ఈ పాపకు చలాకీతనం లేదు. ఇంత సిగ్గు భయాలుంటే ఈ అమ్మాయి సినిమాలకు పనిరాదు' అన్నారు రామ్మబహ్మాంగారు. బ్రతుకు జీవుడా అనుకున్నాను. చలాకీతనం లేకపోవడం వల్ల ఆ రోజు బ్రతికి బయటపడ్డాననుకున్నానే గానీ, ఆ తర్వాత 'వరవిక్రయం' అనే కథలో కాళింది అనే పిల్ల నా కోసం కాచుక్కూర్చునుందని నాకేం తెలుసు. కాళింది వేషం వేయడానికి ఒకమ్మాయి కావాలంటూ కాలికి బలపం కట్టుకుని వెతుకుతున్నారు శ్రీ సె.పుల్లయ్యగారు. ఆయన కంటికి నేనే కనిపించాలా. "ఏది ఓ పాట పాడు అమ్మడా" అన్నారు పుల్లయ్యగారు. మళ్ళీ ఎప్పట్లాగే బిగుసుకుపోయాను. ఆయన ఎదురుగా పాడే ధైర్యంలేక గోడవైపు తిరిగి, గొర్రెలా తలవంచుకుని ఇష్టంలేకుండా ఏడుపు ముఖంతో ఏదో పాడాను. పుల్లయ్యగారు కూడా "ఈ అమ్మాయి సినిమాకి పనికిరాదు అంటార"ని ఆశించాను. కానీ కథ అడ్డం తిరిగింది.

పుల్లయ్యగారు నవ్వుతూ, "అసలీ అమ్మాయేనండీ మా కాళింది" అన్నారు నాన్నతో. నాన్నకూడా ఆశ్చర్యపోయాడు. నటించే అవసరం లేకుండా అన్ని విధాలా నన్ను పోలిన కాళిందిలాంటి ... నాకు తొలిచిత్రంలోనే గనక దొరక్కపోయినట్లయితే బహుశా నాలాంటి బెదురు గొడ్డుకు సినిమాల్లో అసలు స్థానం ఉండేది కాదు. దానికి తగినట్లు సినిమాలంటేనూ, సినిమాల్లో వేషాలేసేవాళ్ళంటేనూ నీచంగా భావించే ఆకాలంలో సినిమాల్లో నటించడం అంటే నాకు సుతారమూ ఇష్టం ఉండేది కాదు. సినిమాలు చూడటం వరకేగానీ, అనుకరించడం తప్పుగా భావించేవాళ్ళానాడు ఏ ఇల్లాలైనా పొరపాటుని కాస్త ఎత్తుగా బర్మాముడి వేసుకుని పూలు చుట్టుకుంటే, వెంటనే "సినిమా ఫ్యాషన్లు చేసుకుందరా" అంటూ ఆవిణ్ణి వెలేసినట్లు చూసేవారు.

ఒకసారి మా వీధిలో ఉన్న పోస్ట్ మాస్టరుగారి భార్య చుక్కమ్మ.. గృహలక్ష్మిలో కన్నాంబగారు వేసుకున్నట్లు ఎత్తుగా బర్మా ముడి వేసుకుని, పూలు చుట్టుకుని మా పక్కంటికి పేరంటానికి వచ్చింది. ఆవిడతో అంతకుముందు ఎంతో ఆప్యాయంగా మాట్లాడే అమ్మలక్కలందరూ ఆవిడ బర్మాముడి చూడగానే రక్కున మాట్లాడటం మానేశారు. పాపం ఆవిడ చిన్నబుచ్చుకుని ఇంటికి వెళ్ళిపోయింది. ఆవిడటు వెళ్తూనే "ఏవమ్మోయ్ వదినా ఇది విన్నావా చుక్కమ్మ సినిమాల్లో చేరబోతోందట్టే" అంటూ ఆరంభం చేసిందో కలహకంఠి. "మరీ తెలీడంలా ఆ బర్మాముడి, ఆ వాలకం చూస్తుంటే సినిమాస్టారులాగా" అంటూ మూతి విరిచింది ఒకావిడ.

ఎన్నిమారినా

ఆనాటికానాడు ప్రజల్లో సినిమా మోజు ఎక్కువయ్యేకొద్దీ, ఒకప్పుడు చుక్కమ్మనన్నవాళ్ళే బర్మాముళ్ళు వేసుకోవడం దగ్గర్నుంచీ చేతుల్లేని జాకెట్లతో సహా వేసుకోవడం మొదలు పెట్టారు. అప్పట్నుంచీ ఒకళ్ళను చూసి ఒకళ్ళు ఫాషన్లలో సినిమాలకంటే అడ్వాన్సుగా వెళ్ళడం మొదలెట్టారు. ఈనాడు సినిమా ఫ్యాషనంటూ ఏమీ మిగలేదు. ప్రజలు దగ్గర్నుంచీ ఫాషన్లు నేర్చుకుంటున్నారు సినిమావాళ్ళు. రోజులు మారాయి. ఆ నాడు ఫలానా పిల్ల సిగ్గులేకుండా సినిమాల్లో డాన్సు చేస్తోందట్టే అన్న అవ్వగార్లే ఈనాడు మనవరాళ్ళ భరతనాట్యానికి స్వయంగా తాళం వేస్తున్నారు. పిల్లలు సినిమాలు చూసి చెడిపోతున్నారనీ, పిల్లల్ని సినిమాల్లో చేర్చడం కంటే ఉరిపోసుకు చావడం మేలనీ, ఉపన్యాసాలిచ్చిన పెద్దలే ఈనాడు తమ పిల్లల్ని వెంటబెట్టుకుని మా పెద్దమ్మాయి బాగా పాడుతుంది. మా చిన్నమ్మాయి బాగా డ్యాన్సు చేస్తుంది అంటూ ముందుకొస్తున్నారు. కాలం మారింది. మనుషులు మారారు. కానీ సినిమా కథలు మాత్రం మారలేదు.

మూడడుగులు ముందుకు వోస్తే

"ఎక్కడున్నావే గొంగళి అంటే వేసినచోట్టే" అన్న సామెతగా తయారవుతున్నాయి ఈనాడు కొన్ని చిత్రాలు. ఆనాటి నుండీ ఈనాటి దాకా పరమపద సోపానపటంలో నాలుగు మెట్లు పైకి వెళ్ళడం, పాము కరిస్తే కిందికి జారడంలాగా ఉంది చలన చిత్ర పరిశ్రమ పరిస్థితి. కొన్ని ఉత్తమ చిత్రాలు పరిశ్రమను నాలుగు మెట్లు పైకి తీసుకువెళితే, కొన్ని చెత్త చిత్రాలు పరిశ్రమను పదిమెట్లు క్రిందికి లాగుతున్నాయి. ఆనాడు పరిశ్రమలో అడుగుపెట్టిన వ్యక్తులందరికీ ఏదో ఒక అడ్రసు ఉండేది. కొంత చదువూ సంస్కారమూ ఉండి,

చలనచిత్ర నిర్మాణం ఒక కళగా భావించి, ఇంట్లోనుంచి డబ్బు తీసుకొచ్చి సినిమాల్లో పెట్టి చేతులు కాల్చుకున్నవాళ్ళేగానీ, ఈనాడులాగా కేవలం తాడూ బొంగరం లేని వ్యక్తులు ఆనాడు రాలేదు. ఒకప్పుడు ఒక చిత్రానికి కొంతయినా పెట్టుబడి పెడితేనే ప్రొడ్యూసరు కాస్తో కూస్తో 'టెక్నిక్' తెలిసి, అనుభవం ఉంటే డైరెక్టరు. ఈనాడు ఇట్లా చూసినవాళ్ళు అట్లా ప్రొడ్యూసరు, డైరెక్టరు అయిపోతున్నారు. నలుగురైదుగుర్ని చంపందే డాక్టరు కాదన్న సామెత నాలుగయిదు చిత్రాలు తీసిందాకా షాటు ఎట్లా తీయాలో తెలియకుండానే డైరెక్టరుగా చెలామణి అవుతున్నారీనాడు కొందరు అదృష్టవంతులు. డిస్ట్రిబ్యూటర్లు, టెక్నిషియన్లు చల్లగా ఉన్నవాళ్ళూ ఈనాడు ఎవరైనా ప్రొడ్యూసరు కావచ్చు, ఎవరైనా డైరెక్టరు కావచ్చు.

ఒకప్పుడు ఒకళ్ళు ఒక చక్కని చిత్రాన్ని నిర్మిస్తే, ఆ చిత్రానికన్నా మిన్నగా ఇంకో చిత్రాన్ని నిర్మించాలనే కళాభిమానంతోనూ, ఉత్సాహంతోనూ కృషిచేశారు కొందరు. ఈనాడు అర్థంలేని చిత్రానికి అనవసరంగా డబ్బోస్తే, డబ్బు రావడానికి ఆ చిత్రంలోగల ప్రత్యేక అవలక్షణాలేమిటో కనుక్కుని, అంతకు మించిన అవలక్షణాలతో మరొక చవకబారు చిత్రాన్ని తయారు చేసి ప్రజలకందిస్తున్నారు కొందరు.

ఒకళ్ళు 'సీతారామ యుద్ధం', అంటే మరొకళ్ళు 'హనుమంతుడి తోక' అంటూ ఆరంభిస్తున్నారు. 'అసలు సీతకూ, రాముడికి యుద్ధం ఏమిటరా మీ పిండాకూడా' అని అడిగే దిక్కులేదు. ఒకవేళ ఎవరికి తెలీకుండా సీత, రాముడితో యుద్ధం చేసింది కాబోలు అనుకుని మతులు పోయి చూస్తున్నారీ నాడు ప్రజలుకూడా. మరి సీతారామయుద్ధం అంటూ వాళ్ళెవరో తీస్తున్నారు కదా మళ్ళీ హనుమంతుడి తోక అంటూ వేరే చిత్రం తయారు చేయడం ఎందుకు? అని అడిగితే అబ్బే వాళ్ళు హనుమంతుడు వేరు ఇది వేరు. మా కథలో హనుమంతుడి తోకే 'హీరో' అంటున్నారు. ఇంకో కోతుల మేకప్ కోసం కొబ్బరి పీచుకు ఎక్కడలేని డిమాండు. ఆనాడు హనుమంతుడి తోక నిజమైందా లేక పీచుదా అనే విషయాన్ని ప్రజలకు తెలీకుండా తీయడానికి ప్రయత్నించారు. ఈనాడు ఇది ఒట్టి కొబ్బరి పీచుతోక అని నిరూపిస్తున్నారు.

ఇంతకంటే పూర్వం వచ్చిన పౌరాణిక చిత్రాలే వెయ్యి రెట్లు నయం అనిపించేటట్లు తీస్తున్నారీనాడు కొన్ని పౌరాణికాలు.

దక్షిణదేశంలో నేటి చలనచిత్ర పరిశ్రమ టెక్నికల్ గా ఎంతో ఉన్నస్థాయికి వెళ్ళినా, ఇంకా అందుకోవలసిన శిఖరాలను అందుకోలేక పోతోందనే చెప్పాలి.

హాలీవుడ్ నిర్మాతలు పదిహేను సంవత్సరాల క్రితం టెక్నికల్ చిత్రాలు తీయడం మొదలు పెట్టారు. మనం ఇంకా గేవా కలర్ లోనే ఉన్నాం. వాళ్ళు సినిమా స్కోపులు దాటి పోతున్నారు. మనం ఇంకా బైస్కోపుల్లోనే ఉన్నాం. రోజూ రోజూకూ తారాస్థాయి నందుకుంటున్న హాలీవుడ్ వాళ్ళ చిత్రాలు చూస్తుంటే మనం ఎక్కడున్నామా అనిపిస్తుంది. ఆనాడు మన్నుతిన్న కృష్ణుడి నోట్లో యశోదమ్మ ప్రపంచాన్నంతా చూసినట్లు, ఈనాడు హాలీవుడ్ వాళ్ళు ప్రపంచాన్నంతా సినిమా స్కోపులో ఇమిడ్చి చూపిస్తున్నారు.

గంగిగోవుపాలు

మనం కూడా ఆ విధంగా సినిమా స్కోపు చిత్రాలను తీయగలిగిననాడు, భారతం, రామాయణం లాంటి, గొప్ప పౌరాణిక గాధలను ఖండఖాండాలుగాను, పిండ పిండాలుగానూ చేయకుండా యథాతథంగా తీసే అవకాశం ఉంటుంది. ఈనాడు సినీల్ బిడిమిల్ 'టెన్ కమెండ్ మెంట్స్' చిత్రం తీశాడంటే హడలి చచ్చేట్లు తీశాడు. కేవలం మానవ సృష్టి, అనుకోడానికి వీల్లేనంత అంతస్తుకెళ్ళి తీశాడు. అలాంటి గొప్ప గాధను ఏ విధంగా తీస్తే బాగుంటుందో, ఆ విధంగానే తీయడానికి కృషిచేసి, అదే తన జీవిత లక్ష్యంగా భావించి తీశాడామహనీయుడు. అలాంటి గొప్ప చిత్రాలను నిర్మించాలంటే మనవాళ్ళు ఆర్థికంగా నిలవలేకపోవచ్చు. కానీ ఒక మంచి చిత్రాన్ని నిర్మించడానికి నలుగురయిదుగురు నిర్మాతలు కలిసి సమిష్టిగా కృషిచేయవచ్చు. ముఖ్యంగా చిత్ర నిర్మాణం కేవలం సమిష్టి కృషి మీదనే ఎక్కువగా ఆధారపడివుంటుంది. ఒక చిత్రం విజయవంతం కావాలంటే దానికి ఎంతో మంది పాటుపడాలి. అలాంటప్పుడు నలుగురు

నాలుగు చెత్త చిత్రాలు తీసేబదులు, నలుగురూ కలిసి ఒకమంచి చిత్రాన్ని నిర్మించగలిగిననాడు పరిశ్రమ ఎంతయినా బాగుపడుతుంది. 'గంగిగోవు పాలు గంటడైనను చాలు' అన్నట్టు అలాంటి ఉత్తమ చిత్రాలు కొద్దిగా వచ్చినా చాలు.

ఈనాడు 'నామ్ నీశానీ' లేని నలుగురు కలిసి కంపెనీ పెట్టి ఒక చిత్రాన్ని ఆరంభించడం ఆ చిత్రం పూర్తయ్యేలోగానే నలుగురూ విడిపోయి నాలుగు కంపెనీలు లేపడం, మళ్ళీ ఆ నాలుగు కంపెనీల్లోనూ ఒక్కొక్క కంపెనీకి నలుగురు భాగస్థులు చేరడం, తీసే చిత్రాలు పూర్తిగాకముందే మళ్ళీ ఆ నాలుగు కంపెనీలోని భాగస్థులూ విడిపోయి, నాలుగు నాలుగు పదహారు కంపెనీలు లేవదీయడం జరుగుతోంది. ఈనాడు మదరాసులో ఏ వీధిలో చూసినా ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి. కేవలం వ్యాపార దృష్టితో బయలుదేరుతున్న ఇలాంటి కంపెనీలవల్లనే ఈనాడు పరిశ్రమ చెదలు పట్టింది.

భారతదేశంలో హిందీ చలనచిత్ర పరిశ్రమ తర్వాత, చెప్పుకోతగ్గ ఉన్నతస్థాయిలో నడిచింది, తెలుగు చిత్రపరిశ్రమ ఒక్కటే. శాంతారాం లాంటి గొప్పవాళ్ళు కొందరు తీసే చిత్రాలు మినహాయించి, ఈ మధ్య వచ్చే కొన్ని హిందీ చిత్రాలు కూడా ఆడవాళ్ళు సిగరెట్లు కాల్చే చిత్రాలే.. రాను రాను కొన్ని హిందీ చిత్రాలు చూస్తుంటే చవకబారు ఇంగ్లీషు చిత్రాలను డబ్ చేశారా అనిపిస్తోంది. ఆ విషయంలో దక్షిణ దేశంలో తయారయ్యే చిత్రాలే ఎన్నోరెట్లు మెరుగనిపిస్తుంది.

మొన్న ఆ మధ్య మద్రాసు ఆర్థికమంత్రి శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యంగారు కూడా తెలుగు చిత్రాలను ఎక్కువగా ప్రశంసించారు. తెలుగు చిత్రాలు ఎంతో క్లిన్ గానూ, నీట్ గానూ ఉంటాయనీ, ఉత్తమ చిత్రాలు తీయడంలో తెలుగువారికే అగ్రతాంబూలం ఇవ్వాలనీ అన్నారు.

ఈ మధ్య తయారవుతున్న కొన్ని చవకబారు చిత్రాళు తప్పితే గత ఇరవై సంవత్సరాల్లోనూ తెలుగు చిత్రపరిశ్రమ చెప్పుకోతగ్గ ఉన్నతస్థాయి నందుకున్నదనే చెప్పాలి. చక్కని చిత్రాలు తీస్తూ, పరిశ్రమకే గర్వకారణమైన కొన్ని సంస్థలు ఈనాడు డబ్బుకోసం కత్తి యుద్ధాలు తీస్తున్నారంటే, కంచె చేసు మేస్తే సామెతగా పరిశ్రమ ఎంత దిగజారిపోతోందో తెలుస్తోంది.

ఇంతటైనా పౌరాణికాలు, జానపదాలూ, మనక్కూడా సినిమాస్కోపులోచ్చేదాకా ఆపి, ప్రజల విజ్ఞాన వికాసాలకు తోడ్పడే ఉత్తమ సాంఘిక చిత్రాలు నిర్మించగలిగితే పరిశ్రమ మరింతగా ఔన్నత్యాన్ని అందుకోగలదని నా అభిప్రాయం.

శ్రీ రవీంద్రుని చిత్రకళా సాధన సంజీవదేవ్

(1961 లో ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వెలువరించిన 'రవీంద్ర శతజయంతి ' సంఘికలో ప్రచురించబడిన వ్యాసం)

రసం, రూపం. రసం రూపంలోకి రూపాంతరంచెందితే కళ. రూపం రసంలోకి పరివర్తనం చెందితే ఆనందానుభూతి అది మాటకావచ్చు, ఆటకావచ్చు, పాట కావచ్చు, పటంకావచ్చు.

ధ్వని సంగీతంకాదు, గతి నృత్యంకాదు, శబ్దం కవితకాదు, వర్ణం చిత్రమూకాదు, లయమయ ధ్వనిమాత్రమే సంగీతం, లయమయ గతిమాత్రమే నృత్యం, లయమయ శబ్దమాత్రమే కవిత. అదే విధంగా లయమయ వర్ణమాత్రమే చిత్రం. ఇక్కడ వర్ణం అన్నప్పుడు రేఖ అని కూడా అర్థం. ఏదో ఒకరంగులేని రేఖ ఉండదు.

రవీంద్రుని జీవితమే ఒక గొప్ప లయ. ప్రాణ స్పందన ప్రతివారిలోనూ ఉంటుంది. ఎక్కువ మందిలో చైతన్యం నిద్రాణమై ఉంటుంది. కనుక వారు ఆ ప్రాణస్పందనాన్ని అనుభూతి చెందలేరు. ఏ కొద్దిమందిలోనో చైతన్యం జాగృతమై ఉన్నందున వారు ఆ ప్రాణస్పందనాన్ని అనుభూతి చెందుతుంటారు. అందువల్ల, వారి జీవితాలే ఒక గొప్ప లయగా మారుతవి. లయమయ జీవితంలో కళాసాధన రూపొందకుండా ఉండజాలదు. అందుకే రవీంద్రుని జీవితంలో సాహిత్యం, సంగీతం. నాట్యం, చివరకు డెబ్బయి వయసులో చిత్రకళా వికసించినవి.

తన చిత్రరచనా ప్రారంభాన్ని గురించి రవీంద్రుడే స్వయంగా చెప్పుకున్నాడు:

" అసంబద్ధ మయినదానికీ, అప్రాముఖ్యమయిన దానికీ లయ ఒక వాస్తవికతను ప్రసాదిస్తుందని నేను తెలుసుకొన్నాను.

అందువల్ల, నా వ్రాతపుస్తకాల్లోని కొట్టివేతలు ఎప్పుడయితే పాపులరగా విముక్తి కోసం అరుస్తూ వాటి అసందర్భపు కురూపత్వంలో నాకళ్ళ ను బాధింపసాగినవో అప్పుడు నేను విశదంగా వున్న నా కార్యాన్ని సాగించటానికంటే వాటిని ఆపదనుంచి కరుణామయ స్థితి అయిన లయబద్ధతలోకి ఉద్ధరించటంలోనే ఎక్కువ సమయం తీసుకొన్నాను."

ఈ విధంగా తన వ్రాతపుస్తకాల్లో కవితలను సరిదిద్దుకొంటూ కొట్టివేతలుగా ఉపయోగించిన రకరకాల గీతల ద్వారా రవీంద్రుని చిత్రరచన ప్రారంభ మయింది. రవీంద్రుని చిత్రకారుని వేషంలో లోకానికి తెలిసిన తన డెబ్బయ్యో ఏట అయినా, అంతకుపూర్వం అనేకసార్లు చిత్రాలు వేయ ప్రయత్నించినట్లు ఆయన జీవనస్మృతుల్లోనూ ఇంకా జగదీశచంద్రబోస్ మొదలైన కొందరు మిత్రులకు వ్రాసిన బెంగాలీ ఉత్తరాల్లోనూ ఉల్లేఖించబడి ఉన్నది.

వాటిల్లో రవీంద్రుడు తన చిత్ర సాధన గురించి వినోదాన్నీ, విజ్ఞానాన్నీ ఇచ్చే విషయాలు ఎన్నో వ్రాశాడు. ఆ బెంగాలీ ఉత్తరాలనుంచి ఇక్కడ అనువాదాలు ఇస్తే చాలా బాగుంటుంది, కాని అందుకు ఇక్కడ స్థలాభావం.

రవీంద్రుని కవితలు ఏదో అర్థంతోటి, భావం తోటి, ఏదో అనుభూతితోటి గర్భితమైవుంటాయి. కాని, రవీంద్రుని చిత్రాలు అలాకాదు. అవి ఏ అర్థాన్నీ, ఏ భావాన్నీ ప్రదర్శించక, కేవల లయమయ రూపాలే. వాటి లయమయ రేఖలూ, రంగులూ కంటికి దృశ్యానందాన్ని ప్రసాదిస్తవి అంతేకాని, అని ఏ రూపానికో, భావానికో అను కృతులు కానీ ప్రకృతికి ప్రతికృతులు కానీ కావు, అవి వాద్యసంగీతం లాంటివి. ఈ సందర్భంలో రవీంద్రుడే మళ్ళీ స్వయంగా వ్రాసుకొన్నాడు. ఆ మాటల తాత్పర్యము:

" నా చిత్రాలు రేఖల్లో నా పద్యరచనలు. ఏదైనా అవకాశంవల్ల అవి గుర్తించబడలని వస్తే, వాటి లోని రూపం యొక్క లయాత్మక ప్రాధాన్యాన్ని బట్టి అలా జరగాలనిందే కాని అవోకభావాన్ని విశదీకరిస్తవనో లేక ఒక వాస్తవానికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తవనో కాదు."

రవీంద్రుని చాలా చిత్రాల్లోని రూపాలు ఈ బాహ్య జగత్తులోని ఏ పరిచితరూపానికీ సాదృశ్యాన్ని కలిగి ఉండవు. అవి అధోచేతనలో అణగివున్న ఆదిమస్వరూపాలు. కవిత లట్టలానికి కలం పట్టుకొనే ముందు ఒక భావమో, ఆవేశమో హృదయంలో కలుగుతుంది. కాని, కుంచెపట్టి చిత్రించటానికి ముందు అలాంటివేమీ ఉండేవికావు రవీంద్రునికి. రిక్తమానసంతో కుంచెపట్టుక చిత్రాన్ని ప్రారంభిస్తే తన స్వంత ప్రయత్నం లేకుండా కుంచె నడిపినట్లల్లా చేయి నడచేది. ఆయనలో వెల్లువలై పారుతున్న లయమూలాన ఆయన ఆలోచన లేకుండానే ఏదో ఒక బొమ్మ అయ్యేది. అది మానవాకారం కావచ్చు, లేక ఏదైనా స్థలానికి సంబంధించిన ఆకారమై ఉండవచ్చు. నేడు నవ్యచిత్రకళ అనే పేరుతో ప్రఖ్యాతమై ఉన్న వింతరూపాలు ముప్పుయి ఏళ్ళ క్రితలే రవీంద్రుడు తన కుంచె ద్వారా సృష్టించాడు. అప్పటికి గగనేంద్రనాథటాగూరు నవ్యచిత్రరచన సాగించాడు.

రవీంద్రచిత్రవళిలో మానవాకృతుల కంటే పక్షులూ, చెట్లూ, ప్రకృతి దృశ్యాలూ ఎక్కువ వాస్తవాన్నీరూపపరిపూర్ణతనూ అందుకొన్నవి. ముఖ్యంగా ఆయన ప్రకృతిచిత్రాలు ఒక అలౌకిక వాతావరణాన్ని ప్రదర్శిస్తవి. వీటి రూపాల్లోనూ రంగుల్లోనూ అవసీంద్రనాథుని సోదరుడైన గగనేంద్రనాథుని ప్రభావం పడినట్లు గోచరిస్తుంది.

రవీంద్రుని కవితాశిల్పం ఆయన జీవితంలోని అంతిమ భాగంలో ఎక్కువ వాస్తవవాదం వైపుకు మెగ్గింది. అదే విధంగా, ఆయన చిత్రరచన కూడ రానురాను వాస్తవరూపాలకు ఎక్కువ సామీప్యంలోకి రాజొచ్చింది. వెనుక రచించ సాగిన శుద్ధ లయమయ రేఖలు క్రమేణ బాహ్యజగత్తులోని రూపాలకు ప్రతికృతులు కాకపోయినా, సన్నిహిత సాదృశ్యాలు కాజొచ్చినవి. ఇది ఆయన కళకౌశలంలో పెంపొందుతూ వచ్చిన పరిపక్వతకు చిహ్నం. నైరూప్య చిత్రకళ సారూప్య ఆకృతులు కాజొచ్చినది. ప్రపంచంలోని ఎక్కువమంది గొప్ప చిత్రకారుల పరిణతి వాస్తవవాదం నుంచి కల్పనావాదం వైపుకు పయనించింది. కాని రవీంద్రుని చిత్రసాధన కల్పనా వాదం నుంచి వాస్తవవాదం వైపుకు సాగింది. అంతర్ బహిర్ జగత్తుల మధ్య ఉన్న తారతమ్యాని అధిగమించిన రవీంద్రుని దృష్టిలో ప్రతి చిన్న వాస్తవ వస్తువూ ఒక గొప్ప కల్పన సాగరమే.

రవీంద్రుని చిత్రాలను శ్రద్ధతో పరిశీలించిన కొలదీ ఎన్నో క్రొత్త క్రొత్త విషయాలు బోధపడతవి. ఆయనచిత్రించిన ఒక నల్లని ప్రకృతిదృశ్యం ప్రకృతి చిత్రణాపద్ధతిలో ఉన్నతస్థాయికి చెంది ఉంది. రవీంద్రుడు చాల జబ్బుపడి లేచినపిదప, ఒక చిత్రంలో తన స్వరూపాన్ని చిత్రించుకున్నాడు. అందులో ఆ నల్లని గీతలతో అలికినముఖంలో ఆయన అంతర్దృష్టి నిగూఢతా, రసమయ గంభీరతా అంతర్నిహితమై ఉన్నవి. ఆయన చిత్రించిన లయాత్మక రూపాన్ని ప్రదర్శించే పక్షులు రెండున్నవి. వీటిని పక్షులు అనేబదులు పక్షి చిహ్నాలు అంటే బాగొంటుంది. వీటిల్లో పక్షుల్లో ఉండే లయాత్మకగతిశీలత చిత్రితమై ఉంది.

భారతీయ నవ్యచిత్రకళకు రవీంద్రుని ప్రదానం ఒక గొప్ప వరదానం! రేఖల్లో నృత్యాన్నీ, రంగుల్లో సంగీతాన్నీ దర్శించి, తిరిగి వాటిని ప్రదర్శించటం ద్వారా విశ్వచిత్రకళారంగంలో రవీంద్రుడు ఆరని ఒక రంగుల జ్వాలా తోరణాన్ని వెలిగించాడు. ఆ జ్వాల జగత్తులోని కురూపత్వాన్ని దహించి వేయటానికి సాయపడుతుంది. రవీంద్రుని చిత్రకళా సాధన విశ్వసాందర్య సాధనే.

తెలంగాణంలో కవితామహోద్యమం

- డా॥ దొనరభి

(ఆంధ్ర వారపత్రిక 14-1-59)

గతాన్ని మరచిపోవడం కొందరికి ఎంత సులభమో, మరికొందరికి అంతకష్ట సాధ్యం. గతాన్ని మరవలేనివాళ్ళలో నేనొకణ్ణి. చలనచిత్రంవలె గతాన్ని నామనోనేత్రం ముందు పలుమారులు ఆడించుకుంటూ దానిలోని దుఃఖాలకు కన్నీరు కారుస్తూ, సుఖాలకు చిరునవ్వు నవ్వుతూ కాలం గడుపుతుంటాను. ఆత్మీయులైన వాళ్ళకు ఆ చలన చిత్రంలోని సొగసులు విడమరించి చెప్పి ఆనందిస్తాను. ఏ ప్రాంతంలో సారస్వత వికాసం వుండదో ఆ ప్రాంతం వట్టి ఎడారి వంటిది. తెలంగాణంలో సారస్వత వికాసానికి, ప్రజా జాగృతి కవితామహోద్యమం ఎంతగానో తోడ్పడింది.

శతాబ్దాలనుంచి కవితామృతవర్షంలో తడిసి, పచ్చబారి, చిగిర్చి, పూచి, ఫలించిన నేల తెలంగాణము. పోతన, పాల్కురికి, పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రుడు, మల్లినాథసూరి, అనంతుడు, విద్యానాధుడు పుట్టిపెరిగిన మాగాణము, మన తెలంగాణము. ఆంధ్ర భారతికి శిరోభూషణాలైన గ్రంథాలు వెలసిన నెలవు. ఈ ప్రాంతంలో ఏనాడు ఆంధ్ర కవితా స్రవంతి ఎండిపోలేదు. అది జీవనదివలె తరతరాలుగా ప్రవహిస్తూనేవుంది. అయితే భయంకర గ్రీష్మాలతాపం అప్పుడప్పుడూ తప్పలేదు.

నాటి హైదరాబాదు రాష్ట్రపరిపాలకులు ఆంధ్రమాత నోటికి తాళంవేసి, పరభాషా దాస్యం చేయించారు. ఈ దాస్యం ఇతర ప్రాంతాలలో కంటే చాలా ఎక్కువగా తెలంగాణంలోనే భరించవలసి వచ్చింది. ఈ వత్తిడి ఒకందుకు మేలే అయింది. రాజకీయంగా స్వాతంత్ర్యాన్ని సంపాదించుకోవాలనే కాంక్ష భాషా స్వాతంత్ర్యానికి కూడ దారి తీసింది. తెలంగాణం దుస్థితిలో వుంటే కొందరు జాలిపడడానికి బదులు, హేళన చేయడానికి పూనుకున్నారు. తెలంగాణంలో ఎవ్వరూ తెలుగు మాట్లాడరనీ, తెలుగువారంతా ఉరుదులోనే వ్రాస్తారనీ, తెలంగాణంలో కవులేలేరని కొందరు అంటూవుండేవారు. ఒకవైపు మత పక్షపాతంగల కరకు రాచరికపు ఉక్కు పాదాలక్రింద నలిగిపోతున్న వాళ్ళను తమ సోదరులు అనే ఈ మాటలు మరీ బాధపెట్టినవి. ఈ బాధా పర్యవసానమే తెలంగాణంలోని

రాజకీయ సాహిత్యోద్యమాలకు వెన్నుముకయని స్వర్ణీయ శ్రీ సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు గోలకొండ కవుల రచనలను సంపుటికరించి 1934లో శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారు "గోలకొండ కవుల సంచిక"గా ప్రకటించినారు.

ఈ సంచికకు అనుబంధంగా నూటా ఎనభైముగ్గురు ప్రాచీన తెలంగాణా కవుల పట్టికనుకూడా చేర్చాడు. ఈ సంచికగూర్చి శేషాద్రిరమణ కవులలో ఒకరైన దూపాటి వెంకటరమణాచార్యులు గారు ఇలా వ్రాశారు.

"కాకతీయ నృపాల ఖడ్గధారాంచల

తరళీ కృతంబులౌ తమ్మిపూలు

రెడ్డి భూపతి శౌర్య రేఖా తపోత్తప్త

లలిత పత్రంబులౌ కలువపూలు

పద్మనాయక వీరబాహుర్గళోన్ముక్త

గంధ బంధురములు కలువపూలు

యవన సోదరకళా ప్రవిలంబి విచికిల

పల్ల వావృతముల మల్లెపూలు

కలవు గోల్కొండరాజ్య సత్కవివతంస

పద్య సంచికలో వీని బ్రస్తుతించి

భారతీ కంఠమున కూర్చు భాగ్యరేఖ

అలవడె ప్రతాపరెడ్డి కత్యనఘమతికి.

ఈ సంచికను శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారు : "ఇది యపర పారిజాతంబు, సదయహృదయ సంతతానంద సంధాన సాధనంబు" అని వర్ణించారు. ఈ బృహత్సంచికను ప్రకటించడానికి ప్రతాపరెడ్డిగారు ఎంత శ్రమపడ్డారో ఊహించలేం. తెలుగులో అంతపెద్ద కవితా సంపుటి (ఆన్తాలజీ) ఈ నాటికి వచ్చివుండలేదనడం అతిశయోక్తికాదు. అయితే ఈ సంచికలోని వారంతా కవులా అంటే కాకపోవచ్చు. కాని, వెల్లాల సదాశివసశాస్త్రి, ఒడ్డిరాజు సీతారామచంద్రరావు మొదలైనవారి ప్రౌఢ కావ్యఖండాలు దీనిలో చాలా వున్నాయి.

"ద్రాఢిష్టాసితరుక్ష్మముజ్జుల దదభ్రప్రావృడ భ్రోద్భవ

వ్యాఘోష ప్రతిమానకక్ష్మటరవ ప్రాధ్యాన నిధ్యావశ

భౌఘోచ్చాయ సమాన ఘర్జలత ధాగోత్థాత బంహిష్ఠని

రోఘుస్థేమ కవిత్వం" దగ్గరినుంచి

"లలితారవల సచ్చలత్తమదరోలంబావృతానూన మంజులతాంతోపచితప్రతీన రసవస్తు స్వాదునీకార నిశ్చల సుస్వాదుపదప్రయోగ మహిమా సందిపితామేయ నిస్తుల సారల్యకవిత్వం" దాకా చెప్పగలవారెందరో ఈ సంచికలో కనపడతారు.

ఆంధ్రప్రాంతానికి, తెలంగాణానికి తేడా ఏమిటంటే - అవధానయుగం గడచి, భావకవితాయుగం ఆంగ్ల కవితా ప్రభావంతో ఆంధ్రలో ప్రారంభం అయినట్లు తెలంగాణంలో కాలేదు. ఇక్కడి రచయితలపై ఇంగ్లీషు కవితా ప్రభావం తక్కువ. ఉరుదూ, పారసీక కవితలు ఇక్కడి కవులలో నూతనోత్తేజాన్ని కలిగించలేదు. ఆంధ్రప్రాంతంలోని భావకవిత్వోద్యమంవలె నూతనోద్యమాన్ని ప్రారంభింపజేయలేదు. ప్రాచీన సంస్కృతాంధ్రకావ్యాల పరిధుల్లోనే ఇక్కడి కవులు ఉండిపోయినారు. ఇంతలో దేశం నలుమూలలా స్వాతంత్ర్యోద్యమం వచ్చింది. ఈ ఉద్యమ ప్రభావం సంస్థానాలపై కూడా పడింది. స్వాతంత్ర్యోద్యమానికి అంతర్వాహికగా భాషాభిమానం పెచ్చుపెరిగింది. తెలంగాణంలోని సాహితీపరులకు ఆంధ్ర ప్రాంతపు కవులతో పరిచయం హెచ్చింది. అయితే ఆంధ్రప్రాంతంలో కవితాకృషి వ్యక్తులను ఆశ్రయించి జరిగింది. తెలంగాణంలో అలాగాక, ఉద్యమంగా వ్యాపించింది.

ఈ ఉద్యమం స్వాతంత్ర్య వాంఛగా పరిణమించి తమ ఉనికికే భంగం కలుగజేస్తుందేమో అని భయంతో ఆనాటి పరిపాలకులు సారస్వత సభలను కూడ జరుపుకోనీయకుండా ఆటంకాలు కలిగించేవారు. క్షుబ్ధ హృదయాలతో బయల్పడిన కవితాజ్వాల ఈ ఆటంకాల ఆజ్యానికి మరీ పెచ్చురేగింది. ఎటుచూచినా సభలే, సమావేశాలే, కావ్యగానాలే, గోలకొండ పత్రికా కార్యాలయం నుండి హనుమకొండ వేయి స్తంభాలగుడిలో దాకా అంతటా కవితా గోఘటే. సోదరాంధ్రులతో పరీరంభానికి ఎక్కడలేని తహతహ! మాతృభాషా వికాసం కోసం ఎనలేనికృషి!

దశమాంధ్ర మహాసభా సంధర్భంలో యావత్తు తెలంగాణమునకు ఒక సారస్వత సంస్థ ఆవశ్యకతను గుర్తించిన సాహిత్యకులు ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్తును స్థాపించారు. దీనికి మొదటి అధ్యక్షులు శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారే. శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారి పారసీ కవితానువాదాలు, స్వతంత్రరచనలు తెలంగాణంలో రాజకీయవాదులకు సైతం కవితపై గల ఆసక్తిని చెప్పుక చెప్పుతవి. సారస్వత పరిషత్తు 1943లో ఏర్పడింది. అప్పటినుండి ఇంచుమించు ఏటేటా జిల్లా ప్రాంతాలలో వార్షికోత్సవాలు, సాహిత్యోత్సవాలు జరుపుతూ యువకవులను , రచయితలను ఈ సంస్థ ఎంతగానో ప్రోత్సహించింది. నల్లగొండ ప్రాంతంలో "సాహితీ మేఖల" అనే సంస్థ ఏర్పడి చాలామంది కవులను సృష్టించింది. హైదరాబాదులో ఏర్పడిన "సాధన సమితి" అనే సంస్థ చాలామంది కవులకు ప్రోత్సాహమిచ్చింది. ఈ సంస్థలు ఎన్నో చక్కని కావ్యాలను ప్రకటించాయి.

కవి అగ్ని పర్వతంవంటివాడు. పైకి సాధారణంగానే కనిపించినా, అతనిలో ఎంతో క్షోభుంటుంది. అది ఏ క్షణాన పైకుబుకి, శిఖరం పగుల్చుకొని లోకంమీదపడుతుందో చెప్పలేం. పదాలను గుణించుకుంటూ, గుణాలను గుణించుకుంటూ,

నిఘంటువులు వల్లించుకుంటూ అతడు సిద్ధంకాడు. అతడు అకస్మాత్తుగా లోకంమీద దూకుతాడు. కవితాజ్వాలలతో లోకంలో చైత్రమాసపు అరణ్యంవలె మోదుగులు పూయిస్తాయి. కవి ఏనాడూ సంకుచిత మనస్కుడుకాడు. అలా అయిన వాడు అతడు కవేకాడు. కవికోరేది స్వసుఖంకాదు, పర సుఖం; కవికోరేది సంకుచితత్వం కాదు, విశాలత్వం; కవికి భయం లేదు; పిరికివాడు కవికాడు. తానుభావించింది చెప్పింది ఊరుకోడు. హృదయంలోనుంచి ఉప్పొంగివచ్చిన వెచ్చనిభావాలు భాషా రూపంలో బయలువెడలితే, కవిత అవుతుంది. ఆ కవిత ఆశేష జనాన్ని కదిలిస్తుంది. స్తబ్ధహృదయాలలో అగ్నిని రగుల్చుతుంది. తరతరాలుగా మనం మన భుజాలమీద మోస్తున్న గుడ్డిరాచరికపు బరువును నేలకుతోయించుతుంది. మృత్యువుకు జడియనిది

కవితయే. అట్టి కవితా మహావజ్రకవచంగల వీరుడు కవి. అతనికి తిరుగులేదు. తెలంగాణంలో అట్టికవులు అనేకం వెలసినారు. నైజాం పరిపాలన వర్ధిల్లాలన్న ప్రతీకనీ మతపాక్షిగ రాజ్యం అంతమొందడాన్ని కోరినవాడే. వందల ఏండ్లనాడు విడిపోయిన అన్నదమ్ములు కలసి పోవాలని పలికినవాడే.

తెలంగాణంలో స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో కవితోద్యమం కూడా విజృంభించింది. గ్రంథాలయవార్షికోత్సవ సందర్భాలలో కవితాపఠనం ఉండవలసిందే. పాఠశాల వార్షికోత్సవంలో కావ్యగానం జరగవలసిందే. పండుగనాడు కవులగోష్ఠి ఏర్పడవలసిందే. రాజకీయ మహాసభల్లో కవులు పద్యాలు మార్త్రోగవలసిందే. కవిత్వం వినరానిచోటు తెలంగాణంలో ఉండేదికాదు. "గుడిలో, బడిలో, బంధిఖానలో, గుడిసెకొంపలో, గోపురాగ్రమున" అంతటా కవితా ప్రతిధ్వానమే.

నాకు తేదీలు సంవత్సరాలు జ్ఞాపకంలేవు. కాని కొన్నేళ్ళ క్రితం ఓరుగల్లు కోటలో సారస్వత సభలు జరిగాయి. కాకతీయరాజుల కాలంలో అనేకవైభవాలనుభవించి నేడు అత్యంత శిథిలావస్థలోవున్న కోటలోని విగ్రహాలు తెలుగువాడి గుండెల్లో ఉడుకురక్తాన్ని పరుగులెత్తిస్తాయి. కోటలో సభలు జరిపారు. సభలకుగాను పెద్ద పెద్ద పందిళ్ళువేశారు. మతోన్మాదులు వాటిని తగులబెట్టారు. తెల్లారి అవే పందిళ్ళలో సాహిత్యసభ. ప్రతాపరెడ్డిగారే అధ్యక్షులు. కవులు గొంతెత్తి పద్యాలు చదివారు. హృదయాలలో పట్టుదలలు హెచ్చినవి. దేశదాస్య విముక్తికి ముష్టిబంధం బిగించి జనం ముందుకు సాగారు. ప్రజాహృదయాలలో తెగువను , చైతన్యాన్ని కలిగించింది ఆనాటి కవిత.

కవిత చంపకమాలలో చెప్పినా, ఛందస్సేలేని వచనంలో చెప్పినా ఒకటే. చెప్పేవాని శక్తినిబట్టి అది రాణిస్తుంది. శక్తి ఉన్నవాడు గద్యంవ్రాసినా పద్యంకంటే పట్టుగా వుంటుంది. అశక్తుడు రాసిన పద్యం చక్రాలాడిన బండిలా కదలదు. భావన, శేముషి రెండు సమానంగా కలగలిపి కవితగా ప్రవహిస్తే అది ప్రతివాణ్ణి తలములకలుగా ముంచేస్తుంది. ఇంద్రధనస్సులా ఆలోచన రంగు రంగులుగా, వంపుగా, వయ్యారంగా కలసి దాని వెనక భాష ఆకాశంలా ఆలంబనం చేస్తే కవితాసౌందర్యం కమ్ముకొస్తుంది. ప్రతివాడు నేను ఈ మార్గానికి ప్రారంభకుణ్ణి అని విర్రవీగుతాడు. ఈ పక్తియకు ఆది ఎక్కడ అంతెక్కడ?

ఆకాశానికి కొస ఏమిటి మొదలేమిటి? నేను కొత్త చందస్సును సృష్టించానంటాడొకడు. అవును అవునని అతని అనుయాయులు తాళాలు కొడతారు. ఏదికొత్త? ఆ ఛందస్సు ఏ చతురస్రకంలోకో త్రిశంలోకో దిగుతుంది. నేను వచనపద్యానికి నాంది

చేశానంటాడు మరొకాయన. నీవు కాదంటుంది 'కాదంబరి'. నువు కాదంటుంది 'మనుచరిత్ర'లోని గద్యం. వాల్మీకినాటి అనుష్టుప్ కాలిదాసూ వాడుకున్నాడు. అయితే కాలిదాసుకువన్నె తగ్గిందా? ప్రతివాడూ కొత్తవృత్తం సృష్టించుకోవాలని తహతహ పడడం అజ్ఞానం. ఉన్న వృత్తాలతో మహా ప్రబంధాలు రాశారుశ్రీనాథుడు, తెలంగాణంలోని కవులు. ఈ రభసలో పడక, పెద్దలు వేసిన దారిని తిరస్కరించకుండా అందులోనే నడిచారు. అయితే ఎవడి శక్తికొలది వాడినడక. నాకు విమానం చేతికిచ్చి నడపమంటే నేనేం నడుపుతాను? అలాగే చేత గానివాళ్ళు చతికిలపడ్డారు. చేతనైనవాళ్ళు సాగిపోయారు.

ప్రతివాడికి ఏదో ధ్యేయం వుంటుంది. ఆ ధ్యేయాన్ని సాధించడానికి పడే ఆవేదన అతని రచనలో కనిపిస్తుంది. నాకు రెండు కోర్కెలుండేవి. వాటిని లక్ష్యాలే అనండి, ధ్యేయాలే అనండి మీ ఇష్టం. మొదటిది: హైదరాబాదులో రాచరికం అంతం కావడం, రెండవది: విశాలాంధ్ర ఏర్పడడం. ఈ రెండు కోరికలు నా జన్మలో తీరవని కొన్నాళ్ళు నిరాశపడ్డాను. అయితే అనుకున్న దానికంటే పదింతలు ముందు ఈ రెండూ ఫలించాయి. ఈ రెంటినిగూర్చే నేను రాసినదంతాను. నేను ఉద్యమజీవిని. నాకు ఆరాటపెట్టే సమస్య ఎదో వెంటవుండాలి. ఆ సమస్య నా వ్యక్తిగతమైనది కాకూడదు. అది పదిమంది సమస్యా అయివుండాలి. ఆ సమస్య పడే పడే నా గుండెలోని గాయాన్ని కెలుకుతూ, అనారోగ్యపరుస్తూ, దుఃఖపెడుతూ, ఉద్యేగం పెంచుతూ, పొంగిస్తూ, క్రుంగదీస్తూ ఉండాలి. అప్పుడే ఏమైనా రాయగలను. పండొమ్మిదివందల నలభై అయిదు నుంచి పండొమ్మిదివందల యాభై ఆరుదాకా పుష్కలంగా నాకు సామాగ్రి దొరికింది. ఇప్పుడు విశాలాంధ్ర వచ్చింది. ఆనందాతిరేకంలో గొంతు మూగపడద్ది. ఇప్పుడు అగ్నిపర్వతం చల్లబడింది. కొన్నాళ్ళు 'లావా'పొంగి రాదు మరి!

ఆనాడూ నాతోపాటు 'లావా' కురిసిన మిత్రులు అనేకులు నాటి కవిత్వోద్యమానికి చేయూత నిచ్చారు. మిత్రుడు అడూరి అయోధ్యరామకవి హుద్దోగంతో కాలధర్మం చెందాడు. చందాల రామకవి కానరావడం లేదు.

సాహితీ మేఖలాసభ్యులు నల్లగొండ ప్రాంతంలో కలిగించిన సంచలనం మరువరానిది. సభలు, సమావేశాలు, ఉత్సవాలు, ఊరేగింపులు, సన్మానాలు, సత్కారాలు - ఇల్లు వాకిలీ మరచి నెలల తరబడి కవులు ఆ ప్రాంతాలలోనే గోష్ఠులు జరుపుతూ కాలక్షేపం చేసేవారు. అన్నిరకాల కవులూ ఒకరినొకరు ఆదరించుకోవడం, ఒకరి రచనను విని ఒకరు ఆనందించడం వుండేది. ఒకళ్ళు అగ్ని కురిపిస్తే, ఒకరు వెన్నెల విరియించేవారు. ఒకరిది గంగాప్రవాహం అయితే , ఒకరిది సెలయేరు. ఒకరు ఝంఝామారుతం అయితే, ఒకరు మలయానిలం. ఒకరు ఇంద్రకార్యుకాన్ని గూర్చి వ్రాస్తే ఒకరు కార్మికుణ్ణి గురించి వ్రాసేవారు.

ఈనాడు కవితాసన్యాసంజేసిన చాలామంది ఆనాడు వ్రాసేవారు. దేవులపల్లి రామానుజరావు చక్కనికవి. అందుకు ఆయన పచ్చతోరణమే సాక్షి సిరిప్రగడ భార్గవరావు కమ్మని పద్యాలువ్రాసి శ్రావ్యంగా చదివేవాడున్నా. ధవళా శ్రీనివాసరావు ఇటీవల వినపడకున్నా చాలా రాశాడు. పులిజాల హనుమంతరావు ఎక్కువగాకున్నా కొంత రాశాడు. గడియారం రామకృష్ణ శర్మ కంఠంఎత్తి కావ్యం ఆలపిస్తే, వేలాది సభాసదులు మంత్రముగ్ధులై వినేవారు.

ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు వార్షికోత్సవాలు తెలంగాణం నలుమూలలోని కవులనూ ఒక్కచోటికి చేర్చేవి. ఆ రెండు మూడు రోజులూ భువనవిజయోత్సవాలనిపించేవి. వితరణశీలులైన భాషాభిమానులు వందలాది సారస్వత సేవకులకు భోజనాలు ఏర్పాటుచేయడం, నిద్రలు లేకుండా తెల్లవార్లూ కవితా పఠన జరుగుతూవుండడం ఒకనాటికీ మరువరానివి.

జైల్లో సైతం వందలాది జనం ఒక్కచోటచేరి పద్యాలు చదివించుకుని వినేవారు. నిజామాబాదు జైల్లో తెలంగాణోపాఖ్యానం రాశాను. అగ్నిధార, రుద్రవీణ చాలా భాగం అక్కడ రాసినవే. ఎత్తైన కొండమీద జైలు. జైలులోనుంచి చూస్తే ఎట్టగా పూచిన మోదుగులతో అలంకరించిన అడవి. అడవికి మధ్యగా నిజాంసాగర్ కాలువ. కాలువగట్లమీద అమాయకంగా ఆడుకునే మేకలూ, మేకలకాపరులూ, నా చుట్టూ ఖైదీలు. అభం శుభం ఎరుగని పల్లె జనం. దయాదాక్షిణ్యాలు లేకుండా గుంపులు గుంపులుగా పల్లె జనాన్ని పట్టుకువచ్చి బంధించారు. తమ కుటుంబాలకోసం వారుపడే ఆరాటం! ఎటుచూచినా నిరాశ! ఇవాళ్లి ఖైదీలం రేపు రాజులం. ఎంత నమ్మకం!

పోలీసుచర్య తరువాత రాజకీయబాధలు లేవు. విశాలాంధ్రోద్యమం ఉధృతం హెచ్చింది. హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో సాహిత్య సభలమీద నిషేధాల భాధలేదు. అడ్డుతొలగిన నదివలె కవితాప్రవాహం పరవళ్ళు తొక్కింది. ఆంధ్రప్రాంతం నుంచి కవులనేకులు వచ్చి ఇక్కడి సాహిత్యోత్సవాలలో పాల్గొన్నారు. ఇక్కడినుంచి కవులు ఆంధ్రదేశం నలుమూలలా సంచారం చేశారు.

ఇక్కడ కవినమ్మేశనాల పద్ధతేవేరు. కవినమ్మేశనం అనగానే రాత్రి అయినా, పగలైనా, ఉదయమైనా, సాయంత్రమైనా వేలాది జనం రావలసిందే. ఎంతమంది కవులున్నా వారందరూ కావ్యగానం చేసేదాకా వినవలసిందే. వానమామలై వరదాచార్యులు తన శ్రావ్య గంభీర కంఠంలో పోతనకావ్యంలోనుండో తన 'మణిమాల'లో నుండో పద్యాలు చదువుతుంటే , జనం తలలూపుతారు. "కాళోజీ కవి కైతలు వినియు కదలకుండురింకెన్నాళ్ళు?" అంటూ కాళోజీ నారాయణరావు గారు తన గొడవను వల్లించడం, భాగి నారాయణమూర్తి గేయాలు, వెల్లుర్తి మాణిక్యరావు బాలకవిత, లక్ష్మణశాస్త్రి జటిల పద్యాలు, పల్లా దుర్గయ్య చల్లని నడక, కవి సమ్మేశనానికి వన్నె చేకూరుస్తాయి. పొట్లపల్లి రామారావు తన "చీమలబారు", "కాలిబాట" చదువుతుంటే ఆతని భావన మనసు ఆకాశాలకు ఎత్తుకపోతుంది. ఇక నారాయణరెడ్డి గొంతెత్తితే విద్యార్థులనుండి విద్యాధికులదాకా శిరఃకంపం చేయంది తప్పదు. విత్తానికి కాకున్నా, విజ్ఞానవిసోదాలకు కవిగోష్ఠులు బాగుంటాయి. ఇటీవల బాగా రాస్తున్న సంపత్కుమార, సుప్రసన్న, మాదిరాజు రంగారావు, జె.బాపురెడ్డి చక్కగా కావ్యగానం చేయగలరు. ఖమ్మంమెట్టు ప్రాంతంలో ఊటుకూరు రంగారావు, కవిరాజమూర్తి ప్రభృతులు. నల్లగొండ ప్రాంతంలో మదోజు సత్యనారాయణ, ధవళా శ్రీనివాసరావు మున్నగువారు, ఓరుగల్లులో బొల్లేటి నృసింహశర్మ పొట్లపల్లి రామారావు, గద్వాలలో గొట్టుముక్కల కృష్ణమూర్తి మున్నగువారు నిర్విరామంగా కవితారచన చేస్తూనే వున్నారు. పుస్తకాలు ప్రచురించబడుతున్నవి.

తెలంగాణా రచయితల సంఘం 1951లో స్థాపించబడింది. ఈ కవితా వ్యాసంగాన్ని తెలంగాణంలో వృద్ధి పరచడంలో చాలా తోడ్పడిందని చెప్పవచ్చు.

కవిత్వం ఒకరికోసం రాయబడేది కాదనుకుంటాను. అది వసంతోదయంతో ఆవుతరుశాఖవలెను, శరదాగమనంతో వెన్నెల వలెనూ వెలుస్తుంది. నాగరిక జాతిలో ఉత్తమకవిత ఉద్భవిస్తుంది. అయితే కవితకు కూడా ఉచ్చదశ, క్షీణదశ ఉంటాయి. ఆంధ్రకవితా చరిత్రలో రాయలకాలం ఉచ్చదశ అయితే, తంజావూరు రాజుల కాలం కొంత క్షీణదశే. వసంత శిశిరాలవలె ఈ ఉచ్చనీచాలు తప్పదు. ఈ శిశిరవసంతాలు ప్రతి జాతి సాహిత్యంలోనేగాక, ప్రతి కవి జీవితంలోనూ వస్తాయి. ఒక కవి కొంతకాలం రాస్తాడు. కొంతకాలం రాయలేడు. రాసినా, మహోత్సవంగా వుండదు ఆ రచన. అయితే మనం అనుకోకుండా ఒకొక్కడు ఒక ఉత్తమ కవిగా రూపొందుతాడు. అతని రచనలో ఎక్కడలేని వన్నెచిన్నెలు కనిపిస్తాయి. అతడు చేసిన సృష్టి మనసాహిత్యానికి పుష్టిని కలిగిస్తుంది. మనకు నచ్చని సాహిత్యం ఉద్భవిస్తున్నదని కొత్తవారిని తిరస్కరించడం పెద్దవారికి తగదు. పేరు ప్రతిష్ఠలు కేవలం రచనా పాటవం వలనేరావు. అనేక కారణాలుగా వస్తాయి. అవి చాలాకాలం నిలువకపోవచ్చు. ప్రజాదరణ పొందిన ప్రతిదీ ఉత్తమ రచన అనలేను. ప్రజలు ఆకళించుకోలేని గంభీర రచనలకు ఆదరణ లేక పోయినంతమాత్రాన విలువతగ్గదు. సృష్ట్యాదినుండి ఎడతెగకుండా ప్రవహిస్తున్న ఈ కవితావాహిని మనం చంద్రమండలానికి ప్రయాణం కట్టినంతమాత్రాన ఇంకిపోవలసిన అగత్యం లేదు. "కవిత లేనినాడు యువతశూన్యంబౌను;" యువత లేనినాడు నవత సున్ను; నవత లేనినాడు నాగరికత లేదు; నాగరికత లేక నాడు లేదు."

కర్ణాటక సంగీతము - ఆంధ్రులు

శ్రీపాద పినాకపాణి

(భారతి స్వర్ణోత్సవ సంచిక నుంచి పునర్ముద్రితము)

ప్రపంచ సంగీతమున భారతీయ సంగీతము చాలా పురాతనమైనది. ఇది క్రీస్తు శకమునకు చాలా శతాబ్దములకు పూర్వమే పరిణత స్థితి నందు యుండినది. అప్పటికి భరత ఖండమందంతటను ఒకే లక్ష్యలక్షణ సంప్రదాయము వ్యాప్తిలో నుండెను. కాలక్రమమున ఉత్తర హిందూ స్థానమున విజాతీయుల పరిపాలనము చేత కాబోలు పూర్వ సంగీత పద్ధతి మారిపోయినది. దక్షిణ హిందూదేశమున మాత్రమీ ప్రాచీన పద్ధతి వేరునాటుకుని 'కర్ణాటక సంగీతము' అను పేరుతో అభివృద్ధి చెందుతూ వచ్చింది.

పదిహేనో శతాబ్దిలో తాళ్ళపాక చిన్నయ్య, పదహారో శతాబ్దిలో పురందరదాసు మొదలైన వాగ్గేయకారులు పెక్కు కీర్తనలను రచించినను త్యాగరాజాది త్రిమూర్తుల కలమునుండియే కర్ణాటక సంగీతమునకు నూతన శోభ ఆరంభమైనది.

త్యాగరాజు చిన్ననాటినుండియే శ్రోతలను సమ్మోహితులను జేయునట్లు గానము చేయుచుండెను. ఆనాటి తంజాపురాస్థాన గాయకమణి 'సంగీత కళానిధి' బిరుదాంకితుడు శొంతి వెంకటరమణయ్యగారి వద్ద గానవిద్య నభ్యసించెను. బాల్యమునుండియు భాగవత రామాయణాది మహాగ్రంథములను పఠించి, కృష్ణానందులు తనకుపదేశము చేసిన శ్రీమ షడక్షరిని 96 కోట్ల సారులు జపించి మహాభక్తుడై శ్రీరామానుగహమునకు పాత్రుడయ్యెను. నారద గురుస్వామినుండి లభించిన 'స్వరార్ణవ' మను ఉద్గ్రంథమునందలి మర్కములు జీర్ణము చేసుకుని త్యాగరాజు పూర్ణ విద్యాంసుడయ్యెను.

అట్టి దైవాంశ సంభూతుడైన త్యాగరాజు సంగీత లోకమునకు కొన్ని వేలకృతులను రచించి ప్రసాదించెనని విందుము. మన దురదృష్టము ఈ నాటికి సుమారు 650 రచనలు మాత్రమే వెలుగొందుచున్నవి. ఇన్ని దివ్యకీర్తనలు ప్రచారములో నుంచిన గాయకుడు వేరొకడు లేడు. అందుకు కారణము త్యాగరాజస్వామి దినచర్యయే. త్యాగయ్య కోడికూతలో లేచి మేలుకొలుపులు పాడి, కావేరిలో స్నానమాడి నిత్య కర్మానుష్ఠానమును శ్రద్ధతో నెరవేర్చుచుండెను. పిదప శ్రీరాముని కీర్తనలతోను, పూవులతోను పూజించి, భోజనాంతరం విశ్రాంతి తీసుకుని మధ్యాహ్నము శిష్యులకు వరుసగా ఎవరెవరి శక్తికి తగినట్లు వారికి తన కీర్తనలను పాఠము చెప్పును. వారమునకు ఒకటి రెండుసార్లు పక్క వాద్యములతో శ్రోతలు మైమరచునట్లు పాడుచు భిక్షాటనమునకు బయలుదేరును. ఈ సమయమున లభించిన సామగ్రితోనే కుటుంబ పోషణము, అతిథిపూజ, శిష్యులకు భోజనము జరిగిపోవుచుండెను. ఆయన శిష్యులనుండిగాని, శ్రీమంతులనుండిగాని ఏమియు గ్రహించలేదు. నిధికంటే రాముని సన్నిధిసేవలోనే సుఖము కనుగొనెను. వారి శిష్యులకు గురుస్వాముల తన్మయ సమాధి కీర్తనగా ప్రవహించే సమయము తెలిసేదట. ఆ సమయములో త్యాగయ్య ముఖము జేవురించి తనవు మైమరచేదట.

అది గమనించి శిష్యులు తాటాకులు, గంటములు పరుగున తెచ్చి ఆ కీర్తన స్వరసాహిత్యములను వ్రాసేవారట. భజన పూర్తికాగనే శిష్యులందరూ గుమికూడి తమ వ్రాతలను పోల్చి, కీర్తనను తయారుచేసి విరామకాలములో ఆయనకు వినిపించేవారట. ఆయన ఆమోదించిన పిమ్మట శిష్యులందరూ గురుముఖతః కీర్తన పాఠము చేసేవారట.

ఆ విధముగా త్యాగరాజస్వామి తన గానవిద్యను శిష్యులకు నేర్పి ప్రచారము చేసెను. అందువలననే ఈ నాటికి సుమారు 650 మణులవంటి కీర్తనలైనను మనకు మిగిలియున్నవి.

సంగీత త్రిమూర్తులలో ముత్తుస్వామి దీక్షితులు రెండవవారు. ఈయన బాల్యమునుండియు భక్తుడు, సుబ్రహ్మణ్య పరాశక్తులపై భక్తి నిలిపిగాన విద్యా రూపమున ఉపాసించెను. ముత్తుస్వామి తండ్రి రామస్వామి దీక్షితుల గురువగు శ్రీ చిదంబరయోగి వారి యింట సేవకై వచ్చి ముత్తుస్వామి యొక్క జ్ఞానమును, దైవభక్తిని, మనఃపరిపాకమును గుర్తించి అతనిని తనతో కాశికి గొనిపోయి అయిదేండ్లపాటు సంగీత రహస్యములను పూర్తిగా నుపదేశించి "వత్సా, నీవిక ద్రావిడ దేశమున కేగి తిరుత్తిణిలో సుబ్రహ్మణ్యస్వామి నుపాసంపుము. ఆ దేవుని యనుగ్రహమున నీకు గాన విద్యాభివృద్ధి యగును. మంత్రజపధ్యానములను విరాగియై యాశ్రయించి లోకోపకారముగ సంగీతవిద్యను వ్యాపింపజేయుము" అని దీవించి పంపెను. కొంతకాలము పిమ్మట సుబ్రహ్మణ్యస్వామి ఒక వృద్ధుని రూపమున వచ్చి ముత్తుస్వామి నోటిలో నొక కలకండ ముక్కను వైచియదృశ్యుడయ్యెనట. నాటి నుండి పణ్ణాఖుని యనుగ్రహము గురుదేవులైన చిదంబర యోగి సంగీత విద్యోపదేశమునుకు తోడై ముత్తుస్వామి దీక్షితులు 'గురుగుహ' ముద్రతో 300కు పైగా నద్భుతమైన కీర్తనలను రచించి గానము చేసెను.

ముత్తుస్వామి దీక్షితులు సంగీతమును విక్రయించలేదు. "హరణ్మాయాం లక్ష్మీం సదా భుజామి; హీన మానవాశ్రయం త్యజామి" అని పేదరికముననే జీవితము గడుపుచు దైవార్చనముగా గానము చేసెను.

శ్యామశాస్త్రి సంగీత త్రిమూర్తులలో కడపటివాడు. తంజావూరిలో బంగారు కామాక్షి నర్పించుచు నాదేవి యనుగ్రహమున గానవిద్య నభివృద్ధిజేసి యామెను కీర్తించెను. శ్యామశాస్త్రి సహజ గాయకుడు. మేనమామ వద్ద సంగీతము ప్రారంభించెను. సంగీత విద్యానాతనికి సమగ్రముగా నేర్పెను. స్వామి సంగీతనిధి. సంగీత రహస్యములను శాస్త్రికి ఉపదేశించి తాను రచించిన అమూల్య సంగీత రచనల నతనిచే పాఠము చేయించి "కామాక్షీ దేవి కటాక్షమున గొప్ప సంగీత జ్యోతిగా వెలుగుదువు" అని దీవించి వెళ్ళెను. శ్యామశాస్త్రి అంబకృపవలన అత్యద్భుతమైన సంగీత సుధను గ్రోలుచు దేవిపై 300 కీర్తనలకు పైగా రచించెను. కామాక్షీ కటాక్షమున శ్యామాశాస్త్రికి సంపదగలదు. సదాశ్రయములేదు. భగవదాశ్రయము, దేవీ సంకీర్తనమే అతని జీవితమున ఆశ్రయములు. "రాజుల కామాక్షీకటాక్షముపై గాక అంబగానాభీషిక సేవ చేయుట" యందే మనసు నిల్చి కామాక్షీదేవి పాదములే శరణ్యముగా శ్యామాశాస్త్రి జీవించెను.

ఈ త్రిమూర్తుల కాలములో కర్ణాటక సంగీతము వేరు నాటుకుని దేశమందంతటను వ్యాపించెను. వారు చేసినది దేవగానము అని చెప్పుట అతిశయోక్తికాదు. మువ్వురును మహాబుద్ధి శాలురు, భగవద్భక్తి సంపన్నులు. వారికి సంగీత గురువులు మహాయోగులు. త్రిమూర్తులు ధనకాంక్షాపరులు కారు. నరస్తుతికై పాటుపడలేదు. కృష్ణార్చనముగా గానము చేయుచు శిష్యకోటికి బహు శ్రద్ధతో సంగీత రహస్యముల నుపదేశించిన మహాబుద్ధుల దేవగానము చేసేరన్న ఎవరు సంకోచింతురు? 'దేవగానము' అనుట తప్ప వారెట్లు పాడిరో ఊహించుట కష్టము. వారి శిష్యప్రశిష్య కోటిమూలము ఈ నాటికి మన చెవిని బడు వారి కీర్తనల కల్పనాచాతుర్యమును పరిశీలించినచో త్యాగరాజు, దీక్షితులు, శ్యామశాస్త్రిల సమర్థత, ప్రావీణ్యము కొంత యర్థమగును. త్యాగరాజస్వామి వర్ణములుగాని, కీర్తనలలో చిట్టస్వరములును గాని కల్పన చేయలేదు. వారు కీర్తనల నెట్లు పాడిరో ఊహించు అదృష్టము మనకు లేదు. "గవ్యలు గిలకరించునట్లు, మువ్వలు మొగినట్లు, లత ప్రాకినట్లు, వాన కురిసినట్లు" అనికవిత్వము చెప్పవచ్చునేగాని త్యాగరాజు అనుసరించిన గానఫణితి నేటి సంగీత లోకమునకు మిగులలేదు. ఘనరాగపంచరత్నములను జాగ్రత్తగా పరిశోధించిన తెల్లమగును. పచ్చిమిరియం అదెప్పుయ్య గారి "విరిబోణి"

వర్ణము, పల్లవి గోపాలయ్యగారి కల్యాణి అటతాళ వర్ణము, వీణకుప్పయ్యగారి ఆదితాళ వర్ణములు, శ్యామశాస్త్రులు వారి కీర్తనలలోని చిట్టస్వరములు, ముత్తస్వామి దీక్షితులవారి కీర్తనల కల్పనలు (సంప్రదాయప్రదర్శినిలో నున్న స్వరకల్పనల ననుసరించి), రామనాథపురం శ్రీనివాస అయ్యంగారి కీర్తనలలోని చిట్టస్వరములు, మాళవిరాగములో త్యాగరాజు రచించిన చిట్టస్వరము, మహావైద్య నాథయ్యరు రచించిన "నెనరుంచినాను" అనే కీర్తనలో తిరుక్కోడి కావల్ కృష్ణయ్యరు రచించిన కాంభోజిరాగములో ఆదితాళవర్ణము, వీణ ధనమ్మ వాయించిన ఘనరాగ తాళము, గురుమూర్తి శాస్త్రి గీతములు మొదలైన సంగీత రచనలు వన్నెకెక్కినవి. వాటిని బాగుగా పాఠము చేసి వానియందున్న కల్పనామార్గములను గమనించి మనస్సున నుంచుకుని అటుపైన త్యాగరాజు పంచరత్నములను జాగ్రత్తగా పరిశోధించిన ఎడల అయ్యవారి దివ్యకల్పనా చతురత, గాన మహిమ బోధపడును.

త్యాగరాజు 200 రాగములకు పైగా ఉపయోగించి వాటిలో ఒక్కొక్క రాగములో పలువిధములై, భిన్నమైన మార్గములలో కీర్తనలను రచించెను. తోడి, అతాణా, సారాష్ట్రశ్రీ కల్యాణి మొదలైన రాగములలో రచనలు ఇందుకు తార్కాణము. ఆయన కల్పించిన ప్రతి కీర్తనకును ఆ రాగకీర్తనల యందు గౌరవస్థానము కలదు. కీర్తనకు సుందర రూపము, అమూల్య వ్యక్తిత్వము నొసంగిన మహాగేయకారుడు త్యాగరాజు. కర్ణాటక సంగీతమునకు కృతియే జీవము.

ముత్తస్వామి దీక్షితులవారి కృతి వేరొక రూపము దాల్చినది. అయ్యగారి కీర్తన ద్రాక్షాపాక మనియు, వీరి కీర్తన నారికేళ పాకమని గానలోకమున నొక యభిప్రాయము, వీరి ప్రస్తావము విలంబకాలమున నడచినది. వీరి కీర్తనలు నిజరూపమెట్లున్నను అస్థిపంజరములవలెనైనను 'సంప్రదాయ ప్రదర్శని'లో అచ్చుబడియున్నవి. సుమారు 300 కీర్తనలున్నవి. రవ్వలవంటివి. సాధించుట బహుకష్టము. గురుముఖతః వర్ణించి పాఠము నెరసెవారి కంఠములయందే ఇమిడియుండును. వీరి కీర్తనలను రాగస్వరూపమున పాడయత్నించినచో కర్ణాటక సంగీతమున ఉత్తమ కల్పనా రీతులు గోచరించును.

శ్యామశాస్త్రి కల్పనలు కదలీపాకమని వాడుక. వీరి కీర్తనలలోనిమిడియున్న గాన శైలి, మాధుర్యము, త్యాగరాజు కీర్తనలను జ్ఞప్తికి దెచ్చును. ఈ మహాగానయోగిరువురును తరుచుగా వారి కల్పనలను చర్చచేసి పరస్పరాభిప్రాయములను గౌరవించి కీర్తనలను దిద్దుకొనెడివారట. అయినను శాస్త్రులవారి గానపోకడలో విశిష్టతకు లోటులేదు. ఆనందభైరవి, సావేరి రాగములన్న ఈయనకు ప్రీతి మెండు. ఆనందభైరవిలో 'మరి వేరెగతి ఎవరమ్మ', 'హిమాచలతనయ', 'పాహి శ్రీగిరిజాసుతే', 'ఓ జగదంబ' అనే కీర్తనలు మించిన రచనలు కానరావు.

సంగీత త్రిమూర్తుల కల్పనాలతలు సంగీత ప్రపంచమునందంతటను అల్లకుని యున్నవి. త్యాగరాజు, ముత్తస్వామిదీక్షితులు 72 మేళకర్తలయందును, వాటి జన్యములయందును కీర్తనలను రచించిరి. శ్యామశాస్త్రి కూడ చింతామణి, కలగడ, మాంజి వంటి అపూర్వరాగములలో కీర్తనలు కల్పించెను. వారి వారి శిష్యకోటి చేసిన ప్రచారముద్వారా కర్ణాటక సంగీతము తరతములకు వ్యాపించెను.

2

త్యాగరాజు దీక్షిత్త శ్యామశాస్త్రుల తరువాత అంతటి మహాపురుషులు సంగీతలోకమున నవతరించలేదు. కర్ణాటక సంగీతపు టొన్నత్యము కొంచెము తగ్గినది. పెక్కురు వాగ్గేయకారులు ఉద్భవించిరి. కానీ నేటికి వారి పేర్లు మాత్రము మిగిలియున్నవి. వారి రచనలు ప్రచారము జరగలేదు. పెక్కురచనలును లేవు. ఉన్న రచనలకు సాహిత్యములు మాత్రము గలవు. ధాతువులేని మాతువుల నాధారము చేసుకుని ఆయా గాయకుల కల్పనా సమర్థత నూహింప జూచుట సాహసము.

కృతికల్పనలో చతురులు కాకపోయినను పల్లవి యందు సమర్థులైన శేషయ్య, గోపాలయ్య, గనం కృష్ణయ్య మొదలైనవారు, దినముల తరబడి పునరుక్తి దోషరహితముగా రాగముల నాలపింపగల వీణ పెరుమాళ్ళయ్య, శంకరాభరణం నరసయ్య, తోడి

సీతారామయ్య, చౌకం సీమవయ్య మొదలైన ఘనులుద్భవించి కర్ణాటక సంగీతపు పరువు దక్కించిరి. శరభోజి రాజు తంజావూరి నేలిన కాలమున వీరందరు వెలసిరి.

19వ శతాబ్దమున సంగీత లోకము నలంకరించిన గాయకులు తచ్చూరు సింగరాచార్య సోదరులు, మహావైద్య నాథయ్యరు, శరభ శాస్త్రులు. పట్నం, సుబ్రహ్మణ్య అయ్యరు, తిరుక్కోడికావల్ కృష్ణయ్యర్, మైసూరు సదాశివరావు మొదలైనవారు.

వీరిలో కొందరు మాత్రము కీర్తనలు, వర్ణములు మొదలైనవి రచించిరి కానీ ఉత్తమ వాగ్గేయకారుల కీర్తనలనమర్చి రసవంతముగా, సంప్రదాయబద్ధముగా పాడుటయందు వీరికి సమర్థత మెండు, త్రిమూర్తులస్తమించిన వెంటనే జన్మించియుండుటచేతను, త్రిమూర్తుల శిష్యుల వద్దనే సంగీత విద్య గురుకుల వాసమున అభ్యసించిన కారణముగను, అత్యుత్తమమైన సంగీత శైలినే అవలంబించి కర్ణాటక సంగీతము యొక్క ఔన్నత్యమును, విశిష్టతను నిలువబెట్టి సంగీతమునకే వారి జీవితములను ధారపోసిరి. ఉత్తమ సంగీతమును కాపాడవలసిన రీతి అదియే. 19వ శతాబ్దాంతమందును, 20వ శతాబ్ది ఆరంభమందును సంగీత విద్యకు మహారాజపోషణ కలదు. గొప్ప విద్యాంసులకు లేదు. ఒక్క సంగీతముననే కాదు, ప్రతి విద్యాశాఖయందును దిగ్గజముల వంటి మహాపండితులు ఉద్భవించిన కాలమది. కర్ణాటక సంగీతమునకు కూడ నా యద్భుతము పట్టినది.

1900 సం. ప్రాంతమున వెలసిన సంగీత విద్యాంసులలో ముఖ్యులు శిమిలి సుందరమయ్యరు, కోనేరి రాజపురం వైద్యనాథయ్యరు, వీణధనమ్మాళ్, రామనాథపురం శ్రీవివాసయ్యంగారు, ఫిడేలు గోవిందస్వామి పిళ్ళై, నాదస్వరం పక్కిరు పిళ్ళై, కంజీవరం నైనాపిళ్ళై, నామక్కల్ నరసింహయ్యంగారు మొదలైనవారు; ఆంధ్రదేశమున నందిగాన వెంకన్న, వీణా వెంకట రమణదాసు, తుమరాడ సంగమేశ్వర శాస్త్రి మొదలైనవారు. వీరికి దక్షిణ దేశమందును గొప్ప ఖ్యాతి గలదు. వీణా వెంకట రమణదాసుగారు "గొప్ప రాక్షసునివలె" వీణపై పనిచేసేడివారని దక్షిణాది విద్యాంసులులో వాడుక. ఆంధ్రదేశమున మిగిలిన విద్యాంసులు కూపస్థ మండూకములవలె ఉన్నట్లు ఊహింపవలెను. వారి సంగీతములో నున్న గొప్పదనము లక్ష్యరూపమున వారి గానములోని విశేషములు దెలియుట వలనగాని, వారి సంగీత రచనల వలనగాని, వారి శిష్యులు చేసిన సంగీత ప్రచారము వలనగాని ఊహింపవలెను. ఏదియు లభ్యముకాని పక్షమున వేరొక అభిప్రాయమునకు తావేది?

కోనేరి రాజపురం వైద్యనాథయ్యరు గతించిన 50 ఏండ్లలో నుండిన విద్యాంసులలో నగ్గణ్యుడని ఖ్యాతి. అద్భుతమైన లయజ్ఞానవేత్తలు, అపూర్వరాగముల నెడతెగక పునరుక్తి రహితముగా నాలాపింపగల గాయకులు, కీర్తనలను తమ సొమ్ముగా పాడిన సంగీత సంపన్నులు ఎందరో 30 ఏండ్లకు పూర్వముండిరి. వారందరును కోనేరి రాజపురం వైద్యనాథయ్యరుపై నత్యంత గౌరవముంచి అతని సర్వతోముఖపాండిత్యమును స్తుతించెడి వారట. వీణ ధనమ్మాళ్ 'సంగీత సరస్వతి' యని పేరుగాంచిన సంగీత మణి. జ్యోత్యోత్సవముల - రాళ్ళమాట కేమిగాని - శ్రోతల హృదయములను కరిగింపగల మహాశక్తి గలది. జన్మించినది సంగీత కుటుంబమున. ఈమెకు సంగీత విద్య నేర్పినవారు శ్యామా శాస్త్రి శిష్యులరంపరలోని కామాక్షి, వీణ కుప్పయ్య శిష్యుడైన ఫిడేలు పొన్నుస్వామి. (ఈమె మేనమామ) ధర్మపురి జావలీలు రచించిన సుబ్బారావు ఈమెకు స్వయముగా తన శృంగార రచనలను నేర్పెను. ఆమె కాలమున వెలసిన సంగీత విద్యాంసులు పైన చెప్పిన దిగ్గజములు, ఇక ఆమె జ్ఞాన సంపాదనకు కొరత ఏది? పన్నెండవ ఏట నుండి జీవితాంతమువరకు తన జీవితము ఉత్తమ సంగీతమునకు ధారపోసినది వీణ ధనమ్మ. గోవింద స్వామి పిళ్ళై మొదలైన విద్యాంసులు కొన్ని మాసములామెగానమును విని విషయములను గ్రహించెడివాడు. సి.ఆర్. శ్రీవివాసయ్యంగారి ధర్మాన ఆమె సంగీతంలో తొమ్మిది గ్రామఫోను రికార్డులు మాత్రము ఈ నాటికి మిగిలియున్నవి. ఆ రికార్డులు సహృదయతతో జాగ్రత్తగా పడేపడే వినినచో ఆమె యోగ్యత బోధపడును. గోవింద స్వామి పిళ్ళైగారిని శ్రీ ద్వారం వెంకటస్వామినాయుడుగారు గురుతుల్యులుగా భావించెదరు. చిన్ననాటి నుండియు పిళ్ళైగారి వాద్యము విని, వారి మార్గముల ననుసరించి, జీర్ణము చేసుకుని, అపారమైన స్వయంకృషి చేసి వారిని మించుదురాయని భ్రమగొలుపునట్లు ఫిడేలు వాయింపు

శక్తి వెంకటస్వామినాయుడుగారు సంపాదించిరి. గోవిందస్వామి పిళ్ళైగారి జ్ఞాన కుసుమము వికసించుచున్న కాలమందు వారి వాద్యము విని కృష్ణయ్యగారు కొనియాడెడివారు. రామనాథపురం శ్రీనివాసయ్యంగారు చాలా కీర్తనలు, వర్ణములు, తిల్లానాలు, జావళీలు రచించిరి. కీర్తనలలో పరమపావన (పూర్వీకల్యాణి), సరగున పాలింప (కేదారగౌళ), సద్గురుస్వామి (రీతగౌళ) మొదలైనవి సుప్రసిద్ధమైనవి. ఫెరజురాగములో వీరు రచించిన తిల్లానా అసమానమైనది. వీరి కీర్తనలలో చిట్టస్వరములను శ్యామాశాస్త్రి చిట్ట స్వరములతో పోల్చవచ్చును. వారి కచ్చేరీ విన్న తరువాత వారి కంఠధ్వని కొన్ని రోజులవరకూ మరపునకు రాని కారణముచేత ఆయనకు 'పూచి' అయ్యంగార్ అని చమత్కార నామము కలిగెను. ('పూచి' అనగా అరభాషలో భ్రమరము)

ఆంధ్రదేశమున 1900 ప్రాంతమున విద్వాంసులలో వీణా వెంకట రమణదాసు, తుమరాడ సంగమేశ్వర శాస్త్రి మేటి వీరులు. వీరికి వీణావాద్యమున నసమాన పాండిత్యము గలదు. దక్షిణదేశపు విద్వాంసులు సైతము వీరిని వేనోళ్ళ కొనియాడెడివారట. వెంకట రమణదాసునకు తానవాద్యమందు గొప్పపేరు. వీరు వీణపై దురిత కాలమున ప్రస్తారము చేయునపుడు చేయి కనిపించేది కాదట. సంగమేశ్వర శాస్త్రిగారు ఏది వాయించినను శ్రవణానందముగా ఉండెడిదనియు, వారి రాగప్రస్తారక్రమము అత్యద్భుత మనియు శ్రీ వెంకట స్వామినాయుడుగారు చెప్పగా వినికిడి.

3

నేటి కాలమున కర్ణాటక సంగీత పరిస్థితిని గూర్చి యోచన చేసినవారు నిట్టూర్పు విడువవలసినది. దక్షిణ దేశమునగాని, ఆంధ్రదేశమున గాని పూర్వకాలపు సంగీత యోధులతో పోల్చదగిన సంగీతజ్ఞులు అరుదు. కర్ణాటక సంగీత సంప్రదాయము హరించిపోవు సూచనలు గోచరించుచున్నవి. త్రిమూర్తులు మొదలైన మహాపురుషులు సంగీత కళను గౌరవించిన రీతి వారితోనే అంతరించినది. మహావిద్వాంసుల యుగము గడచిపోయినట్లున్నది. గాయకులలో బుద్ధి సంపన్నత గలిగిన వారు లేకపోలేదు. భగవంతుడు ఒక కాలమున బుద్ధిమంతులను, వేరొక కాలమున బుద్ధిహీనులను పుట్టించెడు. ఉన్నవారిలో బుద్ధిశాలులు సంగీత విద్యను గురువులకడ సమగ్రముగా నేర్చి కష్టపడి సాధకము చేసి, కర్ణాటక సంప్రదాయపుటున్నతాశయముల గౌరవమును నిలువబెట్టినవారు నేటి కాలమున మచ్చుకైన లభింపరు. గురువు శిష్యులపై వాత్సల్యము జూపి, తన వద్దనున్న విద్యారహస్యములను శిష్యులకు గరపి ఉత్తమ సంగీతము వినగల తావులను శిష్యులకు జూపి విడువవలయును. ఈ కాలపు ఫిడేలు విద్వాంసులొకరు ఒక శ్రీమంతుల బిడ్డ తమ వద్దకు సంగీత విద్యాభ్యాసమునకు రాగా అతనిచే పదిఏండ్లు తనకు చాకిరీ చేయించుకుని, ఆ శిష్యుని సొమ్ముతో ఒక అమూల్యమైన ఫిడేలు కొనిపించి చివరికి నాలుగు వర్ణముల వరకూ చెప్పి అతనిని విసర్జించెను. వేరొక గాయకుడు తన శిష్యునకు విద్య చెప్పిన 8 ఏండ్లలోను 5 ఏండ్లు నాగాలు పెట్టెనట. ఆ శిష్యునికి కడకు రాగాలపన, స్వరకల్పన మాత్రము నేర్చి, ఒక్క కీర్తనకూడ నేర్పలేదట. లోగుట్టు పెరుమాళ్ళ కెఱుక. మరొక విద్వాంసుడు సహజ విద్యాశక్తి Instinct కల్గిన పుత్రుని లయబ్రహ్మాయనియు, తానతనికి నేర్పగల విషయములు లేవనియు అతనికి విద్య నేర్పుట మానెను. తండ్రి గతించిన పిమ్మట పుత్రునికి కచ్చేరి చేయు సమర్థత లేకపోవుట సరిగదా రేడియోలో గానము చేయుటకు కూడ మద్రాసు రేడియోవారు అంగీకరించలేదు. ఈ కాలపు గాయకోత్తముడొకడు తమ శిష్యులు కీర్తనలు పాడునపుడు తాను నేర్చిన సంగతులు మాత్రమే పాడవలెననియు, మనోధర్మముగా సంగతులు పెంచుట కూడదనియు ఆజ్ఞ విధించెనని వినికిడి. సంప్రదాయము చెడునని కాబోలు ఆయన భావము. తాను ఆరంభమునుండియు సంప్రదాయ సిద్ధముగా సంగీతము నేర్చిన శిష్యుడు సంప్రదాయమునకు విరుద్ధముగా నెట్లు కల్పన చేయును? శిష్యుని మనోధర్మమును గురువు నిరోధించిన సంగీతమెట్లు అభివృద్ధియగును? సంగీత విద్యాధికులు శ్రమకోర్చి శక్తి వంచన లేకుండ శిష్యులకు సంగీత విద్య నేర్పవలెను. వారి చేత తగిన రీతిని సాధకము చేయించుచు ఇతర సంగీత విద్వాంసుల గానములోని విశేషములను విమర్శించి ఉత్తమ గానమార్గములను శిష్యులకుపదేశింపవలెను.

నేటికాలమున సంగీత విద్యార్థికి ఆశయములే (Ambition) వేరు. రెండు ఏండ్లలో బల్లపై నెక్కి సంగీత కచ్చేరీ చేయవలెను. అందుకై పనికివచ్చు కనీసపు సామగ్రి వీలైనంత శీఘ్రముగా సంపాదించవలెను. అంతేగాని పండితుడు, విద్వాంసుడు కావలెననియు, సంప్రదాయ శుద్ధమైన సంగీతమునే అభ్యసించి ప్రచారము చేయవలెననియు కుతూహలము (Determination) గల సంగీత విద్యార్థి నేడు వేయి కొక్కడైనను లేడు. విద్వాంసుడు కాగల విద్యార్థికి సంగీతమున సరియైన రుచులు కుదరవలెను. మంచి సంగీత మేదో, ఏది కాదో తెలిసికొనగల జ్ఞానము స్వతస్సిద్ధముగా నుండవలెను. మంచి పాండిత్యము కలిగిన సుప్రసిద్ధ విద్వాంసుని వద్ద జేరి అతని మనసు కరగించి సంగీత విద్యను పూర్తిగానభ్యసించి కనీసం 5 ఏండ్లయినను కష్టపడి శక్తివంచన లేకుండ సాధకము చేసి సంగీత విమర్శకులను, విద్వాంసులను సైతము మెప్పించగల్గిన జ్ఞానము కల్గిన తరువాతనే కచ్చేరీ చేయ సమకట్టవలెను. అట్టి సాభాగ్యము ఆంధ్రదేశమునకు కలిగినప్పుడే అంతరింపనున్న కర్ణాటక సంగీతము తిరిగి ఉన్నత దశకు రాగలదు.

దేశకాల పరిస్థితులు సంగీతమును వృద్ధి చేయగలవు, క్షీణింప చేయునగలవు. నేటికాలమున గానకళకు రాజాశ్రయము లేదు. ఉన్నదానితో తృప్తిపడి దైవధ్యానము చేయుచు జీవితము సంగీతమునకు ధారపోసిన సంగీత త్రిమూర్తుల వంటి మహా వ్యక్తులు, భక్తులు జనించు భాగ్యము ఈ యుగమున కలలోని వార్త. రాజాశ్రయము లభించినచో గాయకోత్తములకు ధనార్జన పైగాక గానకళపై మనసు మరల్చి ఉత్తమరీతుల గాన సాధన చేసి సంగీతమునకై రేయి పగలు జీవితాంతము శ్రమ పడునట్టి అవకాశము లేర్పడును. సంగీత విద్యయే జీవనోపాధి యగుట కళకు నష్టము కలుగుచున్నది.

సినిమా పరిశ్రమ సంగీతాభివృద్ధికి మహావిరోధి. సంగీతము వినబడని సినిమాలను నేటికాలపు కళారసీకులు భరించనేరరు. పావలా ఇచ్చి టిక్కెట్టు కొనివచ్చిన పైడితల్లికి సైతము అర్థము కావలెనన్న "చల్ చల్ రె నాజవాన్" వంటి పాటలే వినబడవలెను. ప్రతిస్వరమునకు విశిష్టగమక సౌందర్యము కలిగి విరాజిల్లు విమల గాంధర్వ విద్య సామాన్య మానవునకెట్లు బోధపడును, వాని మనసు నెట్లు కరిగించును? దక్షిణదేశమున కొంతకాలము క్రిందట సినిమాలలో కూడ కర్ణాటక సంగీతమే వినబడుచుండెను. నేడు ఆంధ్రదేశమునను, తమిళదేశమునను గూడ "హిందూస్థానీ సంగీతము" అను పేరుతో ఒకరకపు ధ్వని వినబడుచున్నది. ఆ "సంగీతము" ఉత్తరదేశపు సినిమాలలో వాడుచున్న పాటల ధోరణిని తు.చ. తప్పకుండా దిగుమతి చేయటంవల్ల మనకు దాపురించినది. అది హిందూస్థానీ సంగీతము ఎంతమాత్రము కాదు, సినిమా ప్రపంచ "సంగీతము" నందు రాగ పద్ధతి లేదు, సంప్రదాయము సున్న, శాస్త్రీయ కట్టుదిట్టము లేదు. విషయములేని కారణమున మొదట వినినప్పుడాకర్షించినను, ఆ సినిమా ప్రియునకే వినగావినగా వెగటుగా గోచరించును. ఇట్టి "అనాధ సంగీతమును" వినమరిగిన సామాన్య జనులు కర్ణాటక సంగీతమును వినగలుగుట కష్టము. ఒక కళను అనుభవింపవలెనన్న అందు ఆసక్తి, కొంత ప్రవేశము ఉండవలెను. సుప్రసిద్ధకళను ప్రచారము చేయు కళోపాసకులుండవలెను; అటుపైని కొంతకాలము ఆ కళాప్రపంచమున నీదులాడిననేగాని కళానుభవము కలుగదు.

గానకళకీకాలమున ప్రచారము అపరిమితముగా కలదు. రేడియో, గ్రామఫోను ఇందుకు చాలా తోడ్పడినవి. పూర్వకాలమున లేని ప్రచారము సంగీతమునకు నేడు కలుగుట ఆనందనాయకమే. కానీ కళాపిపాసులు కాని సామాన్య మానవులలో ప్రబల ప్రచారము గలుగుటయే సంగీత కళకు ముప్పుగా పరణమించినది. ఉత్తమ కళ అందరకును అర్థము కాదు. కవిత్వము, సంగీతము, నాట్యము, చిత్రకళ మొదలైన లలితకళలయందు శ్రేష్టత్వము, యోగ్యత గుర్తించుటకు తగిన సంస్కారము అత్యావశ్యకము సంస్కారము, ప్రవేశము లేనిచోట్ల కళ ఔన్నత్యమునకు గౌరవము జరగదు. ఏ పెట్టుబడియులేని ఆసామికి ఆనందము చేకూర్చునదే కళయై తయారగును. ఈ కాలపు సంగీత విద్వాంసులలో మేటి యనదుగు గాయకులు ఒకరు ఒక సందర్భమున "ఈనాడు కోనేరి రాజపురం వైద్యనాథ అయ్యరు జీవించి వచ్చి పాడినను ఆయన గానమును మెచ్చుకొనువారీ కాలమున ఎవేరున్నారు? ఈ కాలమున రసీకులకు Tonal Value ముఖ్యము" అని సగర్వముగా బలికెను. ఆ పలుకులు విను దురదృష్టము నాకు బట్టెను. ఆయన చెప్పిన పరిస్థితులు కడు

శోచనీయమైనను ఈ కాలమున ఉండుట నిజమే. 50 ఏండ్లకు పూర్వము గాయకులకు శ్రీమంతుల యాశ్రయము కలదు. వినువారి నెల్ల మెప్పింపజేయుట వారి పనిగాదు. ఉత్తమజాతి సంగీతమునే పాడుచు ఆనాటి విద్వాంసులలో మేటి యని పేరు పొందుటయే పూర్వగాయకుల ఉన్నతాశయము. శ్రోతలు కూడ సుప్రసిద్ధ కర్ణాటక గానమునే వినుటకు అలవాటు పడి అట్టి గానమునే ఎల్లప్పుడు కోరిరి. ఆ విధమున విద్వాంసులు, శ్రోతలు ఇర్వురును కర్ణాటక సంగీతపు గౌరవమును నిలువబెట్టి మన తరమునకు అందజేసిరి. ఆ సంగీత గౌరవమును కాపాడుట మన విధి.

ఆంధ్రదేశమున సంగీత మింకను బాల్యావస్థలోనున్నది. ఈ కాలమున సంగీత శ్రేష్ఠత ఎంత చెడినను దక్షిణదేశమున మాత్రము గానకళ గౌరవమును పొందుచున్నది. పూర్వకాలమునుండియు సంగీత విద్యార్థులు దక్షిణదేశము పోయి అచ్చట గొప్ప విద్వాంసులకడ విద్య నేర్చి ఆంధ్రదేశమునకు మరలివచ్చి సంగీత ప్రచారము గావించుచు వచ్చిరి. తమిళదేశమున 'సంగీత విద్వాంసులు' అనదగినవారు వందలున్నారు. వీణ, ఫిడేలు, మృదంగము మొదలగు జలతముల యందైనవే, గాత్ర సంగీతమందేమి తమిళ విద్వాంసులు గొప్ప ప్రజ్ఞావంతులు గలరు. మనదేశమున కర్ణాటక సంగీతపు గౌరవము కాపాడుచు మహావిద్వాంసులు శ్రీ ద్వారం వెంకట స్వామి గారు మాత్రం హిమాలయ పర్వతమువలె నా దృష్టికి గోచరించుచున్నారు. వీణ ధనమ్మాళ్, ఫిడేలు గోవింద స్వామి పిళ్ళై, కంజీవరం నైనా పిళ్ళై, వీణ సంగమేశ్వర శాస్త్రి నాద స్వరం రాజరత్న పిళ్ళై మొదలైన మహామేధావుల మెప్పు, గౌరవము బడిసిన మహావిద్వాంసులు శ్రీ నాయుడుగారు.

ఆంధ్రదేశమున కర్ణాటక సంగీతపు ప్రతిభ పునరుద్ధరింపవలెననిన మన విద్యార్థులు, విద్వాంసులు మేల్కొనవలెను.

1. సంగీత నిధి అభివృద్ధి చేయవలెను. త్యాగరాజు, దీక్షితులు, శ్యామాశాస్త్రి, క్షేత్రయ్య, పట్నం సుబ్రమణ్య అయ్యరు, స్వాతి తిరునాళ్, శ్రీనివాస్ అయ్యంగార్ మొదలైన సుప్రసిద్ధ వాగ్గేయకారుల సంగీత రచనలను అన్నిటిని దక్షిణదేశపు విద్వాంసుల సహాయమున నేర్చుకుని, స్వరపఠి అచ్చొత్తించి శిష్యులకు నేర్పి ప్రచారము గావించవలెను. ఈ సందర్భమున ఒక హెచ్చరిక అవసరము. తమిళదేశమున సంగీత ప్రచారమునకు కావలసిన పరిస్థితులన్నియు నేడు కలవు. సంగీత సామాగ్రి ఆ దేశమున దాగి యుండుటయు నిజము, ఆంధ్రదేశమున సంగీతము వృద్ధిచెందవలెన్న తమిళసోదరులతో సఖ్యము, సంప్రతింపు పరమావశ్యకము; గత్యంతరము లేదు. ఈ విషయమును మనస్ఫూర్తిగా గుర్తించిన నాడే ఆంధ్రదేశమున సంగీత విద్యాభివృద్ధి కాగలదు.

ప్రపంచమందన్ని దేశములును సర్వమానవ సౌభ్రాత్రమునకై పాటుపడు ఈ కాలమున పొరుగు దేశముపట్ల ఈర్ష్య, అసూయభావములు కలిగియుండుట హీనము. తమిళజాతిపై ద్వేషము ఆంధ్రులు మానవలెను.

2. నిజమైన విద్వాంసులగుటకును, సుప్రసిద్ధ కర్ణాటక సంప్రదాయము నిలువబెట్టుటకును మన విద్యార్థులు ప్రమాణం చేయవలెను. ఒక్కొక్క విద్యార్థి సుమారు 500 కీర్తనలు పూర్వపు సంప్రదాయము ననుసరించి పాఠము చేసి, పల్లవి, రాగప్రసారకములను విద్వాంసులకడనుండి సమగ్రముగా నేర్చి, వారి మెప్పు పొందిన తర్వాతనే రంగముకెక్కి గాన విద్యా ప్రదర్శనము చేయవలెను. కచ్చేరీ చేయుట ధనమునార్జించుట పరమావధిగా తలపరాదు.

3. విద్యనేర్చు కాలమున సంగీత విద్యార్థులకు శ్రీమంతుల దోహదము కావలెను. పది పన్నెండు సంవత్సరములు సంగీత ప్రపంచమున ఏకాగ్రతతో నీదులాడు సంగీత పిపాసికి ధనార్జన, కుటుంబపోషణ చేయుటకు అవకాశము కలుగదు. అన్యచింతన లేక గానాభ్యాసము చేయుగల్గు గాయకులకు అవకాశము, పరిస్థితులు కలుగజేయుట ధనవంతులు తలపెట్టిన జరుగని పనికాదు. ఆంధ్రదేశమున లక్షాధికారులకు లోటులేదు.

4. ప్రతిపట్టుమునందును గానసభలు నెలకొల్పవలెను. అందు పండిత విద్వాంసులకే విద్యాప్రదర్శనమునకు చోటియవలెను. శ్రోతలు అదిని తమ వీనులకింపైనను కాకున్నను, కొన్ని సంవత్సరములపాటు కర్ణాటక సంగీతమునకు అలవాటు పడి అందు మంచి

చెడ్డలను సంగీతజ్ఞుల వద్ద తెలిసికొనవలెను. రుచిమరిగినచో కర్ణాటక సంగీతము వీడుట కష్టము. అట్టి పరిస్థితులు మన దేశమున ఏర్పడిననాడే ఆంధ్రదేశమున కర్ణాటక సంగీత జ్యోతి ప్రకాశించును.

5. సంగీత విద్వాంసులకు కచ్చేరికి నూటపదహారు రూపాయలు మించి ఆశపెట్టుట మంచి అలవాటు కాదు. అందకు మించి ఇచ్చుటచేత గాయకులకు సంగీతముపై గాక ధనముపై దృష్టి మరలును. అందరిని సమానముగా సన్మానించినచో సంగీతజ్ఞానమునందాధిక్యమునకే గాయకులు పాటుపడుదురు. నేటి రోజులలో గాయకమణులకంటే గాయనీమణుల ధర హెచ్చు కాదా? అట్లైనను ఖ్యాతి ఎవరికి లభించుచున్నది? గాయక శ్రేష్ఠతకును, వారి ధనార్జనకును సంబంధము లేదు. పూర్వము కోనేరి రాజపురం వైద్యనాథయ్యరు గోవింద స్వామి పిళ్ళై, దక్షిణా మూర్తి పిళ్ళై, కొనుగోలు పక్కిరిపిళ్ళై పాల్గొని చేసిన పాటకచ్చేరి ఖరీదు 200రూ. ఈ సంగతి ఆ కచ్చేరి నేర్పరచిన ఒక మద్రాసు గాన సభ కార్యదర్శి చెప్పగా వింటిని. ఆ మహావిద్వాంసులకు సంగీతకళ యందు అత్యంత గౌరవము, ధనముపై క్రీగంటి దృష్టి భగవంతుడు ప్రసాదించబట్టి వారు కర్ణాటక సంగీతమునకు నూతన శోభ కలిగించిరి.

6. పేరునకు మాత్రము విద్వాంసులై, సంగీత లోకమున ముఖ్యులు, గౌరవనీయులు కాని గాయకులకు సన్మానములు చేయుట ఒక దురలవాటయిపోయెను. ఇది కేవలము ఆంధ్రదేశముననే ప్రబలముగా నున్నది. సన్మానము గావించినను గావింపకున్నను విద్యాధికునికి కొరతలేదు. మిడి మిడి జ్ఞానముగల గాయకునకు మాత్రం ఈ సన్మానము జ్ఞాన నేత్రములను పొడిచి వేయును.

7. సంగీత ప్రపంచమున విమర్శకు గౌరవమును కలుగవలెను. గానమందలి మంచి చెడ్డలను నిర్ణయముగా చెప్పగల్గిన విమర్శకులకు గానసభలు చేయూత నొసగవలె. ప్రతి కళయు విమర్శకుల సహాయముననే పెంపొందును. మన దేశపు గాయకులు విద్యాసంస్కారములేని కారణమున విమర్శను సహించరు. బేదాభిప్రాయమును సహించుటకును, మన్నించుటకును గాయకలోకము అలవాటుపడవలెను.

కర్ణాటక సంగీతమున కృతులు నూటికి 90 పాళ్ళు ఆంధ్రభాషయందున్నవి. అది మన అదృష్టము, తమ భాషకాకున్నను, తమిళ విద్వాంసులు తెలుగు భాషలోనున్న వందలకొలది కృతిరత్నములను అతి కష్టముగ నేర్చి సంప్రదాయ సహితముగా కాపాడియుంచిరి. అట్లు చేయుట ఆంధ్రుల విధి. మనదేశమున పైనుదహరించిన అనుకూల పరిస్థితులేర్పడినా ఆంధ్రదేశమున కర్ణాటక సంగీతపు దివ్యప్రజ్వలించును. కర్ణాటక సంగీతము శిథిలమగుచున్న ఈ కాలమున ఈ మార్పులు జరుగని పక్షమున కర్ణాటక సంగీతము ఆంధ్రులకు దూరముగాక తప్పదు.

సాహిత్యం ప్రచారానికా? ఆనందానికా?

కురుగంటి సీతారామయ్య

(1950 దశకం తొలి రోజుల్లో తెనాలిలో జరిగిన సాహితీ సమితి వార్షికోత్సవాలలో

చదివిన ప్రసంగవ్యాసం)

మనము "వాఙ్మయము, సారస్వతము, సాహిత్యము" అనే మూడు పదములను సమానార్థకాలుగా వాడుతున్నాము అది పొరపాటని నాకు తోస్తుంది. సమస్తలిఖిత, వాగ్రూపకమైన వ్యవహారానికీ వాఙ్మయశబ్దం వర్తిస్తుంది. సమస్త శాస్త్ర కళా గ్రంథ సంచయానికీ వర్తిస్తుందీ సారస్వత శబ్దం. కాని, సాహిత్యశబ్దం మాత్రం "ఆనందోపదేశాలు" ప్రయోజనాలుగా గల గద్య పద్య. ఉభయాత్మకమైన కార్యప్రపంచానికీ వర్తిస్తుంది. "సారస్వత ప్రక్రియా బీజన్యాన భువోభవంతి కవితా నాట్వైకజీవాతనః" అన్నాడు విద్యానాథుడు. మూడు కూడా శబ్దార్థాలమీదే ఆధారపడి ఉన్నవి. మూడింటికీ అవే మూర్తి. సాహిత్యానికీ మాత్రం "రసం" ఆత్మ కాబట్టి, సాహిత్య శబ్దం. సార్థకంగా వాడటం ఆవసరం.

శ్రేయస్సు : అభ్యుదయం

"ఆది కవి " విశ్వశ్రేయః కావ్యం" అని నిర్వచించాడు. సాహిత్య మనగా కావ్యసమూహం కాబట్టి సాహిత్యానికీ పరమావధి విశ్వశ్రేయస్సు. శ్రేయస్సును అభ్యుదయమని గూడ అనవచ్చు. పరిణామంగా సాహిత్యానికీ విశ్వాభ్యుదయం పరమావధి. భారత, భాగవత, రామాయణాది కావ్యాలన్నిటికీ ఇదే పరమావధి. మొత్తం సాహిత్యానికంతకూ పరమావధి విశ్వాభ్యుదయ మైనప్పుడు, ప్రత్యేకించి అభ్యుదయసాహిత్య మంటూ నిర్వచింప నవసరములేదు. ఒక వేళ వాదనకు ఇప్పుడు సాహిత్య శబ్దంచేత నిర్వచింపబడే కావ్యసంచయంలో కొన్నిటికీ పరమావధి విశ్వాభ్యుదయంగా కనబడకపోవచ్చు. కానీ ఇట్టి విషయంలో అతివ్యాప్తి

ఆవ్యాప్తులుండవచ్చును, ఉంటవి కూడాను. అంతమాత్రాన ఆ సాహిత్యమంతా విశ్వాభ్యుదయ హేతువుకాదనీ, అట్టిది ఇకముందు పుట్టవలెననీ అనడం సమంజసంకాదు. మరియొక విషయం. ఒక గ్రంథం విశ్వశ్రేయోహేతువు కావచ్చును కాని, దానిలో కావ్యత్వం లేకపోవచ్చును. కాబట్టి అభ్యుదయసాహిత్య మనేది వకటి ఇప్పుడు స్సాహిత్యశబ్ద న్యపదేశంకంటే భిన్నంగా ఉన్నదని చెప్పటం తృప్తికరంగా లేదు. సాహిత్యమంతా ప్రజలకొరకే. ప్రజలలో పండితులు, పామరులు, ఇతరులు ఉన్నారు. సాహిత్యాంతర్భూతమైన ప్రతి గ్రంథమూ ప్రతి ప్రజకూ ఆర్థమయ్యేటట్టు ఉండాలని శాసించడం పొరపాటు. కవి నిరంకుశుడు. అతనిని అరికట్టడానికి యే వర్గానికి అధికారంలేదు. అతను తన ప్రతిభ ననుసరించి కావ్యం నిర్మిస్తాడు. అధికార భేదంగా అది అర్థమౌతుంది. అస్వాదింపబడుతూ ఉంటుంది సాహిత్యమనగా బుట్టకథ రూపంగానే ఉండాలనిగాని, దేశీయ ఛందస్సులలోనే ఉండాలనిగాని అందులో ఫలానా పదాలే వుపయోగించాలనిగాని, ఫలానా వస్తువు వుండాలని గాని మొదలైన వర్గీకరణం సాహిత్య మూలాన్ని ఛేదిస్తుంది. "శక్తిర్నిపుణితా లోకశాస్త్ర కావ్యద్యవేక్షణం. కావ్యజ్ఞ శిక్షయాభ్యానః " అని లాక్షణికుడు చెప్పిన కావ్యోద్భవహేతువుల ననుసరించి శక్తిగలిగి పండితుడై బహుద్రష్టయైన కవి నిర్మించినకావ్యం వ్యుత్పన్నతలేని వ్యక్తికి అర్థం కాకపోవచ్చును. అది సుందరమై శ్రేయస్సాధనమైతే, తప్పక కావ్యమే. ప్రజలలో అందరికీ, అన్ని భాషలూ రావు. అంతమాత్రంచేత ఇతర భాషల్లో ఉన్న కావ్యానికి మనకు తెలియకపోవడం వల్ల కావ్యత్వం పోతుందా? కాబట్టి, ఈ విధమైన తర్కానికి అనవస్థ ఆపాదిస్తుంది. ఈ విషయంలో ఎంత కట్టుదిట్టాలు తక్కువైతే అంత మంచిది. ఆ విషయాన్ని కవికీ సహృదయిడికీ వదలండి. సహృదయుడనగా కావ్యత్వంగల గ్రంథాన్ని అర్థంచేసుకొని దానిలో ఉన్న రసాన్ని సౌందర్యాన్ని అస్వాదించగలవాడని నా మనవి.

వేమన పద్యాలున్నవి. అవి పండిత పామరజన రంజకాలు, రంజకాలు అనడంలోనే వాటి కావ్యత్వం తేటపడుతుంది. ఆనందింప జేసేవి అని అర్థం. "దేశ మంటే మట్టికాదోయ్, దేశమంటే మనుష్యులోయ్" అనే అప్పరాయకవి వాక్యంలో ఉండే గంభీరభావం, అర్థంకాని ప్రజలను నేనెరుగుదును. కాబట్టి, కావ్యంలో అంతస్థులున్నట్లే, సహృదయ ప్రజానీకంలోకూడ అంతస్థులున్నవి. అభ్యుదయ రచన అంటే నా కెట్టి విప్రతిసత్తా లేదు. కాని, అభ్యుదయ సాహిత్యపదం "మంగళగిరి పర్వత కొండ" వంటిదని. నా అభిప్రాయం. ప్రజా సాహిత్యమనే మాటగూడ ఇట్టిదే.

కావ్యవస్తువు

కావ్యవస్తువునుగూర్చి రెండుముక్కలు మనవి చేస్తాను. కావ్యనికి ఇదే వస్తువుగా ఉండాలని శాపించగూడదు. కాని హృదయ స్పందనమే వస్తు నిర్ణయం చేస్తుంది. ఇవి దేశకాల పాత్రలమీద ఆధారపడి వుంటవి. వీరేశలింగం, చిలకమర్తి, పానుగంట్ల కావ్యాలకు సంఘజీవనం వస్తువైంది. అలాగే కొందరికి రాజకీయమూ, మరికొందరికి అర్థిక వ్యవసాయ జీవితమూ వస్తువువైనవి. కవి పరిసరాన్ని బట్టి తన హృదయం స్పందిస్తే, కావ్యవస్తువు వుద్భవిస్తుంది. ఆ వస్తువును భావానుగుణమైన రచనలో చిత్రిస్తాడు. బెంగల్ క్షామంవంటి క్షామాలు వెనుక లేకపోలేదు వాటిని కవులు చిత్రించకపోలేదూ. ఉదాహరణానికి రాధామాధవకవి విష్ణుమాయా నాటకంలో అపగ్రహం

వచ్చినప్పుడు, శల్యావశిష్టమై దరిద్రకుటుంబం తమ జీర్ణవస్తువులను చాపలో చుట్టి నెత్తిని పెట్టుకుని నదీమాతృక అయిన ఆంధ్రదేశానికి వలసపోవడం మిక్కిలి రసవంతంగాను, హృదయంగమంగానూ చిత్రించాడు. రక్తం, మాంసం, పేగులు, యెముకలు మొదలైన పదాలు ఉపయోగించి వ్రాస్తేనే బీభత్సరస నిప్పుత్తి అవుతుందనటానికి వీలులేదు.

ఆ అపగ్రహం ఉన్నకాలంలో దాన్ని తప్ప ఇతరాలను కావ్యవస్తువులుహో పరిగ్రహించకూడదనటం మరొక పొరపాటు దుఃఖాక్రాంతులైన వ్యక్తులకు కూడా ప్రకృతి సహజంగా కొన్ని సంతోష ఘటిక లుండక మానవు. కాబట్టి, రాజకీయమేగాని, ఆర్థిక సాంఘికాలేగాని, కావ్యవస్తువుగా ఉండాలని శాసించడం పొరబాటు, దాన్ని కవికే వదలడం మంచిది. ఇక కవులు కానివారి ఒక సంఘం కవిని "నీవు ఫలానా వస్తువునే గ్రహించాలని" శాసించడం యేమనవలెనో నాకు తెలియదు. ఒక రకం రచయితలు ఒక విధమైన రచనలనే సాగించుతూ మనుకోవచ్చును, అయితే ఆరకమైన రచనే వరవడి అని శాసించవద్దు,

ఇప్పుడు మనము రాజకీయార్థిక సంధికాలంలో ఉన్నమాట నిజమే. అంతమాత్రంచేత, మన వృత్తులు మానలేదు. సంసారాలు, మానలేదు. అటువంటప్పుడు ఫలానిదే వస్తువుగా వుండాలి అనే అధికారం మనకు లేదు.

సాహిత్య ప్రయోజనం

ఇప్పుడు సాహిత్యం ప్రచారానికా ఆనందానికా అనే ప్రశ్న వస్తుంది. ఇదివరకే దీన్ని గూర్చి కొంచెం ముచ్చటించాను, ప్రచారం అనే పదం చాలా పేలవమైనది. సబ్బులు, బీడీలు, పండ్లపాడి మొదలైనవి ప్రచారం చేయవలసిన వస్తువులుగాని, సాహిత్యం ప్రచారం చేయడమంటే అర్థంలేదు. ఒకమారు "మీకే సాహిత్యం కావాలి" అని ఒక వ్యక్తి కేకలువేయడం "మాకు అభ్యుదయ సాహిత్యం కావాలి" అని ప్రజా సమూహం జవాబు చెప్పటం విన్నాను. చాలా దుఃఖ పడినాను.

"మీకు ఆరోగ్యం కావాలెనా? జాడీ బీడీలను త్రాగండి" అనే కేకలకు అనుకూలంగా వున్నది ఈ కేక. సాహిత్యానికి ఎంత నీచస్థితి పట్టిందో అప్పుడు నాకు ద్యోతకమైంది సాహిత్యం మహోదాత్తమైన విషయం, దాన్ని బజారుకేకలకు గురి చేయడం మన జడత్యాన్ని తెలియ చేస్తుంది. సాహిత్య విషయంలో ప్రచారశబ్దం ఉపయోగించడం నీచమని నా అభిప్రాయం. అంతకంటే "అభిరుచి కలిగించమంటే" ఉదాత్తంగా ఉంటుంది. తప్పక సాహిత్యంపైన అభిరుచి కలిగేటట్లు చేయడం సహృదయుడి కర్తవ్యం. అందుకై జీవితం ధారపోయవలసినదే. ఈ భావాన్నే "కాంతా సమ్మిశితహా యోపదేశ యుగే" అని నిర్వచించాడు లాక్షణికుడు. కాని, సాహిత్యానికి ఇదే ప్రయోజనమని చెప్పటం సమంజసంకాదని వెనుక మనవిచేశాను. ప్రచారం తాత్కాలికమై పరిమిత ప్రయోజనం కలది. కాని, సాహిత్యం సార్వ కాళీనమై ఉదాత్తమైనది. పవిత్రమైన సాహిత్యానికి ప్రయోజనం కల్పించటం, "బొగ్గలకై కల్పతరువు పొడుచుట" వంటిదని అనవచ్చును. సాహిత్యమొక లలితకళ. అట్టి సాహిత్యాన్ని ప్రకటన క్రిందికీ, ప్రచారం క్రిందికీ దించటం చిత్రలేఖనాన్ని ప్రకటనార్థమై ఉపయోగించినట్టే, ఆ పరిమిత ప్రయోజనం గల వస్తువును పరిమిత ప్రయోజనానికి ఉపయోగించటంచేత ఆ వస్తువుకు ఉదాత్తర తగ్గటమేకాకుండా. నైచ్యాపాదన తటస్థిస్తుంది. కాని పని విషయం. ప్రాశస్త్యా ప్రాశస్త్యాలను సాహిత్యమూలంగా రసవంతంగా

వివరించి సహృదయలను విధికిగాని నిషేధానీకిగాని ప్రేరేపించ వచ్చును, అనగా ఆర్థవాదిగా సాహిత్యాన్ని ఉపయోగించవచ్చును. వీరేశలింగ పానుగంట్యాదులు అవలంబించిన పద్ధతి ఇది. అటువంటి గ్రంథాలు తాత్కాలికంగానే గాక సార్వకాలీనాలుగాకూడ ఉపయోగిస్తవి. కన్యశుల్కాది నాటకాల గుణమట్టిది. ఒక కాలముందు యావదాంధ్రదేశాన్ని సత్యగ్రహం క్రిందికి పురిగొల్పిన "మా కొద్దీ తెల్ల దొరతనము" మొదలైన గేయాలుకూడ అట్టివే. ఏనాడు ఉత్సాహ కల్పనానికి పుట్టిందో వందేమాతరం గీతం అర్థశతాబ్దంనుంచీ భారతీయుల హృదయాలకు ఉత్సాహం కల్పిస్తూనే ఉన్నది. ముందు కూడా కల్పిస్తూనే ఉంటుంది. అటువంటివి సాహిత్యాంతర్యూతాలు.

నాటక ప్రదర్శనల్లో సమయ స్ఫూర్తి

స్థానం నరసింహారావు

నాటక ప్రదర్శనల్లో అప్పుడప్పుడు పొరపాటుగాని తప్పిదాలుగాని ఉప్పుతిల్లుతూ ఉంటాయి, ఇవి ఆ నాటక సంఘాలవారి అతిశ్రద్ధవల్లగాని, ఆశ్రద్ధవల్లగాని లేక భయంవల్లగాని, ఇలాంటివే మరికొన్నింటి వల్లగాని గలుగుతూ వుంటాయి. వాటిని ఆ నాటక కథానుగుణ్యంగా నటులు సరిదిద్దుతూ వుంటే ఔచిత్యానికి భంగం గలగకుండా వుంటుంది. రసస్ఫూర్తికి దోహదమవుతూ వుంటుంది. వాటిని ఉపేక్షించడంగాని, విస్మరించడంగాని జరిగితే, అది నటుల లోకజ్ఞానానికి గొడ్డలి పెట్టులాంటిదవుతుంది. సాధ్యమైనంత వరకు వాటిని వెంటనే సరిదిద్దుకోవలసిన బాధ్యత పాత్రధారులైన నటులపై ఎంతైనా ఆధారపడివుంటుంది.

ఇలాంటి నా నాటక జీవితంలో రంగస్థాలాన కొన్ని జరిగాయి. వాటిని ఏ విధంగా సరిదిద్దుకోవలసి వచ్చిందో ఒకటి రెంటిని మనవి జేస్తాను పాఠకులకు.

బాపట్లలోని ప్లీడరు గుమస్తాల నాటక సంఘంలో, హరిశ్చంద్ర నాటకంలో చంద్రమతీ వేషం ప్రథమంగా నేను ధరించవలసివచ్చింది అపద్ధర్మంగా. పోర్షన్ సరేగా రాదు. భయం ఆపాదమస్తకమూ ఆవహించింది. హరిశ్చంద్రుడు వేటకు సంబంధించిన పద్యం చదివాడు. తన భార్య కొఱకు చూచాడు. అప్పుడు చంద్రమతీ వేషంలోవున్న నేను రావాలి, ఓ ప్రక్కగా ప్రేక్షకులవైపు తొంగి చూచాను. నా భయం కళ్ళకు కప్పేసింది. రాలేక నిలబడి పోయాను ఆ సైడ్ వింగులో. అప్పటికే రెండు మూడు నిమిషాల ఆలస్యం అయింది. ముందడుగు వేయటానికి తటపటాయిస్తూన్నాను, వెనకనుండి ఆ కంపనీ మేనేజరు కీ.శే. గంగవరపు కృష్ణయ్యగారు నన్ను ముందుకు నెట్టారు. కాలి కేదో రాయి తగిలితే ముందుకు పడబోయినట్లుగా రంగస్థలం ప్రవేశించాను. బిత్తర బోతూ నిలుచున్నాను. నా భయాన్ని గమనిమ్మిన ఆనాటి హరిశ్చంద్రుడు పాత్రధారి కీ.శే. చోరగుడి హనుమంతరావుగారు. పుస్తకంలో లేని తన స్వంతమాటలతో "దేవీ! ఇది మహారణ్య ప్రాంతము. రాయి రప్పా కాలికి తగులుచుండును. ముందు మంచిదారి చూచుకొనుచు

అడుగెయ్యవలసినది. అటుల బిత్తరబోయెదవేమి బేలా?" అని నా వీపు తట్టి. భయాన్ని కొంత తగ్గించారు. ఆనాటి సమయస్ఫూర్తి. నా ముందు నాటక జీవితంలో కొంత వరవడి దిద్దిపెట్టింది.

ఒకనాడు అనకాపల్లిలో కృష్ణతులాభారం నాటకం ప్రదర్శిస్తూన్నాం. నేను సత్యభామగానూ, శ్రీ కే. గోవిందరావు రుక్మిణిగానూ నటిస్తున్నాం. చివర రంగంలో త్రాసులో కూర్చున్న కృష్ణుణ్ణి, రుక్మిణివచ్చి, భక్తితో ఒక తూలసీదళమ్మేసి తూస్తుంది. అది సమానంకంటె హెచ్చుగా త్రాసుతక్కడ పైకిలేవాలి. ఇందులకు అలవాటుపడిన ఒక పద్ధతిని ఆచరణలోపెట్టాం. అదేమంటే కృష్ణుడు కూర్చున్న త్రాసుయొక్క దండెకు చివర భాగంలో ఒక సన్నని ఇనపతీగెకట్టాం. దాన్ని రంగస్థలం పై భాగానికి తీసుకెళ్ళి, పైన ఒక కప్పీ చక్రం ద్వారా ఒక సైడ్వింగు ప్రక్కకుజార్చి, దాన్ని నలుగురు బలాధ్యులు క్రిందికి గుంజితే, కృష్ణుడు కూర్చున్న ఆ తక్కెడ పైకి లేస్తుంది. దీన్ని నాటకం ప్రారంభించే ముందుగానే సరిగ్గా వున్నదో లేదో చూచుకొన్నాం. అప్పుడది బాగానేవుంది. కాని, ఆ చివర రంగంలో మాత్రం మేమునుకొన్న విధంగా జరగలేదు. ఏమైందంటే, - రుక్మిణి ఒక తూలసీదళం పుచ్చుకొని భక్తి భావంతో "ఫలమో, ఘనరసంబో పత్రమో పుష్పమో గోనుచు భక్తినిన్ను గోలుచువారికీవు వశుడవగుటయే సత్యమేని, ఈ తూలసీ దళము నిన్నుతూచుగాక." అని ఒక పద్యం చదువుతుంది. చదివి కృష్ణుడు కూర్చున్న తక్కెడలోగాక, రెండవ దానిలో తూలసీదళం వుంచింది. కాని, మా ఏర్పాటు ప్రకారం కృష్ణుడున్న త్రాసుపైకి లేవలేదు. జనం గొల్లన నవ్వుతున్నారు. రంగస్థలం మీదున్న నారదుడు, కృష్ణుడూ, రుక్మిణి, నళినీ వసంతకులూ సత్యభామతో సహా అంతా నిలువుగ్రుడ్లనుకొని పైకి చూస్తున్నాం. కారణం తెలియక నటనలో ఆరాటపడుతూ నేనొక ప్రక్క సైడ్వింగ్ వద్ద నిలబడి, ఏమి ఇట్లయిందనే భావంతో లోనికి చూచాను. క్రిందకులాగే తీగపైనున్న కప్పీ గిలక పక్కనందులో ఇరుక్కొని పోయిందట. ఒకరు స్థంభంపైకెగబ్రాకి సరిజేస్తున్నాడట. చెవులో వూదాడు ప్రాంప్టర్. గ్రహించుకొన్నాను. అది సరి అయ్యెటప్పటికి అయిదు నిమిషాలు పట్టెట్టుంది. ఈ ఆలశ్యాన్ని కమ్మేసేందుకు నాకో ఆలోచన తట్టింది. చప్పున రుక్మిణి వేషధారివద్దకెళ్లాను. "అక్క! రుక్మిణీదేవి! మన భర్తకు ఇలాంటిస్థితి పట్టినదిగదా అన్న నీ ఆవేదనలో నీ ధ్యానము నిలుకడ తప్పినట్లుంది. మరల నీ మనస్సును భక్తధ్యానమందే లగ్నంచేసుకొని, త్రాసునందు ఆ తూలసీదళ ముంచుముతల్లీ!" అంటూ రహస్యంగా ఆ పద్యాన్నే మరల చదివవలసిందని చెవిలో చెప్పాను. అతడు "ఫలమో ఘనరసంబో" అనే పద్యాన్ని కన్నులు మూసుకొని మరల చదవడం ప్రారంభించాడు. ఆ పద్యం పూర్తిగాకముందే పై కప్పీలో ఇరుక్కున్నతీగె సవరింపబడింది. పైకెక్కినవ్యక్తి మా సమాజంలోని వాడుగాక పోవడంవల్ల, తీగెను లాగెయ్యమని క్రిందివారికి సైగజేశాడు. వెంటనే ఆ నలుగురు బలంగా క్రిందికి గుంజేశారు. త్రాసు, ఆ పద్యం పూర్తిగాకముందే పైకిలేచిపోయింది. అసలు ఆ త్రాసులో రుక్మిణి దళం వుంచబోయింది. అప్పుడుగూడా నేను మరల సమర్థించవలసివచ్చింది. రుక్మిణి చెయ్యి పట్టుకొని ఆపేసి, " అక్కా! ఇప్పుడు నీ భక్తి, మధ్యలోనే పరాకాష్టను పొందుటచేత దళం వేయకుండానే కృష్ణుడు కూర్చున్న తక్కెడ పైకి లేచిపోయింది. ఇక ఆ దళమే వేస్తే. ఇక మన కృష్ణుడు గూడా మన కందకుండా అంతరిక్షంలోనికి ఎగసిపోతాడేమో. గనుక వేయవద్దు" అని వారించాను.

మరోమాటు ఒక రసాభాసపు చిత్రం జరిగింది. కీ.శే. కొప్పురపు సుబ్బారావుగారి రోషనార గుంటూర్లో ప్రదర్శిస్తూన్నాం.

సుబ్బారావుగారు కూడా స్టేజీలోనే ఉన్నారు. ఆనాటకంలో శివాజీచే తిరస్కరింపబడిన రోషనార, శివాజీపై పగ సాధించే పట్టుదలతో దక్కన్ ప్రాంతాలకు అధికారిగానున్న మోఆజీం వద్దకు పురుషవేషంలో వస్తుంది. అతని కొలువులోనే ప్రధానోద్యోగిగావున్న మీర్ జహూతో తన పగను చెప్పుకుంటుంది. మెదటినుంచీ శివాజీని మోఆజీంనూ అసహ్యభావంతో చూస్తూన్న మీర్ జాహూ ఆమె అభిప్రాయాన్ని అనుసరిస్తాడు. రోషనార అతనితో మోఆజీం రహస్యమందిరం ప్రవేశిస్తుంది. అక్కడ మద్యం మత్తులో తూలుతూ ఇరువురు నాట్యకత్తెలతో విలాస మొందుతున్న మోఆజీంనూ ఆ నాట్యకత్తెలనూ బంధిస్తుంది. ఆ నాట్యకత్తెల పాటా ఆటా అయిన చాలా సేపటికిగాని రోషనార రంగస్థలం మీదకు రాకూడదు. కాని రాక తప్పిందికాదు.

ఈ నాట్యకత్తెల వేషాలను ఇరువురు పురుషులు ధరించారు. అందులో ఒకరు మాష్టర్ బసవలింగం. ఈతని నృత్యానికి ముగ్ధులుగాని ప్రేక్షకులుండేవారుకారు ఆ రోజుల్లో. అతని నవ్వే, రంగస్థలంలో వెన్నెల విరసినట్లుండేది. ఈ ఇరువురూ నృత్యం జేస్తున్నారు. సభ్యులంతా ఆనందపరవశులై చూస్తున్నారు. ఆ సమయంలో ఒక ఘోరమైన తప్పిదం ఏర్పడింది. బసవలింగంగాక, మరో మగవాని ఆడవేషంలో పెట్టుకున్న తలవిగ్గుకు జడ బరువై వెనక్కు జారింది. అతని తల యొక్క ముందు క్రాపింగు జుట్టు ఆ విగ్గులోంచి ముందు కొచ్చేసింది. ఒక్క నిమిషంలోనే సగం క్రాపింగు బయట పడింది. ఆ నృత్యంలో అతనికది తెలియలేదు. జనమంతా పగలపడి నవ్వుతూ, ఈలలువెస్తూ, గోలజేస్తూన్నారు. సైడ్వింగులో ఉన్న నాకు ఆ రసాభాసం అర్థమైంది. ఛప్పున రంగస్థలానికి వచ్చేశాను. నృత్యం ఆపించాను. మీర్ జాహూను పిలిచాను. అతడొచ్చాడు. "చూచితివా మీర్ జాహూ! శివాజీ ఎంతటి మోసగాడో. నిజమైన తనహిందూ స్త్రీలను నృత్యకత్తెలుగా పంపిస్తే తన జాతికి అవమానమని, మగవాళ్ళకు ఆడవేషాలు వేయించి, ఈ మోఆజీము కళ్ళకు గంతలు కట్టాలని పంపించినాడు. ఇదిగో చూడు వీని తలకట్టు!" అంటూ ఆ జారిపోతున్న విగ్గుయొక్క జడపట్టుకొన్నాను. అది మొత్తమంతా వూడి చేతిలోనికి వచ్చేసింది. చీరె కట్టూ, బోడి క్రాపింగుతలతో బిత్తరబోయి నిలబడ్డడు ఆ పురుషుడు. రెండవవాని అనగా బసవలింగం జడనుగూడా పట్టుకొని ' ఏమిరా నీవు మగవాడవేనా? అవునా కాదా?' అని గద్దరించాను. ఇవన్నీ పోర్షన్లో లేని ముక్కలు వాని కేమి సమాధానం చెప్పాల్సో తోచలేదు. నేనే రహస్యంగా చెప్పాను వానితో మూగవాడనే అని చెప్పమని. వాడు భయపడుతూ అట్టే అన్నాడూ. "భేష్! నీవు నిజము పప్పుకొన్నందున నీ జుట్టు లాగేయ్యకుండా నిన్ను క్షమించి వదిలాను." అంటూ మీర్ జాహూతో "వీరిరువురనూ బందిఖానాలో బంధించండి" అని ఆజ్ఞ ఇచ్చి, నాటక కథలో ప్రవేశించాను. ఆ రసాభాసానికి ప్రతిగా నేను జేసిన మరింత రసాభాసం సమయస్ఫూర్తితో సమసిపోయింది. ఇలాంటివే ఎన్నో నా నటక రంగ జీవితంలో.!!!

(భారతి - స్వర్ణోత్సవ సంచికనుంచి పునర్ముద్రితం)

"కన్యాశుల్కం" లో స్త్రీ పాత్రలు

వి.ఎస్. రామారావు

"కన్యాశుల్కం" తరువాత అటువంటి నాటకం వేరొకటి నేటివరకూ తెలుగు సాహిత్యంలో రాలేదనే వాదనను వ్యతిరేకించే వారుండరు. ఇది నాటి తెలుగు సమాజం దుస్థితికి ప్రతిబింబం. అంతేకాదు. నాటి సమాజాన్ని కలుషితం చేసిన మూఢ విశ్వాసాలకు, దురాచారాలకు ఈ నాటకం గొడ్డలిపెట్టు. కన్యాశుల్కమే ఈ నాటకానికి కథావస్తువు. స్త్రీ జనోద్ధరణకై స్వర్గీయ కందుకూరు వీరేశలింగంగారు ప్రారంభించిన ఉద్యమానికి ఇది ప్రచార సాధనం.

తన లక్ష్మాన్ని సాధించడానికి వీలుగా, నాటి సమాజాన్ని ఎదుర్కొంటున్న మూడు ప్రధాన సమస్యలను పరిష్కరించాలని, సమాజాన్ని పునీతం చెయ్యాలని మహాకవి గురుజాడ ఈ నాటక రచనకు పూనుకున్నారు.

ఈ నాటకం ద్వారా ఆయన బలపర్చదల్చుకున్న సంస్కరణలు ఇవి: బాల్య వివాహాల నిషేధం, వితంతు వివాహాల ఆవశ్యకత వ్యభిచారవృత్తి నిర్మూలన. ఈ మూడూ స్త్రీ జాతికి సంబంధించినట్టివే. సంఘంలో స్త్రీల మనుగడకు ముప్పు తెస్తున్న సమస్యలకు విరుగుడు.

ఆయా సమస్యలలో సతమతమౌతున్న సంఘ దురాచారాలకు బలి అవుతున్న స్త్రీలకు ప్రతిరూపాలుగా కొన్ని పాత్రలను చిత్రించి ప్రజలముందు ఆయా పరిస్థితులనూ, అవి దారితీస్తున్న విషమ పరిణామాలనూ వుంచి ముందు జాగ్రతలకై సమాజాన్ని చైతన్యవంతం చేశారు. అంతేకాక, నాటి సాంఘిక దురాచారాలకు బలి అవుతున్న స్త్రీల మనస్తత్వాలను మన కళ్ళకు కట్టినట్టు చిత్రించి, ఆయా వ్యక్తులపై - లేదా, స్త్రీజనంపై మనకు సానుభూతి కలుగ జేయడమే తన ప్రథమ కర్తవ్యంగా ఎంచుకున్నారు. తన విధి నిర్వహణలో గురజాడ మహాకవి విజయాన్ని సాధించారనడంలో అతిశయోక్తిలేదు.

స్త్రీ పాత్రలు

ఈ నాటకం ముఖ్యంగా స్త్రీ జనోద్ధరణకు సంబంధించినది కనుక ఈ నాటకంలోని స్త్రీ పాత్రలను పరిశీలించడం సమంజసంగా వుంటుంది.

"కన్యాశుల్కం" నాటకంలో పరోక్షంగా ముగ్గురు వ్యక్తులు తారసిల్లుతారు. ఆ ముగ్గురూ- వెంకుపంతులుగారి కోడలు, రాంభొట్లుగారి అచ్చమ్మ , సుబ్బమ్మలు. ప్రత్యక్షంగా పరిచయ్యే వ్యక్తులు - పూటకూళ్ళమ్మ వెంకమ్మ, బుచ్చమ్మ, మీనాక్షి, యోగిని, మధురవాణి.

వీరందరికీ నాటకంలోకి వచ్చాక ఎంత కథ వుందో, అంత గత చరిత్ర వుంది. వీరందరివీ రకరకాల మనస్తత్వాలు, వీరి జీవన స్థితిగతులు కూడా అతిక్లిష్టమైనవి. భావ స్వాతంత్ర్యాన్ని ప్రకటించడానికి గాని సంఘంలో స్వేచ్ఛగా సంచరించడానికి గాని ఏ ఒక్కరికీ హక్కులేదు. డబ్బు కక్కుర్తికిలోనై అమ్ముడైపోయిన బానిసలు. ఆయా వ్యక్తులందరూ నాటి సమాజంలో స్త్రీఅనుభవిస్తున్న నికృష్ట జీవితాలను, సమాజం స్త్రీకిస్తున్న విలువలను తెలియజేస్తారు.

వెంకుపంతులు కోడలు

పరోక్షంగా వుండే ముగ్గురు వ్యక్తులులోను ప్రప్రథమంగా పరిచయలయ్యే వ్యక్తి వెంకుపంతులుగారి కోడలు.

ఈమెకు పెళ్ళయి, అత్తవారింట్లోనే వుంటున్నట్టు గిరీశం మాటలే చెబుతున్నాయి. కనుక వితంతువు కావడానికి వీలులేదు. వితంతువులు అత్తవారిళ్ళలో వుండడం సాంప్రదాయం కాదు కనుక, పై వాదనను బలపరుచుకోవచ్చును. గిరీశం ఈవిడకు లవ్ లెటర్, రాసేడంటే చదువనూ, వ్రాయనూ వచ్చునన్నమాట. ఈమెకు 'లవ్ లెటర్ వ్రాసినందుకు ఎప్పుడో ఒక్కప్పుడు సమయం కనిపెట్టి దేహశుద్ధి చేస్తార'ని గిరీశం అంతటి వాడే భయపడ్డాడంటే. ఈమె నిప్పులాంటి మనిషి అనుకోవడానికి సందేహించ నక్కర్లేదు. సమాజంలో స్త్రీ కున్న విలువను, పరిమితిని. ఆత్మగౌరవాన్ని నిలుపుకున్న వ్యక్తిగా ఈమె ఈ నాటకంలో పరోక్షంగా మనం చూడగలం.

అచ్చమ్మ

రెండవ వ్యక్తి రాంభొట్లుగారి అచ్చమ్మ, బుచ్చమ్మకు నేస్తం కనుక సమాన వయస్సులై వుంటారని వూహించుకోవచ్చును. అనాడు రజస్వలానంతర వివాహాలు నిషేధం కనుక, కథాకాలానికి అచ్చమ్మ వివాహితయే అయివుంటుంది. వివాహేతయైన స్త్రీ చుట్టూ చూపుకు తప్పితే పుట్టింట్లో వుండదు. లేదా భర్త వదిలివేసివుండాలి. ఈ రెండు ఆధారాలూ అచ్చమ్మను గురించి బుచ్చమ్మ చేసిన పరిచయ వాక్యాలలో మనకు కనిపించవు. పైగా బుచ్చమ్మ గిరీశంతో, "అచ్చమ్మ మీరు ఒప్పుకుంటే మిమ్మల్ని పెళ్ళాడతానంది" అంటుంది.. ఈ మాటలు అచ్చమ్మ బాల వితంతువని నిర్ణయించడానికి బలమైన ఆధారాలుగా వుంటున్నాయి.

బాల్యంలోనే వైధవ్యాన్ని పొందిన అచ్చమ్మ వంటి వ్యక్తులు దాంపత్య జీవితంలోను ఆనందాన్ని అనుభవించాలని ఎంతగా

తహతహ లాడుతున్నారో సులభంగా అవగాహనమౌతుంది. అచ్చమ్మ వంటి వ్యక్తులు సంఘునికి ఆఖరికి తల్లిదండ్రులకు కూడా భయపడి తమలోని వాంఛలను ఎంత బలవంతంగా అణచుకొంటున్నారో అర్థం చేసుకోవచ్చును. పులిని బోలు సంఘంలో మేక పిల్లలా మసలుతున్న అమాయక జీవితాలకు ప్రతిబింబమే మనకు కనిపించని అచ్చమ్మ.

సుబ్బమ్మ

మూడవ వ్యక్తి ముఖ్యమైన వ్యక్తి అగ్నిహోత్రావధాన్లు రెండవ కూతురు. పేరు సుబ్బమ్మ. ఈమె బుచ్చమ్మకూ వెంకటేశానికి కూడా చెల్లెలు. ముక్కు పచ్చలారని పిల్ల. సరిగా బట్టయినా కట్టుకోవడం చాతకాని వయస్సు. 'పెళ్ళి' అనే పదానికి బహుశా అర్థం కూడా తెలిసి వుండదు. అయినప్పటికీ ఈమెకున్న ప్రాముఖ్యం ఈ నాటకంలో వేరొకరికి లేదు. సుబ్బమ్మను 'లుబ్ధావధాన్లు కిచ్చి పెళ్ళి చేయా' లని అగ్నిహోత్రావధాన్లు సంకల్పించడంతోనే కథకు వేసిన ముడి మరింతగా బిగుసుకుంటుంది. సుబ్బమ్మ మేనమామయిన కరటక శాస్త్రులు ఈ పెళ్ళిని తప్పించడానికి నాటకంలో నాటకం ఆరంభిస్తాడు. ఈ పెళ్ళికి ఇష్టపడని తల్లి వెంకమ్మ బ్రతుకుమీద విరక్తిపుట్టి నూతిలో పడుతుంది. సమయానికి అక్కడ వున్న గిరీశం ఆవిణ్ణి రక్షించి, బుచ్చమ్మ మెప్పును పొంది ఆమెతో పరిచయాన్ని వృద్ధి చేసుకుంటాడు. సుబ్బమ్మ పెళ్ళి తప్పించడానికేనన్న సాకుతో బుచ్చమ్మను గిరీశం లేవనెత్తుకుపోతాడు. అంతకు ముందే లుబ్ధావధాన్లు పెళ్ళయిపోయిందని తెలుసుకున్న అగ్నిహోత్రావధాన్లు పెద్దకూతురు లేచి పోయిందని వినడంతో అగ్గీరాముడై కోర్టులకెక్కుతాడు. ఇలా ఈ కథ ఈ ఒక్క సంఘటనతో చిలవలు పలవలు వేసుకుంటుంది. ఆ కారణంగా ఈ సంఘటనకు సంబంధించిన సుబ్బమ్మ ప్రాముఖ్యత కూడా పెరిగింది.

ఆ కాలంలో నోరులేని ఆడపిల్లల్ని డబ్బు కక్కుర్తిపడి ఆఖరికి వయోభేదాన్ని కూడా పాటించకుండా బానిసల్లా ఎలా అమ్మజూపేవారో ఈ సంఘటన తెలియజేస్తుంది. పసిపాపల నిండు జీవితాలు సంఘ దురాచారాలకు ఎంత దారుణంగా బలి అవుతుండేవో సుబ్బమ్మ పరోక్షంగా మనకు చెబుతుంది. ప్రత్యక్షంగా చెప్పడానికి ఆమెకు హక్కులేదు. హక్కున్నా నాటి సమాజం ఆమెకు అవకాశాన్నివ్వదు. ఈ కారణం చేతనే ఇంతటి ప్రాముఖ్యం వున్న పాత్రను నాటక రచయిత పరోక్షంలోనే వుంచారు. నిజంగా ఇది మహాకవి ప్రతిభకు చక్కని నిదర్శనం.

సుబ్బమ్మ జీవితాన్ని నాందిగా చేసుకుని, బాల్య వివాహాలవల్ల ఎట్టి అనర్థాలు సంప్రాప్తమౌతాయో, ఎన్నెన్ని అక్రమాలు జరుగుతాయో, అవకాశవాదులు ఈ అవకాశాన్నెలా చేజిక్కించుకుంటారో, స్త్రీ జాతి ఎంతగా పతనమౌతుందో నాటకంలో మనం చూసే పాత్రలద్వారా తెలియజేస్తారు గురజాడ. వీటినుంచి స్త్రీ జాతి రక్షించబడాలంటే. సంఘం బాగుపడాలంటే "తక్షణం బాల్య వివాహాల నిషేధం అవసరం" అనే ఆదర్శాన్ని ప్రబోధిస్తారు.

ఈ కారణాలచేతనే పరోక్షంగా వున్నా సుబ్బమ్మ పాత్రకు ఎంతో ప్రాముఖ్యం వుంది.

పూటకూళ్ళమ్మ

ఇక, నాటకంలో మనం ప్రత్యక్షంగా చూసే వ్యక్తులలో ప్రపథమంగా పూట కూళ్ళమ్మ పేరు వింటాం.

పూటకూళ్ళమ్మ పసిదనంలోనే భర్తకు దూరమై. 'నా' అన్నవాళ్లెవరూ లేక పొట్టకూటికోసం హోటేలు పెడుతుంది. దిక్కులేని ఆడవాళ్ళు - ముఖ్యంగా వితంతువులు హోటేళ్ళు నడవడం తెలుగుదేశంలో అనాదిగా వుంటున్న సాంప్రదాయమే.

అయితే ఈ నాటకంలో పూటకూళ్ళమ్మను గురించి రెండు అభిప్రాయాలు వింటాం. మధురవాణి, రామప్పంతులు ఆమెకు గిరీశంతో సంబంధం వున్నట్టు చెబుతారు. గిరీశం మాత్రం ఆమె పతివ్రత అంటాడు. ఈ రెండు అభిప్రాయాలను తూచిచూస్తే గిరీశం మాటలలో నిజం పాలు ఎక్కువ గోచరిస్తుంది.

మగ దిక్కులేని కారణంగా పూటకూళ్ళమ్మ గిరీశాన్ని చేరదీసినమాట వాస్తవమే. అంతమాత్రన ఆమెకు కళంకాన్ని ఆపాదించడం భావ్యం కాదు. తను చేస్తున్న వ్యాపారంలో గిరీశాన్ని ఆసరాగ ఉంచుకొని, అతనికి ఇంత తిండి పెడుతోంది పూటకూళ్ళమ్మ. పూటకూళ్ళమ్మ మాటల్ని చేతల్ని చూసినా. ఆమె రూపాన్ని వూహించుకున్నా ఆమెకూ గిరీశానికీ వున్న వయోభేదం తెలుస్తుంది. ఒక వేళ ఆమె గిరీశంమీద ఆశలు పెట్టుకుని వుందని వూహించుకున్నా, గిరీశం బుచ్చమ్మను పెళ్ళి చేసుకోవడం గురించి వూహించుకుంటూ "పూటకూళ్ళమ్మ లాంటి ముండని పెళ్ళిచేసుకుంటే విడో మారియేజి అనిపించుకోదు" అనడంలోనే వారిద్దరి మధ్యా ఎటువంటి సంబంధం లేదనే విషయాన్ని స్పష్టం చేస్తుంది. పైగా గిరీశం "అలాంటి ముండని" అన్నాడే కాని "ఆమెనే" అనలేదు. అంతేకాక ఏ ఆడదీ - బ్రాహ్మణ కుటుంబాలలో తను వివాహమాడిన, లేదా వలచిన, లేదా కోరుకొన్న పురుషుణ్ణి ఏకవచనం సంబోధన చేయదు. ఇది ఈ వాదనను మరింత బలపరుస్తుంది.

ప్రపంచమంటే ఏమిటో తెలియని రోజులలో భర్తకూ తనవాళ్లకూ దూరమై తన కోర్కెల్ని తనలోనే అణచుకొంటూ, ఏదో విధంగా జీవితాన్ని గడుపుతున్న ఎందరో ఆడజీవాలకు ప్రతిబింబమే పూటకూళ్ళమ్మ. ఇట్టి వ్యక్తుల్ని చూసి సానుభూతి చూపాలే కాని వారి శీలాలను శంకించడం అ భిలషణీయం కాదు.

వెంకమ్మ

ఈమె అగ్నిహోత్రావధాన్ల ధర్మపత్ని. నడివయస్కురాలు అభ్యుదయ భావాలు కలిగివున్నప్పటికీ పతిభక్తి పరాయణురాలు కావడంచేత భర్తమాట కెదురాడే సాహసంలేదు. తమ సంతానం అభివృద్ధిలోకి రావాలని అనుక్షణం తనలో తాను తలపోస్తుంది. తను పట్టుపట్టబట్టే కొడుకును ఇంగ్లీషు చదువుకై పట్నం పంపించా డు భర్త. కొడుకు చదువు కోసం డబ్బుయిపోతూందని ఘోషపెట్టే భర్తతో వాదించి, కొడుకు చదువుకోసం పుట్టింటివాళ్ళు తనకు పసుపు కుంకానికి గాను ఇచ్చిన భూమిని అమ్మడానికి కూడా సిద్ధపడుతుంది.

వెంకమ్మ బాల్య వివాహాలకు వ్యతిరేకి. బాల్య వివాహాలవల్ల వాటిల్లే అనర్థాన్ని ఆమె ప్రత్యక్షంగా అనుభవిస్తోంది. తన మాట కాదని, పెద్దపిల్ల బుచ్చమ్మను డబ్బు కక్కుర్తిపడి ముసలి వరుడి కిచ్చి భర్త పెళ్ళిచేస్తే ఏమీ అనలేకపోయింది. ఫలితంగా కూతురు నుదుట బొట్టు చెరిగిపోతే కూతురుతో పాటు తనూ పుట్టెడు దుఃఖాన్ని అ నుభవిస్తోంది. తన సంతానం గంపెడు సంసారంతో కలకలలాడుతూ వుంటే చూడాలని ఆశించిన తల్లి, తన కళ్ళముందే తన కూతురు వితంతువై నిండు జీవితాన్ని ఎండిన మ్రోడువలె

గడుపుతూ వుంటే ఏ తల్లి గుం డె తరుక్కుపోదు.

ఇట్టి పరిస్థితులలో రెండో కూతురు పెళ్ళి భర్త తలపెడితే ఆమె తల్లడిల్లి పోయింది. భర్తతో ఆ పెళ్ళి చేయిద్దని వాదించింది. బ్రతిమాలుకుంది. ఒక్కగానొక్క తోబుట్టువు కరటకశాస్త్రులుతో ఈ సంబంధాన్ని తప్పించమని ప్రాధేయపడింది. అంతగా "ఈ సమ్మంధం చేస్తే, నుయ్యో గొయ్యో చూచుకుంటాన"ని బెదిరించడమే కాకుండా, అన్నంతపని చేసింది. సమయానికి అక్కడ గిరీశం లేకపోతే ఈ సమాజంలో జరుగుతున్న అత్యాచారాలు చూడలేక ఎప్పుడో కళ్లుమూసేది.

వెంకమ్మలో మనకు ముఖ్యంగా కనిపించేది సనాతన, ఆధునాతన పద్ధతుల మధ్య జరుగుతున్న సంఘర్షణ. ఆమె హృదయం అభ్యుదయ భావాలను హర్షిస్తుంది. సంఘ సంస్కరణలను బలపరుస్తుంది. కాని తానున్న పరిస్థితులు ఆమె అభ్యుదయ వాదానికి అడ్డుగోడలై నిలిచాయి. నాటి సమాజంలో స్త్రీ ముఖ్యంగా 'భార్య'గా మనుగడ సాగిస్తున్న స్త్రీ-ఎంతటి అస్వతంత్రురాలో వెంకమ్మను చూస్తే తెలుస్తుంది.

(సశేషం)

ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రిక ఆగస్టు 2, 1962 సంచికలోని సాహితీరంగం నుంచి పునర్ముద్రణ

"కన్యాశుల్కం" లో స్త్రీ హక్కులు

వి.ఎస్. రామారావు

(క్రిందటి సంచికనుంచి కొనసాగింపు)

బుచ్చెమ్మ

వెంకమ్మ పెద్దకూతురు. తండ్రిన అగ్నిహోత్రావధన్లు డబ్బు కక్కుర్తి ఫలితంగా అభంశుభం తెలియని వయస్సులో వైధవ్యం పొందింది. సంఘం విధించిన కట్టుబాట్ల ననుసరించి నియమ నిష్ఠల ననుసరిస్తూ ఒంటిపూట భోజనంతో, జీవితానందాలకే దూరమయింది. వయస్సుతో పాటు అందాలన్నీ రూపొందినప్పటికీ అవి ఆడవినకాచిన వెన్నెలలే అయ్యాయి. గిరీశం చెప్పినట్టు బుచ్చమ్మ అందానికి ప్యూర్ డైమండ్. పవిత్రతకు ఆమె సాటి వేరొకరు లేరు. తల్లిదండ్రుల ఖాయిదాలో బ్రతుకుతున్నది కావడంచేత ప్రపంచాన్ని చూసే అవకాశాన్ని పొందలేదు. ఇంటి నాలుగు గోడలమధ్య చీకట్లో కూర్చోని, తన పరిస్థితుల్ని తల్చుకుంటూ తనలోతానే కుమిలిపోయేది. వయసుతోపాటు తనలో సహజంగా జనించిన వాంఛలన్నిటినీ బలవంతంగా అణచుకుంటూ హృదయ సంక్షోభంతో రోజుల్ని బరువుగా ఈడుస్తోంది. పైగా అమాయకురాలు కావడంచేత, ప్రపంచాన్ని మంచిగానే వూహిస్తూ తన కర్మకు తానే వగుస్తూ వుంటూంది. ఆమెకు ప్రపంచాన్నెదిరించే సాహసం లేకపోయిన ఆమె మనస్సు అభ్యుదయ భావాలనే సమర్థిస్తుంది. బాల్య వివాహం ఫలితంగా తను పొందిన అవస్థను చూసిన బుచ్చమ్మ తన చెల్లెలికికూడా తనలానే పెళ్ళి నిశ్చయమైందని తెలిసినప్పుడు ఆమె పడిన బాధ యింతా అంతాకాదు, ఇంతటి విపత్కర పరిస్థితుల్లోకూడా బుచ్చమ్మ నిగ్రహం వదలలేదు. గిరీశంలాంటి యువకుడు ఎన్ని లవ్ సిగ్నల్స్ యిచ్చినా, ఎన్ని శృంగార చేష్టలు చేసినా, ఆమె మనస్సును చలింపజేయలేక పోయేయి. బుచ్చమ్మ ఎన్నడూ తన మనస్సును అవసరమైన పూహలతో, ఆలోచనలతో కలవరపరుచుకోక, వున్నదానిలోనే తృప్తిని పొందుతూ, జీవించడానికి అలవాటు పడింది.

బుచ్చమ్మ నిప్పులాంటి మనిషి. కనుకనే గిరీశం అంతటివాడు కూడా దూరంనుంచే చూస్తూ ఏవేవో కలలు కన్నాడు కాని ఎన్నడూ ఆమె ఒంటిమీద చెయ్యివెయ్యడానికి సాహసించలేదు.

అలాంటి బుచ్చమ్మ గిరీశంతో లేచిపోయిందంటే స్వసుఖాలను అపేక్షించికాదు. గిరీశం మాటలకి పరవశమయ్యా కాదు. అంతవరకూ నిష్కళంకంగా బ్రతికిన బుచ్చమ్మ, యిలాంటి నీచానికి దిగిందంటే, ఆమె చెల్లెలు భవిష్యత్తుకోసమే చేసింది. చెల్లెలు పెళ్ళి నిలువదుల చేయడానికి తన జీవితాశయాల్ని, పవిత్రతనూ త్యాగం చేసింది. తనలా కాకుండా, తన చెల్లెలుకు ఈడు జోడైన సంబంధం కుదిర్చుట్లయితే. ఆమె నిగ్రహాన్ని సడలించడం వేయిమంది గిరీశాలకైనా తరమయ్యేది కాదు.

గిరీశంతో లేచిపోయినంత మాత్రంచేత ఆమె అపవిత్రురాలైందని చెప్పలేం. బుచ్చమ్మ తెరలోనికి తొలగిన తరువాత, ఆమెతో గిరీశం శారీరక సంబంధాన్ని కల్పించుకున్నట్లు ఎక్కడా ఆధారం లేదు. గిరీశం బుచ్చమ్మను రామవరంలోవదిలి, రామచంద్రపురం రావడం, ఆతరువాత సాజన్యారావు పంతులు చేత చెడ చీవాట్లుతని "డామిట్? కథ అడ్డం తిరిగింద"ని నిష్కమించడం జరిగింది. వకీలుగారే బుచ్చమ్మ భవిష్యత్తును చూడడానికి పూనుకుంటారు.

నాటి సమాజంలో బాల్య వివాహాలపేరట సంఘ దూరాచారాలకు బలియై, జీవితాంతమూ ఎండిన మ్రోడుల్లా జీవిస్తూ, స్త్రీ సహజమైన కోర్కెల్ని బలవంతంగా చంపుకుని హృదయ సంక్షోభంతో, బరువుగా బ్రతుకుతున్న వేలాది అభాగినులకు ప్రతిరూపమే బుచ్చమ్మ.

మీనాక్షి

మీనాక్షి లుబ్ధావధాన్లు కూతురు, ఈమెకు, బుచ్చమ్మకూ పరిస్థితిల్లో వైవిధ్యమేమీలేదు. కాని, యిద్దరి మనస్తత్వాలు పూర్తిగా విరుద్ధమైనవి.

మీనాక్షి బుచ్చమ్మవలె అమాయకురాలు కాదు. ఏపుగా పెరిగిన వయస్సుతోపాటు, కామవాంఛలనుకూడా విపరీతంగా పెంచుకుంది. తన కామత్పష్టను తీర్చుకోవడానికి రామప్పంతులతో అక్రమ సంబంధాలను కల్పించుకొంటుంది. తండ్రికి ఈ సంగతి తెలిసికూడా ఏమి చెయ్యలేక పోయేడంటే, ఆమె సంఘాన్ని ఎంతగా లెఖ్య చెయ్యలేదో తెలుస్తుంది.

మీనాక్షి నీతి తప్పి ప్రవర్తించినప్పటికీ, తాత్కాలికదేకాలకు లోనైకాదు. రామప్ప పంతుల్ని పెళ్ళాడి, అతనితో దాంపత్యజీవితంలోని రసానుభుతులను అనుభవించి, తన స్త్రీజన్మను సార్థకం చేసుకోవాలనుకుంటుంది. మొదట్లో పంతులు తనననుభవించి, మోసపుచ్చినా, ఎన్నడూ అతన్ని ద్వేషించలేదు. అతనిపై తాను కట్టుకున్న ప్రేమసాధాల నెన్నడు కూల ద్రోసుకోలేదు. అతనిపై ఆశలను ఏనాడూ నిరాశ చేసుకోలేదు.

"కంటే" కోసం మధురవాణిచే యింటి నుంచి వెళ్ళగొట్టబడిన పంతులు మీనాక్షిని వల్లో వేసుకోడానికై "రాజమహేంద్రవరం తీసుకుపోయి పెళ్ళాడుతాన" న్నప్పుడు మీనాక్షి పొందిన ఆనందానికి హద్దులు లేక పోవడంచూస్తే, ఆమె వైవాహిక జీవితం కోసం

ఎంతగా ఆక్రోశిస్తూండో అర్థంవేసుకోవచ్చు. అందుకోసం, సిగ్గు విడిచి, సంఘానికి కూడా భయపడకుండా, అర్థరాత్రివేళ వీధులలో పంతులు వెంట పరుగులెత్తించడం, ఆమె దీనావస్థను తెలుసుకోవచ్చు.

బాల్య వితంతువులకు పునర్వివాహం తలపెట్టని పక్షంలో, ప్రకృతి సంబంధమైన వాంఛలకులోనై ఎట్టి అక్రమాలకైనా ఎలా సాహసిస్తారో మీనాక్షి నిర్వచించి చెబుతుంది.

మీనాక్షి, బుచ్చమ్మలు విభిన్నమనస్తత్వాలను కలిగి వున్నప్పటికీ, ప్రవర్తనలో పర్యవసానం ఒకటే. ఇట్టి వారికి పునర్వివాహాలు చేయని పక్షంలో నీతి తప్పి ప్రవర్తిస్తారని సంఘాన్ని హెచ్చరిస్తూ, పునర్వివాహ అవశ్యకతను నిరూపించడమే- ఈ పాత్రల రూపకల్పనలో మహాకవి లక్ష్యం అంతేకాదు- " మీ దగ్గర విధవ ఆడపిల్లలుంటే జాగ్రత్త! గిరీశం రామపుంతుల్లాంటి వాళ్లు కాచుకుని వున్నారు. వాళ్ళకి వెంటనే మళ్ళీ పెళ్ళి చేసేయ్యండి" అని మహాకవి తట్టి చెబుతున్నాడు.

యోగిని

ఈ నాటకంలో ప్రత్యక్షమయ్యే పాత్రలన్నిటిలోకి చిన్నది. సారాదుకాణంలో పనిచేస్తూ అందర్నీ ఆకర్షిస్తూ వుంటుంది. ఆ దుకాణానికి వచ్చే "జిజ్ఞాసువు" లందరికీ స్వయంగా తత్వ "సారా" న్నందిస్తూ, ఆ తత్వవేత్తలతో చాటుకు వెళ్ళి ఉపదేశాలను పొందుతూ వుంటుంది. యోగిని దర్శనం కోసం, ఆమె చేతిద్వారా "జ్ఞానమ్మతాన్ని" అస్వాదించి, ప్రతిఫలంగా ఉపదేశాల నివ్వడంకోసం ఎందరో మహానుభావులు ఆ దుకాణం చుట్టూ చేరుతూ వుంటారు. యోగినిని ముందుంచుకొని దుకాణదారుడు తన వ్యాపారాన్ని జోరుగా సాగిస్తూ వుంటాడు. ఇంత కంటే యోగిని గురించి వివరాలు దొరకవు. పురుషుల అధికారాలకూ, అవసరాలకు ఆలవాలమైన సమాజంలో "స్త్రీ" బానిసగా, విలాసవస్తువుగా ఎంత బాహాటంగా ఉపయోగపడుతూ వుందో యోగినిని చూస్తే తెలుస్తుంది. సమాజం స్త్రీకి యిస్తున్న విలువ అర్థమవుతుంది. దిక్కులేని ఆడది తన బ్రతుకుకోసం ప్రాణప్రదమైన మానాన్ని కూడా ఎలా అమ్ముకుంటుందో బోధపడుతుంది, నాటి పరిస్థితులు దిక్కులేని ఆడదాన్ని ఎంత కనీసస్థాయికి దిగజార్చిందో యోగిని తెలియజేస్తుంది.

మధురవాణి

"కన్యాశుల్కం" నాటకంలోని పాత్రలన్నీ ఒక ఎత్తు మధురవాణి ఒకటి ఒక ఎత్తు. ఇంతటి ప్రధానమైన పాత్రను మహాకవి అత్యుత్తమంగాను, అతి ఉదాత్తంగానూ పోషించారు.

మధురవాణి జన్మతః వేశ్య. సాధారణ వేశ్యలవలె కాకుండా తను నమ్ముకున్న వ్యక్తితోనే జీవితాన్ని గడుపుకుంటుంది. తను నీచవృత్తిని అవలంబిస్తున్నట్టు గుర్తించినా ఏనాడూ ఆత్మగౌరవానికి భంగం కలిగేటట్టు ప్రవర్తించలేదు. ఏనాడూ తన హద్దుల్ని మీరి ప్రవర్తించి ఎరుగదు. మధురవాణి కొద్దో, గోప్యో చదువుకుంది. సంగీతం, నాట్యకళల్లో మంచి ప్రవేశముంది. స్త్రీ సహజగుణాలయిన

దయ, దాక్షిణ్యాలు ఆమెలో ఏమాత్రం కొరవడలేదు. మనుషుల స్వభావాలను బట్టి వారితో సంచరించడం ఆమెకు వెన్నతో పెట్టిన విద్య. ఆపదల్లో వున్న ఎట్టివారికైనా తను చేయగలిగిన సహాయాన్నంతటినీ చేసి రక్షించిన ఆపద్బాంధవి, వీటన్నిటికీ మించి అభ్యుదయ భావాలను జీర్ణించుకున్న వ్యక్తి మధురవాణి.

వేశ్య అయినప్పటికీ మధురవాణి క్రమబద్ధంగా, ఆదర్శవంతంగా జీవిస్తుంది. తనను ఏ విషయంలోనైనా చులకనచేస్తే సహించదు. ఉదాహరణకు రామపుంతులు తనను చులకన చేయబోతే 'వేశ్య అనగానే అంత చులకనా పంతులుగారూ? సానిదానికి మాత్రం నీతి వుండోద్దా?' అని హెచ్చరించడం ఆమె నిజాయితీకి మచ్చుతునక.

మధురవాణి ఎన్నడూ డబ్బుకోసం కక్కుర్తిపడలేదు. ఆ మాటకోస్తే తనే యితరులకు ధన సహాయం చేసేది. డబ్బుతో తనను కొనబోయే వాళ్ళను హేళనచేయడం ఆమె నుంచి చలాసార్లు వింటాం. పైగా పంతులులాంటి వ్యక్తులతో తనకు డబ్బు ప్రధానంకాదని, నిజ సంసారాలను బాగా చూసుకోమని బుద్ధి చెబుతుంది.

మీనాక్షి వంటి సంసార స్త్రీలవలె సరసుల్ని రహస్యంగా కాక పబ్లిగ్గా రప్పించుకున్నా, ఏనాడూ తన హద్దుల్ని మీరి ప్రవర్తించదు. ఏ ఒక్కసారి ఒక్కని కంటే ఎక్కువ మందితో సంబంధాలను కల్పించుకోకపోవడం చూస్తే ఆమె సాస్థలో సంసారి అని తెలుస్తుంది. పైగా, పసితనంలోనే వైధవ్యాన్ని పొంది, జీవితానందాలకు దూరమైన బుచ్చమ్మ మీనాక్షులవంటి అభాగినులను చూసి ఆమె పొందిన వ్యధ యింతా అంతాకాదు. ఇట్టి వ్యక్తులు కామాంధకారంతో పశువుల్లా ప్రవర్తిస్తున్న గిరీశం, రామపుంతుల్లాంటి అవకాశవాదులకు అహూతై పోతూంటే చూస్తూ పూరుకోలేక, తన చాకచక్యంతో మోసాన్ని మోసంతోనే ఎదుర్కొని తోటి స్త్రీల జీవితాలను రక్షిస్తుంది. అంతేకాదు, సుబ్బమ్మవంటి పసిపాపలు వుంటే తల్లడిల్లి పోతుంది. ఇట్టి అమాయకులను కాపాడడానికై తన జీవిత సర్వస్వాన్ని అర్పించడానికి సిద్ధపడిన దయామయురాలు మధురవాణి. ఆచారాలు, సంప్రదాయాల పేరున అధికారాన్ని హస్తగతం చేసుకున్న పురుష జాతిని, ముఖ్యంగా తమ కామతృష్ణను తీర్చుకోవడానికై స్త్రీలను అటవస్తువులుగా చేసుకుంటున్న దుశ్శీలురను ఎదుర్కొని, సమాజంలో పతనమౌతున్న స్త్రీ జాతిని రక్షించిన శక్తి స్వరూపిణి మధురవాణి.

అయినప్పటికీ, ఆమె హింసను హింసతో ఎదుర్కోలేదు. చెడుగా ప్రవర్తిస్తున్న వాళ్ళందర్నీ తన ప్రజ్ఞతో మంచి త్రోవలకు త్రిప్పింది. ఏనాడూ చెడనివారిని చెరపడానికి ప్రయత్నించలేదు. ఇంతటి హృదయ వైశాల్యం, ఉదాత్తమైన గుణాలు వేశ్యకు వుండడం విశేషమేకదా!

మధురవాణి తనతో మాట్లాడే ప్రతి ఒక్కరికి జీవిత సత్యాలను రంగరిస్తూ, చక్కని సమాధానాలు యిస్తుంది. మధురవాణి ఆడే ప్రతి ఒక్కమాటలో చమత్కారం, నిగుఢతత్వం, సంసారం పుట్టిపడుతూవుంటాయి. ఇది ఆమె ఆలవర్చుకున్న సంస్కృతికీ, జీర్ణించుకున్న విజ్ఞానానికీ సునిశిత దృష్టికీ నిదర్శనం.

ఇన్ని సద్గుణాలతోపాటు మధురవాణి అభ్యుదయ భావాలు కల వ్యక్తి. సంఘ సంస్కరణాభిలాషిణి. వేశ్యావృత్తి ఎంతో నీచమైనదని తెలిసినప్పటికీ, విధిలేక ఆ వృత్తిని నిర్వహించవలసి వచ్చినందుకు అనుక్షణం బాధపడుతూ వుంటుంది. "ఇంతకంటే కాపు మనిషినై పుట్టి మొగుడిపొలంలో వంగ మెక్కలకూ, మెరప మొక్కలకూ దోహదం చేస్తే నా వాళ్లనే వాళ్లుండురేమో" అని తన దీనావస్థకు

తానే నిర్వేదంతో వాపోతుంది. అంతేకాక, మధురవాణి యాంటీ నాచ్ కావడంచేత తమ జాతి వాళ్లు కూడా సమాజం లో యితర స్త్రీలవలె వివాహాలు చేసుకుని, గౌరవంగా సంసారాలు చేసుకుంటూ సుఖంగా బ్రతకాలని హృదయంలో నుంచి కోరుకుంటూ వుంటుంది.

వేశ్యజాతికి చెందిన మధురవాణిలో యిన్ని సద్గుణాలు ఇమిడి వుండడం ఎవరికైనా ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తుంది. అందుచేతనే సౌజన్యరావు పంతులంతటి వ్యక్తి కూడా మొదట్లో నమ్మలేక, పిదప ఆమె వ్యక్తిత్వాన్ని గుర్తించి, ఆమెకు షేక్ హాండ్ యిస్తూ అభినందిస్తాడు. ఆయన అన్నట్లు మధురవాణి ఎవరో కాలుజారి సత్పురుషుడు పిల్లయి వుంటుంది. ఈ నాటకంలో యింతటి మహనీయమైన పాత్ర వాస్తవానికి మరొకటి లేదు. లుభావధన్లు అన్నట్లు - మధురవాణికి వుండే బుద్ధి సంసార్లకి వుంటే, సమాజంలో ఆడవాళ్ళు ఎంత ఉన్నతమైన స్థానాన్నలంకరించే వాళ్ళో! సృష్టికే వన్నె తెచ్చిన మధురవాణి ఈ నాటకంలో శమంతకమణి వలె ధగధగ ప్రకాశిస్తుంది.

దారి వేరొకటి లేక అంతరాత్మకు వ్యతిరేకంగా, విధిగా ఈ నీచవృత్తిని ఎందరు వేశ్యలు చేపట్టవల్సి వచ్చిందో మధురవాణి మనకు చెబుతుంది నాటకంలో. వేశ్యల మనోభావాలనూ, హృదయాంతర్గత సంఘర్షణలనూ మన ముందుంచుతూ, వ్యభిచార వృత్తి నిర్మూలన గావించి, సంఘంలో ఆ కులానికి చెందిన స్త్రీలు కూడా గౌరవంగా బ్రతకడానికి పరిస్థితులు కల్పించమని వేడుకుంటుంది. ఇట్టి వ్యక్తులమీద అనుకోకుండానే మనకు సానుభూతి కలుగుతుందనడంలో సందేహంలేదు.

మధురవాణి వేశ్య అయినప్పటికీ ఆమెను "యాంటీనాచ్"గానే చిత్రించడంలో ఒక ప్రత్యేకత వుంది. ఆ జాతికి చెందిన స్త్రీలు మానసికంగా ఎంతటి చిత్రవధకు గురి అవుతున్నారో వాళ్ళ నోటంటే చెప్పించి ఆజాతి వాళ్ళయందు సంఘం యొక్క సానుభూతిని చూపించడం ప్రత్యేక ప్రతిభ, ఇట్టి ప్రయోగాలను విజయవంతంగా నిర్వహించడంలో గురుజూడ మహాకవి సాటి వేరొకరు లేరు.

నాటి సమాజంలో గూడు కట్టుకున్న కల్పానంతటినీ కడిగివేస్తూ, బాల్య వివాహాల నిషేధం, స్త్రీ పునర్వివాహాల అవశ్యకత, వ్యభిచార నిర్మూలనం అనే మూడు సంస్కరణల ద్వారా స్త్రీజనోద్ధరణకై కంకణం కట్టుకోవడంలో ప్రజల్ని ఉత్తేజపరుస్తూ - ఆయా సమస్యలతో సతామతమౌతున్న స్త్రీ జనానికి ప్రతిరూపాలైన పాత్రల్ని ఈ నాటకం ద్వారా ప్రజలముందుంచుతూ, వారియందు సానుభూతిని ప్రోగుచేయడమేకాక తక్షణ కర్తవ్యాన్ని బోధపరిచారు. ఈ పాత్రలన్ని మనల్ని కదిలించి, మన హృదయాలపై ముద్రలు వేసుకున్నాయంటే అందుకు కారణము మహాకవి గురజూడ ప్రతిభయే.

తన అసమాన ప్రజ్ఞతో సమాజాన్ని చైతన్యవంతం చేయడమే కాక, తెలుగు నేలపై వెలుగు నింపిన అమరమూర్తి మహాకవి గురజూడకు తెలుగుదేశం యావత్తు ముఖ్యంగా వనితాలోకం-- కలకాలం ఋణపడి వుంటుంది.

ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రిక ఆగస్టు 9, 1962 సంచికలోని సాహితీరంగం నుంచి పునర్ముద్రణ

చరిత్రాత్మక నవల

నోలి నరసింహ శాస్త్రి

(ఆంధ్రపత్రిక శోభకృతు సంవత్సరాది సంచికనుంచి పునర్ముద్రణ)

చరిత్రాత్మక నవల అనగానే రెండు విరుద్ధ విషయాక కలయికగా తోస్తుంది చరిత్రకు సత్యమే కావలె అందులో జరిగినదే కాని, కల్పన ఉండరాదు. మరి నవల అంటే, అందులో ముఖ్యముగా కావలసినది కల్పన దానికి జరిగినదా అనే దానితో నిమిత్తములేదు. కల్పన హృదయమంగా ఉండవలె. జరిగినది జరిగినట్లుగా చెప్పితే, ఎప్పుడో సకృత్తుగాగాని, పేలవంగా ఉంటుంది ఇట్లా పరస్పర విరుద్ధములైన రెండింటిని జోడించడము సాధ్యమా? అది సాధ్యము కాకపోతే, చరిత్రాత్మక నవల అస్తిత్వమే మరు మరీచిక అవుతుంది! ఆ విరోధము అభాసమాత్రమే ఐతే అది సాధ్యమవుతుంది.

చరిత్రాత్మక నవలను విమర్శ చేసేవారు తరచుగా ఈ రెండింటి కలయిక ఎట్లా జరుగుతుందో తెలుసుకోలేక విమర్శలు సాగిస్తున్నారు.

చరిత్రాత్మక నవల - ఈ సమాసములో నవల అనే శబ్దము, ఆంగ్లములో నావెల్(novel) అనే పదాన్ని మన ఆంధ్రపండితులు సంస్కృతీకరించి నిర్మించిన అపూర్వ సంస్కృత శబ్దము. ఆది ఆంధ్ర దేశమంతటా వ్యవహారములో రూఢమై పాకుకొని పోయినది. మనము కర్ణటాదులవలె 'కాదంబరి' అని కాని, ఔత్తరాహువలె 'ఉపన్యాసము' అని కాని, దానికి అన్వయించని సంస్కృత శబ్దాలు గ్రహించక, ఆ మాటకే సంస్కృత రూప మిచ్చినాము. ఈ సమాసములో ప్రధానమైన శబ్దము 'నవల' 'చరిత్రాత్మక' అనేది దానికి విశేషణము, అంత ప్రధానమైనదికాదు. అది చరిత్ర సంఘటన ఆధారంగా, ఆత్మగా చేసుకొని, నిర్మించిన నవల అన్నమాట. డై యాజ్ డస్ట్ చరిత్రకారుడు సేకరించి పెట్టిన చిన్న ఎండిన మంటిబెడ్డల నలుసులను ఒకచోట ప్రతిష్ఠించి, దానికి ఇతర మృత్తికను కూడా మేళవించి, ఆ చరిత్రకారుడే తాన సంగ్రహించిన ఎండు ధూళితోపాటు ఏరి పెట్టిన జరిగిన విషయము అనే బీజముపోకుండా

పదిలపరచి, పాదుచేసి, కల్పన అనే అమృతరసముచల్లి, మొక్కనుగాచేసి, పెంచి, చివరకు అది మహావృక్షమై పుష్పఫలవంతమయ్యెట్లు చేసినాడు. ఆ నవలాకారుడు చేసిన పని అది! అంటే చరిత్రకారుడు సేకరించిన ఎందుమట్టిలో దాగి నిక్షిప్తమై ఉన్న బీజాన్ని, ఆ నవలాకారుడు ప్రాణవంతమైన మహావృక్షంగా పరిణమింపచేసే మంచి వనపాలకునివలె పెంచి పెద్దది చేసినాడు.

కార్లెల్ వంటివారి దృష్టిలో అసలు చరిత్ర అనేదే అట్లా ఉండవలె. మరి నవలాకారునికి అంతమాత్రమైనా స్వాతంత్ర్యము ఉండరాదా?

2

పాశ్చాత్యులు మృతులైనవారి కళేబరాలనే సమాధులలో పదిల పరుస్తారు అది వారి ప్రకృతి, వారి ఆచారము. అట్లాగే వారు బహుకాలమునుండి అక్కడ జరిగిన సంఘటనలను, ముఖ్యమైనవనీ ఆముఖ్యమైనవనీ కూడా వ్రాత రూపంగా పదిలపరుస్తూ వచ్చారు అక్కడి చరిత్రకారులు పూర్వులు వ్రాసిపెట్టిన విషయాల నన్నిటినీ ఓపికతో గాలించి సేకరించి, గత చరిత్రను విస్తరించి వ్రాయగలుగుతున్నారు. సందేహము కలిగినప్పుడు ప్రభుత్వానుమతితో ఎన్నడో చనిపోయినవారి సమాధులు తెరిపించి సిద్ధాంతాలు చేసిన సందర్భాలు కూడా ఎన్నో ఉన్నవి. కవులు, శిల్పులు, చిత్రకారులు, వాగ్గేయకారులు, రాజులు మంత్రులు, ప్రభువులు, వారి భోగ స్త్రీలు, వర్తకులు, మతాచార్యులు, నటీ నటులు, వీరులు, జనాకర్షణకల అందగత్తెలు ఇంకా ఎందరెందరో, ఎప్పుడెప్పుడు ఏ యే విధంగా, ఎవరెవరితో ఏమేమి మాట్లాడినది ప్రవర్తించినదీ వ్రాయగలిగినారు. ఆ యా కాలాల పుస్తకాలు, పత్రికలు, రికార్డులు, డైరీలు, ఉత్తరాలు, శాసనాలు. సమాధులపైన చెక్కే స్మారక వాక్యాలూ మొదలైన వెన్నెన్నో అధారాలు వాళ్లకు ఉపయోగపడుతున్నవి. ఐనప్పటికీ, కొత్త ఆధారము దొరికేప్పటికి పాత సిద్ధాంతాలు తారుమారవుతున్నవి. ఆంగ్ల మహాకవి షేక్స్పియరు జన్మగృహమని భావింపబడి, అనేక సంవత్సరాలుగా తీర్థ యాత్రికుల నాకర్షించినది నిజముగా అతనిదికాదనీ, పచ్చి మోసమనీ ఈ మధ్యనే పరిశోధకులొకరు ప్రకటించి, సభ్యలోకంలో నూక్లియరు బాంబు ఒకటి విసరినారు. ఏది ఏమైనప్పటికీ, ఎంతో సూక్ష్మంగా ఆయా కాలాలలో జరిగిన విషయాలు తెలియవస్తున్నందువల్ల , కొంతకాలమునుండి అక్కడ అద్భుతములైన చారిత్రాత్మక నవలలు పుట్టినవి. కొన్ని ప్రసిద్ధ కవుల, కళాకారుల, వీరుల, భోగస్త్రీల జీవితాలకు సంబంధించినవి. చిత్రకారుడైన(Van Gogh) వాన్ గోగ్ జీవిత చరిత్రకు సంబంధించినది (Lust for life) అనే నవల. అట్టి వాటిలో (The Map Maker) అనేది నావిక విద్వాంసుని జీవిత చరిత్ర చిత్రిస్తుంది. (Madame Serpent, Zors vasinty) ఎన్నెన్నో నవలలు పుట్టినవి. ఆధారాలు దొరికినందున తైమూరువంటి ఆసియా వీరునికథ కూడా నవలారూపము వహించిష్టి జెంఘిన్ ఖాను మూలము కూడా అట్టివాటిలోనిదే.

మోషే (Moses) అనే నవల పోలెమ్ ఆష్ వ్రాసినాడు. అది ప్రధానంగా బైబిలు పాత నిబంధనలో ఎక్సిడెన్ మొదలైన పుస్తకాలు ప్రధానంగానూ, ఈజిప్టు దేశ చరిత్ర, ఆ ప్రాంతల దేశ చరిత్రలూ ఆధారంగా చేసుకొని రచించిన నవల. అందులో సంఘటనలు జరిగేందుకు అవకాశము ఉండే విధంగా చిన్న చిన్న మార్పులు చేశాడు. అయినా అనేక అద్భుత అలౌకిక సంఘటన

ఉండక తప్పలేదు. ఆ అలౌకిక సంఘటనలు ఉంచినందుకు ఆ గ్రంథకర్త నెవరూ తీవ్రంగా విమర్శకులు మాత్రము వాటిని గూర్చి పల్లెత్తు మాట అనరు. సగౌరవంగా వాటి ప్రస్తావన చేస్తారు మా దృష్టిలో అది కూడా నిస్సందేహంగా చరిత్రాత్మక నవలే! క్రీస్తు పుట్టకముందు ఉన్న వారిలో పశ్చిమాసియా, ఉత్తరాఫ్రికా, యురపు, అమెరికా ఖండాలను ప్రభావితం చేసిన వ్యక్తులందరిలో మోషే ఆగ్రగణ్యుడుగదా! యూదులు క్రైస్తవులు ముసల్మానులూ అతన్ని నేటికీ భయ భక్తులతో భావిస్తారుగదా!

ఏది ఏమైనా, పైన, ముందు తెలిపిన విధంగా పాశ్చాత్యులు సాధించిన పద్ధతిన మనదేశంలో చరిత్రాత్మక నవలకాని, జీవితాత్మక నవలలుకాని, వ్రాయడానికి ప్రయత్నించేందుకు కూడా అవకాశములేదు. మన కంత చరిత్ర సాధన సామాగ్రి ప్రస్తుతములేదు. సరిగా అటువంటి చరిత్ర కూర్చేందుకే అవకాశము తక్కువగా ఉన్నప్పుడు, చరిత్రాత్మక నవల వ్రాయడము సాధ్యమా అని అడగవచ్చును.

సాధ్యమే అని మా ఆశయము. మోషేవంటి నలలలు వ్రాసే సామాగ్రి మనకూ ఉన్నది. అట్టి ప్రయత్నాలలో శ్రీ మన్నీ రచించిన 'భగవాన్ వరకు రాముడు' ఒకటి శ్రీ రాహుల్ సాంకృత్యాయన్ రచింపిన 'సింహసేనాపతి' ఒకటి

అందులో మొదటిది నేటి జాతీయ భావాల దృష్టితో వైదిక పౌరాణిక వాఙ్మయాన్ని పునఃసృష్టి చేయడానికి యత్నించినది. రెండవది బౌద్ధ వాఙ్మయం పరమ ప్రమాణంగా వైదిక వాఙ్మయాన్ని గ్రహిస్తూ, నేటి కమ్యూనిస్టు దృక్పథంతో రచించిన నవల. ఉభయులకూ అనుయాయులు అనేకులున్నారు గనుక వాటి గుణదోషాల జోలి మనకు వద్దు. మోషేలాంటి చరిత్రాత్మక నవలలు వ్రాసేందుకు మనకూ ఆధారాలు ఉన్నవి అనేందుకే ఆ రెండు నవలలూ ఉదాహరించాము.

3

అసలు చరిత్ర అంటే ఏమిటి? మనము చరిత్ర ఎందుకు వ్రాయవలె? ఎందుకు తెలుసుకోవలె? వార్తా పత్రికలో వార్తలు చదివినట్లే ఏమి జరిగినదో తెలుసుకోడానికేనా? ఈ విషయాలు మనము బాగా మననము చేయవలె!

ఈ మధ్య మూడు రోజుల చరిత్రలో నిజంగా జరిగిన విషయాలలో కొన్ని ఉన్నవి ఉన్నట్లుగా ఈ క్రింద తెలుపుచున్నాను.

"ఒక రాత్రి నాకు నిద్ర పట్టలేదు మర్నాడు 8,10 నిముషాలకు గాని నిద్ర లేవలేదు. మొన్నరాత్రి గార్డినాలు పుచ్చుకొని సుఖంగా నిద్రపోయినాను. నిన్న సూర్యోదయాత్పూర్వమే నిద్ర లేచాను రాత్రి మళ్ళీ నిద్ర పట్టలేదు. ఇవ్వాళ తల తిరుగుతూ ఉన్నా ఏడు గంటలకే లేచినాను. ప్రొద్దుటి భోజనంలో మొన్న కాబేజి, నిమ్మ వంకాయ , ఇవ్వాళ చిక్కుడుకాయ, కూరల తిన్నాను-"

ఈ విధంగా జరిగిన మూడు రోజులలో నేను నిజంగా చేసిన పనులన్నీ వ్రాసుకుంటూ పోతే, కొన్ని సంపుటాల గ్రంథమవుతుంది. అన్నీ నిజంగా జరిగిన విషయాలే కాని, అవి చరిత్ర అనదగినవా? నిన్నటివి, మొన్నా , మొన్నటివి ఇవ్వాళ జరిగినట్లు వ్రాశామనుకొందాము. అంత మాత్రముచేత సత్యము తల క్రిందులైపోతుందా? మా దృష్టిలో అది చరిత్రేకాదు ' కూచుని గుమ్మడికాయ తిన్నాడు, వంగుని వంకాయ తిన్నాడు' అని మన ముసలమ్మలు కూడా హేళన చేసే చరిత్ర అవుతుంది.

అట్లాకాక, ఈ మూడు రోజులలో నా జీవితాన్ని మంచికో, చెడుకో అల్పత్వానికో ఉదాత్తతకో, మలచడానికి కారణభూతమైన సంఘటన ఏమైనా ఉంటే, అది చరిత్ర అవుతుంది. అది కూడా నా చరిత్రే ప్రపంచం చరిత్రలో దానికి కూడా స్థానమే ఉండదు.

దేశ చరిత్రకు కాని, ప్రపంచ చరిత్రకుకాని ప్రధాన సంఘటనలే ప్రాణప్రదాలు. అట్టివే కాపాడుకోవలే కాని ప్రతి స్వల్ప విషయమూకాదు. జరిగిన విషయాలూ, ఉన్న మనుష్యుల పేర్లూ, తారీఖులూ చరిత్రకు శరీరము వంటివి, శరీర వర్ణనములో నిమగ్నమై, దానిని సజీవముగా చేసిన ప్రాణాన్నే చరిత్రకారుడు విస్మరిస్తే ఎట్లా? ఆ శరీరాన్నీ పాణాన్నీ విస్మరించినా విస్మరించ వచ్చుకాని, ఆ రెండింటికీ అధిష్ఠానమైన ఆత్మను మాత్రము చరిత్రకారుడు మరవరాదు. అది విస్మరిస్తే అతడు చరిత్రకు తీరని అపచారము చేసినవాడవుతాడు.

ఈ విధంగా ఆలోచిస్తే చరిత్ర పరమార్థము మన పురాణకర్తలు ఎరిగినంత బాగా నేటి చరిత్రకారులు ఎరుగుదురా అనే సందేహము కలుగుతుంది. రామాయణంలో భరత భాగవతాలలో ఏవో ఉపాఖ్యానాలున్నవి. పురాణాలలో ఎన్నో కథలున్నవి ఒక్కొక్కటి చూస్తున్నప్పుడు , 'ఇది కల్పితం కాదు జరిగిన సంఘటన ప్రధానంగా చేసుకొని పుట్టినకథ' అనిపిస్తుంది. అది ఆ కథలో చెప్పిన కాలంలో జరిగి ఉండక పోవచ్చును. ఆ పేరుగల వాడికి గూడా జరిగినది కాకపోవచ్చును కాని, ఎవరో ఒకరికి, ఏదో ఒక దేశంలో, ఏదో ఒక కాలంలో, తప్పకుండా జరిగిందే. దానివల్ల ఈ నాటికి కూడా మనము నేర్చుకోదగినది ఎంతో ఉన్నది. అటువంటి సంఘటన పోకుండా సేకరించి పెట్టుట చరిత్రకారుని ప్రథమ కర్తవ్యము. అది ఏ రూపంలో మనకు ప్రదర్శించినా చరిత్ర కాకపోదు. అదే చరిత్ర!

మన పంచాంగాలు సృష్టి జరిగిన ఇప్పటికి 195 కోట్ల 58 లక్షల 85 వేల 63 సంవత్సరాలు అయినవి అని తెలుపుతున్నవి. అంటే అసలు సృష్టి కాదు మన మన్వంతరానికి సంబంధించిన సృష్టి. ఈ సృష్టిలో మనమిప్పుడు 28వ కలియుగం లో ప్రథమ పాదంలో ఉన్నాము మనం రోజుచేసే సంకల్పలో చెప్పుకుంటున్నాము విజ్ఞాన శాస్త్రజ్ఞులు ఈ భూమి మీద మొదటిజీవి ఆవిర్భవించినది అని లెక్క వేస్తున్న కాలము కూడా, సుమారుగా మన పాత పంచాంగాల లెక్కకు సరిపోతుంది. ఈ సరిపడటము అనుషంగికమే కావచ్చును. మన పురాణ కథలు వాటిలో ఉన్నట్లు సరిగ్గా, అట్లాగే జరిగినవి నమ్మ గలిగేటంత విశ్వాసము మాకు ఉన్నదని తలపవద్దు కాని, మనకంటే వాస్తవంగా మన పురాణ కర్తలకూ, వాటిని గ్రంథస్తము చేసిన వ్యాసులకూ కాలము ఎంత నిరపధికమైనదో దాని భావన కలదు. నిరపధికమైన ఈ కాలంలో చరిత్రగా ఏది వ్రాసి అందించ వలెనో, వారెరిగినంత బాగా మనకు తెలియదేమో అనిపిస్తుంది. మనకు మనమీద ఉన్న అభిమానంచేత, మన నేటి సంకుచిత భావాలే, విస్మృతి కల ఉదాత్త భావాలనే అజ్ఞానమువల్ల వాటితత్వము గ్రహించలేక పోతున్నామా అనిపిస్తుంది.

గ్రీకు చరిత్రకారులలో ప్రథముడైన హెరోడోటస్, నిజమైన చరిత్ర వ్రాస్తున్నానని, ఎన్నో అభూత కల్పనలు వ్రాసినాడు. అయినా అతనిని చరిత్రకారులలో రాజు అని గౌరవిస్తున్నాము. చీనానుండి వచ్చిన యాత్రికులు తమ అతిశయము

వర్ణించుకుంటూ వ్రాసిన వ్రాతలన్నీ ప్రమాణభూతంగా తీసుకొంటున్నాము, ముసల్మాను చరిత్రకారులు, క్రైస్తవ చరిత్రకారులు, వ్రాసినదంతా చరిత్ర అని మింగగలుగుతున్నాము అని తరచుగా మన పురాణాలలో చేరిన పుక్కిటి పురాణాలకు ఎంతమాత్రమూ తీసిపోవు. అటువంటివే మనుష్యులు వ్రాసుకొను డైరీలు, ఉత్తరాలు వ్రాతలూ!

4

నవల స్వరూపమేమిటి? అది ఎప్పుడో ఏదో రూపంతో మొదట ఈటలీలోనో, ఫ్రాన్సులోనో ఆరంభమైనదని పాశాత్య విమర్శక చరిత్రకారులంటారు. కాని, అప్పటినుంచి ఇప్పటివరకు చూస్తే, అది ఎన్నెన్ని కాలాలలోను, దేశాలలోనో ఎందరో నవలాకారుల చేతులలో లెక్కలేనన్ని ఆకారాలు ధరించింది, ఇంకా ధరిస్తున్నది. దాని స్వరూపము ఇది యని నిర్ధారణ చేయలేము. అది ఒకానొక అనిర్దిష్ట స్వరూపముకల సాహిత్య ప్రక్రియ, అదే దాని విశిష్టత. అందులోనే దాని శక్తి ఉన్నది.

అది నాటక రూపంగా ఉండవచ్చు. కథన రూపంగా ఉండవచ్చును. ఆత్మకథవలె, జీవిత చరిత్రవలె, కొన్ని తరాల కుటుంబ చరిత్రవలె ఉండవచ్చును డైరీ రూపంగా, లేఖలుగా కూడా ఉండవచ్చును. కర్త నేర్చుకొద్దీ ఎన్నో ఇతర రూపాలు పొందవచ్చు. ఈ ప్రక్రియలలో కొన్నిటిని సమ్మిశ్రముచేసి, కొంత నాటకంగా, కొంత కథగా, కొంత లేఖలుగా, కొంత డైరీగా ఉండవచ్చు. పెద్దది కావచ్చు, చిన్నది కావచ్చును. ఒకే కథగా సూటిగా నడపవచ్చు. అనేక కథలు కలిసి నదులన్నీ కలసే మహా సముద్రముగా ఉండవచ్చును. కూర్పులో బిగివేకాక, సడలింపు కూడా ఉండవచ్చు. కాదంబరి, దశకుమార చరిత్ర, సింహాసనద్వాత్రింశతి, భోజచరిత్ర పంచతంత్రము, హితోపదేశము, నీతి చంద్రిక కూడా నవలలుగా పరిగణించేందుకు ఆవకాశము కల్పించవచ్చును. పద్యకావ్యముగా ఉన్నా, కళాపూర్ణోదయము మన విమర్శకులు నవల అంటున్నారు ప్రస్తుత కాలములో పాశ్చాత్యదేశాలలో ఎక్కువ వాడుకలోకు వస్తున్న నవల రూపాలే ఆదర్శపాఠ్యంగా గ్రహించడము మాత్రము పొరపాటు. ఫాషను అందుకు అంగీకరించవచ్చుగాని, సద్వివిమర్శకు లంగీకరించరు. ఒక విధంగా ఆలోచిస్తే, పాశ్చాత్యుల ఫాషనులకు ఎంతదూరంగా ఉండగలిగితే అంత మంచివి సృష్టి చేయగలమేమో!

దానికి కారణము ఒకటే. పాశ్చాత్య నవలాకారులకు నవలా రచన వృత్తి. వృత్తిలో ముందుకు రావలెనంటే ఏదో ఒక విశిష్టత, కొత్తదనము చూపవలె. దానికి గుణముతో నిమ్మిత్తములేదు. కొత్తదనము ఉంటే, దాన్ని అకాశానికి ఎత్తి అడ్వర్టైజుచేసే ప్రకటనకర్త లభిస్తాడు. అడ్వర్టైజుమెంటు మీద తమ సాహిత్యరుచులు మలచుకొని, మేమే ఎక్కువ టేస్టు కలవారని ఆనందించే గొర్రెమంద చదువరు లున్నారు. అట్టి వాళ్లకు అనుగుణంగా వంతపాటలు పాడే విమర్శకంఠములు కోకొల్లలు. ఆ గ్రంథాలు మఖలోపుట్టి, పుబ్లిలో మాడి పోయే గడ్డి మొలకలు. ప్రతి సంవత్సరమూ, బెస్టు సెల్లర్లుగా ప్రపంచ ఖ్యాతి పొందుతున్న గ్రంథజాతమే ఇందుకు ప్రత్యక్ష నిదర్శనము. వాటి ప్రయోజనము ఇతరులతోపాటు రచయితకు కూడా జేబులు నాలుగు డబ్బులతో నిండడమే. వాటి ప్రయోజనము కావ్యసిద్ధికాదు, ద్రవ్యార్జనము. సద్విమర్శకు డెవ్వడూ వాటినిగూర్చి తీవ్రముగా ఆలోచింపదు.

మన ఆంధ్రదేశంలో నవలా రచన ఇంకా వృత్తిగా పరిణమించలేదు. ఆర్థికవేత్తలు అది దురదృష్టమంటున్నారు కాని, మా బోంట్ల దృష్టిలో అది అదృష్టమే. ఈ మధ్యనే కొద్ది కొద్దిగా అది వృత్తిగా పరిణమిస్తున్న సూచనలున్నవి. దానికి అనుగుణంగానే

దాని స్థాయి దిగజారుతున్నది ఆవిధంగా దిగజారనివాటినే మనము నవలలుగా పరిగణిద్దాము. నవల కూడా సాహిత్య శాఖలలో ఒకటి కాబట్టి సాహిత్యము అనిపించుకోడానికి ఉండవలసిన సామాన్య ధర్మాలు తప్పనిసరిగా దానికి కూడా ఉండవలెనని విధించడములో విప్రతిపత్తి ఉండరాదు.

నవలాకర్తకు విస్తారమైన అవకాశమున్నది. చిన్న కథలోవలె మినియేచరు పెయింటరువడే సంకోచవ్యధ లేదు. పెద్ద కథకువలె ఒకే జాలులోసాగి ప్రవహింప నక్కరలేదు. నాటికలు, నాటకాలవలె ప్రదర్శనశాలలమీదను, నటీనటుల పైత్య భ్రమలమీదను, అరసికులైన ప్రేక్షక మహాశయుల దయా ధర్మభిక్షములమీదను ఆధారపడవలసిన బాధలేదు. నాటకానికి ప్రాణభూతాలయిన సంభాషణలో వైచిత్రి, నాటకీయ సంఘటనలు గ్రహించి, వాటితో కవితాశక్తి జోడింపవచ్చును. మధ్య మధ్య సంగీతము చేర్చవచ్చును. విజ్ఞాన సంపద అంతా ప్రతిఫలింపజేయవచ్చును. కాకపోతే, కథా కథనమే ప్రధానగుణముగా చేసుకొని, నాటకీయత అంగముగా చేసికోవచ్చును. నవలను ఎన్నెన్ని విధాలుగానో ఎన్నెన్ని సాహిత్యశక్తులతో ప్రభావింపజేసేందుకు అనంతమైన అవకాశాలు ఉన్నవి. ఐనప్పటికి మన కందిన సాహిత్యశాఖ అన్నిటిలో నవల పరాకాష్ఠ నందినది. "నాటకాంత సాహిత్యమ్" అనే నానుడి 'నవలాంతం సాహిత్యంగా మనము మార్చుకోవచ్చును.

5

పైన వివరించిన స్వరూపంగల చరిత్రతో కూడిన నవల, చరిత్రాత్మక నవల అనదగి ఉంటుంది. ఆవిధంగా గ్రహిస్తే ఆ విశేషణ విశేష్యాలకు విరోధము కనిపించదు. పైగా అవి రెండూ చాలా సన్నిహితమైనవని. విజ్ఞానులైన వారికి గోచరింపక మానవు.

సమకాలిక రచనల గొప్పదనముకాని, అల్పత్వముకాని సరిగా లెక్కవేయుట మన మెంత సమర్థులమైనా, ఎంత నిష్పక్షపాతంగా ఉండదలచినా, కష్టసాధ్యమని విజ్ఞులందరికీ తెలిసిన విషయమే, కొంచము దూరమునుండి చూచినప్పుడే కాని, కావ్యపు నిజమైన విలువ మనకు గోచరింపదు.

అదే విధంగా మనము కొంచెము దూరమునుండి వ్యక్తులను సంఘము సంఘటనలు తిలకించినప్పుడేకాని, వాటి వాటి విలువలు నిజ స్వరూపంతో భాసింపవు. అప్పుడేకాని అవి కావ్యత్వంగల రచనలకు ఇతివృత్తాలయ్యేస్థాయికి రాలేవు. ఈ కారణమువల్లనే అన్ని కాలాలలో, అన్ని దేశాలలో తమ పూర్వ చరిత్రకు సంబంధించిన వీరుల కథలు, సంఘటనలూ తరుచుగా కావ్యాల ఇతి వృత్తాలుగా రచయితలు గ్రహిస్తూ ఉంటారు. అంతమాత్రముచేత ఏ కాలపు సంఘటనలు ఆ కాలంలో నవలలుగా, కావ్యాలుగా రూపొందించరాదనికాదు. అది కష్టసాధ్యమైన పని, ఆపని సాధించగల కావ్యకర్తలు అరుదు. ఒకవేళ ఎవరో ఒకరు అట్టిది సృష్టించినా, దానిని సామాన్య పాఠకలోకము గుర్తింపదు. వారేకారు వారిలోనుంచే పుట్టుకొనివచ్చే, ఘోషనబులు, విమర్శకులు కూడా గుర్తించలేరు. తాత్కాలిక ఘోషనే వారికి రసవంతమైనదిగా, అపూర్వమైనదిగా అభ్యుదయకరమైనదిగా భ్రాంతిపడి, పత్రికలలో వ్యాసాలు నింపుతుంటారు. అవి పసిపిల్లలు మాట్లాడే పెద్దరికపు మాటల వంటివి, వినోదము కలిగిస్తవి.

ఈ పని విమర్శకులు చారిత్రక నవలల గూర్చి వ్రాసే మామూలు పడి కట్టుమాట లివి: "ఈ మధ్య కొందరు నేటి సమాజమను, నేటి సమస్యలను ఎదుర్కొనలేక, తమ భావాలకు అనుగుణంగా ఉన్న పూర్వకాలాలను ఆశ్రయించి నవలలు వ్రాస్తున్నారు."

ఇటువంటి వ్రాతలలో కావ్య గుణాలకు సంబంధించిన అజ్ఞానము ఎన్ని విధాలుగానో వ్యక్తమవుతుంది. నేటి సమాజాన్ని చిత్రించనిది నవలేకాదా, కావ్యమే కాదా? సమాజిక సమస్యలు తీర్చడమేనా కావ్య ప్రయోజనము? ఈ వ్రాతలే కావ్య స్వరూపాన్ని రూపిస్తూ ఉన్నట్లయితే, వచ్చే ఫలితాలు కొన్ని ఉదాహరిస్తాము.

టాల్స్టాయి తన 'యుద్ధము-శాంతి' అనే నవల నెపోలియను చేసిన రష్యా దండయాత్ర ఆధారంగా తీసుకొని వ్రాశాడు. అందుకు చరిత్రకారుల వ్రాతలతో తృప్తిపడక, స్వయంగా చరిత్రధారాలు మళ్లీ గాఢంగా పరిశోధించి వ్రాశాడు. ఆయన ఋషివంటివాడు గనుక, అన్ని విశేషాంశాలు తెలిసినా, దేనికెంత ప్రాధాన్య మివ్వవలెనో విస్మరించక, అత్యద్భుతమైన నవల సృష్టించగలిగినాడు. అది చరిత్రాత్మక నవల అనడానికి సందేహం లేదు. ఆదర్శప్రాయమైనది కూడాను. అంతగొప్ప నవల గత శతాబ్దంలోగాని, ఈ శతాబ్దంలోగాని పుట్టలేదు అటువంటిది కూడా తన కాలపు సమస్యలు ఎదుర్కొనలేక పూర్వకాలాన్ని ఆశ్రయించిన 'పనికిమాలిన' నవల కావలసివస్తుంది.

అంతేకాదు! జగత్ప్రఖ్యాతిగన్న ఉత్తమోత్తమ రచనలు ఈ విమర్శకు పేలపిండివలె ఎగిరి పోవలె! గెటే 'ఫాస్టు', మిల్టన్ 'పారడైజులాస్టు' షేక్స్పియరు నాటకాలన్నీ, వర్జిలు ఈనిడ్ గ్రీకు విషాద నాటక కర్తల నాటకాలు, హోమరు 'ఇలియడు-ఒడిస్సీలతో సహా' ఎగిరిపోవలె. మనమూ, మన ఫాషనబులు పిల్లల విమర్శకులూ, ఎన్ని గంతులు వేసినా, ఆ మహాగ్రంథాలకు చలన ముండదు. అది కావ్య హిమాలయాలు!

అటువంటి విమర్శలు అంగీకరిస్తే మరొక చిత్రమైన ఫలితం కూడా తప్పనిసరిగా కలుగుతుంది. నవలకారులు నేటి కాలపు 'డాన్ క్విగ్జాటు'లుగా తయారు కావలె. సమాజం మరమ్మతుకై కొందరు తయారు అవుతున్నారు కూడాను.

కాబట్టి కొంచెము పూర్వకాలానికి పోయినప్పుడేగాని, కవిగాని, నవలాకారుడుకాని, సామాన్యంగా ఉత్తమస్థాయిని అందుకొనే రచన చేయడము కష్టసాధ్యమైనపని. ఈ కాలానికి సంబంధించిన ఇతివృత్తం గ్రహించినా, దాన్ని కొంచెము దూరంలో ఉంచి, దర్శింపగల సమర్థత ఉన్నప్పుడే, ఉత్తమకోటికి వచ్చే రచన చేయగలుగుతాడు.

ఇందుకు ఉదాహరణంగా స్వానుభవము ఒకటి ఉదాహరిస్తాను. ఈ మధ్య చీనా రాక్షసంగా మనమీద చేసిన దండయాత్ర ఉన్నది. అది అందరినీ వలెనే, నన్నూ బాధించింది. ఒక్క భారత వీరుడి మృతికి ప్రతిగా, వెయ్యిమంది చీనావాళ్లు హతమారవలెననిపించింది. వాళ్లు ఆక్రమించిన భూభాగానికి బదులుగా, మనము విజృంభించి చీనా దేశమంతా ఆక్రమించవలెననిపించింది "అయ్యో, మన ప్రభుత్వము మెక్మహన్ రేఖవరకే తిరిగి గెలుచుకుంటామని బలహీనపు పలుకులు పలుకుతుండేమో- ఆ మన మానస సరోవరము, ఆ మన సదాశివుని నివాసస్థానమైన కైలాసమూ, మన భూభాగంలో ఉండేటట్లుగా

సింధు, బ్రహ్మపుత్రా నదుల జన్మస్థానాలు కలిపేరేఖ, మన ధ్యేయమని యైనా ప్రకటింపదేమో అని విషాదము కలిగేది! కాని ఇంత ఆవేశము కలిగినా నానోట ఒక్క పద్యము రాలేదు, నాటిక రాలేదు ఎందరో ఎన్నో కావ్యాలు వ్రాస్తున్నారు. పాటలు పాడుతున్నారు అవి ఏవీ నాకు కావ్యదృష్టితో అవలోకించినప్పుడు రుచించడములేదు.

మరొక్క విషయము! చీనాకు 'ద్రాగను' సంకేతము కదా! దానికి సంస్కృత శబ్దము ఏమా అని ఆలోచించినాను శరభమో, శరభ సాఖవమో కావచ్చుననిపించింది తృప్తి కలుగలేదు. 'అహి' అనే పేరుతో వృత్రాసురుణ్ణి ఋగ్వేదము కొన్నిచోట్ల వ్యవహరించింది. వేదమున ఆంగ్లంలోకి అనువాదము చేసిన విద్వాంసులు ఆ 'అహి'ని 'ద్రాగన్' అని అనువాదము చేసినారు. నాకు వృత్రాహిని వజ్రముతో ఛేదించిన ఇంద్రుని వర్ణించిన ఋక్కులమీదికి మనస్సు ప్రసరించింది. నాకు తెలిసినంతవరకూ మరి ఎవరికీ ఈ విధంగా ప్రసరించలేదు. నాకైనా అది ఇంతవరకూ కావ్యరూపంతో దర్శన మీయలేదు. ఆలోచించగా నా హృదయము ప్రస్తుతము చీనాపై ద్వేషమో కశ్మలమై ఉన్నది ఆ కశ్మల భావము శాంతిస్తేనేకాని, రసవంతమైన కావ్యరూపముపొందే స్థాయికి రాదేమో అనిపిస్తున్నది.

6

ఈ విధంగా యోచిస్తే, కావ్య ప్రక్రియఅన్నిటిలో, నవల ఉత్తమమైనదనీ, నవలలలో కూడా చరిత్రాత్మక నవల ఉత్తమోత్తమమైనదనీ, కావ్యతత్వవేత్తలకు భాసింపక మానదు ఈ ప్రతిపాదనము వింతగానే తోచవచ్చును గాని, టాల్స్టాయి 'యుద్ధము-శాంతి' నవల స్థాయికి వచ్చిన కావ్యమేదైనా ఈ రెండు శాతాబ్దాలలో పుట్టినదేమో ఆలోచింపగోరెదము.

అంతేకాదు రామాయణమూ, మహాభారతమూ మనము ఇతిహాసాలంటున్నాము. అవి మహాకావ్యాలని కూడా అంటున్నాము సంప్రదాయ దృష్టిలో ఆ రెండూ ఆ కాలములలో ఉన్న కవులు రచించినవే ఐతే అవి గొప్పవి ఎలా ఐనవి, అని సంప్రదాయ దృష్టితో మమ్ము ప్రశ్నించవచ్చును. వాల్మీకి తపస్వి. అతడు ఆ కాలపు చరిత్రను దూరమునుండి నిర్మలమైన దృష్టితో దర్శింపగలిగిన ఋషి. అట్టే వ్యాసుడు కూడా, భారతములోని ప్రధాన పాత్రలందరితో సంబంధమున్నవాడైనా, అంటించుకోకుండా ఉండగలిగిన మహర్షి. తన తపోవనంలో శాంతంగా ఉండి ఇతిహాసము మననము చేసి, స్వచ్ఛమైన హృదయదర్పణలో ప్రతిఫలింపజేసుకొనుచు కావ్య రచన కుపక్రమించిన మహాకవి అందువల్ల వారిద్దరూ సమకాలీన ఇతిహాసాలను మహాకావ్యాలగా చేయగలిగినారని సమర్థించవచ్చును.

అట్లాకాక అధునిక విమర్శకులు నిర్ధారణ చేయుచునట్లు, ఆ రెండూ ఎందరెందరో వ్రాసిన ఎన్నెన్నో కథలు ఏదోవిధంగా ఒకరిద్దరిచేతనో, పలువురచేతనో కూర్చబడిన గ్రంథాలుగానే భావించడమూ మాకు సమ్మతమే. ఎట్లా భావించినా, అవి ఇతిహాసాలు కాకపోవు. వాటిలో వర్ణించిన ప్రతి చిన్న అంశమూ జరిగి ఉండక పోవచ్చుగాక కాని మొత్తముమీద ఆ రెండు కావ్యాలలో నిబంధించిన కథలు నిజంగా జరిగిన ఘటనలమీదనే ఆధారపడియున్నవని నిశ్చయించడానికి ఏ మాత్రము సంకోచింప నక్కరలేదు. వాటిలో ఒకానొక కాలమునాటి సాంఘిక రాజకీయ ధార్మిక వ్యవస్థలూ, యుద్ధ పద్ధతులూ ఆధ్యాత్మిక విచారణలూ సత్య స్వరూపంతో

ప్రదర్శించబడినవి అనడానికి ఏ మాత్రము సందేహములేదు ఆ రెండు మహా గ్రంథాలకూ భారతీయ సంస్కృతి మీద ఉన్న ప్రభావము, మరి దేనికీ లేదనడము అతిశయోక్తి కాదు. అవి వేద మూలాలే అయినా, వాటికి ఉన్న ప్రభావము వేదానికి కూడా లేదంటే వేదిక నిష్ఠులు కూడా కాదనరు. ఆ రెండు గ్రంథాలే కనుక మన సంస్కృతిని తీర్చి దిద్ది ఉండకపోయినతయితే, మన దేశములో నాగరకత ఎంత అధోగతి పాలయ్యేదో ఊహించలేము. అందుకు వాటి ప్రభావములూ, ఇతర దేశ చరిత్రలే ప్రత్యక్ష సాక్షులు.

వాటిలో రామాయణము పూర్తిగాను, మహాభారతము ఎక్కువ భాగమున్నూ పద్యాత్మకంగా ఉన్నవి కాని, వాటి భాష కాళిదాసాది పద్య కవులగాని బాణభట్టాది గద్యకవులకాని క్లిష్టతర సంస్కృతముకాదు నేడు మనము వచన రచనగా భావించే భాషకు మిక్కిలి సమీపంగా ఉండే పద్యరూపంలో ఉన్న భాష. ఆ రెండు ఇతిహాసిక కావ్యాలన్నా అనవచ్చును అట్లుకాక, వాటిని పద్య రూపంలో ఉన్న ఇతిహాసక నవలలు అన్నా దోషంలేదు మాట మార్చేకాని, స్వరూపములో బేధములేదు.

అందులో ఒకటి గంగా ప్రవాహమువలె స్వచ్ఛముగా ప్రవహించే మహానది. రెండవది అనేక మహా నదులను తనలో భరించిన క్షీరసాగరము. నేటి చరిత్రాత్మక నవలాకారుడు పూర్వపు వ్యాస వాల్మీకి మహాకవుల అడుగుజాడలలో నడిచే అనుయాయి, వారి ఆదర్శ కవులు వ్యాస వాల్మీకులు.

వారు చరిత్ర శల్యాలూ, భస్మమూ సంచయనముచేసే ప్రేతకర్మకు యజమానులు కారు. సమాధులలో క్రిమిదష్టమైపోయిన మజా మాంసాల కోసము మట్టి కుళ్లగించే నక్కలు, కుక్కలుకారు, దాని నాస్వాదించే రాబందులు గ్రద్దలు కారు. వారు చరిత్రయొక్క సత్య స్వరూపాన్ని ప్రదర్శించడానికి యత్నించే మౌనులు! వారి భాష తేటగా ఉండి, రమ్యమై సంగీతమువలె శ్రుతి లయ రాగబద్ధమై ప్రసరించి రస హృదయాలకు హత్తుకోవలె.

ఇదీ చరిత్రాత్మక నవలాకారుల ఆదర్శము! దాని స్వరూపము ఎంత వరకు గ్రహింపగలిగినాము, ఎంతవరకు అనుసరించగలిగినాము అని తమ్ము తాము ప్రశ్నించుకొని, చరిత్ర నవలాకారులము అనుకొనేవారు ఆత్మవిచారణ చేసుకోవలసి కూడా ఉన్నది సుమా!

ధృవతారలైన ఆంధ్రవీరులు

అల్లూరి సత్యనారాయణరాజు

తన ప్రాణమ్ములు రాష్ట్రపీఠికయి సంధానించి ఆంధ్రోద్యమ

స్వనితా చంచలమౌనశంఖ పరిబుద్ధ స్వచ్ఛచేతస్సుడై

తన ఆత్మాహుతి మూడుకోట్ల ప్రజ నిద్రాదూరులై కండ్లు వి

ప్పిన సూర్యోదయవేళగా మలచిమప్పెన్ దేశసాహిత్యమున్

ప్రకాశం చరిత్రయే ఆంధ్రజాతి చరిత్ర. దీనిలో అతిశయోక్తిలేదు. త్యాగమునకు మారుపేరు ప్రకాశంగారిది. ఆంధ్ర రాజకీయ రంగమున నేటికీ ధృవతారవలె వెల్గొందుచున్న మహామహులు శ్రీ ప్రకాశం పంతులుగారు.

ఆయన పండుబారిన శరీరము చూస్తూంటే, పండుబారినవారి రాజకీయ పరిణితి మనకు ద్యోతకమౌతుంది.

స్వతంత్ర సమరకాలమున ఆంధ్రకేసరి గర్జనలకు బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదుల గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తేవి. సైమన్ కమిషన్ ను బహిష్కరించుటకు భారత జాతీయ వాదము నిశ్చయము చేసుకొన్న రోజులవి. సైమన్ కమిషన్ మదరాసు వచ్చినప్పుడు కమిషన్ ఆగమనమును వ్యతిరేకించు ప్రదర్శనములు పెద్దపెట్టువ జరిగినవి. మదరాసు హైకోర్టు ఎదుట ముష్కర పోలీసుల తూపాకి గుండ్లకు తన గుండెనుచూపి ఎదరునిల్చిన అసమాన ధైర్యశాలి పంతులుగారు. అనాడు మదరాసు నగరమున ఆంధ్రజాతి గౌరవ ప్రతిష్ఠలను నిలబెట్టి; ఆంధ్రజాతి వీరులజాతియని ప్రకటించిన కీర్తి ఆంధ్రకేసరికి దక్కినది. మొక్కవోని ధైర్యసాహసములు నిస్వార్థ ప్రజాసేవానిరతి, త్యాగగరిమ ప్రకాశంగారికి పెట్టిన సొమ్ములు.

ఆంధ్రకాంగ్రెస్ అధ్యక్షులుగను, మదరాసు రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిగను తరువాత ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రథమ ముఖ్యమంత్రిగను శ్రీ ప్రకాశంగారు ఆంధ్రుల ఆదరాభిమానములను చూరగొన్న బహుముఖప్రజ్ఞాశాలి.

చిత్తరంజన్ దాస్, లజపతిరాయ్, మోతీలాల్ నెహ్రూ మొదలగు మహానాయకుల కోవకు చెందిన మన పంతులుగారు నేటికీ

ఆంధ్ర రాజకీయ రంగమున చేయుచున్న గర్జనలు చూస్తే ముచ్చట వేస్తుంది. ఆనందోత్సాహములు కలుగుతవి. 80 సంవత్సరములపై బడిన ఈ వృద్ధాప్యంలో వారి బుద్ధిపాటవం ఇనుమంతైనను సదలలేదు. వీరు స్థిరసంకల్పులు.

త్యాగులకు ఆంధ్రావనిలో కొరతలేదు. మేధావులకు తరుగులేదు. కాని ప్రజానాయకులు కాగలిగిన త్యాగులలో, మేధావులలో శ్రీ ప్రకాశం పంతులు గారు అగ్రగణ్యులు. ప్రకాశం గారు ప్రజల మనిషి. ఆయనకు స్వంత సమస్యలు లేవు. ప్రజా సమస్యలే ఆయన సమస్యలు. ఆయన ముఖాముఖిని ప్రజలతో సమస్యలను చర్చిస్తారు. ప్రజలకు ఆయనకూ మధ్య తెరలేదు. అదే ఆయన ఉన్నతికి కారణం పరిపాలనా రంగమున ఏదేని క్లిష్టపరిస్థితి ఏర్పడితే ఆయనచేసే మొదటిపని ఇచ్చాపురం నుంచి మదరాసువరకూ బహిరంగ సభలో సంచారమే!

1937 సంవత్సరమున మదరాసు రాష్ట్ర రెవెన్యూ మంత్రిగా జమిందారి రద్దు శాసనభను సాధించిన రైతాంగ రక్షకులు.

తరువాత ఉమ్మడి మదరాసు రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిగా నున్నప్పుడు వీరు తలపెట్టిన 'ఉత్పత్తి దారులు, కొనుగోలు దారులు సంఘములు' నేడు మనం ఎంతగానో ప్రచారం చేస్తున్న సోషలిస్టు సమాజమును స్థాపించుటకు ఉద్దేశింపబడినవే! భారతదేశములో ఇట్టి నూతన కార్యవిధానమును తలపెట్టినది అప్పటి వీరి ప్రభుత్వ మొక్కటియే! కాని ఆ విధనమే పెట్టుబడి దారులకు, మిల్ల యజమానులకు, కంటకమైనది.

1953 సంవత్సరం అక్టోబరు 1వ తేదీని ఆంధ్ర ముఖ్యమంత్రిగా శ్రీ పంతులు గారు ప్రమాణ స్వీకారం చేశారు. నవ్యాంధ్ర వీరి సారధ్యమున పురోగమించుట నిజముగా ఆంధ్రుల మహాభాగ్యము.

ఒక చిత్రం. ఆంధ్రరాష్ట్ర అవతరణ దినోత్సవము రాష్ట్రములలోని నేరస్థులనందరినీ, ఉరిశిక్ష విధింపబడిన వారితో సహితం విడుదల చేయవలెనని వీరు శాసించిరి. ఇట్టి సాహసయుత చర్యకు మరెవ్వరు పూనగలరు.

వీరిది అకుంత దీక్ష. ఆంధ్రకు కర్నూలు రాజధాని కావలెననెడి నిర్ణయమును వీరు తీసుకొనిరి. ఈ సమస్యపై ప్రభుత్వమును కూలదోయుటకు జరిగిన ప్రయత్నములను అపూర్వశక్తి సామర్థ్యములతో వీరు ఎదుర్కొనిరి.

ముక్కోటి ఆంధ్రులకు పంతులు గారు ఆదర్శమూర్తి. భారత ప్రధాని పండిట్ నెహ్రుకు వీరి యెడ అమిత గౌరవము. నేటి దేశ నాయకులలో కెల్ల వయస్సున వీరు పెద్దలు. కాని షష్టిపూర్తివంటి ఉత్సవములు ఆయనకు నచ్చవు. అట్టితలంపే ఆయనకు లేదు. బహుశా ఆయన దానిని సహించరని భావించవచ్చు! ఎందువల్ల నంటే వృద్ధాప్యచ్చాయల్ని ఆయన తరిమికొడుతూ ఉంటారు.

దేశ స్వతంత్ర పోరాట రంగమున ప్రథమ శ్రేణికి చేందిన నాయకోత్తములు పంతులుగారు.

స్వరాష్ట్ర సాధనాయత్నములో వీరి సల్పిన కృషి అత్యంత ప్రశంసనీయము, నవ్యాంధ్ర రాష్ట్ర ప్రథమ ముఖ్యమంత్రిగా భాషా ప్రయుక్త రాష్ట్ర విజయ సారధులుగా పనిచేసిన కీర్తి వీరికి దక్కినది.

నేడు హైదరాబాద్ సుందరనగరమున ఆంధ్ర విజయలక్ష్మి ఆనందోత్సాహముతో వెల్లివిరియుచున్నది. భారత ప్రధాని నెహ్రూ నాయకత్వమున, ఆంధ్రకేసరి టంగుటూరి ప్రకాశంగారి ఆశీర్వాద బలంతో ఆంధ్రజాతి నిస్సందేహముగా విజయపథమున పురోగమించి

నవ సోషలిస్టు సమాజ నిర్మాణమునకు కంకణ ధారణ చేయగలదు.

అమరజీవి

3 కోట్ల ఆంధ్ర ప్రజల చిరవాంఛితమును సాధించుటకు అమరణ ప్రాయోపవేశ దీక్షబూని ప్రాణ బలిదానమునుచేసి స్వరాష్ట్రమును స్థాపించుటతో అమరత్వమును పొందిన శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములుగారు మనకు ఆరాధ్యులు.

నేడు ఆంధ్రప్రదేశ్ వినుత్త శోభలతో అవతరించుచున్నది. ఈ ఆంధ్రజాతి చరిత్రలో మహోదయము. ఆంధ్రరాష్ట్ర సాధకులు శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు మనము సంస్కరించుకొనుట సహజమేగదా!

1913 సంవత్సరమున మనం స్వరాష్ట్ర నిర్మాణమును సాధించుటకు ప్రతిన బూనినాము. అది బాపట్లలో ప్రథమ ఆంధ్రమహాసభ యిచ్చిన పిలుపు. 1953వ సంవత్సరము అక్టోబరు 1వ తేదీని మన వాంఛితము నెరవేరినది. 40 సంవత్సరములుగా ఆంధ్ర మహా జనులు కొనసాగించిన మహత్తర కృషి ఫలించినది. శ్రీ దేశభక్త కొండ వెంకటప్పయ్య, శ్రీ జొన్న విత్తుల గురునాథం, శ్రీ న్యాయపతి సుబ్బారావు పంతులు, డా|| పట్టాభి సీతారామయ్యగారు, మొదలగు మహామహులు జరిపిన కృషి ఫలించినది. ఈ మహత్తర విజయమునకు కారణభూతులు శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములుగారు. అందుకే ఆంధ్రరాష్ట్ర సాధకులుగా వీరిని మనం కీర్తిస్తున్నాం.

శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు నిరాడంబరులు, నిస్వార్థి, మహాత్మాగాంధీజీ యొక్క ముఖ్య శిష్యులు, సర్వోదయ వాది.

1927 సంవత్సరమున వీరు గాంధీజీ పిలుపు నందుకొని నిర్మాణ కార్యక్రమం రంగమున కృషి సలుపుటకు ప్రారంభించిరి. తరువాత వీరు 1938 సంవత్సరమున వ్యక్తి సత్యాగ్రహోద్యమమున పాల్గొనిరి. తదుపరి రాజకోటలో సుమారు 2 సంవత్సరములు పనిచేసిరి. గుజరాత్ లో గ్రామ సేవాశిబిరములో కూడా పనిచేసిరి. 4 సంవత్సరములు కొమరవోలు గాంధీ ఆశ్రమములో పనిచేసి నిర్మాణ కార్యక్రమమును జీర్ణింపజేసుకొన్న కార్యవాదులు. 1942వ సంవత్సరం ఆగష్టు ఉద్యమములో కారాగార వాసము ననుభవించిన దేశభక్తులు. 1943 నుండి 1944 వరకు నెల్లూరు జిల్లాలో రాట్న ప్రచారమును చేసిన నిర్మాణ కార్యకర్తలు హరిజన దేవాలయ ప్రవేశముకొరకు వారు సల్పిన కృషి అమూల్యము. హరిజన, సమస్యలపట్ల ప్రభుత్వము, ప్రజలు చూపుతున్న ఉదాసీనతను ఎదుర్కొనుటకుగాను వారు 1948వ సంవత్సరమున 29 రోజులు సత్యాగ్రహమును చేసిరి. ఆ సత్యాగ్రహోద్యమ ఫలితముగా అప్పటి మదరాసు ప్రభుత్వం ప్రతినెలా ఒక దినమును హరిజనోద్ధరణకుగాను వినియోగించవలసినదిగా ప్రభుత్వోద్యోగులకు శాసించినది. తరువాత వీరు గాంధీస్మారక నిధికి ఆంధ్ర సంచాలకులుగా నియమింపబడిరి.

1947 సంవత్సరము ఆగష్టు 15వ తేదీని దేశములో పర ప్రభువుల పాలనకు స్వస్తి చెప్పాము. దేశము స్వాతంత్ర్యమును పొందినది. స్వతంత్ర్యమును సంపాదించిన ఆంధ్రజాతి స్వరాష్ట్రమును పొందినగాని సర్వతోముఖ వికాసమును పొందజాలదు. అందువలన శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు తమ దృష్టి రాష్ట్ర సాధనకు మళ్ళించిరి. సమస్యాసాధనకు ఆత్మబలి దానమునకు కూడా ఆయన సంసిద్ధులైరి.

సామాన్యుడు తలపెట్టజాలని కఠోతదీక్ష. వజ్రసంకల్పాలు మాత్రమే ఆత్మబలిదానమునకు సంసిద్ధులు కాగలరు. ఏదో ఒక సమస్య కొరకు గాక, ముక్కోటి ఆంధ్రుల చిరవాంఛితముకొరకు అస్థిరసంకల్పాని, మహామహుని తన కర్తవ్యపదమునుంచి ఏశక్తియు తిరోగమింపజేయజాలక పొయినది.

1952 అక్టోబరు 19వ తేదీని మదరాసులో శ్రీ బులును సాంబమూర్తి గారి సన్నిధిని ప్రారంభమైన నిరాహారదీక్ష అమరణ దీక్షగా 58 రోజుల తరువాత ముగిసినది. డిసెంబరు 15వ తేదీ రాత్రి 11 గంటలకు 20 నిమిషాలకు శ్రీ రాములుగారు బలిదానమైనారు. ఆంధ్రజాతి దౌర్జన్య రాహిత్య పదమును రాష్ట్రమును సాధింపవలెనని శ్రీరాములు ప్రజానీకమునకు విజ్ఞప్తి చేసియుండెను.

ఎట్టకేలకు మన వాంఛితము నెరవేరినది. కర్నూలులో 1953 అక్టోబర్ 1 వ తేదీని ఆంధ్ర విజయ పతాకాన్ని ఎగురవేసినాము. నాడు హైదరాబాద్ సుందర నగరము ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణోత్సవమును ఆనందోత్సాహములతో జరుపుకొనుట మన భాగ్యము.

స్వరాష్ట్రమును సాధించుటలో ఆత్మబలిదానమునకు దరహాసిత వదనముతో పూనుకొన్న అమరజీవి శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు ఆంధ్ర విజయలక్ష్మిని సాధించిన మహానీయవ్యక్తి ఆంధ్రులకు ఆరాధ్యుడు.

విప్లవ వీరుడు

ఆంధ్రజాతి చరిత్రలో మన్యం విప్లవం ఒక వీరరసస్ఫురిత ఘట్టం. భారతజాతికి నేతాజీబోసు- ఆంధ్రజాతికి అల్లూరి సీతారామరాజు అదే మన గర్వకారణం!

ఈ విప్లవ వీరుని జన్మస్థానం పశ్చిమగోదావరి జిల్లా మోగల్లు గ్రామము. ఈతని అసలుపేరు శ్రీరామరాజు. కాని వాడుకలో సీతారామరాజుగా మారిపోయింది. ఆఖరుకు 'రాజు'గా వ్యాపించింది.

నిరంకుశవాదులగు బ్రిటిష్ దొరలతో రాజు సల్పిన సాయుధ పోరాటము వీరరసప్రధానమైనది. ఆ రోజులలో రాజుపేరు చెపితే, తెల్లదొరల గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తేవి. ద్వారబంధాల చంద్రయ్య లేవతీసిన రంపపితూరి కంటే ఉన్నతస్థాయిలో రాజు సామ్రాజ్యవాదంతో పోరు సల్పాడు. అందుకే అతని పేరు తలచుకుంటే మనకు ఉత్సాహము కలుగుతుంది.

జన్మించినది బీదకుటుంబములో, విద్యాభ్యాసము విశాఖపట్నములోను, నర్సాపురంలోను, తునిలో జరిగింది; తదుపరి ఇతడు దేశాటనకు బయలుదేరెను, దేశభక్తి ఉగ్రుపాలతోనే ఉన్నది. దేశాటనలో విప్లవవీరుడగు పృథ్వీసింగ్ తో స్నేహం కలిగినది. అక్కడనుంచి చిటగాంగ్ మొదలగు చోట్ల తిరిగి స్వదేశమునకు తిరిగి వచ్చివేసెను.

రాజు గోవు జ్యోతిషశాస్త్రజ్ఞుడు. మంత్రశాస్త్రమున ప్రవేశముగలవాడు. దేవతోపాసన కలదని ప్రతీతి ఏర్పడినది. భవిష్యత్ సంఘటనలను కూడా తెలుసుకొనగలడని ఈతనిని గురించి అనేక కథలుగలవు. ఏది ఏమైనను అపూర్వశక్తి సామర్థ్యముగల దిట్ట.

"గాం సోదర్ల"ని ప్రఖ్యాతినొందిన మల్లుదొర, గంటంసూరి అనువారు సోదరులు. వారిరువురూ శ్రీ సీతారామరాజు కుడి ఎడమ భుజములు రాజుపేరు చెపితే మన్యం ప్రజలు ఆనందోత్సాహముతో ఎగిరిపోయేవారు. వారికి అట్టి నమ్మకం ఏర్పడింది. అందుకే రాజు

విప్లవాన్ని నడుపగలిగాడు. రాజు పల్లెలలో తిరిగి పంచాయితీలను స్థాపించి ప్రజలను సమీకరించుటతో ప్రభుత్వం కదలింది. గూఢాచారుల వలన, ప్రభుత్వ సిబ్బంది వలన ఎప్పటి సమాచారములు అప్పటికే ప్రభుత్వమునకు అందుతూ ఉండేవి. అప్పట్లో బాస్టియన్ అను తహసిల్దారు చాల దురంతకుడుగా ఉండేవాడు. అందువల్ల 1922 సెప్టెంబరు 22వ తేదీన రాజు చింతపల్లి పోలీసుస్టేషన్ పై దాడిచేశాడు. ఆ స్టేషన్లో నిర్బంధములోనున్న ఖైదీలను విడుదలచెసి, ఆయుధసామాగ్రి వశపరచు కొన్నాడు. తరువాత పరుసగా కృష్ణదేవిపేట స్టేషన్, రాజవొమ్మంగి స్టేషన్లు దోచుకొనబడినవి. ఈ దాడులలో రాజుకు సహకారముగా సోదర్లు, కోయదొరలూను. పేరు చెప్పి ప్రతి పోలీసు స్టేషన్ రాజు దాడి చేశాడు. వాటిలో అడ్డతీగెల ముట్టడి ప్రసిద్ధిమైనది. రాజు గొరిల్లా యుద్ధపద్ధతులలో బహుచతురుడు. ట్రెమన్ హోర్ అనుసేనాని రాజును పట్టుకోనుటలో విఫలమయ్యెను. తరువాత అదే ప్రయత్నములో సాండర్లు, టాలర్డు అను ఇర్వరు సేనానులు మరణించిరి. రాజును పట్టితే బహుమానం ప్రకటించబడినది. కాని భారత స్వాతంత్ర్య సమరయోధుని ఎవరు బట్టియిస్తారు? తుదకు రూథర్ ఫర్డు కలక్టర్ మన్యం విప్లవమును అణచుటకు ప్రత్యేకింపబడుటలో రాజుపరిస్థితి చిక్కులో పడింది. ప్రథమమున మల్లదొర, తరువాత అగ్గిరాజు పట్టుబడిరి.

తరువాత ఒక రేవులో స్నానం చేయుచుండగా ఒక బాలయోగిని పట్టుకొని తీసుకొనిపోయి కాల్చి చంపిరనియు, అతడే రాజు అనియు చెప్పుదురు. మరియొక వదంతి రాజే స్వయంగా కృష్ణదేవిపేట స్టేషనుకువచ్చి వశమయ్యెననియు, అప్పుడు పోలీసులు ఆ వీరుని చెట్టుకు కట్టి 1942వ సంవత్సరము మే 12వ తేదీన కాల్చి చంపివేసిరనియు చెప్పుదురు. సరిగా ఎట్టి పరిస్థితులలో విప్లవ వీరుడు మరణించెనో మనకు తెలియదు. అది జరిగిన తరువాత కూడా అనేక సంవత్సరములు రాజు సజీవుడేయని ప్రజలు భావించుట నిజముగా సజీవుడేమో అని బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం కలద్రోక్కుకొనుట కూడా జరిగినది.

రామరాజు చరిత్ర గర్వ కారణం. శీవాజీ, నేతాజీ, మొదలగు మహావీరుల పేరు నిల్చినంతకాలం రామరాజు ముక్కోటి ఆంధ్రులకు ఆరాధ్యుడగు విప్లవవీరుడు. అందుకే అతని చరిత్ర నేడు వీరరసస్ఫురిత గాధగా గానము చేయబడుచున్నది.

దేశభక్త

అది 1911వ సంవత్సరం. దేశం యావత్తు బెంగాల్ విభజనకు ఉద్రిక్తపడుతున్న రోజులవి. ఆ వాతావరణమే దేశభక్తుని రాజకీయములవైపు ఆకర్షించినది. 1915 సంవత్సరమున వీరు న్యాయవాద వృత్తినుంచి విరమించుకొని, సేవారంగమును వరించారు. స్వరాష్ట్ర సాధనకు ప్రథమము నుంచయు పాటుబడిన శ్రీ కొండా వెంకటప్పయ్యగారిని ఆంధ్రులు ఆంధ్రోద్యమ పితామహులుగా పూజిస్తున్నారు. 1913 సంవత్సరమున బాపట్లలో ప్రథమ ఆంధ్రమహాసభను ఏర్పరచుకొని ఆంధ్ర చరిత్రలో వీరు శాశ్వతకీర్తిని సముపార్జించుకొన్నారు. ఆ రోజులలో ఆంధ్ర రాష్ట్రోద్యమము యెడల రాయలసీమలో కొంత వ్యతిరేకత ఉండేది. దానిని తొలగించుటకు వారు అనేక పర్యయములు రాయలసీమకు వెళ్ళి కృషిచేసిరి.

స్వరాష్ట్రాభిమానమునకు తీసిపోని దేశాభిమానముతో జాతీయోద్యమముల పాల్గొన్న మహానాయకుడు దేశభక్తుడు. 1919వ

సంవత్సరమున జరిగిన జలియన్‌వాలాబాగ్ హత్యలకు జాతియావత్తు కంపించి పోయినది. ఆ హత్యాకాండవల్ల నష్టపడిన కుటుంబముల సహాయార్థము వారు విరాళములు సేకరించుట వీరి విశాల దృక్పథమునకు, దయామయ స్వభావమునకు నిదర్శనములు.

1928వ సంవత్సరములో దేశబంధు చిత్తరంజన్‌దాస్ కాంగ్రెస్ అధ్యక్షపదవికి రాజీనామా చేయుట జరిగినది. అప్పుడు వీరు కాంగ్రెస్ అధ్యక్షులుగా పనిచేసి దేశ రాజకీయ రంగమున ప్రముఖ పాత్ర వహించిరి. ఒక్క ఆంధ్ర దేశమునకే కాక, భారత దేశమునకు వీరి సేవా భాగ్యము లభించినది.

మహాత్మాగాంధీజీకి వారియెడల అసమాన గౌరవముండెడిది. స్వాతంత్ర్య పోరాటములలో ఎన్నడును వెనుకంజ వేయని ధీరులు 1921,1939 మొదలైన ఉద్యమములలో పాల్గొని జైలు శిక్షలు అనుభవించిన దేశభక్తులు. 1945-49 వరకు వ్యక్తి, సత్యాగ్రహములో పాల్గొనందులకుగాను కారాగార వాసము ననుభవించిన త్యాగధనులు. 1923వ సంవత్సరమున కాకినాడలో జరిగిన కాంగ్రెస్ మహాసభకు ఆహ్వాన సంఘ అధ్యక్షులుగా పనిచేసిరి. 1920వ సంవత్సరమున వీరు ఆఖిల భారత కాంగ్రెస్ కార్యవర్గ సభ్యులైరి. ఆంధ్ర పితామహులగు వీరు ఆఖిలాంధ్ర పరిషత్ అధ్యక్షులుగా ఎన్నికైరి. శ్రీ సిడింబి హనుమంతరావుగారితో కలిసి జాతీయ కళాశాలను, శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ గారితో కలిసి గుంటూరు శారదా నికేతనమును స్థాపించి జాతీయ విద్యకు ప్రోత్సాహమును కలుగచేసిరి.

1937వ సంవత్సరమున మదరాసు శాసన సభకు ఎన్నుకోబడిరి. సర్కారు ఆంధ్రులను, రాయలసీమ ఆంధ్రులకు సమైక్యత పరచుటకుగాను వీరు శ్రీబాగ్ ఒడంబడికను సాధించుటలో అపూర్వ కృషిని సల్పిరి. ఆంధ్రులు కనిన కలలు నిజరూపు దాల్చినవి, ముక్కోటి ఆంధ్రుల చిరమనోవాంఛితము సఫలీకృతమైనది. దేశభక్తుని కల ఫలించినది. దేశోద్ధారకుని ఆశ నిజమగు చున్నది. నేడు ఆ పవిత్రాత్ములు మన మధ్యలేరు. కాని దేశభక్తుని స్వార్థమెరుగని దేశభక్తి; దేశాభిమానమునకు తగిన త్యాగనిరతి శ్రీ వెంకటప్పయ్యగారికి ముక్కోటి ఆంధ్రుల హృదయ పీఠిని చిరస్థానమును చేకూర్చినవి. ఆ మహాపురుషునికి మన జోహార్లు.

(గోలకొండ పత్రిక , నవంబర్ 1, 1956 సంచికనుంచి)

మన ఆటలు

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి

(రేడియో ప్రసంగం: 1952, డిసెంబర్)

"ఇవేం రోజులు లెండి, చదువులూ సంధ్యలూ చట్టబండలయాయి గదా! ఆచారాలూ అలాగే అడుగంటాయి. పోనీ బుద్ధిలేక మనిషి ఇలా మారిపోతున్నాడేమో అనుకుంటే - కాలాలూ, ఋతువులూ కూడా ఇలా కలగాపులగం అవాలా? ఈ రోజుల్లో చూస్తున్నారు - పువ్వులు బిక్క చచ్చి, విధిలేక పూస్తున్నాయి. పండ్లు మొండికెత్తి ఏవో పండుతున్నాయి. అసలు బలమైన రుచులే పోయాయంటారు. ఎలా మరిచిపోతుందో జాతి. వెనుకటి పండుగలూ పబ్బాలూ, ఆటలూ పాటలూ ఏవీ కనబడవు. పల్లెల దగ్గర నుంచీ పరదేశీవలా ఉన్నాయి" అంటూ అక్కడక్కడ కొందరు గొణగడం ఉంది.

ఇలా బాధపడేవారు సాధారణంగా ఏబై ఏళ్ళు దాటినవాళ్ళు - 19 వ శతాబ్దిలో పుట్టినవాళ్ళు. అయితే పాపం, వీళ్ళ మాటలలో కొంత సబబూ ఉంది. నిజమే. కాలమూ మారుతుంది. దేశమూ మారుతుంది. అన్నీ మారతాయి. ఈ రోజుల్లోలాగ ఎన్నో అన్య ప్రభావాలు వచ్చిపడ్డప్పుడు మరి మారతాయి. అయితే ఇలాగ తుండూ తుపాకీతో కూడా ఊడ్చి పెట్టుకుపోవడం బాగుండా అంటే, ఏమీ బాగా లేదని బుద్ధుమంతులెవరు అనరు?

కొద్ది రోజులలో సంక్రాంతి వస్తుంది. భోగి మంటలతో, భోగి పళ్ళతో, ముగ్గులతో, గొబ్బిళ్ళతో, రకరకాల ఆటపాటలతో రావాలి నిజానికి. ఇప్పుడల్లా రావడం లేదు. పండుగలు నీరసంగా కనపడుతున్నాయి. పెళ్ళిళ్ళూ తెల్లబోతున్నాయి.

ఆ వినోదాలు లేవు, ఆటలు లేవు. జీవితంలో రంగూ రుచీ పోయాయా? లేక, బరువులూ సమస్యలూ ఎక్కువయాయా? అయితే మరేవో ఆటలూ, వినోదాలు సాగుతూనే ఉన్నాయి అంటే, జాతీయమైన వన్నీ పూర్తిగా దెబ్బతిన్నాయి. ఆటపాటలూ అల్లాగే.

"మన ఆటలు" అనగానే ఎన్ని రకాలుగానో మనస్సు పోయింది. ఒకటి: మన తెలుగునాటిలో ఏయే కాలాలలో ఏయే ఆటలాడేవారు అన్నది. రెండు: ఆడపిల్లలాడేవి, మగపిల్లలాడేవి. మూడు. ఇంట ఆడేవి, బయట ఆడేవి. నాలుగు: ఏయే సమయాలలో ఏయే ఆటలు ఆడుతారు చెప్పా అన్నది.

వీటిలో ఏనాటినుంచో నేటివరకూ వస్తున్న ఆటలు కొన్ని ఉన్నాయి. పిల్లల గుజ్జన గూళ్ళూ, ఓమనగుంటలూ, బొంగరాలు వంటివి, స్త్రీలు గచ్చకాయలూ, సాగటాలు వంటివీ, పురుషులు ఉప్పనపట్టెలాట - అంటే ఉప్పట్టి, గిల్లిదండ - అంటే గోటీ బిల్లి, చెడుగుడు వంటివీ, సామంతుల చతురంగమూ, పాచికలాటా వంటివీ పాల్కురికి సోమన్న, నాచన సోమన్న మొదలైన కవుల నాటి నుంచీ మనదేశంలో ఉన్నట్లు మనకి తెలుస్తుంది. పాల్కురికి సోమన్న రోజుల్లో అంటే దాదాపు వెయ్యేళ్ళ క్రితమే రంగుల రాట్నం ఉండి తీరాలి "రాటనముల వాలి ఆడించు నా వడంగి అతడు" అని బసవ పురాణంలో ఉంది.

కోలాటము, గొండ్లి, పేరణి అనే రకరకాల నృత్యాలకు సంబంధించిన ఆటలు స్త్రీలలో ఉండేవి.

మరి రెండొకటి సినలైన తెలుగు ఆటలైపోయి, ఇప్పటికీ మిగిలిపోయినవి - ఉప్పట్టి, గిల్లిదండ, "ఉప్పనపట్టె లాడు ఉప్పును తెత్తురుగాక యాదవుల్" అంటాడు నాచన సోముడు. గిల్లిదండ అంటే గోటీబిళ్ళ. దీనిని పూర్వ 'ఘటికా ఖేలనం' అనే వారు. ఒక చిన్నపుల్లతో, పెద్ద క్రతో ఆడతారు. మహాభారతంలో ఉంది కౌరవ బాలురు చిన్న క్రతో బంతిని కొట్టి ఆడినట్లు. పల్నాటి బాలచంద్రుడూ ఇవే ఆడాడు. "చిరుతలు తీరైన గొడలతో."

ఇక నాచన సోమన రోజులలో దాదాపు ఎనిమిది వందల ఏళ్ళ క్రితం నెత్తము, అంటే పాచికలాట వంటిది ఉండి తీరాలి. కృష్ణుడు రుక్మిణితో ఈ ఆట ఆడేడట. సత్యభామ సాక్షి అంటే రిఫరీ.

"అత్తీవంచ, తిగ, దుగయు,
నత్తా, దచౌక, వంచి, చౌపం, చీరై
దిత్తిగ, ఇద్దుగ, బదలు
చిత్తంబున దలచినట్లు చేతికి దెచ్చున్."

ఈ ఆటలకు పలకా, బలపమూ ఉండాలని సోమనాధుడు వర్ణించాడు.

అప్పుడు చిన్న పిల్లలతో బాలచంద్రుడు ఏ ఆటలాడేవాడో తెలుసునా?

"గుమ్మడికాయలు కొంతసేపాడి
చెరుకుల పందెమ్ము చెల్వొప్ప గెలిచి..
పోకలాటల చేత పుచ్చు ముప్పొద్దు
ఆడుడి ముత్యాల నమరు బంతులును
గుంతమావల వాడికొని గెల్చుకొనుము..
రూకల కుప్పలు రూఢిగ నాడు."

వీటిలో 'గుంతమావల' ఆట అంటే ఇప్పటి ఓమన గుంటల్లాంటిది. బాలచంద్రుడు బొంగరాల ఆట కూడా ఆడాడు. ఆ రోజుల్లో పల్నాటి యువకులకు ముఖ్యంగా వినోదం కలిగించే ఆటలు పిగిలి ఆటలు, కోడి పందేలు.

ఇంతవరకూ చెప్పిన ఆటలన్నీ పదకొండవ శతాబ్దముండి పదునాల్గవ శతాబ్దవరకూ తెలుగు వారికి ఎక్కువ వినోదం కలిగించినట్లు మన పూర్వకావ్యాలు చదివితే బోధపడుతుంది.

మరి తరువాతి శతాబ్దాలలో కొత్త ఆటల పేర్లు వింటున్నాము.

"సరిలేని అంజి సొగటా
లరు దగు జూదంబునెత్త మచ్చనగండ్లున్
తిర మగు నోమనగుంటలు
సరసత మొయు వాడుచున్న సతులన్ గనియెన్"

వీటిలో అంజి కొత్త ఆట. యువకులు కందుక కేళి ఆడేవారు. ఆ కందుకాలు బహుశా గుడ్డలతో గుండ్రంగా గట్టిగా కట్టినవై ఉంటాయి.

"విమల చంద్రోద యారంభ వేలయందు" పిల్లదీవాటలు అని ఆడేవారని శ్రీనాథుడు అంటాడు. ఇక పల్లెజనులను ఒక రకమైన జూదం 'లక్ష్మిముష్టి - నక్క ముష్టి' అనేది ఎక్కువగా ఆకర్షించినట్లు కనబడుతుంది. మరి చతురంగం అప్పటికి అమలులోకి వచ్చింది.

"చతురంగంబున నే నతి

చతురుడ కరి తురగ మంత్ర శకట భట ప్ర

స్థితి పరహాసము సేయదు

క్షితి మెచ్చగ రాజు బంటుచే గట్టింతున్" -

అని "సంహాసన ద్వాత్రింశిక"లో ఉంది. ఇప్పటి కప్పుడే పులిజూదం మంచి వినోదం అయింది. ఒక జూదరి ఇలాగ బడాయి కొడతాడు ఒక కావ్యంలో -

"....కడు మె

చ్చుగ వాడుదు పులుల మూట, జూదంబులలో

మిగులగ నేర్పరి బాగిడి

తిగుటన్ సొగటాల నే నతి ప్రాధుండన్"

మరి రాయలకాలంలో ముఖ్యమైన కొన్ని వినోదాలు ఇప్పుడంతరించిపోయినాయి. సిడి - సిడి మాను అనే దొకటుండేది. "అంభోధరము క్రింద నసయాడు ఐరావతియు బోలె సిడి వ్రేలె తెరవ యోర్తు" అంటాడు రామకృష్ణ కవి.

ఇప్పటికి కుస్తీలు, బాణాసంచాలూ, వసంతోత్సవాలకు సంబంధించిన ఆటలూ వచ్చేశాయి. వెన్నెల రాత్రులలో కోలాటాలు స్త్రీ జనానికి ఉత్సాహం కలిగించేవి. ఇక రాజ్యాలు జయించే తెలుగు యువకులలో కుస్తీలు, దున్నపోతుల యుద్ధాలు, కత్తిసాములూ, చేడీలూ జోరుగా సాగేవి. వీటి అన్నిటిలో మేటి అయిన రాయలవారు చదరంగంలో కూడా సమాట్టే. ఈ ప్రభువు బొడ్డుచర్ల తిమ్మన్న అనే ఆయనతో చదరంగం ఆడి, కొప్పోలు అనే గ్రామం సర్వాగ్రహారంగా ధారపోసి ఇచ్చాడు.

ఇక అప్పటి బాలికలు బొమ్మల పెళ్ళిళ్ళూ, గుజ్జన గూళ్ళూ, అచ్చన గుళ్ళూ, పింపిళ్ళూ, కుచ్చిళ్ళూ, గీరనగింజలూ, ఓమనగుంటలూ, కనుమూసిగంత, నలుకంబాటలూ అనే ఆటలాడేవారట. వీటిలో చాలా ఆటలు ఇప్పటిదాకా ఉన్నాయి. ఇక ధూర్జటి శ్రీ కాళహస్తి మహాత్మ్యంలో తిన్నడు దాదాపు పాతిక ముప్పై ఏండ్ల క్రితం కూడా తెలుగు బాలురాడిన ఆటలన్నీ ఆడినట్టు కనపడతాడు. గుడుగుడు గుంచాలు, దాగుడు ముచ్చలూటలూ, గచ్చకాయలూ, వెన్నెల కుప్పలూ, తన్నుబిళ్ళూ, చెడుగుడులూ, ఉప్పన పట్టెలు, ఇవన్నీ చెంచు కొమరులతో తిన్నడాడాడు.

నారాయణమాత్యుడు అనే కవి తన 'హంసవిశంతి'లో నాటి తెలుగునాటి ఆటలు ఒక పెద్ద సీసమాలికలో వల్లిస్తూ వస్తాడు. వాటిలో ఈ శతాబ్ది ప్రారంభానికే ఎన్నిపోయాయో, ఎన్ని ఉన్నాయో! పాతికేళ్ళ క్రితానికి మరికొన్ని పోయి ఉంటాయి. ఇప్పుడు ఉప్పట్టయినా చెడుగుడైనా తెలుగువాళ్ళాడుతున్నారా?

నా చిన్నతనంలోనే - దాదాపు నలభై ఏళ్ళ వెనక అనుకోండి - మా గ్రామంలో ఊరి బయట మంద బయలులో యోధుల్లాంటి యువకులు రెండు కక్షలై తాచుపాముల్లాగ పాకుకుపోయే బద్దీకి ఇటూ అటూ నిలబడి, ఒక పట్టాన తెగని కూత కూస్తూ, ఒకసారి తారాజువ్వలాగ ప్రతికక్షుల్లోకి దూసుకుపోతూ, ఇంతలో మెరపులాగ బద్దీ దగ్గరికి వస్తూ, అంతలో చిచ్చిందీలాగ, ఎక్కడికో మళ్ళి, ఎవరి వీపు మీదో చరుస్తూ, శత్రువులు ఒకపాటి వారైతే కుమ్మి, ఇవతలికి వస్తూ, తన సాటి వారైతే కిందామీదా పడుతూ, మేటివారూ, పోటరులూ అయితే లొంగిపోతూ, ఆడిన చెడుగుడుకిన్నీ, పల్నాటి పోరాటానికిన్నీ పట్టుదలలో కానీ, పరాక్రమంలో గానీ భేదాలు మాకేమీ కనిపించేవి కావు. మరి పుచ్చపువ్వుల్లాంటి వెన్నెల కాసే రాత్రిళ్ళు కూడా ఈ ఆట ఆడేవాళ్ళు.

ఇక ఉప్పట్టి అసలు తెలుగువారి ఆట. చెప్పానుగా సోమన్న హరివంశంలో ఈ ఆట ఆడించేడని. ఈ ఆటలో మెదడూ, ఒడలూ కూడా ఎక్కువ చురుకుగా పని చెయ్యాలి. మరి తోటలలో పడి కోతికొమ్మచ్చలూ, రచ్చసావడుల ముందు గోటీబిళ్ళలూ, సందు గొండులలో గోశీకాయలూ, కుండబంతులూను. అయితే అసలైన మొగ ఆట చెడుగుడు.

ఇక బాలికల ఆటలున్నాయి - వీటిలో ఆడపిల్లల వంటి మగపిల్లలు కూడా దూరుతుంటారు. - గుజ్జన గూళ్ళు, గొల్ల స్థంభాలూ, వెన్నెల పువ్వుత్తులూ, దూదుంపుల్లలూ, పచ్చాకులూ, పిచ్చికగూళ్ళూ, వీటి అన్నిటిలోకి సాగసైన ఆట - అందమూ, ఆనందమూ చిందేది - "బుజు బుజు రేకుల పిల్లందా?" అనేది. దాగుడు ముచ్చీలలో ఎంత అన్యాయమైనా చేయవచ్చు. ఈ ఆట కెప్పుడూ ఒక అమాయకుడవసరం - అదే పనిగా దొంగ అవడానికి.

కాస్త కలవారి ఇళ్ళల్లో ప్రత్యేకం స్త్రీలాడేవి గచ్చకాయలూ, సాగటాలున్నూ. వీటిలో ఒక్కొక్కప్పుడు కొత్త అల్లుళ్ళున్నూ, చిన్న తమ్ముళ్ళున్నూ చేరుతుంటారు, ఓడి పోతుంటారు కూడా.

పురుషులలో చదరంగం - ఇది మేధావుల ఆట. ఈ ఆట అంటే మతిపోయే వాళ్ళకి తప్ప మిగిలిన వాళ్ళకి వినోదమేనా అనిపిస్తుంది. అయితే ఈ ఆటలో మహా పట్టుదలలోస్తాయి. మా గ్రామంలో ఇద్దరు పెద్దమనుష్యులను ఎరుగుదును. రోజూ జుట్టుముళ్ళూ, కట్టు పంచెలూ సడలేవరకూ పోట్లాడి, మర్నాడు మళ్ళీ కలిసి చదరంగం బల్లముందు కూర్చునేవారు. ఈనాడు ఇంట్లో ఆడే ఆటల్లో పేకాట ప్రభువు. పల్లెటూళ్ళల్లో, పట్టణాల్లో ప్రళయంగా రేగిపోతూ ఉంది.

ఇప్పుడు ఎందరో ఎరగనిదీ, పాతిక సంవత్సరాల క్రితం దాకా బ్రతికి ఉన్నది, సంస్థానపుటూళ్ళల్లోనూ, సామంతులలోనూ సామాన్యమైనదీ, ఉల్లాసం కలిగిస్తూ హుందాగా ఉండేదీ, వినోదం మాత్రమే అయినా కించిత్తయినా పుణ్యం సంపాదించి పెట్టేది "దశావతారీ" అనే ఆట ఆడేవారం. పది అవతారాలూ పది రంగులు, అందంగా, రకరకాల రంగులలో, గుండ్రంగా ముక్కలు నూట ఇరవై. ముగ్గురు ఆడవచ్చు, నలుగురు ఆడవచ్చు. మధ్య సాగసైన ఏలూరి తివాసీ పరచి ఉండాలి. నాలుగువైపులా నలుగురూ కూర్చుంటారు. కోరమీసాలూ, మెరిసే చూపులూ, తాంబూలపు పెదవులూ, పాండానులూ, వీలుంటే వెనకాల దిండ్లూ. ఈ ఆటలో జ్ఞాపకశక్తి ఎక్కువగా ఉండాలి. నూట ఇరవై ముక్కలాయెను. ఏమాత్రం మరచిపోయినా ఓటమి తప్పదు. కనుక ఒడుపుగా ఉండాలి. దశావతారీలో పేకాటలో ఉండే దురుసు లేదు. ఆ రోజుల్లోనే నిదానంగా నడిచే ఆట. ఈ ఆటలో రూపాయి చప్పుళ్ళకు వీలులేదు. పరుశురామం, బలరామం, బుద్ధం అంటూ భగవంతుడి పేర్లే వినబడుతుంటాయి. సాధారణంగా విజయనగరం, పితాపురం వంటి సంస్థాన పట్టణాలలో ఎక్కువగా ఆడేవారు. ఉద్యోగులూ, కలవాళ్ళూ, సామంతులూ, సంస్కారులూ ఆడేవారు. నా చిన్నతనంలో కూడా దశావతారీ దస్తం మా ఇంట ఉన్నది పాతదైతే, పర్లాకిమిడి నుంచి తెప్పించుకున్నాం కొండపల్లి బొమ్మలు తయారుచేసేవాళ్ళు ఎంత కళానిపుణులో, దశావతారీ తయారు చేసేవాళ్ళూ అంతే. ఇప్పుడు వాళ్ళేమయ్యారో? దశావతారీ ఏమయిందో? అయితే ఏవో కొత్త ఆటలోచ్చాయి. అవీ దేశీ సరుకులవుతాయేమో!

పేకాటకు దశావతారీ అన్న గోటీబిళ్ళ ముదిరి క్రికెట్టయిందేమో! అలాగే కుండ బంతికి బేస్ బాల్. ఇలాగే మిగిలినవన్నీను!

మాతృదేశ దాస్యవిముక్తికై ఆంధ్రహరిజనుల శక్త్యానుసార కృషి వేముల కూర్మయ్య

(ఆంధ్ర పత్రిక 15-5-1947 సంచికనుంచి)

హరిజనులు భారతదేశములో సుమారు 7 కోట్లమంది కలరు. ఏ కొద్ది మందో క్రైస్తవ మతములో కలిసినవారు తప్ప మిగిలిన హరిజనులందరూ జాతీయోద్యమములో దుమికి భారతదేశ దాస్యవిముక్తికి వారి శక్త్యానుసారము కృషిచేసినారని చెప్పుటలో అతిశయోక్తి యేమియునులేదు. భారతదేశమునందున్న హరిజన నాయకులకు మహాత్మాగాంధీగారి ఉద్యమముతో పూర్తి నమ్మకము కలిగి వారు చెప్పినట్లు స్వదేశీ పోరాటములో దుమికినారని చెప్పుటలో ఏమియు అశ్చర్యములేదు. గాంధీగారు 1921వ సం॥ వర్షింగు కమిటీలో ఖద్దరు ధారణ, అస్పృశ్యతానివారణ, హిందూ ముస్లిం సఖ్యత తీర్మానాలు చేయించినదాది హరిజనులకు మహాత్మునిపై, మహాత్ముని ద్వారా కాంగ్రెసు భక్తి దినదినాభివృద్ధినొందినది. 21కి పూర్వము హరిజనులలో ఏమాత్రమునూ రాజకీయ చైతన్యములేదు. భారతదేశమంతటకు కాంగ్రెసు సంస్థ ద్వారా 1920 నుంచి పూనుకొని హిందూ సంఘములో గొప్పమార్పును తేగల్గుటయే హరిజనులకు కాంగ్రెసుపై భక్తి ఇమిడి, స్వరాజ్యమురానిది హరిజనుల దుస్థితి గూడా పోదని దృఢవిశ్వాసము కల్గియుండిరి.

1919 సంస్కరణలు:

1919 సంస్కరణల్లో గూడా హరిజనులకు ఏ విధమైనటువంటి ఎన్నిక హక్కుగాని, శాసనసభలలో ప్రత్యేకస్థానములుగాని లేవు. ఈ సంస్కరణలలో గత ప్రపంచయుద్ధానికి పూర్వముగూడా 7 కోట్లమంది హరిజనులకు బ్రిటీషు గవర్నమెంటువారు గమనించకపోవుటచేత, వారు హరిజనులకు ఏ మాత్రము సహాయము చేయలేరను నమ్మకము కలుగుటచేత, ఏకొద్ది మంది చదువుకున్న హరిజనులు కూడా కాంగ్రెసు ననుసరించి, స్వరాజ్యము పొందిననేగాని వారి భావిభావోద్యమమునకు వీలులేదని తలంచి, హరిజన నాయకులు, హరిజనులు మొత్తం మీద 100కి 95 మంది కాంగ్రెస్లో చేరగల్గిరి.

ఆంధ్రదేశములో ప్రప్రథమ పంచమ మహాజనసభ 1917 సంవత్సరము బెజవాడలో గూడూరి రామచంద్రరావు పంతులు గారి అధ్యక్షమున కీ.శే. భాగ్యరెడ్డివర్మగారి అధ్యక్షతక్రిందను, సుడు వెంకటాచార్యగారి ఆహ్వాన అధ్యక్షత క్రిందను బ్రహ్మాండముగా జరిగెను. ఆ దినంనుండియే హరిజనులలో రాజకీయ చైతన్యము కలిగెను. కీ.శే. నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు, డా|| పట్టాభి సీతారామయ్య, ఆయుదేవర కాళేశ్వరరావు, గూడూరు రామచంద్రరావుగారికి 1917కు పూర్వమే హరిజనులు వారి ఇంట్లలో అస్పృశ్యత పాటించక ఉంచుకొనుటవల్ల హిందు సంఘము వారిని తాత్కాలికముగా వెలివేసినది. చివరకు వారే ఆ సంఘముచేతనే పూజింపబడిరి.

దేశోద్ధారకుని దోహదం:

1916లో కీ.శే. నాగేశ్వరరావు పంతులుగారిచే వారి తల్లిగారి పేరిట స్థాపించబడిన శ్యామలా ధర్మ పాఠశాలలో హరిజనులకు ప్రవేశమును పంతులుగారిచ్చుటచేత అగ్రహారముగు ఎలకురు గ్రామ వాస్తవ్యులు పాఠశాలను బహిష్కరించిరి. కాని పంతులుగారు "నా తల్లిగారి పేర స్థాపించబడిన పాఠశాలలో చదువులకు హరిజనులకు, బీదజనులకు గూడా తప్పక స్థానము ఇచ్చెదను. మీ కిష్టము లేకున్న మీరీ పాఠశాలకు రాకుండా మానవచ్చు"నని చెప్పిరి. నాల్గయిదు రోజులు రాకపోయినా, మరలపిల్లలందరూ రాజొచ్చిరి. ఈ పాఠశాలలో చదువుకున్న హరిజనులు ఎంతోమంది వృద్ధిలోకి వచ్చిరి.

నేను ఆ పాఠశాలలో చదివినవాడనే. వేమురి రాంజీరావు, నల్లపాటి హనుమంతరావు, కీ.శే. వెల్లంకి కృష్ణమూర్తి, మంగిపూడి వెంకటశర్మ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారల ప్రబోధమువల్ల ఆంధ్ర హరిజననాయకులు, హరిజనులు గాంధీగారు హరిజనులకు చేయుసేవననుసరించి కాంగ్రెసులోకి రాగల్గిరి. ముఖ్యముగ మంగిపూడి వెంకటశర్మ 'నిరుద్ధ భారతము' అని కావ్యము హరిజనులలో ఎంతో సాంఘిక రాజకీయ చైతన్యము కలుగజేసినది, తదుపరి హరిజనులలో గూడా కవులు బయలుదేరి కీ.శే. కుసుమ ధర్మన్న, సుండు వెంకయ్య మొదలైనవారు వారి పాటలు, పద్యముల ద్వారా సంఘములో ప్రబోధమును ఎంతో కలుగుజేసిరి.

కాంగ్రెసు ప్రబోధం:

కీ.శే. నరాలశేట్టి దేవేంద్రుడు గారు చాలాకాలము ఆంధ్రహరిజన సంఘమునకు పెట్టనిగోడవలె నాయకులుగా ఉండిరి, ఉప్పు సత్యాగ్రహములో నాబోటి కొందరు హరిజన యువకులు దిగి దేశమునకు తమ సంఘము తరపున ఎంతో సేవ చేయుగల్గిరి.

హరిజనులలో కాంగ్రెసు ప్రబోధము వలన కల్గిన చైతన్యమువల్ల కొంతమంది యువకులు ఆ రోజులలో కాంగ్రెసు నాయకులు గాంధీగారు చెప్పిన సిద్ధాంతములను అమలుపరచుటలేదని, అట్లు అమలు పరచుట కాంగ్రెసువారి ధర్మమని వాదోపవాదములు కాంగ్రెసు సంస్థలతోను కాంగ్రెసు నాయకులతోనూ చేయుచుండిరి. ఈ వాదోపవాదము చెయ్యగల ధైర్యము మహాత్మాగాంధీగారే దేశముకు భిక్షపెట్టిరి. తదుపరి హరిజనులకు 1919 చట్టము ప్రకారము ఏ విధమైనటువంటి రాజకీయ హక్కులను రాకపోవడమే గాక ఏ కొద్ది మందినో హరిజనులకు ప్రతినిధులను కాని కొద్దిమంది హరిజనులను, అగ్రజాతులవారిని ప్రతినిధులుగా గవర్నరుగారు నామినేటు

చేయుచూ వచ్చిరి. అందరికీ ఎన్నికలుండి హరిజనులకు మాత్రమే నామినేషను ఉండటంవల్ల జాతిని లెక్కనేయక అణగడ్రోక్కబడిన జాతి పురోభివృద్ధికి కంటకులుగుచున్నారని హరిజనులలో నూత్న ఆందోళన కలెను. ఈ ఆందోళనకు ముఖ్యముగా మహాత్మాగాంధీగారు, ఆంధ్రదేశములో శ్రీ గూడూరు రామచంద్రరావు, కీ.శే.నాగేశ్వరరావు, పట్టాభిగారు ముఖ్యముగా కారకులు. ఆంధ్రపత్రిక హరిజనాభివృద్ధికి ముఖ్యముగా, ఆ రోజులలో అదిమాంధ్ర మహాసభలు ఏ మూలను జగ్గిననూ పెద్ద అక్షరములతో వేయుచూ ప్రతి మహాసభను గూర్చి సంపాదకీయములు వ్రాయుచుండెడివారు. ఈ సందర్భములలో కీ.శే. నాగేశ్వరరావు గారు, చల్లా శేషగిరిరావుగారు, అవటపల్లి నారాయణరావుగారలను ప్రశంసనీయులు. ఆంధ్రపత్రికద్వారనే ఆంధ్రదేశములో నేటివరకునూ హరిజననాయకులూ, హరిజన సంఘము ఎప్పుడూ కాంగ్రెసు అధ్యక్షముననే ఉన్నవి.

పూనా ఒడంబడిక:

రెండు రౌండు టేబిల్ సభలయందును హరిజనులతరపున దివాన్ బహదూర్ ఆర్. శ్రీనివాసన్, డా|| అంబేద్కరుగారలు నామినేటు చేయబడిరి. రెండవ రౌండు టేబిల్ సభకు మహాత్మాగాంధీగారు హజరై హరిజనులకు ప్రత్యేకపు టెన్నికలవల్ల శాశ్వతముగా అస్పృశ్యత ఉండుననియు, ఒక్క సంయుక్త నియోజక వర్గములద్వారనే అస్పృశ్యతను బాపవచ్చుననియు చెప్పుచూ, అందుకు తన ప్రాణమునైననూ బలిఇచ్చెదనని ఆరోజున ఆ సభలో ఉద్ఘాటించిరి. బ్రిటిషుగవర్నమెంటువారు ప్రత్యేక ఎన్నికలలో హిందుదేశమునకు కమ్యూన్ అవార్డు అను పేరుతో హరిజనులకు అన్ని శాసన సభలలోను 72 స్థానములను మాత్రమే ఇచ్చిరి. మదరాసుకు 18 స్థానములు మాత్రము వచ్చెను. మహాత్మాగాంధీగారు చెప్పిన విధముగానే ప్రాయోపవేశమును ఎర్రవాడజయిలులో ప్రారంభించి ప్రత్యేకపు ఎన్నికలను రద్దుపరచగలిగిరి. ఇతర రాష్ట్రములనుండి హరిజనుల నాయకులు, అగ్రజాతి నాయకులు కీ.శే. పండిత మదనమోహన మాలవ్యగారి అధ్యక్షతను బొంబాయిలో సమావేశమై పూనా యాక్టును అమలులోకి తీసుకురాగలిగిరి. డా||అంబేద్కరుగారు గూడా రెట్టింపు స్థానములు గాంధీగారు దయవలన హరిజనులకిచ్చుటచే పూనా ఒడంబడికకు సమ్మతించిరి.

పూనా ఒడంబడిక వలన హరిజనులకు త్రాణగల్గి అన్ని రాష్ట్రములలోనూ హరిజన శాసనసభ్యులసంఖ్య ఎక్కువ అగుటచేత రాష్ట్రప్రభుత్వములు, రాష్ట్ర నాయకులతోగూడా పూనా ఒడంబడిక శక్తిని గ్రహించి హరిజనోద్ధరణకు పూనుకొనిరి. గాంధీగారు రౌండు టేబిల్ సభకు వెళ్ళేటప్పుడు నాసిక్ లో రాజభోజగారి అధ్యక్షతను జరిపిన నల్లజెండా ప్రదర్శనమును లండనునుంచి తిరిగి వచ్చునప్పుడు అంబేద్కరుగారి అనుచరులు, ఆయన అనుచరులు బొంబైలో జరిపిన నల్లజెండా ప్రదర్శనమునూ ఎప్పటికీనీ మరుపురానివి. రాజభోజగారు ఇప్పటివరకును బ్రిటిషు వారికి గులాములవలె కాంగ్రెసును ఎదిరించుచూ ఈ రోజున యు.పి గవర్నమెంటుపై సత్యాగ్రహము చేయగా అరెస్టు చేయబడి ఖైదులో ఉంచబడిరి. డా|| అంబేద్కర్ ప్రతిభావంతుడగుటవలన ప్రజాపరిషత్తు సభ్యులైనప్పటినుంచి, హరిజనుల బాగోగులు మెజారిటీ కులములవారి సహకారముపై ఆధారపడిన్నదని గ్రహించుకొని గత 15 సంవత్సరములనుండి ప్రత్యేక ఎన్నిక, ప్రత్యేక వసతి వల్లనే హరిజనులకు విమోచనము కలుగునని చెప్పుచుండిన మార్గమును మార్చుకొనుట ముదావహము. వారే తిరిగి సంయుక్త ఎన్నికల ఒప్పుకొనిరి. ఏ కొద్దిమంది హరిజననాయకులలో కాంగ్రెసు

ప్రవాహమునకు, కాంగ్రెసు త్యాగమునకు వ్యతిరేకించిననూ, తిరిగి కాంగ్రెసు ప్రవాహములోనే రాగల్గిరి. మొత్తము మీద 100కి 98 మంది హరిజనులు కాంగ్రెసు ననుసరించే కాంగ్రెసు పతాకము క్రిందనే పనిచేయుచున్నారు. దీనికి తారాణము వ్యక్తి సత్యాగ్రహము సందునూ, 1942 ఉద్యమమునందునూ వందలకొలది హరిజనులు జైళ్ళకు వెళ్లుటయేగాక, పోలీసు తుపాకు గుండ్లకు కూడా ఆహుతి అయిరి.

హరిజన సేవా సంఘం:

మహాత్మాగాంధీగారు కాంగ్రెసు ద్వారా అస్పృశ్యత నివారణకొరకు ఉపన్యాసము లిచ్చుట మాత్రముతో తృప్తిపడక అఖిల భారత హరిజన సేవ సంఘము నొకదానిని స్థాపించి దానికి ఢక్కరు బాబాగారిని కార్యదర్శిగా వేసి అన్ని రాష్ట్రములలోను, జిల్లాలలోను సేవాసంఘముల స్థాపించిరి. స్థాపించి, ఎన్నో ఉచిత భోజన వసతి గృహములను, విద్యార్థి వేతనములు, నీళ్లవసతి, భజన మందిరములు మొదలగు వాటికి లక్షల కొలది ఖర్చుపెట్టిన విషయము అందరికీ విశదమే. ఆంధ్రదేశములో ఆంధ్ర హరిజన సేవా సంఘము కీ.శే.నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి అధ్యక్షత క్రింద స్థాపించబడి ఎన్నో వసతి గృహములు స్థాపించబడినవి. ఈ వసతి గృహములు స్థాపించుటకు ముఖ్యకారకులు శ్రీ బాపినీడుగారు. బాపినీడు గారునూ, నేనునూ సుమారు 30 హాస్టళ్ళును స్థాపించగల్గితిమి. మేము రాజీనామా నిచ్చినమీదట రాష్ట్ర హరిజన సేవా సంఘము చేయవలసినంత సేవ చేయుట లేదని చెప్పుటలో ఏ మాత్రమునూ అతిశయోక్తిలేదు.

శాసనసభలలో ప్రాతినిధ్యం:

1935వ చట్టం ప్రకారము హరిజనులకు తగిన ప్రాతినిధ్యము శాసనసభలలోను, రాగల్గినది. కాంగ్రెసు ప్రభుత్వములు జిల్లా మున్సిపాలిటీలలో హరిజనులకు వారి స్థానములను వృద్ధిచేసిరి. పూనా ఒడంబడిక ప్రకారము అన్ని కాంగ్రెసు ప్రభుత్వములును అస్పృశ్యతా నివారణ, దేవాలయ ప్రవేశము, హరిజనాభివృద్ధి, విద్యాభివృద్ధి మొదలగు ప్రణాళికల తయారుచేసి ఎంతో సేవచేయగలుచున్నవి.

ఇందు ముఖ్యముగా చెన్నరాష్ట్ర ప్రభుత్వము హరిజనశాఖను స్థాపించి కోటి రూపాయలు ప్రత్యేకించడమేగాక, కళాశాలందునూ, హైస్కూళ్లలోనూ చదువు విద్యార్థులకు విద్యార్థివేతనములు, వసతి గృహములకు బోర్డింగు గ్రాంటులను ఇచ్చుట, బావులను త్రవ్వించుట, బంజరు భూములనిచ్చుట, ఆరోగ్యమును బాగుచేయుట మొదలగు కార్యములకు సుమారు 40 లక్షల రూపాయలు ఖర్చు చేసుకొన్నారు.

హిందు సంఘము పేరిట, అణగద్రొక్కబడి, నీచముగా చూడబడిన హరిజనులకు అన్ని పౌరసత్వపు హక్కులు కాంగ్రెసు ప్రభుత్వములు ఇవ్వగల్గినవి. కనివిని ఎరుగని ఈ చట్టములు గాంధీగారి నాయకత్వము క్రింద కాంగ్రెసు ప్రభుత్వముల వల్ల అందరు

హరిజనులూ నిమ్మజాతులు గ్రహింపగోరుచున్నారు.

మద్రాసు రాజధానిలో గత రెండు ఎన్నికల ఫలితములను చూచిన హరిజనులందరూ కాంగ్రెసు భక్తులేనని తేటతెల్లమైనది. హరిజనులు దేశదాస్య విముక్తికై పేదవారైననూ, విద్యాగంధము తక్కువైననూ, దేశపోరాటములో ఉడుతాభక్తిన సేవచేయుటలో ఏ ఇతర వర్గమునకును తీసిపోలేదు. 15వ తేదీ జరుగు స్వరాజ్య ఉత్సవములో హరిజనులందరూ పాల్గొని తమ రాజ్యమును తాము బ్రిటిషువారి నుండి లాగుకొనగలిగితిమని ముఖ్యమైన పండుగ చేసుకొనవలెనని కోరుచున్నాను. రాబోవు ప్రభుత్వములు వయోజన ఓటర్లు పైననే ఆధారపబడి ఉన్నవి. ఇంతకు పూర్వం హరిజనులకు ఈ ఓటే లేనందున ఏ కొద్ది మంది మాత్రమో ఓటర్లుగా ఉండగల్గిరి. రాజ్యంగ పరిషత్తు భారతదేశములో గల 21 సంవత్సరములు దాటిన యువతీ యువకులకు ఓటింగు హక్కు ప్రకటించబోవుచున్నది. అణగద్రొక్కబడిన హరిజనులు మొదలగు సంఘములవారు బీద సంఘముల ఓటుద్వారా వారికి తగిన ప్రభుత్వములను ఏర్పరచుకొనగలరు. ప్రతి ఓటరుకూ, ప్రతి జాతీ, ప్రతి కులమూ, ఒకరి పై వారి భావిభాగ్యోదయమునకు ఆధారపడనవసరములేదు. వారి ప్రభుత్వమును వారేర్పరచుకొనుటకు హక్కును సంపాదించుకొనిరి. పేదవారి దారిద్ర్య విమోచనమునకు భారత స్వాతంత్ర్యమునకు కారకులైన గాంధీజీకి మన ధన్యవాదములు.

కర్ణాటక సంగీత పితామహుఁడు పురందరదాసు (1484-1564)

శ్రీ శ్యామసుందర్

భారతీయ సంగీత చరిత్రలో ఒక్కొక్క యుగ మొక్కొక్క ప్రత్యేక గుణముతో యలరారినది. ఒక యుగము ప్రతిభావతంసులైన లక్షణకారులతో విరాజిల్లినది; మరియొక కాలమున ప్రముఖ వాగ్గేయకారులుద్భవించిరి; మూడవది అగు ఆధునిక యుగము కళాన్వితములైన గాయకోత్తములతో వెలుగొందుచున్నది.

మధ్యయుగమున దాదాపు 14, 15, 16 శతాబ్దముల కాలమందు భక్తిపదాన సంగీతము (వైదిక గానము)నకు చెందిన కీర్తనలు ప్రవాహమువలె వెలువడినవి. ఈ యుగమునందు మానవాళికి సుఖశాంతులను ప్రసాదించుటకై భగవంతుఁడు కొంతమంది దివ్యపురుషుల నెన్నుకొని వివిధ రాష్ట్రాలకుబంపెనో యనిపించును. శంకరదేవులు (అస్సామ్) శ్రీకృష్ణచైతన్యస్వామి (బెంగాల్) మీరాబాయి తులసీదాసు, సూరదాసు, తాయిమానవర్, అరుణగిరినాథర్ మరియు పదునెనిమిదిమంది సిద్ధులు మున్నగువారందరును దేవగాయకులేయ్యెయుండిరి. ఈ భక్తులందరును తమ భక్త్యనుభవములతో తమ తమ భాషలలో దేవుని కీర్తించిరి. ఈ భక్తుల కీర్తనములు హిందువుల వైదికగాన రంగమునకు అమూల్యమైన శాశ్వతసౌత్తు అయినవి. పురందర దాసు రచనలు భక్తిరసకీర్తనల శాఖకు (sacred Music) చెందినవై యొక యున్నత స్థాయినందుకొనినవి.

కర్ణాటకదేశమున జన్మించి త్యాగరాజస్వామివలె శాశ్వతకీర్తిని గడించి దాదాపు భారతీయులందరికిని పరిచయులయిన వాగ్గేయకారులీ పురందరదాసుగారే యనవచ్చును. ఈ దాసకూట కుటుంబరత్నము శాస్త్రీయ, వైదిక సంగీత రంగములకు మహోపకారమును గావించిరి. ఇతడు కోటిశ్యరుడు. ఒకానొక రాత్రి తలవని తలంపుగా నేదో యొక దివ్యజ్ఞానమువలన యోగీశ్వరులై భగవంతుని స్తుతి పరముగ కీర్తనల వ్రాయమొదలిడి మహావాగ్గేయకారులైరి. వీరిలో గలిగిన నీ విచిత్రమైన మార్పునకు గల కారణములు సంభవములు చదువరులకు గగుర్పాటును గలిగించి ముగ్ధులనుగ జేయును.

పురందరదాసు వరదప్పనాయకుడను సంపన్నుడైన పణిగ్వరుని కుమారుడు. (ఈ 'నాయక' బిరుద మాకాలమున గొప్ప వర్తకులను, ఉన్నత పదవులలోనున్న వారికిని, మంచి స్థితిపరులకు మాత్రముపయోగింపబడెడిది). ఇతని జనకుడొక జమిందారు స్థాయికి జెందియుండెను. మధ్యదేశస్థ బ్రాహ్మణులు, బళ్ళారిజిల్లాలోని హంపీ పట్టణము దగ్గరున్న పురందరనగరమును గ్రామమున జన్మించిరి. తల్లి కమలాంబ. ఏడుకొండలవాని మహాత్మ్యమున గలిగిన బిడ్డడగుటచే తలిదండ్రులీతనికి శ్రీనివాసని పేరిడిరి. ముద్దుగ శీనప్పయని బిలిచెడివారు. తలిదండ్రులు మహద్వైశ్యర్యముతో తూలదూగుచున్న వారగుటచే నీ బిడ్డను ప్రేముడితో బెంచుచు సర్వసౌఖ్యముల నోలలాడించిరి. శైశవము గడచినతోడనే విద్యాభ్యాసమునకై పండితులవద్దకంపిరి. అచిరకాలముననే ఈతడు సంస్కృత కన్నడ భాషలందును ఆగమ సంగీత శాస్త్రములందును పండితుడాయెను. ఇతడు పదునారువత్సరముల ప్రాయముననే సరస్వతీబాయియను బాలికను వివహమాడెను. వింశతివత్సరములు వచ్చునప్పటికి తలిదండ్రులు గతించిరి. అంతనతడు తండ్రి చేయుచుండిన

రత్నవ్యాపారమును కొనసాగించుచుండెను. కొలదికాలములోనే వాణిజ్యమునందలి సూక్ష్మము నెరింగిన వాడై రక్తిసామర్థ్యములతో వ్యాపారమును వృద్ధిగావించి యత్యధిక సంపన్నుడాయెను. సహివణిక్కులీతని 'నవకోటి' నారాయణుడని పిలిచెడివారు. ఈతని ఐశ్వర్యముతోబాటు కష్టములును అధికమై వెన్నాడు టెంతయు విచారకరము. ఈతని కష్టములకు కొంతవరకు భక్తురాలైన తన సతీమణియు కారణమాయెను.

ఒకానొక దినమున నొక బ్రాహ్మణీత్రముడు పురందర దాసును దర్శించి తన కుమారుని ఉపనయనమునకు ధనసహాయము నర్థించెను. పురందరదాసు 'రేపు ఆలోచించెదను' అని చెప్పెను. మరునాడును ఆ బ్రాహ్మణుడురాగా అదేవిధముగ బదులిడిపంపెను. అతడు కొంతకాలముటల ప్రతిదినమును వచ్చుచునేయుండగ పురందరదాసు తన పాతపాటనే బాడుచుండెడివాడు. ఇట్టి సమాధానముతో నా బాపడు విసుగుజెందినవాడై ఒకనాడు పురందరదాసులవారి కళ్లత్రమునొద్దకేగి తన వేడికోలు నెరింగించెను. ఆ భక్తురాలు తక్షణము తన నాసికా భూషణమును దీసి మిక్కిలి భక్తిప్రపత్తులతో బ్రాహ్మణునకు సమర్పించుకుని ఆ వజ్రవిక్రయ ధనముతో విప్లకుమారునికి ఉపనయనమును నెరవలసినదిగ గోరెను. (ఇచట ఒక ముఖ్య విషయము గమనింపవలసి యున్నది. బ్రాహ్మణుడు కుమారుని యుపనయనముకై సహాయమును గోరియుండేనే గాని కుమార్తె వివాహకార్యమునకై యర్పించియుండలేదు. ఈ ఉపనయనము జీవితములో నొక ముఖ్యమైన యనుష్ఠానకర్మయగుటచే నిట్టి పవిత్రకార్యమునకు సహాయమెవ్వరు కోరినను నిరాకరింపజనదు. త్యాగరాజ స్వామియు ననేక యుపనయన మహోత్సవాహ్వానముల నంగీకరించి స్వయముగ నేగి యావటువుల నాశీర్వదించు చుండెడివారట) అంత నా బ్రాహ్మణుడెంతయు సంతసించి యాముక్కెరనుగొని పురందర దాసులవారి యంగడికేగెను. ఆ వజ్రపు ముక్కుపుడకను జూచినంతనే వజ్రపరిశోధనమున మేటియయిన పురందరదాసునకు సంశయమురాగా అట్టియమూల్యమగు వజ్రమును పొదిగిన ముక్కుపోగు తన భార్యకు గాక మరెవ్వరికిని లేదని ఎరింగినవాడగుటంజేసి సంశయనివృత్తికై ముక్కుముంగెరను బంపుమని భార్యకు కబురంపెను.

వారావహుడు సరస్వతీబాయికి తాను వచ్చిన కార్యము నెరింగించినంతనే యామికేమిచేయుటకును పాలుపోక భయముతో వణికిపోయెను. మరుక్షణముననే జీవితము నంతమొందించుకొనవలయునకు నొక విచిత్రపుటూహ జనింపగ విషమును త్రాగుటకు గృహాంతర్భాగముగమునకేగెను. ఆమె విషమును పాత్రలో గలుపుచుండగ ఆనందాశ్చర్యముగ తాను బ్రాహ్మణునకిచ్చిన వజ్రపు భూషణము వంటిది మరియొక దానిని గాంచెను. అట్టి క్లిష్టసమయమున తనను కాపాడిన దయామయుడు దేవునికి హృదయపూర్వకముగ బ్రణమిల్లినదై వెంటనే యాముక్కెరను గడిగి యాతని (దూత)కిచ్చి పంపెను. అతడద్దానిని పురందరదాసునకు సమర్పించెను. అంతకు పూర్వము బ్రాహ్మణుడు తెచ్చిన వజ్రపునగకును నీ రెండవదానికిని కించిద్దేదముగూడ లేకుండుటను గ్రహించి పురందరదాసు ఆశ్చర్యకితుడై కుతూహలమధికము కాగా భార్యను స్వయముగ విచారించుటకై ఇంటికేగెను.

సరస్వతీబాయి బ్రాహ్మణుడు తనవద్దకు వచ్చిన విషయముతో నారంభించి తాను రెండవ ముక్కెరను గాంచువరకు జరిగిన వృత్తాంతమును సవిస్తరముగ నెరింగించెను. ఈ విచిత్రసంఘటనము వలన పురందరదాసునకు కనువిప్పు గలిగి జ్ఞానోదయమాయెను. ఆ బ్రాహ్మణీత్రముని ఇంటికిగొనిరా సేవకులను బంప వారాతని గనుగొనలేక తిరిగి వచ్చిరి. పురందరదాసు ఆ క్షణముననే తనలోనొక దివ్యమగు జ్యోతిని జూడగలిగినవాడై దైవమునకు వినముడై వెంటనే తనకుగల సంపదలను దానధర్మములకై వినియోగించెను. మిక్కిలి భక్తితో సామాన్య జీవితమును గడుపుటకు నిశ్చయించుకొనెను. ఈ సంఘటన తోడనే ప్రథమముగ ఆతాణారాగమున "మోసహోదెనల్లో" యను కీర్తన రచించి అందలి చరణమున

"యౌవనదల్లి శ్రీహరి పాదనంబడె

మువ్వత్తువరుష మోహభ్రయల్లిబిడ్డ

అని వ్రాసెను. అతని మనము పూర్తిగా మారి దైవమునే యారాధింపగోరుచున్నట్లే కీర్తనభావమే చెప్పుచున్నది. "ప్రాపంచిక సౌఖ్యములలో మునిగి తేలుచు శ్రీహరి పాదసేవనముపై నమ్మికలేక నీ ముప్పది వర్షముల ప్రాయమును వ్యర్థముగ గడిపి మోసపోయితిని" (శ్రీ త్యాగరాజస్వామి గూడ తొంబది యారుకోట్ల రామనామమును సంపూర్తిగావించిన తోడనే ఆ రామనామమునందే 'ఏల నీదయరాదు?' యను కృతినెరచించి శ్రీరామదర్శనమును గావించుకుని వారి యనుగ్రహబ్రాతులయిన విషయమునిచట జ్ఞప్తికి దెచ్చికొననగును). కొంతకాలమునకు బిమ్మట పురందరదాసు యాత్రలలో కొంతజీవితమును గడిపెను. ఇతడు తన జీవితకాలములో హిమాలయమునుండి కన్యాకుమారి వరకుగల పవిత్రదేవాలయములన్నింటిని ముమ్మారు దర్శించి సేవించుకొనినట్లు చెప్పుదురు.

క్రీ.శ 1525 సంవత్సరము అనగా నలువది వర్షముల వయస్సున పురందరదాసు దివ్యపురుషులు వ్యాసరాయల వద్ద భక్తియోగతత్వమును ప్రథమముగ గ్రహించెను. అప్పటినుండి ఇతని జీవితములో హరిదాసులుగను వాగ్గేయకారులుగను చెప్పుకొనదగిన కాలమారంభమాయెను. (త్యాగరాజస్వామి జీవితమునగూడ నిటులనే సంభవించినది. తమకు నలువది వర్షముల ప్రాయమువచ్చినప్పటికి 96 కోట్ల రామనామమును ముగించి శ్రీరామానుగ్రహమును బొందిరి. ముఖ్యముగ అప్పటినుండి ప్రముఖవాగ్గేయకారులుగ పరిగణింపబడిరి) వ్యాసరాయమఠమునకు తదుపరి వచ్చిన పీఠాధిపతులు సత్యధర్మతీర్థులు ఇతనికి 'పురందరదాసు' అని సార్థకనామమునిడిరి. అదియే సుస్థిరమయినది.

పురందరదాసు భజన సమాజములవారు అతని తత్వోపన్యాసముల నేర్పాటు జేసి యనేకవేలమంది ప్రజలు సమావేశముకాగా నెంతో వైభవముగ జరుపుచుండెడివారు. ఎల్లరును వారిగద్యరూప కీర్తనములందలి భక్తితత్పరతను పవిత్రతను అనుభవపూర్వకముగ గ్రహింపగలిగెడివారు. పురందరదాసు దంపతులు ఆదర్శప్రాయులయిన కృష్ణభక్తులుగ విరాజిల్లిరి; పలుమారు భగవద్దర్శన ప్రాప్తిని పడయగలిగిరి.

పురందరదాసును వరదప్ప, గురురాయలు, అభినవుడు మధ్వపతియను నలువురు కుమారులును, రుక్మిణియనునొక కుమార్తెయుగలరు, రుక్మిణిని యామె మేనమామ కుమారునిచ్చి వివాహముగావించిరి.

మహనీయులయిన నీ కర్ణాటదేశపు వాగ్గేయకారులు కొన్నివేలు. మరికొందరి యభిప్రాయము ననుసరించి కొన్ని లక్షల కీర్తనములే రచించియుండుటచేతను, ఆ కీర్తనలు విశాల భారతమునందేగాక ఇటీవల ఇతర దేశవ్యాప్తములుగూడ నగుచుండుటనుబట్టి వీరిని ప్రపంచ వాగ్గేయకారులనినగూడ జెల్లనేమో! త్యాగరాజు, క్షేత్రజ్ఞులు తేవారకారులు అరుణాగిరినాథర్ ప్రభృతుల రచనలు కొన్నివేలలో నుండగ నీ పురందరదాసులవారి రచనల సంఖ్య వేలుదాటి లక్షలలోనున్నది. ఈ విషయము 'వాసుదేవనామావళీయ' అను (ముఖారిరాగము - జంపెతాళము) కీర్తనమూలమున నితడు నాలుగులక్షల డెబ్బది యయిదువేల కీర్తనములను (475000) రచించినటులుగ తెలియచున్నది.

ఇతని రచనలన్నింటినొక వరుసక్రమములోనుంచి (వర్ణ మెట్టును వదిలి) పురాణ పఠన రూపమున నొక పర్యాయము పఠింపవలెననినను కొన్ని మాసములు పట్టును.

పురందరదాసు నారదమహర్షి యంశయేయని కొందరి యభిప్రాయము. త్యాగరాజస్వామి తాను రచించిన 'ప్రహ్లాదభక్తవిజయము' అను గేయనాటకారంభమున నొక కందపద్యమున పురందరదాసుని ఎడల తనుకు గల భక్తిపఠ్యులను వెల్లడించుకొనియుండిరి.

కం: "దురితనాతము లెల్లనుఁ

బరిమార్చెడి గుణములఁ బాడుచు నెప్పుడున్

పరవశులయి వెలయు పురం

దరదాసుని మహిమములను దలచెదమదిలోన్"

పురందరదాసు ఉపనిషత్తుతాణముల సారాంశమెల్లను కీర్తనల రూపమున వెలువరించి కృతార్థ చరితుడాయెను. దేవర్ణామములు లేక దాసరపదగతు అని పిలవబడు నీతిని రచనలను దక్షిణ భారతమంతట నెంతో భక్తితో గానము చేయుచున్నారు. ఈ రచనవల్ల వర్షమెట్టు లత్యంతాక్షణీయములై మనోరంజకముగ నున్నవి. మరియు నిందలి సాహిత్యము ఉన్నతాశయములతోను నీతిబోధకములగు నముల్యమయిన సామెతలతోడను చక్కని యుపమానములతోను నిండియున్నది. ఇతని రచనలు మంజీసభైరవి, ద్విజావంతి, శ్యామకల్యాణి, మారని, మధుమాధవి, వసంతభైరవి మొదలగు నపూర్వరాగములలో గూడగలవు. "పురందరనిరల"యను అంకితముతో కీర్తనలు రచించిరి.

సంగీతమభ్యసించువారికి ఆరంభమున సులభముగను అధ్యాపకులకును సుబోధకముగ నుండునటుల తరగతుల వారీగ స్వరావళులు, అలంకారములు, పితృగీతములు కొన్ని ఘనరాగగీతములు మరియు ప్రబంధములను రచించెను. ఈతడు రచించిన ఉగాభోగములు, సూత్రాదులు ముఖ్యమైనవి. ఈ ప్రత్యేక రచనల ప్రాముఖ్యమననుసరించి ఇతనికి గల 'ఆదిగురువు' 'కర్ణాటక సంగీతపితామహుడు' అను బిరుదులెంతయు సార్థకములయియున్నవి. ఇతడు అభ్యాసకులకు 'మాయామాళవగౌళ' రాగము సులభముగనుండునని సూచించియుండెను. అప్పటినుండియు స్వరావళ్యాద్యాలంకారములీరాగముననే బోధింపబడుచున్నవి. దక్షిణ దేశమున మాత్రమే విద్యార్థులు మొట్టమొదట స్వరముల నీరాగమున నేర్చుకున్నారు. మాయామాళవ గౌళరాగము ప్రాముఖ్యమయినదిగ పరిగణింపబడుచు వాడుకలోకి వచ్చిన తరువాతనే డెబ్బది రెండు మేళ రక్తరాగముల పద్ధతి రాని వివరణము ప్రచారములోకి వచ్చినది. మాయామాళవగౌళ రాగమునందలి రిషభమును గ్రహస్వరముగ జేసి కనుగొనిన క్రొత్త రాగము డెబ్బది రెండవ (72) మేళమయిన 'రసికప్రియ' మరియు మాయామాళవగౌళ రాగమునకు ప్రతిమధ్యమరాగమయిన కామవర్ధిని (పంతువరాళి) యొక్క నిషాదమును గ్రహస్వరముగ జేసి గ్రహించిన నూతనరాగము ఒకటవ మేళకర్త "కనకాంగి"యయినది. ఈ ఆద్యంతరాగములయిన "కనకాంగి - రసికప్రియ"లను కనుగొనిన పిమ్మట "చతుర్దండి ప్రకాశిక కర్త వేంకటమఖికి 72 మేళ రాగముల పథకమును వివరించుటెంతయు సులభమయినది, సూత్రాదిసప్త తాళములు శాస్త్రీయముగ నేనాడో నిర్వచింపబడినను పురందరదాస కాలమునుండి లక్ష్య ప్రధానములై వాడుకలోనికి వచ్చినవనక తప్పదు.

ఈతని కాలమునుండి శుద్ధరిషభ శుద్ధదైవతములనునని మాయామాళవగౌళ రాగమునందు వాడబడుచున్న స్వరస్థానములనియు, నీరెండు స్వరస్థానములను గ్రహించుట వలన చత్రశ్రుతి రిషభ, చత్రశ్రుతి దైవత స్థానములను విశదముగ వివరించుటకు అవకాశమేర్పడినదనియు, మరియు నిందుమూలమున శంకరాభరణ రాగమునందలి రిషభదైవతములు పంచశ్రుతి రిషభ పంచశ్రుతి దైవతములనెడి యభిప్రాయమును కొంతమంది లక్షణకారులు తొలగించుకొనుటకును కారణభూతమయినదనియు తెలియుచున్నది.

పురందరదాసు కర్ణాటక సంగీతాభివృద్ధికి శాశ్వతమయిన చక్కని బాటను నిర్మించియుండెను. కృతిరచన త్యాగరాజస్వామివలన సంపూర్ణత్యమును బొందినదైనను సృష్టికర్త పురందరదాసనియే చెప్పవలసియున్నది. ఇతని మలహారి రాగగీతములు ద్విధాతుప్రబంధములని విస్పష్టముగ దెలియుచున్నది, ఇతని గురువులే స్తుతించియుండుటవలన నీతిని మహిమాతిశయము వెల్లడియగుచున్నది.

పురందరదాసు హంపీయందొక మంటమునందు చాలాకాలము నివసించియుండుటచే నది ఇప్పటికిని పురందరదాస మంటపమని పిలువబడుచున్నది. ఈతడవసానకాలమున సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించెను. ఇతడరక్తాక్షి సంవత్సర పుష్య అమావాశ్య దినమున (1564 జనవరి రెండవ తేదీ మంగళవారము) పరమపదించెను.

(గానకళ - ఫిబ్రవరి 1964 సంచికనుంచి)

శ్రీ త్యాగరాజస్వామి సమాధి - పూజ విద్యా సుందరి బెంగుళూరు నాగరత్నం

శ్రీ తిరువయ్యారులో శ్రీ త్యాగబ్రహ్మాంవారి సమాధి వివరములు

స్వాములు పరమపదించుటకు ముందు, ముఖ్య శిష్యులు చేతులు జోడించుకొని "హే గురునాథా! తమ దివ్యశరీరమును, ఏ విధముగ నేర్పాటుచేయవలయునో, ఏమి యుత్తరువు?" అని అడుగగ "నా శరీరమును భావాస్వామి ఆగ్రహారం, కావేరి యొడ్డున, నా గురువులు, శోఠి వెంకటరమణయ్య గారి సమాధి సమీపమున తులసీబృందావన రూపముగ నెలకొల్పవలెను. ఆరువదెండ్లు దాటిన పిమ్మట నా శిష్యవరంపరలచే నా ప్రభావము ప్రకాశించును" అని "పరమాత్మ వెడలే ముచ్చట" అను కీర్తనపాడుచు శ్రీ పరాభవ పుష్య బహుళ పంచమి (6-1-1847)నాడు పగలు 12 గంటలకు సిద్ధిపొంది 'సేవ పునారావర్షి' పదవినలంకరించిరి. నిజ శిష్యులు కనులార మిరిమిట్లుగొలుపు అఖండ జ్యోతిని దర్శించి పావనులైరి.

ఇది ఇట్లుండ చెన్నపట్టణములో, శ్రీనివాసయ్యరు వీధిలో నా స్వగృహములో ప్రవేశించి సుమారు 40 సంవత్సరములాయెను. అప్పటినుండి నా కులదైవమగు శ్రీ వెంకటాచలపతి పూజ యధాశక్తితో జరుపుచుండగ నా ప్రత్యేకగదిలో బ్రాహ్మణునిద్వారా పూజాదులు జరుపించుచుంటిని. వీలుననుసరించి నేను శ్రీదేవి సహస్రనామ పారాయణాదులు చేసుకొనుచు అనందించుచుంటిని. ఇట్లు నడుచు చుండగ నొక్కప్పుడు బ్రహ్మశ్రీ - సంగీత విద్వాన్ ఉమయాల్పరము పంచావకేశ భాగవతులు, శ్రీ త్యాగబ్రహ్మ పటమొకటి ఏడు రూపాయలకు నాకొసగి, ఈ స్వాముల వారి పటము పూజవలన నీకు చాల మేలు కలుగునవి చెప్పిరి. నేను అది లభించిననాటి నుండి అఖండదీపముంచి. ఒక విధమైన మూఢ భక్తితో పూజ పునస్కారములు జరుపుచుంటిని. ఈ మధ్య ఇహలోక సుఖములకు కోరి చేసుకొన్న కొన్ని సందర్భములవలన చాలద్రవ్యము వ్యయమై పోయినదిగాని ఇష్టసిద్ధి లేకపోయినది. ఈశ్వరానుగ్రహమున ఏకాకిగానుండు భాగ్యముకలిగినది. భగవంతుడు తప్ప వేరేగతి లేదను జ్ఞానము మహద్విరక్తియు భక్తియు కలిగి, నా జీవితకాలములో ఏదైనా తగు ధర్మకైంకర్యము చేయవలెనను చింత సదా కలిగ్గుది. ఈ విధముగ పూజాదులు ప్రారంభించిన పదమూడవ దినమున ఒకనాటి రాత్రి త్యాగరాజు పటములోనుండు రూపములాగుననే శ్రీ సద్గురు త్యాగబ్రహ్మముగారు

కూర్చుండునట్లు గానే సమాధి నుండి పైకివచ్చి సుందర ముఖారవిందముతో దర్శనమీయ నా కృత్యాశ్చర్యకరమైన భక్తి కలిగి "నరసింహుడుడయించెను" అను సదాశివరాయల కీర్తనపాడుచు కర్పూరము వెలిగించి నమస్కరింపగ రెండు చేతులు పైకెత్తి అశ్రీర్వదించి, అలాగే లోపలికి దిగినట్లు స్వప్నమయ్యెను మేలు కొనగ ఏమియు తోచలేదు. ఈ స్వప్నమైన మరుదినమే తంజవూరునుంచీ నా ఆదిగురువులైన బ్రహ్మశ్రీ బిదారం కృష్ణపుగారి వద్దనుండి నీవు త్యాగరాజస్వాములవారి సమాధి కట్టడమతి శీఘ్రముగ ప్రారంభించిన చాల బాగుండునని వ్రాసిపంపిన జాబు చేరినది. చదివి చూడగ నా స్వప్నమునకిది దృశ్యాంతమని భావించితిని. నాటి మధ్యాహ్నమే సంగీత సమాజము సెక్రటరీ, మునుస్వామినాయుడు గారి ఇంటికిపోయి వారితో స్వప్నసంగతులు చెప్పగ సావకాశముగ ఆలకించిరి. ఆ సమయమునకే సుప్రసిద్ధులైన హరికథా కాలక్షేపముచేయు బ్రహ్మశ్రీ తంజావూరు నాగరాజభాగవతులు వారి ఇంటికి వచ్చి యుండిరి. వారునూ ఈ మాటలు విని చాల అశ్చర్యపడి తిరువయ్యారులోనుండు అయ్యగారి సమాధిస్థలమును చూపెదమని చెప్పిరి. అనాటి రాత్రే వారిరువురితో తిరువయ్యారు చేరితిని. వెంటనే అయ్యగారి వంశీకులైన బ్రహ్మశ్రీ రాములు భాగవతులను పిలిపించి ఆ సమాధి స్థలమును దాసురాలికి చూపించిరి, దానికి పూర్వము తిరువాయ్యు రెట్టిదో నేనెరుగను. సమాధి దృశ్యము చుట్టు ముండ్లపొరలు, వెదుళ్లు క్రూర సర్పముల కాలవాలములైన పుట్టలు మొదలైనవాటిచే ఆవరింపబడియున్నది.

పగటి పూట మనుష్య సంచారమునుకు దుస్సాధ్యముగనుండెను. సమాధి దగ్గరయుండి చీలిన, విరిగిపడిన ఇతర సమాధులతోను చూడరాని చెప్పరాని. అభాసములతో నిండియుండుట కనులార చూడగ నా మనస్సు చాల పరితపించినది ఆ నిమిషమే కట్టడములకు కావలసిన సామానులు తెప్పించి పని ప్రారంభింపచేసి ఇంటికి వచ్చితిని.

కట్టడము ప్రారంభించిన తేది 27.10.1921 మూడు సంవత్సరములకు సమాధికి గర్భగృహ మంటపము తయారైనది. ఇకముందు ఏమి చేయవలెను? లింగస్థాపనమా? లేక శ్రీరామవిగ్రహములా? స్వామివలె విగ్రహస్థాపన చేయుటయా? యని యాలోచించి తిరువయ్యారులో అనేక బ్రాహ్మణోత్తములు, గొప్పవారు, స్త్రీలు అందరిని చేర్చి వారిముందర గొప్పపూజ సమాధికి జరిపి, చీటివ్రాసివుంచి, గురుస్వామిని ధ్యానించి "కలలో ఇచ్చిన దర్శనము కల్ల కాలేదుగదా! నిజము బల్కి రక్షించవలెను. దాసురాలు జీవితరాలైయుండి చూచి అనందించవలెను" అని అడుగగ " ఆ విధముగానే విగ్రహమును స్థాపించుము" అని ఉత్తరువాయెను. సభలో గూడినవారందరు అలాగే చేయవలయునని జయఘోష యొనరించిరి. ఆ విధముగానే సమాధివద్ద సద్గురు శ్రీ త్యాగరాజస్వాముల విగ్రహమును ద్వారమువద్ద ఇరుప్రక్కల శ్రీ భోగ గణపతి శ్రీ యోహంజనేయ స్వాములవారి విగ్రహములను 07.01.1925వ తేది స్థాపించి మహా కుంభాభిషేకము గురుకటాక్షమహిమచే జరిపించితిని. అప్పటినుండియు ఇతర పూజ నివేదనాదులు శాశ్వతంబుగ జరుగుటకు తగు స్థిరాస్తులేర్పరచితిని. అన్నియు సద్గురు స్వాములవారి కటాక్షమే.

శ్రీ గురుస్వాములవారి ఆజ్ఞ చొప్పున 1907వ సంవత్సరమునుండి వారి ముఖ్య శిష్యులగు నరసింహ భాగవతులు, కృష్ణ భగవతులు, సుందర భాగవతులు. ఆ కాలమున సుప్రసిద్ధులైన ఇతర విద్వాంసులందరుచేరి సంవత్సరమునకొక తూరి ఆరాధన మహోత్సవమును జరుపుతూ వచ్చిరి. కొన్ని సంవత్సరములకు వారిలో వారికి భిన్నాభిప్రాయములేర్పడి రెండుకక్షలుగ మారినవి. ముఖ్యమైనవారు నరసింహభాగవతులు పరమపరించిరి. పెద్ద కక్షకు ఫిడెల్విద్వాన్ గోవిందస్వామి పిళ్ళ. మృదంగవిద్వాన్ ఆశహానం పిళ్ళ, నాయస్థానమును వహించిరి. చిన్న కక్షలో బ్రహ్మశ్రీ, శూల మంగళం వైద్యనాథ భాగవతులు, బ్రహ్మశ్రీ పల్లడం

సంజీవరావుగారు. అరియక్కుడి రామానుజ అయ్యం గారలు యాజమాన్యము వహించిరి. చిన్న కక్షవారు నాలుగురోజులు ముందుగ ప్రారంభించి, ఐదవరోజును ముగింపు చేయించుచు వచ్చిరి. పెద్దకక్షవారు కళ్యాణమహాలులోను మహావైభవముగ జరుపుతూ వచ్చిరి. ఆరాధనపు దినము దాసురాలు పూజ జరిపిన పిమ్మట పెద్ద కక్షవారి పూజ భజన తరువాత చిన్న కక్షవారి సమాధిపూజ జరుపుచుంటిరి.

ఇట్లుండ గురుస్వాములవారి కరుణవలన సమాధిస్థలముననే ఉత్సవము చేయవలయునని మనస్సులో తలంపు కలిగినది. కారణమేమనగ ఈ రెండు కక్షలు ఉత్సవములు చేయుస్థలములకు స్త్రీలు రానేకూడదు అను కట్టుబాటు. ఒక భక్తురాండ్రుగు విదుషీమణులు ఎట్లు కడతేరుదురు? గురుస్వాములీ దాసురాలుకి పూర్ణనుగ్రహము చేసియుండకొదవేమియుండునని తలచి సద్గురు స్వాములవారి యాజ్ఞతో 1927వత్సరమున ఉత్సవము పంచమి నుండి సమాధి వెనుకభాగమున ప్రారంభించితిని. "అల్పారంభః క్షేమకరః" అన్నట్లుగ శుక్లపక్ష చంద్రునివలె అభివృద్ధియై మద్రాసులో ప్రసిద్ధి చెందిన దేవదాసీమణులు పాటలు, కాలక్షేపములు, సుప్రసిద్ధ విద్వాంసుల కచ్చేరి కాలక్షేపములు జరుపుతూ తంజావూరి విద్వాంసులు, స్త్రీలు. అందరు సమాధి వెనుకభాగములో వసతిలేని స్థలములో భక్తితో నాకు తోడునీడగ సహాయమొనరించుచుండిరి. శ్రీ గురుస్వాముల యపారకరుణవలన సమాధికి ఎదురుగనుండు తోట, భూములు, శ్రీ తంజవూరు రాజ బంధువులైన శ్రీ రాజారాం సాహేబుగారివలన లభించినది. వెంటనే గొప్ప ప్రాకారము, నాలుగు గదులు మొదలైనవి దాసురాలి స్వార్జితపైకముతో కట్టబడి పూర్తియై ఆ విశాలస్థలములోనే ఆరాధనోత్సవములు మహావైభవముగ జరుగుతూ వచ్చినవి.

అంత పండ్రెండు వత్సరములు జరిగి, పదమూడవ వత్సర ప్రారంభములో గురుస్వాముల ప్రభావము వలన రెండుకక్షల విద్వాంసులకు జ్ఞానోదయమై అందరు ఒకటిగజేరి దాసురాలితో ఏకీభవించి 1940వ సంవత్సరమునుండి సమాధి కట్టడమునందుత్సవము ప్రారంభించిరి. శ్రీ తిరువయ్యారు త్యాగబ్రహ్మ ఆరాధనోత్సవమని సభ ఏర్పరచుకొనిరి. అది మొదలుగ రేడియో ఫిట్టింగులతో అతి వైభవముగ లెక్కలేని పాటలు, హరికథలు. గొప్ప అన్నదానములతో జరుపుతున్నారు. ఐదుదినములుత్సవ వైభవములు, అరవదినము "పడాయితి" అనగ వడలు మాలవేసి శ్రీ మదాంజనేయస్వామివారిని పూజించి వెళ్ళేవారు. ఇతర ఏ విధమైన స్వాతంత్ర్యము వారలకులేదు.

మహాశయులారా! ఈ పండ్రెండు సమ్యత్సరములు జరిగిన ప్రతి విషయము విశ్వదాత నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి దయవలన. అంధ్రపత్రికలో ప్రత్యక్షరము ప్రచురింపబడియున్నది నాచేత. అదియుగాక ఈ వైభవములను చూచి కైంకర్యమును చేసిపోయిన శ్రీ వాగ్గేయకారరత్నకి హరి నాగభూషణం గారు "నా రెండవ తిరువయ్యారు యాత్ర"యను పేరుతో అంధ్రపత్రికలో శ్రీ ధాతనామ సంవత్సర మాఘశుద్ధ 12 సోమవారమునాడు ఉన్నదున్నట్లు ప్రచురించియున్నారు మరియు గాయక సార్వభౌమ పారుపల్లి శ్రీరామకృష్ణయ్య పంతులుగారు "శ్రీ త్యాగబ్రహ్మ ఆరాధనోత్సవములు తిరువయ్యారు" అనే పేరుతో 1936వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి 9వ తేది సోమవారంనాడు అంధ్రపత్రికలో జరిగినవి జరిగినట్లుగానే ప్రచురించియున్నారు. అనేకమార్లు కైంకర్యము లోనర్చియున్నారు. సాహిత్య విశారద విమర్శకశిరోమణి కోన వెంకటరాయశర్మగారును ఇంక యనేక గొప్పవారు అంధ్రపత్రికలో ప్రచురించియున్నారు.

ముఖ్యముగ సమాధిస్థలమున శ్రమయనుకోక రాత్రింబవళ్ళు చాల శ్రమపడి దేవలోకమువలె కట్టడము తయారుచేసిన శ్రీ తిరువయ్యారు సి.వి.రాజగోపాలాచార్యులు అందరిచేత స్తోత్రర్తులై శ్రీ త్యాగరాజ నిజభక్తులని పేరుపొంది ఇప్పటికిన్నీ శ్రీ త్యాగరాజస్వాముల కైంకర్యములో మునిగి సమస్త కార్యములను నడుపుచున్నారు. వారు దాసురాలికి రెండవ గురుదైవ మనిన యతిశయోక్తికాదు. ఇంకను వ్రాయవలసిన అపరమగు రహస్యములు నా స్వీయచరిత్రలో వివరముగ అందరికి తెలియగలవు. ముఖ్యమైన సంగతి తెలుపుకొని ఇంతటితో విరమించెదను.

ఏమన, బాలాజీపేట శ్రీ వెంకటరమణ భాగవతులు, వారి కుమారులు కృష్ణస్వామి భాగవతులు, శ్రీ త్యాగరాజ స్వాములవద్ద గానమభ్యసించిన మొదటి శిష్యులు. వారి శిష్యుడు బెంగళూరిమునిస్వామిపుగారు, చాల గురుభక్తిగలవారు. నేను మునిస్వామిపు ముఖ్యశిష్యురాలను. నాది మూడవ శిష్యపరంపర. కావుననే దాసురాలికి ఎవరికిన్నీ దొరకని గురుస్వాములవారి కైంకర్యము లభించినది. ధన్యురాలనైతిని. జీవన్ముక్తుల యనుగ్రహముబొంది, తనువు, మనస్సు, ధనమునంతయునర్పించి సద్గురుస్వాములవారి అంజుకు ఎదురు చూచుచున్నాను. ఇంతియెకాక చేసినకైంకర్యములను నా కనులార చూచి అనందించుచున్నాను. ఇంతకన్న బ్రహ్మానందము గలదా!

ఇంతను సమాధిస్థలములో కొంత బండోబస్తు, నిత్యము మతభేదము లేక శక్త్యానుసారము అన్నదానము, జరుగవలెనని ఆశకలదు, ఏ మహానుభావులకీపుణ్యమబ్బునో వారే ధన్యులు! వారే మాన్యులు. ప్రాప్తముండిన వదలదు. అన్నియు శ్రీ త్యాగబ్రహ్మస్వాములవారి అనుగ్రహము.

ఈ వ్యాసము వ్రాయమని అజ్ఞాపించిన త్యాగబ్రహ్మస్వామివారికి నా కృతజ్ఞతాపూర్వక భక్తివందనములు అర్పించుకొనెదను.

(1940 సంవత్సరంలోని నాట్యకళ పత్రికనుంచి పునర్ముద్రితం)

గతమెంతో ఘనకీర్తి

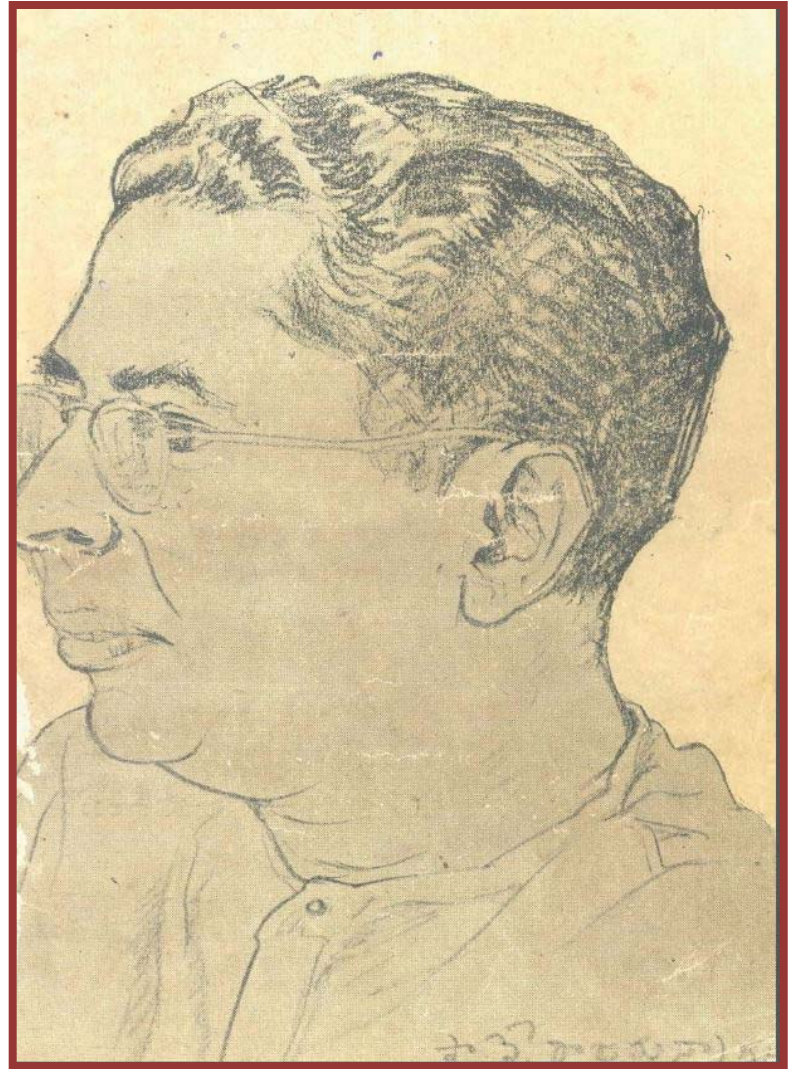
శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ ప్రయాగ

“ఈనాడు నా ఆశలు ఫలిస్తున్నాయి.
నా మనస్సు నిండుగా వుంది.”

“ఈ విద్యాలయం అభివృద్ధి
చెందుతుంది. రెండు మూడేళ్ళలోనే ప్రజా విశ్వకళా పరిషత్తుగా
పెంపొంది తీరుతుంది.”

“ఇది ఆంధ్రదేశ చరిత్రలో
అపూర్వమైనసంస్థ... మనకు సంస్థయే ప్రధానం. మనం
ముందుకు నడుద్దాం!”

అని ఆంధ్ర సాహిత్యపాఠశాలా
ప్రధానాధ్యాపకులు శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారన్నారంటే
అది అకస్మాత్తుగా అన్నమాట కాదు. శ్రీ శర్మగారు తమ
జీవితాన్ని ప్రజా విజ్ఞానాభివృద్ధి కోసం అంకితం చేశారు.
చిన్ననాటినుంచీ కటికదారిద్ర్యంతో బాధపడుతూ కూడా, ఆంధ్ర
జాతీయ విజ్ఞానాన్ని పెంపొందించడం కోసం తమ సర్వశక్తుల్నీ
వినియోగించారు. జీవితంలోని ఒడిదుడుకులను పాటించే

స్వభావం కాదు శర్మ గారిది; జీవితాన్ని ఎప్పుటికప్పుడు సరిదిద్దుకొని ముందడుగు వేయడమే శర్మ గారి స్వభావం. ఆయనది ఎప్పుడూ ముందుచూపే. ఆయన జీవితమే నేటి యువరచయితలకి ఆదర్శం; ఆయన సందేశమే విజ్ఞానజ్యోతి!

శ్రీ శర్మగారు 1891 లో మినుమించిలిపాడు అగ్రహారంలో ఒక సామాన్య కుటుంబంలో జన్మించారు. ఆంగ్లవిద్య నభ్యసించాలనే కోరిక వుండేది. కాని డబ్బు లేదు. కనుక మొదట ఉచితంగా సంస్కృత విద్యనే అభ్యసించారు.

అయినా శర్మగారు తమ కోరికను చంపుకోలేదు. తన మేనమామ శ్రీ అయ్యగారి ఉమామహేశ్వరరావు గారి వద్ద వుంటూ, ఆంగ్ల విద్యాభ్యాసం మొదలుపెట్టారు. మేనమామ గారు ప్రభుత్వోద్యోగి - మాటిమాటికీ ట్రాన్స్ఫర్లు - ఒక ఊరు కాదు, ఒక పేట కాదు... ఇలా మేనమామ గారితో పాటు ఊరూరా తిరుగుతూ, తమ విద్యాభ్యాసానికి కలుగుతున్న విఘాతాలనన్నిటినీ ఎదుర్కొన్నారు శర్మగారు. ఆయన పట్టుదలకు పట్టువిడుపులు లేవు. తమ 16 వ సంవత్సరానికల్లా స్కూల్ ఫైనల్ దాకా నెట్టుకొచ్చారు.

అవి 'వందేమాతరం' ఉద్యమ ప్రభావం దేశాన్ని ముంచెత్తిన రోజులు. బిపిన్ చంద్రపాల్, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం గార్ల దేశభక్తి సందేశాలు ప్రతి చెవిలోను గింగురుమన్న రోజులు. భారతజాతి ఒక్కసారిగా జాగృతి చెందిన రోజులు....

ఈ జాతీయోద్యమ ప్రభావం శర్మగారిలో నూతనశక్తులను ప్రకోపింపజేసింది. ఆంధ్రప్రజల విజ్ఞానాన్ని పెంపొందించడం ద్వారానే, దాస్యశృంఖలాలను పటాపంచలు చేయగలమనీ; అన్ని విషయాలూ ప్రజలకు తేటతెల్లంగా చెప్పి ప్రజల్లో చైతన్యం కలిగించాలనీ శర్మగారు అనుకొనేవారు.

ఎన్నో ఊహలు వుండేవి. కాని దారిద్ర్యం వెన్నాడుతూనే ఉండేది. స్వతంత్ర్య జీవనోపాధి ఏదైనా చూసుకోవలసిన అవసరం వచ్చింది. ఉద్యోగం కోసం శర్మ గారు దిక్కులు పట్టుకు దేవులాడారు. తిరిగినన్నాళ్ళూ కూడా నిలవని చిన్న చిన్న ఉద్యోగాల్లో చేరి పనిచేశారు. కాని ఎప్పుటికప్పుడే నిరుద్యోగం, ఎప్పుటికప్పుడే దారిద్ర్యం... ఏది ఏమైనా సరే, శర్మగారు గుండె చెదరని మనిషి! ఏమీ నిరుత్సాహపడలేదు. నిరుద్యోగ బాధనూ, దారిద్ర్య బాధనూ, ఎదుర్కొన్నారు; తమ ఆశయాన్ని మననం చేసుకుంటూనే ఉన్నారు. దారిద్ర్యపాశాలు ఆయనను ఎక్కడికక్కడ వెనక్కు గుంజుతూనే ఉన్నాయి; కాని ఆయన ముందుకు ఉంకిస్తూనే ఉన్నారు.

పెద్దాపురం జమీందారు గారి పనిమీద 1911లో శ్రీ శర్మగారు మద్రాసు వెళ్ళి, అక్కడ 'ఆంధ్రుల చరిత్ర' వ్రాస్తున్న 'చరిత్ర చతురాననులు' శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావు గారితో పరిచయం చేసుకున్నారు. ఇక తమ జీవితాన్ని చారిత్రక పరిశోధనకు అంకితం చేయడానికి నిశ్చయించుకున్నారు. వీరభద్రరావు గారివద్దనే ఉండి 'ఆంధ్రుల చరిత్ర' కు సంబంధించిన పరిశోధనల్లో కృషిచేయ బూనుకున్నారు. 'కన్నమెరా' లైబ్రరీలోని అముద్రిత గ్రంథాలను ఎత్తివ్రాయడమే అప్పుడు శర్మ గారి నిత్యకృత్యం. ఉదయం లగాయతు రాత్రి దాకా, ఆ పుస్తకాలు చుట్టూ వేసుకొని, విసుగూ విరామం లేని ఒకటే పని. దీనికిగాను ఆయనకు నెలకు రు 15 లు జీతం.

కాని, వీరభద్రరావుగారు కూడా ధనవంతులు కారు. తాము దారిద్ర్యంతో క్రుంగి కృశించిపోతున్నప్పటికీ, ఆంధ్రజాతి చరిత్రను త్రవ్వి తలకెత్తుదామనే మహదాశయంతో తమ సర్వస్వాన్ని బలిదానం చేసిన మహనీయుడు. ఆ రు 15 లయినా శర్మగారికి ఆయన ప్రతినెలా ఇవ్వగలిగేవారు కాదు. ఈ విషయంలో శర్మగారికి కూడా ఆటే బాధ కలిగేది కాదు; రాత్రి భోజనానికి హోటలుకి వెళ్ళకపోయినా, ఉదయం మాత్రం లైబ్రరీకి తప్పక హాజరయ్యేవారు.

అప్పట్లో 'ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వం' కోసం పరిశోధనలు సాగిస్తున్న శ్రీ కొమరాజు లక్ష్మణరావు గారు శర్మ గారి కృషినీ, కార్యదీక్షనూ గమనించారు. ఆయనే శర్మగారిని పలుకరించారు.

ఆ వ్యక్తి లక్ష్మణరావు గారని తెలియగానే శర్మగారి హృదయం ఆశ్చర్యసంభ్రమాలతో నిండిపోయింది. ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వాన్ని తన హృదయసీమలో కుదురుకొల్పిన ఆ కొమరాజు పండితుడేనా? తను ప్రక్కన కూర్చొని తండ్రిలాగా కష్టసుఖాలడుగుతున్నాడు! మహామహుల మన్ననలందుకొన్న ఆ మహానీయుడేనా? తనతో స్నేహంగా సమభావంతో సంప్రదిస్తున్నాడు!

ఆయన ఎక్కమంటే మాత్రం? తాను ఆయన ప్రక్కన గుర్రబుగ్గిలో ఎక్కడమెలాగు? ఆయనెక్కడ? తానెక్కడ? ఎలాగయినా తప్పలేదు శర్మగారికి. ఆయనకు లక్ష్మణరావు గారు బగ్గిలోనే కాదు, ఆంధ్ర వైజ్ఞానికరంగంలోనే అర్ధాసనం ఇచ్చారు. తన తర్వాత తనంత విజ్ఞానవేత్తను ఆంధ్రజాతికి సమర్పించారు.

1912 సరికల్లా శ్రీ వీరభద్రరావు గారు తమ 'ఆంధ్రుల చరిత్ర' ను ముగించుకొని రాజమండ్రికి వెళ్ళిపోయారు. కాని శర్మగారు మాత్రం లక్ష్మణరావు గారి ప్రోత్సాహం వల్ల సంవత్సరం పాటు 'ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వం' లో పనిచేశారు.

1913 లో మళ్ళీ రాజమండ్రి వచ్చి, శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావు గారితో కలిసి శర్మగారు చరిత్ర పరిశోధన సాగించారు. నాటకాలూ, నవలలూ, కథలూ వ్రాయనారంభించారు.

అవి కథలతో కడుపునిండే రోజులు కావు. ఏదైనా ఉద్యోగం చెయ్యాలి. “ఏదో గవర్నమెంటు ఉద్యోగం ఇప్పిస్తాం. చేస్తావా లేదా” అని బంధువులు పోరు పెడుతున్నారు. కాని గవర్నమెంటు ఉద్యోగం చెయ్యకూడదని శర్మగారి పట్టుదల. గవర్నమెంటు ఉద్యోగం పనికిరాదు. ఇతరత్రా పని కావాలి. ఏదన్నా పుస్తకాల షాపులో... పత్రిక ఆఫీసులో... జీతాలమాట. ఇస్తే పదీ, ఇవ్వకపోతే అదీలేదు. ఇలా శర్మగారు కొంతకాలం గడిపారు.

కాలం గడ్డుగానే ఉంది. శర్మగారు జీవితంలో అనేక కఠోరఘట్టాలను చవిచూసారు. అవన్నీ ఆయన జీవితానుభవాలు. అవే ఆయన మేధస్సుకు, పరిణతినీ, హృదయానికి వైశాల్యాన్నీ కలిగించాయి.

మళ్ళీ, ఎలాగైతేనేం, రు 15 ల ఉద్యోగం దొరికింది. 1914 నుంచీ 1918 దాకా శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం గారి 'దేశమాత' పత్రికా సంపాదకులుగా శర్మగారు పనిచేశారు. ఈ కాలంలోనే శర్మగారు తమ పరిశోధక వ్యాసాలను వెలువరించ నారంభించారు.

తరువాత, ఆయన ఆంధ్రాభ్యుదయ గ్రంథమాలను స్థాపించి, తమ 'ఆంధ్రవీరులు' శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావు గారి 'ప్రాచీన విద్యాపీఠములు' శ్రీ భావరాజు వెంకట కృష్ణారావు గారి 'ప్రాచీనాంధ్ర నౌకాజీవనము' మున్నగు ఉత్తమ చారిత్రక గ్రంథాలను ప్రచురించారు. ఒక్కొక్క గ్రంథాన్నే ప్రచురించాడమూ; మళ్ళీ మద్రాసు వెళ్ళి, కొత్త కొత్త పరిశోధనలు చేసి రావడమూ; మళ్ళీ గ్రంథప్రచురణా... ఇదీ కార్యక్రమం! ఇందువల్ల వారు ఆర్జించిందేమీ లేదు. ఈనాటికీ మనం ప్రథమశ్రేణిలో లెక్కించే ఆ గ్రంథాలకు ఆనాడున్న చందాదార్లు 180 మంది అని చెబితే చాలు, నాడు వారి ఉత్తమాదర్శ కృషికి ఎంత ప్రోత్సాహం ఉండేదో తెలుస్తుంది. వారు ఎన్నో కష్టాలకోర్చి, ఎంత నష్టపడి, ఆంధ్ర జాతీయ విజ్ఞానాభివృద్ధికై కంకణం కట్టుకుని పనిచేశారో తేటతెల్లమవుతుంది.

ఇది ఇలా ఉండగా, 1922 లో చిత్రాడలో జరిగిన ఆంధ్ర పరిశోధక మహామండలి సభకు అధ్యక్షులుగా వచ్చిన శ్రీ కొమరాజు లక్ష్మణరావు గారు శర్మగారిని మద్రాసు వచ్చి 'ఆంధ్ర విజ్ఞానసర్వస్వం' లో పాల్గొనవలసిందిగా కోరారు. శర్మగారు కూడా సమ్మతించారు. కాని 1923 లో తీరా, శర్మగారు మద్రాసు వెళ్ళేసరికి ఆ మహాపురుషుడు మరিলేరు. తాను కొనసాగించిన ఆంధ్ర విజ్ఞానసర్వస్వాన్ని, తన ఉత్తమాదర్శాలనూ ఆంధ్రజాతికి సమర్పించి ఆయన అస్తమించాడు.

శర్మగారి హృదయం బరువెక్కింది. ఆ గురుమూర్తి వదలిన కార్యభారం తమదే. ఆయన బాధ్యతలు తమవేనని స్వీకరించారు. ఆ ఆశయసిద్ధి కోసం దీక్ష వహించారు.

విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమండలి తరపున 'లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి' ని ప్రచురించారు. 1924 నుంచీ 16 సంవత్సరాలు 'ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వం' కోసం ఎడతెగని కృషి చేసారు. కాని, ఆయన మేధస్సుకరగించి వెలువరించిన అమూల్యరత్నాలు ఇంకా ఆంధ్రప్రజలకు అందకుండా, ఏ పత్రికా కార్యాలపు బీరువాల్లోనో మూలుగుతున్నాయి.

1940 నుంచీ ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయంలో చారిత్రక పరిశోధక పండితులుగా పనిచేస్తూ శ్రీ శర్మగారు (1) Forgotten Chapter of Andhra Country (2) History of The Reddy Kingdoms అనే గ్రంథాలు వ్రాశారు.

ఆయన చదువని గ్రంథం లేదు. సాధించని శాసనం లేదు; పరిశోధించని చారిత్రక రహస్యం లేదు.

ఆయన ఇప్పటికి 30 శాసనాల దాకా టీకా టిప్పులుతో సహా ప్రకటించారు. చారిత్రక విశేషాలను వివరిస్తూ ప్రజలకు అర్థమయ్యే భాషలో రెండు మూడు వందల వ్యాసాలు వ్రాసారు. ఇప్పటికి వీరు ప్రచురించిన చారిత్రక గ్రంథాలు : 1. ఆంధ్ర వీరులు, 2. అమరావతీ స్థూపములు, 3. చారిత్రక వ్యాసములు, 4. Forgotten Chapter of Andhra Country, 5. History of the Reddy Kingdoms.

నేటి మన చారిత్రక పరిశోధకుల్లో శర్మగారు అగ్రగణ్యులని అందరికీ తెలుసు. కాని ఆయనే నాటకాలూ నవలలూ, కథలూ కావ్యాలూ, పాటలూ పద్యాలూ, వ్రాసారంటే ఏదో కొత్తగా వుంటుంది. ఇందుకు కారణం - ప్రఖ్యాత చారిత్రక పరిశోధకులైన శర్మగారు తమలోని కవినీ, కథకుడీ మరుగుపరచడమేననిపిస్తుంది.

కాని, 1914 లోనే ఆయన 'పాదుకాపట్టాభిషేక' నాటకాన్ని ప్రదర్శించుకొన్న ఆంధ్రదేశం ఆయనలోని కవినీ కథకుణ్ణి సందర్శించింది. ఆ రోజుల్లోనే ఆయన వ్రాసిన 'రోహిణీ చంద్రగుప్తము' అనే నవల, 'చిన్నకథలు', 'వివేకము గల మంత్రి', 'దేశోద్ధారకులు' మొదలైన గ్రంథాలు వెలువడ్డాయి. ఆయన పద్యాలూ, పాటలూ 'భారతి' మొదలైన పత్రికల్లో అనేకం ప్రచురించబడ్డాయి.

శ్రీ శర్మగారికి సంస్కృతాంధ్రాంగ్లేయ భాషల్లోనే గాక, ప్రాకృతాది భాషల్లోను అఖండ పాండిత్యం వున్నది. ఆంధ్రదేశచరిత్రను గూర్చి ఆయన తరచని విషయం లేదు - ఆంధ్రుల వర్తకవ్యాపారాలు, ఆంధ్రప్రజాజీవితం, ఆంధ్రుల శిల్ప వాస్తుకళా విశిష్టత, ప్రదర్శనశాలలు, అనాద్యతవాంజ్ఞయము.... ఒకటేమిటి- ఆంధ్ర జాతీయ విజ్ఞాన సర్వస్వానికి ఆయన పట్టుగొమ్మ. ఆంధ్ర జాతీయాభ్యుదయానికై ఆయన దీక్ష అచంచలం.

ఆయనది వజ్రసంకల్పం; కాని, హృదయం నవనీత కోమలం. “నిండు మనమ్ము నవ్యనవనీత సమానము, పల్కు దారుణాఖండల శస్త్రతుల్యము” అనేమాట ఆయనకే వర్తిస్తుంది.

ఆయన తారామండలాన్ని అధిష్టించిన మహా పండితుడు. కాని, ప్రజల్లోకి వచ్చి ప్రజా విజ్ఞానాభివృద్ధికై నిరంతరం కృషి చేస్తూ, ప్రజాభిమానాన్ని చూరగొన్న దేశసేవకుడు.

ఆయనను ఎరిగినవారిలో ఆయన ప్రేమ చూరగొననివారూ లేరు; ఆయనను ప్రేమించనివారూ లేరు. ఆయనలో మానవత్వం, సజీవచైతన్యం, తోణికిసలాడుతూ ఉంటాయి.

అనేక అగ్నిపరీక్షలను ఎదుర్కొన్న జీవితానుభవమూ, అనేక మహాత్కార్యాలను సాధించిన కార్యదీక్షా కలిసి, ఆయన కనుగొలకుల్లో విషాదబాష్పాలకూ ఆనంద బాష్పాలకూ షొత్తుకుదిర్చాయి.

ఆయన హృదయం కలవాడు. ప్రేమమూర్తి --- ఆయన 'నెయ్యపు పయస్సులు దిద్దిన తీయకైత' లను కీ. శే. శ్రీ కొంపల్లి జనార్దనరావు గారు ఆయనకే కాన్కయిచ్చారు :

“నీకీది పూవుగానూ, కరుణింపుమి ఓ మధుమూర్తి, సంతత
మౌ కమనీయతల్ విరియునట్టిద; నీ తొలిసంజెలూరు ప్రే
మా కృతియొల్లు దీవనలకై ఎదమూలము రేగి సంపదల్
వ్రేకలు మూదలింప మధురించు నదీపద సన్నిధిన్ చెలీ!”

(భారతి, 1930)

'డిగ్రీలు లేని పాండిత్యమ్ము వన్నెకురాని ఈ పాడు కాలాన', 'చాడీలకు, ముఖప్రశంసల కీర్త్యకు స్థానమైనట్టి లోకాన' తన 'అచ్చతర కమనీయ శీలజ్యోత్స్న అడవిగాచిన వెన్నెలగుచు చెలగి;' తన 'చరిత్రజ్ఞాన నిర్మలాంభఃపూర మూషర క్షేత్ర వర్షోదకమయి'న శర్మగారికి శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు 'ఆంధ్ర ప్రశస్తి' ని సమర్పిస్తూ ----

“నీవనుకోసులేదు, మరి నేనిదిచెప్పును లేదుగాని, ఆ
న్నా వినవయ్య, నేటికీది నా చిరుపొత్తము నీకు నంకితం
బై వెలయింపజేతు; హృదయంబులునీకునాకు మాతృదే
శావలదుఃఖ దారితములై శ్రుతిగల్గెవిషాద గీతికిన్”

“ఇది నీకై యిడినట్టి నాయుపద, మున్నేనాడొ ఘాసాగ్రముల్
పదునై ఆంధ్రవిరోధి కంఠదళన ప్రారంభసంరంభ మే
చు దినాలన్ మరి తోడి సైనికులమైచూరాడు ప్రేమంబులో
నిది లేశంబనియైన చెప్పుటకు లేవే నాటి స్వాతంత్ర్యముల్”

“... గౌరీశంకరాచ్చశృంగ-తుంగము త్వదీయము మనస్సుపొంగి, తెలుగు
నాటి పూర్వచరిత్ర కాణాచియెల్ల - త్రవ్వి తలకెత్త లేదె!....”

అని సత్యనారాయణ గారు తమ హృదయం విప్పి చెప్పుకొన్నారు.

శర్మగారు కవి, విమర్శకుడు; కృతికర్త, కృతిభర్త; కథకుడు, చారిత్రక పరిశోధకుడు; మహాపండితుడు, ప్రజాసేవకుడు - ఇదే ఆయనలోని విశిష్టత!

ఆయన కష్ట సహిష్టుత, కార్యదీక్ష, సమభావం, సౌహార్దం - యువరచయితలకు ఇవే ఆదర్శాలు!
ఆంధ్రసాహిత్యాభ్యుదయానికీ ఆయన జీవితాదర్శమే వెలుగుబాట!

(అభ్యుదయ మాసపత్రిక ప్రారంభసంచిక, 1946 అక్టోబర్ , నుంచీ పునర్ముద్రితం)

ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ : అనంతరసాహితీ

శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు

(ఆంధ్రపత్రిక - శార్వరి సంవత్సరాది సంచిక, జనవరి 1960 సంచిక నుంచి పునర్ముద్రితం)

ఇప్పటికీ ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రావతరణ జరిగి మూడు సంవత్సరాలు గడిచిపోయినవి; మూడు ఉగాది పండుగలు వచ్చి పోయినవి. తెలుగు ప్రజల చిరకాల మనోరథము ఈ విధముగా సిద్ధించిన పిమ్మట ఆంధ్ర సారస్వతానికి కలిగిన అభ్యుదయమేమియను ప్రశ్న సహజముగా ఉత్పన్నమగుచున్నది. ఎందుకనగా భాషారాష్ట్రాల ఏర్పాటుకు సారస్వత సంస్కృతుల అభివృద్ధియే మూలకారణము; ప్రధాన ప్రాతిపదిక. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానమును గురించి ఆలోచించినప్పుడు, మనము సాధించిన ప్రగతిని గూర్చి నిరాశ చెందవలసిన అవశ్యకత లేదని వెల్లడియగుచున్నది; కనుజూపుమేరలో మనకు కాంతివంతమైన భవిష్యత్తు గోచరించుచున్నది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ తరువాత సంస్కృతభాష పట్ల సాహిత్యరంగమున ఇతోధికమైన ఆదరాభిమానాలు ప్రబలుచున్న తార్కాణములు మనకు కనిపించుచున్నవి. సంస్కృత కావ్యాల ఆంధ్రీకరణ కృషిని యిందుకు నిదర్శనముగా చూపించవచ్చును. ప్రసిద్ధ కవిపండితులు, ఋతుసంహారం, మేఘదూతం వంటి కావ్యాలను, ముద్రారాక్షసము, ఉత్తరరామచరిత్ర వంటి నాటకాలను, పండితరాజకృతులను తెనిగించి ప్రకటించియున్నారు. సరళమైన వచనములో భారత భాగవత రామాయణాల ఆంధ్రీకరణము జరిగినది. పూర్వపద్ధతి కావ్యాల రచన ఆంధ్ర సాహిత్యలోకమున సంస్కృత భాష మీదనే కాక ప్రాచీన వాఙ్మయము మీద కూడ వ్యాప్తి జెందుచున్న అభిరుచికి నిదర్శనమైయున్నది. విశ్వనాథ రామాయణము కిష్కింధకాండము చాలామటుకు ప్రకటితమై ఆంధ్రదేశములోని ముఖ్యపట్టణాలలో స్వయముగా కవి సామ్రాట్టుగారి చేత పఠితమగుచు, ప్రజల ఆదరాభిమానాలను చూరగొనుచున్నది; కందరామాయణము తెలుగులోనికి వచ్చినది; తులసీరామాయణము ఆంధ్రీకృతమైనది; పుట్టపర్తి కవీకృతమైన మరొక రామాయణము

త్వరలో ప్రకటితముగానున్నది. గోవింద రామాయణము పూర్తి చేయు కృషి జరుగుచున్నది. చంద్రమౌళి గారు రామాయణ సుధాలహరిని తెలుగుసీమలో ప్రవహింపజేసినారు.

ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు భారతోత్సవాలను, భాగవతోత్సవాలను ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ సందర్భమున నిర్వహించి, ఆంధ్ర భారత భాగవతాల మీద ఉత్తమ విమర్శ గ్రంథాలను ప్రకటించినది. ఇంకొకవైపున గాఢాసప్తశతి వంటి ప్రాకృత కావ్యముల తెనిగింపు జరిగినది; కంచుధక్క వంటి ప్రౌఢప్రబంధములు ప్రకాశితమైనవి. ఈ రచనావ్యాసంగమంతయు ప్రాచీన సాహిత్యరీతుల పట్ల ఆంధ్రదేశానికి గల అభిరుచికి ఉదాహరణలైయున్నవి. మరికొందరు కవీశ్వరులు మధ్యయుగపు చారిత్రక గాథలను ప్రాచీన కావ్య ధోరణిలో గానముజేసినారు. ఆంధ్రపురాణము, కృష్ణకథావిపంచి యీ శ్రేణికి చెందిన వాఙ్మయము. షోతన పవిత్ర జీవితమును వరదాచార్య కవి రసవంతమైన ప్రబంధముగా రచించినారు.

పూర్వ సాహిత్యరీతుల పైన అభిరుచి, అభిమానము ఒకవైపు ఈ విధముగా అభివృద్ధి చెందుచుండగా మరొకవైపు దివ్యకావ్యకుసుమాలు అనేకము ఈ మూడు సంవత్సరాలలో వికసించి పరిమళించినవి. విశ్వనాథ, శ్రీశ్రీ ప్రభృతులైన కవుల రచనా వ్యాసంగము సాగుచునేయున్నది; రాయప్రోలు తమ కావ్యావళిని పునర్ముద్రణము గావించినారు. తుమ్మల, జాషువా కవీశ్వరులు అప్పుడప్పుడు గొంతెత్తి పాడుచునేయున్నారు. ఈ కవీశ్వరులచే ప్రభావితమైన యువకవుల కలము సాములు ఆంధ్రావనిలో బహుళముగా జరుగుచున్నవి. గాయాలను గేయాలుగా మార్చి, అంగారవల్లరులను కావ్యవీధులలో ప్రజ్వలింపజేసే స్ఫుత్తిక్ లను గూర్చి కావ్యగానము చేసిన రచయితలు, తెలుగుసీమలో మనకు కనిపించుచున్నారు. భీమన్న కావ్యకుసుమాలు, నార్ల వారి మాట, నాయని సుబ్బారావు కృతులు, దాశరథి కావ్యపరంపర; సి,నారాయణరెడ్డి కృతి గేయ కావ్యముల పుంఖానుపుంఖప్రకటన; కుందుర్తి వచనకవితా ప్రవాహము గడచిన మూడు సంవత్సరాలలో మన సాహిత్య రంగమున గమనించదగిన విశేషములైయున్నవి. సమకాలిక రాజకీయాల పైన వ్యాఖ్యానాలు, వ్యంగ్య విమర్శనలు, తిక్కనాది కవుల జీవితములు తెలుగు కవులకు ఇతివృత్తములైన ఉదాహరణములు మనకు ఈ కాలమున గోచరించుచున్నవి.

ఈ మూడు సంవత్సరాలలో ప్రకటితములైన ఉద్గ్రంథాలను ఈ సందర్భమున పేర్కొనవలసియున్నది. తెలుగుభాషాసమితి వారి విజ్ఞానసర్వస్వ సంపుటముల (అందులో ఆంధ్రసంస్కృతి సంపుటమును ప్రత్యేకముగా ప్రశంసించవలసియున్నది) తో పాటు ఆంధ్ర విజ్ఞానకోశ సంగ్రహము ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ జరిగిన తరువాత వచ్చిన ఉత్తమ గ్రంథములు. ఆంధ్రప్రదేశ్ అకాడమి చేత బహుకృతమైన నన్నెచోడుని కవిత్యము ఒక మేటి సాహిత్య విమర్శ; కళాపూర్ణోదయము పైన ఆంగ్లములో కృష్ణారావు గారు ప్రకటించిన సంపుటము మరొక ఉత్తమ సాహిత్య విమర్శ, త్యాగరాజు కృతులను చక్కగా, నిర్దుష్టముగా ఆంగ్లలిపిలోను, వాని అర్థమును ఆంగ్లభాషలోను సంపుటికరించి, సకల ప్రపంచానికి ఆంధ్రమహాకవిని, ఆంధ్రవాగ్గేయకారకుని, భక్తాగ్రేసరుని పరిచయము గావించిన ప్రయత్నము మన రాష్ట్ర అవతరణ తరువాతనే జరిగింది. తెలుగులిపి పుట్టుపూర్వోత్తరాలను తెలియజేసిన పరిశోధన ఫలము ఈ కాలముననే మనయొడిలో పడినది. చాలాకాలము నుండి నిరీక్షితమైన శబ్దరత్నాకర పునర్ముద్రణము యిటీవలనే జరిగింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ సిద్ధము చేయించిన తెలుగు సామెతల సంపుటము నుడికారాల సంపుటము రాష్ట్రావతరణ తరువాత ప్రకటితమైన ఉద్గ్రంథాలు. ఈ సంస్థ పక్షాన నన్నయపద ప్రయోగకోశము, వ్యవసాయ

వృత్తికి సంబంధించిన మాండలిక కోశము సిద్ధమై అచ్చుగానున్నవి. మాధవరామశర్మ గారి నాట్యవేదము, అప్పారావు గారి నాట్యశాస్త్రము, రామరాజు గారి జానపద వాఙ్మయము, ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘము ప్రకటించిన వ్యవసాయజ్ఞానము, శ్రీమతి లక్ష్మీకాంతమ్మ గారి ఆంధ్రకవయిత్రులు (రమణీ రమణీయ సాహిత్య సమీక్ష) ఈ మూడు సంవత్సరాలలో ప్రకటితమైన ఉత్తమ వాఙ్మయము. ఈ వాఙ్మయము ఈనాడు మన భాషలో జరుగుచున్న బహుముఖమైన కృషిని వివరించుచున్నది.

ఈ కృషితో పాటు సంస్థాగతమైన కృషిని గూడ ఈ సందర్భమున పేర్కొనవలసియున్నది. కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు ప్రకటన కార్యమును త్వరలో పూర్తి చేయనున్న శుభవార్తతో పాటు ఇతర సాహిత్య కార్యక్రమాలను నిర్వహించుచున్న వార్త గూడ శ్రవణ గోచరమై సంతోషము కలిగించుచున్నది. హైద్రాబాదులోని ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్రను ప్రకటించినది. ప్రాచ్యపాశ్చాత్య తత్వశాస్త్రమును ఆంధ్రీకరించి, ప్రకటించుటకు నిర్ణయించినది. సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్ర ప్రకటనము గూడ త్వరలో ఈ సారస్వత పరిషత్తు పక్షాన జరగనున్నది. లక్ష్మణరాయ పరిశోధక మండలి కేంద్రప్రభుత్వము నుండి కొంత ఆర్థిక సహాయము పొంది తెలంగాణ శాసనముల రెండవ సంపుటమును అచ్చువేయుటకు పూనుకొనినది. దక్షిణ భారత పుస్తక సంస్థ గ్రంథ ప్రకటనము ద్వారా తెలుగు భాషాభివృద్ధికి తోడ్పడుచున్నది. విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయము ఉపయోగకరమైన విజ్ఞానవాఙ్మయము, బాలవాఙ్మయము, ఆంధ్రదర్శని ద్వితీయ సంపుటము, నృత్యరేఖ, గురజాడ కవి రచనలు, గిడుగు పండితుని గ్రంథములు మొదలైన ఉత్తమ వాఙ్మయము ప్రకటించుచు చేయుచున్న కృషి ప్రశంసనీయమైయున్నది. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ఏర్పడి, నిర్ణీత కార్యక్రమముతో పురోగమించుచున్నది. రాబోవు సంవత్సరము చేనేత వృత్తికి సంబంధించిన మాండలిక కోశము, నన్నయ సమకాలిక కవుల శబ్దప్రయోగకోశము, తరువాత తిక్కన పదప్రయోగకోశమును సిద్ధము చేయించుటకు తీర్మానించి పురోగమించుచున్నది. ఉత్తమ సాహిత్య గ్రంథాలకు బహుమతులను ప్రకటించుచు రచయితలను ప్రోత్సహించుచున్నది. కేంద్ర సాహిత్య అకాడమి ఇతర భాషల నుండి ప్రామాణిక సాహిత్యమును తెలుగులోనికి దీసికొను వచ్చు కార్యక్రమమును నిర్వహించుచున్నది. రవీంద్ర శత జయంత్యుత్సవము వరకు రవీంద్ర వాఙ్మయమును సమగ్రముగా అన్ని భారతీయ భాషలతో పాటు తెలుగులోనికి గూడ అనువదింపజేసి, ప్రకటించుటకు నిర్ణయించినది; ఆంధ్రకథాసంపుటమును ప్రకాశింపజేసినది. ఖండకావ్య సంపుటము త్వరలో రానున్నది. ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్ర తెలుగులోను, ఇంగ్లీషులోను వ్రాయించుట పూర్తియైనది. త్వరలో ప్రకటన గూడ జరుగగలదు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము పక్షాన శబ్దాల ఉత్పత్తికి సంబంధించిన నిఘంటువు సిద్ధమగుచున్నది. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర సర్వస్వ ప్రకటనను ప్రారంభించినది. ఆంధ్రభాషలోను, ఉర్దూలోను ఉత్తమ చరిత్ర వాఙ్మయమును, విజ్ఞానవాఙ్మయమును ప్రకటించు ఆశయముతో శ్రీ అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు గారి యాజమాన్యమున ఉర్దూ తెలుగు అకాడమి యవతరించినది. దక్షిణభారతహిందీప్రచారసభ దేశభక్త వెంకటప్పయ్య పంతులు గారి జీవితచరిత్రను ప్రకటించినది. శ్రీ కాళేశ్వరరావు గారు తమ జీవితచరిత్ర ప్రథమ భాగమును నవ్యాంధ్రమును పేరుతో ప్రకటించినారు. ఈ విధముగా గడిచిన మూడు సంవత్సరాలలో తెలుగుదేశమందలి సారస్వత స్థితిని, కృషిని స్థాలీపులాక న్యాయముగా పైన పేర్కొనుట జరిగినది; ఈ కృషి సర్వవిధాల ప్రశంసనీయమై, ఉజ్జ్వల భవిష్యత్తును సూచించుచున్నదని చెప్పవచ్చును.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పాటు జరిగిన తరువాత తెలుగు భాష ద్వారా పరిపాలన జరుగవలసిన ఆవశ్యకత గుర్తింపబడినది. శాసనసభ పక్షాన పరిపాలనకు సంబంధించిన శబ్దకోశమును సిద్ధము చేయుటకు ఒక సంఘము నియమింపబడి పనిజేయుచున్నది. ఈ శబ్దకోశము పూర్తియైనదనియు, త్వరలోనే ప్రకటితము కాగలదనియు తెలియుచున్నది. ఆధునిక అవసరాలదృష్ట్యా తెలుగులిపిలో చేయవలసిన మార్పులను సూచించుటకు శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారి అధ్యక్షతన ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము నియమించిన సంఘము తన పనిని పూర్తి చేసినదని తెలియుచున్నది. తెలుగుభాషకు మంచి టైపు యంత్రములను నిర్ణయించు విషయమై కూడ ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము శ్రద్ధ వహించుట ముదావహమైన విషయము.

గడచిన మూడు సంవత్సరాలలో ఆఫ్రికా జాతీయోద్యమము, ఈజిప్టు దేశచరిత్రము, తురుష్క ప్రజాస్వామికము వంటి చరిత్ర గ్రంథాలు ప్రకటితమైనవి. ఆంధ్రగాయకులచరిత్ర, ఆంధ్రవాగ్గేయకారచరిత్ర, దక్షిణదేశములోని నాట్యములు, గృహాలంకరణము - ముగ్గులు, అంటువ్యాధులు, వంటలు - పిండివంటలు, మొదలైన వివిధ విషయాల మీద విజ్ఞానదాయకమగు వాఙ్మయముప్రకటితమైనది. సరోజినీదేవి, శరచ్చంద్రుడు, చలం మొదలైన సాహితీపరుల జీవితములు ప్రచురింపబడినవి. ఆంధ్రభాషలో జరుగుచున్న సారస్వతాభివృద్ధి యొక్క వైవిధ్యమునకు ఈ కృషి మంచి నిదర్శనమైయున్నది. ఇతర భాషల నుండి సాహిత్యము - ముఖ్యముగా నవలలు యీ మూడు సంవత్సరాలలో చాల ప్రకటితమైనవి. ప్రేమ్ చంద్, శరచ్చంద్రుల రచనలు పూర్తిగా తెలుగులోనికి వచ్చినవి. జైనేంద్ర కుమార్, ఇలాచంద్రజోషి, గోరీ, టాల్ స్టాయ్, జోలా, హ్యూగో, పెరల్ బక్, మపాసా ప్రభృతుల రచనలు తెలుగుభాషలో పరివర్తింపబడినవి. దేశకవితామండలి, ఆదర్శగ్రంథమండలి, దేశోద్ధారక గ్రంథమాల, మొదలైన సంస్థలు తెలుగు భాషాభివృద్ధి కొరకు చేయుచున్న పని గమనించదగియున్నది. స్వతంత్ర నవలలు కొన్ని యీ మూడు సంవత్సరాలలో ప్రకటితమైనవి. కొడవటిగంటి, భాస్కరభట్ల, బుచ్చిబాబు, శ్రీదేవి, భాస్కరరావు ధనికొండ ప్రభృతులను యీ నవలా రచయితలలో పేర్కొనవలసియున్నది. నోరి నరసింహశాస్త్రి గారి కవిత్రయానికి సంబంధించిన తమ నవలలలో మూడవదైన మల్లారెడ్డిని ప్రకటించినారు. మొత్తము మీద యీ రంగములో గడచిన మూడు సంవత్సరాలయందు అనువాదాలకే హెచ్చు ప్రాధాన్యము లభించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యములో ప్రత్యేకముగా ప్రశంసించదగినది కథావాఙ్మయము. ఈ మూడు సంవత్సరాలలో ఈ రంగమున చక్కని అభివృద్ధి జరిగినదని చెప్పవచ్చును. చలం, దీక్షితులు, గోపీచంద్, మునిమాణిక్యం, పద్మరాజు, రామకృష్ణశాస్త్రి, మొక్కపాటి ప్రభృతులైన ప్రముఖాంధ్ర కథకులు తమ కథానికలను సంపుటాలుగా ప్రకటించినారు. ఈ కథకుల రచనలను సమీక్షించుచు, 'అక్షరాభిషేకము' జరిగినది. యువ కథకులు ఎందరో ప్రతిభావంతములైన కథానికలను వ్రాసి భారతి, ఆంధ్రవారపత్రిక, స్వతంత్ర, ఆంధ్రప్రభ, గోల్కొండ మొదలైన పత్రికలలో ప్రకటించుచున్నారు. జాగృతి, చుక్క, ఆంధ్రజ్యోతి (యువ ప్రచురణ) మొదలైన పత్రికలలో కథాసాహిత్యము బహుళముగా ప్రకటితమగుచున్నది. నవ్యసాహితీసమితి గడచిన సంవత్సరము కథానికల షోటీని నిర్వహించి, ప్రకటితములైన వానిలో ఉత్తమకథను ఎన్నుకుని, ఆ కథకుని సత్కరించియున్నది. కథానికతో పాటు నాటిక మన యువరచయితలు ఈ మూడు సంవత్సరాలలో ప్రత్యేకముగా ఆదరించి, ఉపాసించిన వాఙ్మయ విశేషము. ఈ కాలమున శ్రీ రాజమన్నారు, శ్రీ గోపాలరెడ్డి గారల వంటి పెద్దలు తమ నాటికలను సంపుటికరించి, ప్రకటించినారు. బాలసాహిత్యము ఈ కాలమున

విశేషముగా ప్రకటితమైనది; కేంద్రప్రభుత్వము కొన్ని పుస్తకాలకు బహుమతులను ఇచ్చి ప్రోత్సహించుచున్నది. రచయితలు వ్యక్తిగతముగానే కాక, సంస్థలు గూడ బాలవాఙ్మయము ప్రకటనము పట్ల ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసుకొనినవి. తెలుగుభాషలోని ఉత్తమ ఖండకావ్యములను ఏరి కూర్చి ఇంగ్లీషులో ప్రకటించుటకు ఈ కాలమున యువకులు కృషి గావించియున్నారు. East and West, త్రివేణి మొదలైన పత్రికలను యీ సందర్భమున ప్రత్యేకముగా పేర్కొనవలసియున్నది.

ఈ విధముగా గడిచిన మూడు సంవత్సరాలలో ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికి వ్యక్తిగతముగాను, సంస్థాగతముగాను, జరిగిన కృషి గణనీయమైయున్నది. ఈ కృషిలోని వైవిధ్యము గూడ గమనించదగియున్నది. ఆధునిక అవసరాల దృష్ట్యా విజ్ఞానవాఙ్మయ ప్రకటనము పట్ల మనవారు ఇప్పుడిప్పుడే శ్రద్ధజూపుట ప్రారంభించినారని చెప్పుటకు మనముందు తగినన్ని ఉదాహరణలు కనిపించుచున్నవి. బహుముఖమైన ఈ సారస్వత కృషి మన భాషను శక్తిమంతమును, సంపన్నమును గావించుటకు తోడ్పడుచున్నది. ఇప్పటివరకు జరిగిన పని అల్పము గానప్పటికిని, యిక ముందు చేయవలసినది అపారము కాగలదు.

***

నేటి తెలుగు-నోటి తెలుగు

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

(ఆంధ్రపత్రిక - సర్వధారి సంవత్సరాది సంచిక, జనవరి 1948 సంచిక నుంచి పునర్నిబ్ధితం)

వెలయగలదు, నేడు కాకపోతే రేపు - వేరుగా ఆంధ్రరాష్ట్రం తప్పక వెలయగలదు.

అప్పటినుండి ఆంధ్రరాష్ట్ర పరిపాలనాతంత్రమంతా, భాషాప్రయోజనములన్నీ ఆంధ్రభాషా మూలకములుగానే సాగగలవు. లేఖనమూలముననే కాక వాంగ్మూలమున కూడా తెలుగురచన చాలా పెంపొందగలదు.

పరిపాలనాతంత్రమునకు ముఖ్యమైన కౌన్సిళ్ళు, డిస్ట్రిక్టు బోర్డులు, మునిసిపాలిటీలు, కలెక్టరు మొదలగు వారి ఆఫీసులు, కోర్టులు, విద్యాశాలలు, అక్కడి పాఠ ప్రవచనములు అన్నీ తెలుగుతో సాగితే, ఆయాచోట్ల ఉద్యోగులు, సదస్యులు, తెలుగుతోనే చర్చలు సాగిస్తే, ఆంధ్రదేశము నలుమూలలవారు, నానాజాతులవారు సమానస్వాతంత్ర్యముతో వాగ్యవహారములు ఆయాచోట్ల సాగిస్తే, వాటిని షార్టుహాండు రిపోర్టర్లు అట్లట్లే పత్రికలకు పంపితే వారి భాషితములు మార్చ వీలులేదు గనుక వాటిని అట్లట్లే పత్రికలవారు ప్రకటిస్తే చాలామట్టుకు నేటిది కాకపోయినా రేపటిదయినా తెలుగుభాష 'నోటితెలుగు' కాకతప్పదు.

మాట్లాడే భాషకూ, వ్రాసే భాషకూ ఐక్యమో, కాకపోతే సాన్నిధ్యమో అనివార్యం అవుతుంది. ఈ మార్పు రాక తప్పదు.

తెలుగు పుట్టిననాటినుండి నేటిదాకా తెలుగువారు భాషాప్రయోజనాలను పెక్కింటిని పరభాషల ద్వారానే పడయడం సంభవిస్తూ వచ్చింది.

ఆదికాలంలో సంస్కృతప్రాకృతములు తర్వాత తురక, ఇంగ్లీషు భాషలు తెలుగు ప్రజల మీద వెల్లివెరిసి తెలుగుకు రూపేర్పణిచి పెంపొందించి భాషా ప్రయోజనములను పెక్కింటిని తమ మూలాన తెలుగు ప్రజలకు ప్రసాదిస్తూ వచ్చినవి.

ఆయా కాలములలో భాషాప్రయోజనాలలో ఒక్కటయిన సాహిత్య ప్రయోజనానికి మాత్రమే తెలుగు కొంత ఉపయోగపడుతూ వచ్చింది. కాని అందులో కూడా ఆయా కాలాలలో సంస్కృత ప్రాకృతములయు, తురుష్కాంగములయు తాకిడి తెలుగు రచనలకు తగులుతూనే వచ్చినది. సర్వస్వతంత్రత తెలుగుకు పూర్వం కలుగనే లేదు.

అయిపోయినదేదో అయిపోయింది. ఇప్పుడు దేశకాలముల తీరులు మాతీనవి. ఎప్పుడూ చవిచూచి ఎఱుగని మార్పులు సమకూరినవి.

భారతదేశానికంతా ఏకమొత్తాన రాజ్యాంగ భాషగా, నవ్యనాగరక భాషగా నూరేండ్లపాటు తెగ వెలిగి వెలిగి అనేకాపూర్వప్రయోజనములను సాధించి పెట్టిన ఆంగ్లభాష ఇక క్రమక్రమంగా తెరమరుగు కావలసిన స్థితికి వచ్చినది. దాని స్థానమును కొంతవరకైనా హిందీ ఆక్రమించుకొనబోతున్నది.

అయినా అది సర్వభారతదేశ సామాన్య వ్యవహారమునకే పనిగొంటుంది. కాని నేటిదాకా ఇంగ్లీషు పట్టినట్టు దేశభాషావ్యవహారాలపై కుత్తికపట్టు పట్టదట!

రాష్ట్రపాలన వ్యవహారాలన్నీ దేశభాషలలోనే జరుగును గనుక దేశభాషలకిక కుత్తికకోతలు కలుగవు.

కౌన్సిళ్ళలో, స్కూళ్ళలో, ఇళ్ళలో, వాకిళ్ళలో, రోడ్లలో, రికార్డులలో, కోర్టులలో, ఉపన్యాసాలలో, రాజ్యాసనాలలో, గ్రంథపఠన రచనలలో తెలుగుదేశం వారు సర్వే సర్వత్రా తెలుగువాడుకనే సాగించగలిగినారంటే__అహోహో! తెలుగుకు పలుకుబడి, చెల్లుబడి యెంతో సర్వోదయంగా సాగుతుందన్నమాట!

తెలుగువెలుగులెంతో దేదీప్యమానంగా వెలయగలవన్నమాట!

ఇది సర్వోదయమే: సంతోషకరమే కాని__తీవ్ర యోచన గొల్పుతూ కొన్ని చిక్కులు దీనినుండి యెగరేగుతున్నవి.

గ్రాంథిక భాషనూ, ఇంకా ఇటీవల ప్రబలిన వ్యావహారిక భాషనూ కూడా ఇప్పటిదాకా ఏవో హద్దుపద్దులలో కొంతవరకైనా ఆచిపట్టుకుంటూ వస్తున్నారు__యూనివర్సిటీలవారు, గ్రంథరచయితలు, పత్రికారచయితలు, మఱి పండితులూను.

ఇక దేశం నాలుగంచులవారిదాకా సర్వతోముఖమయిన స్వాతంత్ర్యం చెలరేగినదంటే హరిజనుల దగ్గఱనుండి భూసురజనులదాకా సర్వప్రజలూ సర్వ స్వదేశ వ్యవహారములలో సమాన స్వతంత్రములూ, సమాన భాగస్వాములూ నయి బుజాలు కలుపుకొని వర్తిల్లనూ వర్ధిల్లనూ సాగించినారంటే, వారివారి భాషలు మాత్రం కలగాపులగములు కాకుండా దూరదూరములుగానే ఉండిపోగలవా! 'మీ జాతి తక్కువది, మా జాతి యెక్కువది' అనరానట్టే, 'మీ పలుకుబడి తక్కువది, మా పలుకుబడి యెక్కువది' అని యిక అన వీలుండదు.

కుల్లకభట్టియాన్ని బట్టి వర్ణాశ్రమ ధర్మాలనూ, నన్నయభట్టియాన్ని బట్టి ఆంధ్రభాషావ్యవహారాలనూ ఆచిపట్టవలెననేవారు నాలుకలు కఱచుకోవలసిన స్థితి వస్తుంది, తప్పదు.

ఇది పెద్ద యుగపరిణామం వంటిది.

భాషావిషయంలోనే ఆయెను___ఈ మహత్తర పరిణామంలో రేపు ఇటువంటి స్థితి యేర్పడుతుందని నిస్సంశయంగా నిరూపించడం ఎవరితరమూ కాదు. అసలు ఆంధ్రభాషావృక్షం ఎన్ని చిలవలు పలవలు వేస్తూ పెరుగుతూ వచ్చిందో, యే కొంతయినా దాని విజృంభన పూర్వం యెట్లా వుండేదో, ఇప్పుడెంత వుందో పరిశీలించి గుర్తించి చూచిన వారెవ్వరున్నారు?

పై పై జాతుల వారి తేరుకొన్న భాషల మెఱుగులే ఇంతదాక సారస్వత రచనలలో సాగుతున్నవిగాని దేశం నాలుగంచులా తిరిగి భాషను సర్వే చేసి దాని సర్వాంగసౌందర్యమును గుర్తించినవారెవరున్నారు?

జరిగితే ఇకమీదనే ఆ పని జరుగవలెను___ఆంధ్రులే ఆంధ్రదేశాన్ని పాలిస్తారు గనుక!

నాళ్లు, ఊళ్లు, గుళ్లు, కొండలు నదులు, చెరువులు మొదలగువాని పేర్లు, వాని పుట్టుపూర్వోత్తరాలు, తచ్చరిత్రలు, జాతులు-తచ్చరిత్రలు, ఆయా నాళ్ళలో ఊళ్ళలో ప్రఖ్యాతులైనవారి చరిత్రలు, గ్రంథాలు, శాసనాలు, విగ్రహాలు-వాటి కథలు, నోటిపాటలు, పద్యాలు, నానుళ్లు, పలుకుబళ్లు, అపూర్వపదాలు వాక్యవిన్యాసాలు వగైరాలు బహుజాతుల వారి, బహుదేశభాగములవారి భాషాభేదములు, ఆచారవ్యవహారములు___అన్నీ సమాకలనం చేసి సముద్ధరిస్తూ వాటిలోని గుణగణాలను గుర్తించి నిరూపిస్తూ ఉంటే సర్వప్రజలలోనుండీ, వారి భాషలనుండీ సారాంశములనదగినట్లు ప్రజలూ, వారి భాషలూ మెఱుగులు దేరితేరి బహుముఖముల, బహువిధముల భాషారచన స్వాతంత్ర్యంతో సాగిసాగి కొంతకాలం గడిస్తే ఆ బహుత్వంలో నుండి సారభూతమైన యేకత్వము నెలకొనగలుగుతుందేమో! ముందు ముందు కాని, అట్టి స్థితి యేర్పడక పూర్వం, అంటే యిప్పుడే, ఇటువంటి భాషనే 'ఈ విధంగానే వాడవలసింది' అని శాసించడం కూడా ఎవరికీ తరము గాదు.

పుట్టెకో బుద్ధీ, నోటికో మాటా! మాటాడే భాషకు విలువ యేర్పడ్డప్పుడు మనిషి మనిషికి భాషాభేదాలు మఱీ యేర్పడగలవు.

ఒక్కడే కూడా విషయభేదాలను బట్టి, సమయ సందర్భాలను బట్టి, గ్రాంథికవ్యావహారిక రూపద్వయంలో కూడా అనేకాంతరంతరభేదములను వాడుక చేస్తూ ఉంటాడు.

నా మట్టుకు నేనే యెఱిగి యెఱిగి అనేక సందర్భాలలో అనేకవిధభాషలను వాడే స్థితిలో ఉంటాను.

వీటి పరిణామాలన్నీ శుభపర్యవసాయులు కాగలవనే ఆశిస్తున్నాను గాని, కొన్ని సందర్భములలో దిగ్భ్రమ కూడా చెందుతూ ఉంటాను.

ఇప్పటికే సంస్కృతసమాసాడంబరంబుల డంబులతో పరమచ్చాందసముగా వచనరచన చేసేవారు కొందఱు__

ముద్దులుగొలిపే పలుకులతో ఇది గ్రాంథికమని కాని, వ్యావహారికమని కాని నిరూపింప వీలులేనంత సున్నితముగా, సులభముగా వచనరచన చేసేవారు కొందఱు__

ఒడుపులు, ఒయ్యారములు గల వాడుకభాషలో బొంగరమును త్రిప్పినట్లు పొంకముగా వచనరచన చేసేవారు కొందఱు__

మాట్లాడేటప్పటికంటే కూడా పలుకులను అరగరాచి గాలికి తూలిపోయేటంత తేలికగా వచనరచన చేసేవారు కొందఱు • ఉన్నారు.

కానీ వ్యావహారికరచన పెంపొందసాగిన కొద్దీ నుడికారములు, నానుళ్లు, పలుకుపొంకములు, కాకువులు తెలుగురచనలో వెల్లివిరియసాగినవి.

హృదయములకు హత్తుకోజాలనివి, వ్యవహారానుసరణము లేనివి, సంస్కృతపదాడంబర రచనలు సన్నగిల్లిపోజొచ్చినవి.

పుట్టుకతోనే సంగీతవాసనతో కొందఱు పాలు పొందుతూ ఉండేటట్టు

సరసాంధ్రరచనాస్వభావంతోనే జన్మించి చదువు సందెలంతగా లేకపోయినా అతి మనోజ్ఞరచనలు సాగిస్తున్న వారనేకులున్నారు. తెలుగు తియ్యదనమట్టిది!

కష్టపడి గట్టిగా విద్యాభ్యాసాదికము కావించి కూడా, పద్యరచనలేవో పరగిస్తూ కూడా విద్వాంసులే కొందఱు అందమయిన వచనరచనల నలవరుచుకో జాలకపోతున్నారు.

'పత్రికా విలేఖరుల', 'ప్రాముఖ్యతను', 'విభాగిత భారతదేశమును', హిందూమహమ్మదీయ 'సఖ్యతను'___ఇక కాదన వీలులేదు కాబోలును.

ఇట్టి పదాలను పత్రికలే కొంతవఱకు పుట్టించి పోషిస్తున్నవి. 'లోకవాడుక' లోనుండి వచ్చినవి కావు పయిపలుకులు.

శయ్యలో వైవిధ్యముండుగాక! గ్రాంథికమున గాని, వ్యావహారికమున గాని పదముల నుపయోగించుటలో భాషాలోకజ్ఞుల ననువర్తించు టావశ్యకము గాదా! ఆచి పట్టువారెవ్వరు?

వివిధత యింత వింతగా విజృంభిస్తున్నా, కొన్నాళ్ళకు దీనిలోనుండి యింకా నిద్దమయిన రచనపు సరకు నెగడగలదు.

వైవిధ్యమే మెఱుగులు దేరితేరి తనలోనుండి హార్షమహితమయిన ధైర్యవిధ్యము నవతరింపజేయగలదు.

***

శాస్త్రదృష్టి అన్వయి

(తెలుగు స్వతంత్ర - 6 జనవరి 1950 సంచిక నుంచి పునర్ముద్రితం)

ఇటీవలనే, పూనాలో ఇండియన్ సైన్స్ కాంగ్రెస్ వారి 37 వ వార్షిక సమావేశం ముగిసింది. దీనిని ప్రారంభిస్తూ డా.శ్యామప్రసాద్ ముఖర్జీ గారు శాస్త్రదృష్టి యొక్క ప్రాముఖ్యం గురించి చెప్పారు. శాస్త్రదృష్టి వల్ల కలిగే ఫలితాలన్నింటిలోకీ శాస్త్రదృష్టి సర్వోత్తమమని ఆయన అన్న మాటలో అతిశయోక్తి లేదు.

కళాదృష్టిలాగే శాస్త్రదృష్టి కూడా మానవుడికి అడుగడుగునా అక్కరకు వస్తుంది. మానవుడికి జగత్తుతో గల సంబంధాలన్నింటి మీదా దాని ప్రభావం ఉంటుంది. శాస్త్రదృష్టి మానవుడి కృషికి ఒక మార్గం చూపి దాన్ని ఫలవంతం చేస్తుంది. ఈ శాస్త్రదృష్టి ఎటువంటిది ? దీన్ని ఎట్లా సాధించాలి ? ఈ ప్రశ్నలు కలుగుతాయి.

శాస్త్రదృష్టి తాత్విక దృష్టిలాగా విశాలమైనది కాదు. స్వార్థపరుడి దృష్టివలె సంకుచిత మైనదికాదు. అది ప్రత్యక్షానుభవాలను దాటి వెళ్ళదు. ఇష్టాయిష్టాలను అధిగమించటానికి జంకదు. భౌతిక, లౌకిక విషయకమైనది. దానిద్వారా మనకు సృష్టి రహస్యాలు తెలియక పోవచ్చు, మన ఆధ్యాత్మిక చింతనకది ఉపకరించకపోవచ్చు. కాని ప్రకృతి రహస్యాలను అది మనకు వెల్లడి చేస్తుంది. మన లౌకిక జీవితాలను పై అంతస్తుకు చేరవేస్తుంది.

శాస్త్రజ్ఞానాన్వేషణ ఏ విధంగా జరిగేదీ తెలుసుకుంటే, మనకు శాస్త్రదృష్టిని గురించి తెలిసే అవకాశం ఉంది.

శాస్త్రవిజ్ఞానం రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. అందులో ఒకటి స్థూలమైనది. సృష్టిలో ఎన్ని రకాల జీవరాసులున్నాయి? ఆకాశాన ఎన్ని రకాల గోళాలున్నాయి? కనిపించే జడపదార్థాల తాలూకు మూలపదార్థాలెన్ని ? ఈ విధమైన జ్ఞానాన్వేషణ స్థూలమైనది. ఇంతకన్నా చాలా సూక్ష్మమైనది సత్యాన్వేషణ. విషయజ్ఞానం యొక్క కుదుళ్ళే సత్యాలు.

ప్రకృతిలో జరిగే ప్రతి సంఘటనకూ వెనక ఒక భౌతిక కారణం ఉంటుందనీ, అది అన్వేషించడానికి వీలున్నదనీ శాస్త్రజ్ఞుడు విశ్వసిస్తాడు. రోజూ తూర్పున సూర్యుడు ఉదయించి పడమట అస్తమించడం లగాయతు, ఆటలమ్మ పోసిన పిల్లలందరికీ ఒకే రకం వ్యాధిలక్షణాలుండడం వరకూ ప్రతి సంఘటన వెనక ఉండే కారణాలను అన్వేషిస్తాడు. మలేరియా వచ్చినవారంతా పూర్వజన్మలో ఒకే విధమైన

పాపం చేసి ఉంటారని ఎవరైనా విశ్వసించి సంతృప్తి పడవచ్చు. శాస్త్రజ్ఞుడికది చాలదు. ఇటువంటి సత్యం శాస్త్రదృష్టిని సంతృప్తి పరచదు. ఎందుచేత ?

పూర్వజన్మలో ఏదో ఒక దానం చెయ్యని వాళ్ళందరికీ ఈ జన్మలో కంటికలక వస్తుందని మాట వరసకి చేసే సిద్ధాంతం. (సిద్ధాంతాలు చేయటానికి శాస్త్రజ్ఞుడు ఏ మాత్రమూ వెనకాడడు!) కాని ఆ సిద్ధాంతం నిజమో కాదో రుజువయ్యేదెట్లా ? రుజువయే అవకాశం ఉంటే ఏ సిద్ధాంతాన్నయినా పరిశోధనకు పెట్టి చూస్తాడు శాస్త్రజ్ఞుడు. టైఫాయిడ్ జ్వరంతో బాధపడే వాడి రక్తంలో కనిపించనిది ఉన్నట్లయితే, రోగకారణం అదేననే సిద్ధాంతంతో బయలుదేరతాడు. కాని అంతటితో తృప్తి పడడు. టైఫాయిడ్ జ్వరంతో బాధపడే వారందరి రక్తంలోనూ ఆ క్రిమి అతడికి కనిపించాలి. అక్కడితో కూడా శాస్త్రజ్ఞుడు ఆగడు. ఆ క్రిమిని ఆరోగ్యవంతుడి రక్తంలోకెక్కించి టైఫాయిడ్ జ్వరం తెప్పించినప్పుడు కానీ శాస్త్రజ్ఞుడి శాస్త్రదృష్టి తృప్తి పడదు.

ఎంత శాస్త్రపరిజ్ఞాతా, జ్ఞానీ అయినవాడు కూడా జీవితంలో కొన్ని విశ్వాసాలు లేకుండా జీవించలేడు. మానవుడి అనుభవాలన్నింటి వెనకా ఉన్న సత్యాలన్నీ సమగ్రంగా కనుక్కోబడినవని ఎవరూ చెప్పలేరు. ఆ విధంగానే లోకంలో ఉన్న మానవులందరి అవసరాలు సాధించటానికి నిర్దిష్ట సాధనాలున్నాయని కూడా ఎవరూ అనలేరు. మన రాజకీయ జీవితమూ, సాంఘిక జీవితమూ, కళలూ, ఆర్థిక వ్యవస్థా, వ్యక్తి జీవితమూ అనేక విశ్వాసాలకు కట్టుబడి ఉంటే.

కాని శాస్త్రదృష్టి కలవాడు ఈ విశ్వాసాలను సత్యాలని ఎన్నటికీ భ్రమపడడు. అనుక్షణమూ తనకు జరిగే అనుభవం తన విశ్వాసాలను ఎంతవరకూ బల పరుస్తున్నదో, ఎంతవరకు ఖండిస్తున్నదో, తన విశ్వాసాలను బలపరిచే అనుభవాలలో కాకతాళీయం ఎంత ఉన్నదో, తన అనుభవాలను ఖండించే అనుభవంలో తన భ్రమలు ఎంతవరకు పాల్గొంటున్నాయో వెయ్యి కళ్ళతో కనిపెట్టి ఉంటాడు.

తిరుపతి వెంకటేశ్వరస్వామి ఆగ్రహంవల్ల తనకు తలనొప్పి వచ్చిందని ఎవరన్నా అంటే, ఆ విశ్వాసాన్ని మనం గర్హించనవసరం లేదు. కాని ఆ తలనొప్పి వచ్చిన మనిషి, మరొకరు అటువంటి తలనొప్పిని అర్థణామందుతో పోగొట్టుకోవడం చూసి కూడా ఆ మందు వాడి చూడకపోతే, అతనికి సత్యం తెలుసుకొనే ఇచ్చలేనందుకూ, రుజువు గాని విశ్వాసాన్ని సత్యంగా భ్రమించినందుకూ మనం గర్హించవలసి ఉంటుంది.

కాని పై ఉదాహరణలో ఒకటి తెలుసుకోవాలి. లౌకికానుభవానికి అలౌకిక కారణాలను విశ్వాసమాత్రంగా ఆమోదించడమే శాస్త్రదృష్టికి విరుద్ధం. అనుభవానికి భౌతిక కారణాలన్నీ అన్వేషించిన తరువాత అలౌకిక కారణాలను ఆమోదించవచ్చు. అలౌకిక కారణాలు ఆమోదించటమంటే, శాస్త్రదృష్టిలో, సమస్యను గాలికి వదలటమన్నమాట.

ఇంకొక ముఖ్య విషయమేమంటే శాస్త్రదృష్టి గలవాడు చొప్పుకోసం తాటిచెట్టెక్కడు. అతని విశ్వాసాలకు కూడా కొంత ఆధారం ఉండేటట్టు చూసుకుంటాడు. సత్యాలు కాదగిన విశ్వాసాల సత్యాన్నే అన్వేషిస్తాడుగాని ప్రతి తలా తోకాలేని సిద్ధాంతాన్ని ఊహించుకుని అది అసత్యమని రుజువుచేస్తూ కూర్చోడు. సాధ్యమైనంతవరకు తన అనుభవానికి సన్నిహితంగా ఉండే సత్యాలనే పరిశోధిస్తాడు. అంత దగ్గిరిగా సత్యం దొరక్కపోతే ఒక్కొక్క అడుగే దూరంగా పోతాడు. అంతేకాని, దూరంనుంచి దగ్గిరకు రాడు. సత్యాన్నేషి ఇంకొకటి కూడా చేయటానికి సిద్ధంగా ఉంటాడు. ఇవాళ సత్యమని రుజువైనది, రేపు మరొక అనుభవం ద్వారా అసత్యమని రుజువైతే, మరికొంత అన్వేషణ చేయటానికి సిద్ధంగా ఉంటాడు.

శాస్త్రదృష్టిని గురించి తేలికగా మాట్లాడే వర్గం ఒకటి ఉన్నది. మనిషికి భౌతిక క్షేమం కంటే ఆధ్యాత్మిక క్షేమం ప్రధానమనీ, లౌకిక చింతనకంటే పారలౌకిక చింతనలకు శాస్త్రదృష్టి అడ్డం వస్తుందనీ వారంటారు. వారి వాదనలో అబద్ధం ఏమీ లేదు. కాని శాస్త్రదృష్టి తాను సాధించలేని దాన్ని సాధించి పెట్టేటట్టు నటించదు. రూపాయి డబ్బులిస్తే మన పితృదేవతలను స్వర్గానికి పంపేవారికన్నా, శాస్త్రదృష్టిని ఒక

వంక ఖండిస్తూ మరొకవంక తమ రోగాలు నయం చేసుకోవటానికి నికరమైన మందులు మాత్రమే పుచ్చుకొనే వారికన్నా శాస్త్రదృష్టి చాలారెట్లు నయం. లౌకిక క్షేమానికి భంగం కాకుండా ముముక్షువులు కాగోరేవారు లౌకిక వ్యవహారాలకు సంబంధించినంత వరకైనా శాస్త్రదృష్టితో వ్యవహరిస్తే – ఉభయ తారకంగా ఉంటుంది గాని, లౌకిక దృష్టి, శాస్త్రదృష్టి ఖండించటం వల్ల రెంటికీ చెడడం జరగవచ్చు.

అదీకాక, అలౌకిక చింతనలో మునిగి ఉన్నవాడు శాస్త్రదృష్టితో వ్యవహరించటం లేదని ఎవరూ అనరు. అటువంటివాడితో ఒకరికి గాని మరొకరితో వాడికిగాని సామాన్యంగా జోక్యం ఉండదు. అతి చిన్న విషయాలలో కూడా కించిత్తయినా శాస్త్రదృష్టి అవలంబించలేని వాళ్ళతోనే సాటి మానవులకు బాధ కలుగుతుంది. తన కూతురికి ఎవడు రాసి పెట్టి ఉంటే వాడే మొగుడౌతాడని కూర్చున్న తండ్రి చెడ్డతండ్రి అవుతాడు. ఏదన్నా వస్తువు పోగొట్టుకుని అది ఎక్కడపోయి ఉంటుందో ఓర్పుగా ఆలోచించక, ఏదో ఒకచోట వెతికి అక్కడే పెట్టానన్న మూఢవిశ్వాసంతో ఇంటిల్లిపాదినీ దొంగల్ని చేసేవాడు “న్యూసెన్సు” గా తయారుకాక తప్పదు. ఈ విధంగా లక్షలకొద్దీ ఉదాహరణ లివ్వవచ్చు. ఏ ఆధ్యాత్మిక దృష్టి కూడా వీరిని సరి అయిన పౌరులుగా చేయలేదు.

***

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారు మల్లబి రామకృష్ణశాస్త్రి

(ఆనందవాణి - 1 ఆగస్టు 1966 సంచిక నుంచి పునర్ముద్రితం)

ఈ శతాబ్దంలో వచన రచనకు పెట్టినది పేరు ... ఒక్క ఇద్దరికే. శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు, శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు. వేంకటేశ్వరశాస్త్రి గారు కబుర్లతో ఎన్నో కథలు చెప్పారు. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు కథలుగా ఎన్నెన్నో కబుర్లు చెప్పారు.

యిద్దరూ విన నేర్చున్నవారు

చెప్పే తీరు వారికే చేతనా!

వారి వచనము తెలుగువారికి, తెలుగుతనానికి నారాయణ కవచము.

వేంకటేశ్వరశాస్త్రి గారి వచనము చదవకపోతే, తెలుగు వారికీ తెలుగురాదు.

శ్రీపాదవారి కథలు విని ఉండకపోతే, తెలుగుల ఉనికి అయోమయం.

★ ★ ★

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు జగము ఎరిగినవాడు. జగము తన్నెరిగినవాడు.

మరిన్నీ విశేషించి బ్రాహ్మణుడు, అనగా బ్రాహ్మణీకమే ఆయన రచన. గోదావరీమండలంలో వెలనాటి వైదిక కుటుంబాలు ఆయన సాహితీ సమరాంగణము. వారి పోకడలూ, మెలకువలూ, ఆయన వాక్యములు.

వారి కష్టసుఖాలు, ఆయన చెప్పిన కథలు.

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారి కథలు కొన్నయినా చదివితే తెలుగు కుటుంబాల ఆపేక్ష, అంతఃకరణలు ఏలాటివో ఆ మరియాదలు, మన్ననలు ఎట్టివో అర్థమౌతుంది! ఆశ్చర్యమేస్తుంది! ముచ్చటౌతుంది!

“పడ్లగింజలు” మించే కథ ఉందా!

“యిల్లు పట్టిన వెధవాడపడుచు” ... అలా మరొకరు వ్రాయగలిగేరా?

“అనుభవాలూ-జ్ఞాపకాలూ” నూరేండ్ల తెలుగుతనపు కులంకష క్రోడీకరణ కాదా... అది వేయేళ్ళపాటు, పదింబదిగ చదువుకోవలసిన గ్రంథం కాదా? తెలుగు మాగాణముతోబాటు మీగడ తరకలైన శ్రీ శాస్త్రిగారి రచనలు శాశ్వతముగా వర్ధిల్లవా?

శ్రీపాద వారిలో పండితులున్నారు, కవులున్నారు, వైద్యులున్నారు, వర్తకులున్నారు!

ఇక చిరస్మరణీయులైన శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు పండితుడు, కవి, వైద్యుడు, వర్తకుడు, సరసంగా తానై, ఛాందసము వన్నెతెచ్చిన సంస్కారి. శ్రుతిపక్షమైన పట్టుదల రాణించిన వివేకి. తనకు చిన్ననాడే చేయితిరిగినదన్న నమ్మకమూ, తాను చేసిన రచనలు లోకమును, లోకులను ఒప్పించి మెప్పించగలనన్న విశ్వాసమూ నిలువెత్తునగల నిగర్వి!

వైదిక విద్యలు ఆయన ఒంటబట్టినవి. శాస్త్ర ప్రసంగములు తరతరములుగా వారియింట పట్టినవి. షడంగములకూ శ్రీపాదవారి లోగిలి నెలవు.

శాస్త్రి గారి గురువులు పరమ శ్రోత్రీయులు. వీరూ, సంప్రదాయము మేరకు మడిగా, బాసినపట్టుగా చదువులు నేర్పినారు. ఆ చదివిన అంతో ఇంతో, ఎంతగానో సద్వినియోగము చేయగలిగినారు.

ఒజ్జల కరుణను, వయసు వచ్చీరానితనాన పైన సేలువతో ఊరూరా అవధానములుచేసి, ఔననిపించుకొని, పెద్దలు మెచ్చి ఇచ్చిన పతకములు ధరించి, నిబ్బరముగా రొమ్ము విరుచుకొని కైతల అల్లికలో అపారమైన అనుభవము, ఇంగితము అలవరచుకున్నారు. కాని పద్దెములు కట్టుటకే కట్టుబడి ఉండలేకపోయినారు. వచన రచన ఆయన సొమ్మైనది. ఆ వచనమే మనకు కలకాలము పెన్నిధి అయినది.

“ఏమండీ, మీరు ముమ్మూర్తులా భారతము ఆరగా ఆరగా చదువుకొంటిరే... ప్రబంధముల సాము గరడీల దేలితిరే.. చిన్నయసూరి వచనము, కల్వానసూరితిరే... ఆ పడిన పాటులన్నీ మూలకుపెట్టి, తేట తెలుగులో సూదిగా మాటలు చెప్పినట్లు, కాగితంమీద పెట్టడం, అవ్వ పసిపాపను లాలించి, గోరుగోరు ముద్దగా బువ్వ తినిపించినట్లు కథలు వినిపించడం... ఇది మీకు ఎలా అబ్బిందండీ” అని అడిగితే ఆయన అన్నాడు కదా...

“దానికి ఎంత కాండ ఉందనుకున్నావ్. అది అట్టే అబ్బింది కాదు. ఉన్నట్టుండి మొలుచుకు వచ్చింది కాదు. సాధన చేయగా అందుబాటైంది కాదు. అదో కథ!

అసలు కమామిషేమిటంటే... నేను ప్రస్తుతం పద్దెగాణ్ణి కాను. మునుపు పద్యం కట్టడమంటే ప్రాణం. చక్కని కవిత్వం, చక్కని గొంతున వినడం పంచభక్త్య పరమాన్న భోజనం. కాని వీడిల్లు బంగారంగానూ, పద్యాలకు ఏదో గ్రహణం మొరిక ఉంది. దానా-దీనా, తామసము పెరిగెను.. దర్పం పెరిగెను. గండ్రతనం కన్నుగప్పెను. తనకన్న ఘనుడు వేరొకడున్నాడా అనే పనికి మాలిన ధీమా బలినెను. కవులది సిగపట్లగోత్రమయ్యా. వ్యాసుడూ, భానుడూ హయాములో ఏమోగాని... ఇప్పుడు మట్టుకు నిప్పచ్చరమే.

నావి గట్టుమీద కూర్చుని అజమాయిషీ చేసే కామందు ధర్మపన్నాలు కావు. అడుసులో దిగాను... తెలివి తెచ్చుకొని కాళ్ళు కడుక్కున్నాను. నాకు బుద్ధి తెలిసేటప్పటికి యిటు మా గురువులు, అటు తిరపతి వెంకటేశ్వరులు, మరో అటు కొప్పరపుంగవీశ్వరులు! వీరందరూ సజ్జనులే. ప్రస్తుతః మంచి గృహస్థులే. ఒకరికి చెప్పదగినవారు కాని, చెప్పించుకోవలసిన వారు కారే! కాని, కందగీత మత్తేభములై జడివానగా, సంధ్రపు హోరుగా, ఏళ్ళకు ఏళ్ళు పరిపరివిధాల తాతా మనవళ్ళ వరసల పరవళ్ళు పోలేదా! ఛస్! ఎందుకా పనికి మాలిన రభస, ఇందువల్ల జరిగినదేమున్నది.

కాని, నాకీ యింగితం ఆదికాలంనాడే ఉందనా? ఊహా.. నేనూ నాలుగు అన్నాను, పది పడ్డాను. అంతటితో బుద్ధి తెచ్చుకుని ఆ ప్రాబంధిక బదుద్దాయితనానికి ఇన్ని నీళ్ళు వదిలిపెట్టాను.

అయితే గియితే, ఆ అనుభవమూ ఒకండుకు మంచిదే అయింది. ఆనాటినుంచీ నేను నొవ్వను, తెలిసి తెలిసి యింకొకరిని నొప్పించను. అప్పటికి ఇప్పటికి నేనంతే... నా కథలూ అంతే!

ఇదంతా పూర్వరంగం అనుకో! ప్రస్తుతాన్ని అనుసరిద్దాం...

ఈ వచనం నీకెలా అబ్బిందయ్యా అంటావా! ఉగ్గుపాలనాడే అబ్బింది.

పదుగురాడు మాటలు విని, మనం పలుకనేర్చాము. నలుగురిలో కలిసిమెలిసి మెలగనేర్చాము. మనము బడి పుస్తకాలమూ పాఠ్యగ్రంథాలమూ కాదు. మన ప్రయోగానికి అర్థమూ స్వారస్యమూ మనము విప్పి చెప్పితే గాని ఎదటివాడికి అర్థంకాదనే అనర్థం సృష్టిలో లేదు.

ఎదుటివాడు, మనవంటి పండితుడు కాదు, మనకన్న పామరుడూ కాదు. వాడూ మనలాటివాడే! వాడి భాషే మన భాష.

నేను విన్నవి-కన్నవి కాగితంమీద పెట్టాను. అది, నాభాషా? అందరి భాష కాదా?

గిడుగు వాగనుశాసనుడు యీ తరంలోనూ, ఎల్లకాలమూ కలంబట్ట నేర్చేవారందరికీ ఉపాస్య ధైవం, నాకు మరీ ముఖ్యంగాను.

నీవు అనుకున్నది ఏమై ఉండునో నీరచనలో స్పష్టంగా తెలియకపోతే, నీవు తెలుగువాడవేనా, నీది తెలుగు భాషేనా?

అయితే, లాకాయ్ లాకాయ్ వాళ్ళందరికోసం కాదు నా రచన! అనుకుంటూ బుజాలు చరుచుకునేవాళ్ళూ లేరంటానా? ఉన్నారు.

అది వాళ్ళ వాళ్ళ లలాట లిఖితం!”

యీ తీరు శ్రీ సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారిది! యీ ధోరణి వారి వచన రచనకు శ్రీకారం.

ఆయన భిషక్కు. కాని ఆవంత అయినా 'భేషజం' లేదు.

ముక్కుకు సూటిగా పోయే మనిషి... కాని లోకం పోకడలో ఎన్ని డొంకతిరుగుళ్ళు ఉన్నాయో క్షుణ్ణంగా తెలుసుకున్నవాడు — తెలిసినవాడు. ఒక్కమాట ఎన్ని చిలవలు పలవలు వేయగలదో తరచి చూసినవాడు. మన తెలుగే తానైనవాడు.

కన్నులలో రవపాళవు చురచుర ఉన్నది కాని, ఆ చూపు వెన్నవంటిది.

మాటలలో ఓ వీసపాలు గరుసు కద్దు. కాని, మనసు అతి సుతిమెత్తన!

మనిషి మాంచి పొడగిరి! మెలకువలలో గడుసరి. ముక్తసరిగా మాటకారి. ఆయనది పరువిచ్చే చిరునవ్వు, పరాయి వాడినైనా ప్రత్యుత్థానంచేసే శ్రోత్రియపు రీతి, తన మరియు ఎదుటివారికి ఆదరణగా అందించే రాజసం.

ఇలాటివారు సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు.

ఆయన వ్రాసిన కథలు, ఇంచుమించు లెక్కలేనన్ని, అవన్నీ మేలు రతనాలు.

చదువరులకు చదువు చెప్పగలిగినది ఆయన రచన. విద్యాబుద్ధులున్న అహంకారులకు కనువిప్పు చేసినది ఆయన వచనము! తీయందనపు తీయందనము చవులిచ్చిన దాయన శైలి.

ఆయన రచనలు మరో భాషకు లొంగవు. జాను తెలుగు నేర్చినవారికే, తెలుగువారైన వారికే శ్రీ శాస్త్రి గారి కథలు చదివి ఆనందించే అదృష్టము!

***

మన చిత్రాల కథావస్తువులు

(ఆంధ్ర సచిత్ర వారపత్రిక - 31 డిసెంబర్, 1952 సంచిక నుంచి పునర్ముద్రితం)

ప్రస్తుతపు తెలుగు సినిమాల కథావస్తువులను రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చును జానపదాలు, సాంఘికాలు. నిర్మాణంలో ఉన్న వాటిలో జానపదాలకంటే సాంఘికాలే ఎక్కువగా ఉన్నాయి. ఏడాది రెండేళ్ళనుండి నిర్మాతల మోజు జానపదాల నుండి సాంఘికాల వైపు మళ్ళింది. ఇలా మోజు మళ్ళిందనటానికి చిహ్నంగా ఒక సంస్థవారు మన జానపద చిత్రాల మీద సెలైర్ గా ఉండే జానపదచిత్రం తీస్తున్నారని తెలుస్తోంది.

జానపద చిత్రాలన్నిటికీ కొన్ని సామాన్య లక్షణాలున్నాయి. మాయలు, మంత్రాలు, ఏదేశానికీ కాలానికీ సంబంధించని కథలు, దేవతల్లాంటి నాయికా నాయకులు, రాక్షసులవంటి విలన్ పాత్రలు, పాశ్చాత్య నృత్యాలు, థోలక్ సంగీతం, హాలీవుడ్ చిత్రాల సెట్టింగులు మొదలైనవి. ఈ చిత్రాలు కొన్నేళ్ళపాటు ప్రజలను అమితంగా ఆకర్షించి విశేషంగా అర్జించిపెట్టాయి. క్రమంగా వీటిమీద ప్రజలకు మోజు తగ్గింది. ఇప్పుడు నడిచేది సాంఘిక చిత్రాలయ్యుగం.

ఇప్పుడు తయారయ్యే సాంఘిక చిత్రాలు చూస్తే వీటికీ జానపద చిత్రాలకు సరిహద్దురేఖ ఎక్కడ గీయాలో తెలియటంలేదు. కథాకాలాల్లోనూ, దుస్తుల్లోనూ తేడాలు తప్పిస్తే ఈ రెంటికీ మరేవిధమైన తేడా లేదు. వాటిలో ఉన్నట్టే వీటిలోనూ నృత్యాలు, పాటలు, దైవిక సంఘటనలు, సెట్టింగులు, అవేరకం పాత్రలు కనిపిస్తాయి. మన సాంఘిక చిత్రాలు మారువేషం వేసుకొచ్చిన జానపదచిత్రాలనిపిస్తాయి తప్ప సాంఘిక స్వభావం ఏమాత్రము వాటిలో ఉండదు. సాంఘిక సమస్యలను చిత్రించ పూనుకున్న చిత్రాలు కూడా ఇదే ధోరణిలో ఉంటున్నాయి. సాంఘిక సమస్యల పైపై స్వరూపం చూపించటం తప్ప లోతులకు పోయి వాటి వాస్తవ స్వభావాన్ని అవి చూపించడంలేదు. పౌరాణిక కథలు, భక్తులగాథలు తీసిన నిర్మాతలందరూ గొప్ప దైవభక్తులని మనం ఎలా భ్రమించలేదో అలాగే ప్రజాసమస్యలతో చిత్రాలు తీసేవారిని కూడా 'వీరు ప్రజాకళాకారు'లని మనం అంగీకరించలేకపోతున్నాం. పౌరాణిక చిత్రాలు తీసినవారికి ధనార్జన ప్రధానాశయమైనట్లే సాంఘిక సమస్యచిత్రాలు తీసినవారికి కూడా అదే ప్రధానాశయమైంది. అందువల్లనే ఉత్తమ సాంఘిక చిత్రం ఇంతవరకూ వెలువడలేకపోయింది.

మన సాంఘిక చిత్రాల్లోని ముఖ్యలోపం కథల్లో వుంది. జానపద, పౌరాణిక కథలకంటే సాంఘిక కథలు ఎక్కువ వాస్తవికంగా ఉండాలి. వాస్తవికత అంటే ఏమిటి? సంఘంలోని యధార్థ పరిస్థితులను, వాటి అంతరార్థాలను కళలో చిత్రించటం వాస్తవికత అవుతుంది. వాస్తవిక చిత్రణ చూసినప్పుడు 'ఇది యధార్థ జీవితం లోంచి కోసి తెచ్చిన ముక్క' అనిపించాలి. యధార్థ సంఘటనలను సాధారణీకరించటం

ద్వారా (Generalization), విశ్వజనీనం చెయ్యటం ద్వారా కళాకారుడు తన కళలో వాస్తవికత సాధించగలుగుతాడు. మన సాంఘిక చిత్రాలు తీసుకుంటే ఈ గుణం లోపించటం కనిపిస్తుంది. రైతులబాధలు వస్తువుగా తీసుకున్న “పేదరైతు” చిత్రంలో కొత్త జమిందారు మంచివాడవటం మూలంగా రైతుల బాధలన్నీ తీరిపోయినట్లు, అంతా సుఖంగా ఉన్నట్లు చూపబడింది. యధార్థ పరిస్థితికి ఇది ఎంతో దూరం. రైతులబాధలు తీరిపోవటం కథారచయిత ఊహాపథంలో జరిగినదేగాని యధార్థంగా జరగలేదు. జరగనిదాన్ని జరిగినట్లు ఊహించుకుని సమస్య పరిష్కారమై పోయిందనుకోవటం ఆత్మవంచన తప్ప మరేమీ కాదు. ఏ సమస్య అయినా తీసుకున్నప్పుడు అది పరిష్కారమై పోయినట్లు చెప్పవలసిన అవసరం లేదు. సమస్య ఉన్నదున్నట్లుగా చిత్రిస్తేనే అది వాస్తవికం అవుతుంది. అలాగే “పల్లెటూరు” చిత్రంలో షావుకారు గణపతి జైల్లో పడిపోగానే నాయకుడు నాయికను పెళ్ళిచేసుకోవటం, అంతా సుఖంగా ఉండటం చూపబడుతుంది. ఇదికూడా యధార్థానికి భిన్నమైనదే.

గోరీ రాసిన ‘మదర్’ నవల వాస్తవిక చిత్రణకు ఉదాహరణగా తీసుకోవచ్చును. కథావస్తువు 1950 లో రష్యాలో జరిగిన విప్లవం నాటిది. ఆ విప్లవం విజయం పొందలేదు. ఆ విప్లవానికి ‘తల్లి’ పాత్ర ప్రతినిధిలాంటిది. విప్లవోద్యమంలో ఆమె కష్టపడి పనిచేస్తుంది. చివరికామె పోలీసులకు చిక్కుతుంది. భౌతికంగా ఆమె పరాజయం పొందినప్పటికీ నైతికంగా ఆమెకు విప్లవంలోగల విశ్వాసం పరాజయం పొందదు. ఆమెకు పరాజయం లేనట్లే విప్లవానికి కూడా పరాజయంలేదని, ఆ ఉద్యమం తాత్కాలికంగా దెబ్బతిన్నా చనిపోలేదనీ ‘మదర్’ నవల చదివిన తర్వాత అర్థంచేసుకుంటాం. గోరీ కళాకారుడు గనక జరగనిదాన్ని జరిగినట్లు ఊహించుకోలేదు. విప్లవం జరిగిందనీ, ఆ తర్వాత ప్రజలంతా సుఖంగా ఉన్నారనీ రాస్తే అది అవాస్తవిక రచన అయ్యేది. జీవితం, మొదట్లో సుఖంగా ప్రారంభమై, మధ్యలో కష్టాలువచ్చి, చివరికి కష్టాలు తీరిపోయి సుఖంగా ముగిసే కథలాంటిది కాదు. జీవితం ఒకచోట ప్రారంభమై ఒకచోట ముగిసేది కాదు. అవిచ్ఛిన్నంగా సాగుతుంటుంది.

సాంఘిక చిత్రం అన్నప్పుడు అందులో ఈ అవిచ్ఛిన్నత కనిపించాలి. అంతా సుఖంగా ఉన్నారు అని చిత్రం ముగిస్తే అది కృత్రిమం అవుతుంది. “చిత్రంపూర్తవటం పూర్తయిందిగానీ కథ ఇంకా వున్నది, ఆ కథ జీవితంలాగానే అవిచ్ఛిన్నంగా సాగుతూనే ఉంటుంది” అని అనిపించాలి. మన చిత్రాలు నాయికా నాయకులు పెళ్ళాడటంతోనో, చనిపోవటంతోనో సమాప్తమవుతాయి. ఆ తర్వాత వాళ్ళని గురించి తెలుసుకోవలసింది, ఆలోచించవలసింది ఉండదు. వాళ్ళ జీవితం అక్కడితో ఆఖరు.

అసలు ఏ కథనైనా సుఖాంతంగానీ, దుఃఖాంతం గాని చెయ్యవలసిన అవసరమే లేదు. సాధారణంగా జీవితంలో ప్రతి సుఖం వెనుకా దుఃఖం దాగి వుంటుంది; ప్రతి దుఃఖం వెనుకా సుఖం దాగి ఉంటుంది. ఈ విధంగా చిత్రించటమే గొప్ప కళ.

మన సాంఘిక చిత్రాల్లోని పాత్రీకరణం కూడా జానపద చిత్రాల్లోలాగే ఉంటున్నది. రెండేరకాల పాత్రలు : సన్మార్గులు, దుర్మార్గులు. పాత్రలకు తెలుపు నలుపు రంగులు తప్ప మరొక రంగు ఉండదు. మంచివాళ్ళు అతిమంచిగా, చెడ్డవాళ్ళు అతి చెడ్డగా ఉంటారు. వారి ప్రవర్తనకు పుట్టుకతో వచ్చిన మంచితనం, చెడ్డతనం తప్ప మరొక కారణం కనిపించదు. ఆ పాత్రలకు భౌతిక జీవితమే తప్ప మానసిక జీవితం ఉండదు. జీవితంలో వచ్చే కష్టసుఖాల మూలంగా మానసికంగా పెరగటం గాని, దృక్పథం విస్తరించటం గాని ఉండదు. కథ మొదట్లో ఎలా ఉంటారో చివర్లో కూడా అలాగే ఉంటారు తప్ప డెవలప్ కారు.

ఇంతవరకూ మన జానపద, సాంఘిక చిత్రాలను గూర్చి చర్చించాం. ఈ రెండు రకాలుగాక మనకు మూడో రకం చిత్రమే లేదు. ముఖ్యంగా చారిత్రక చిత్రాల జోలికి మనవారెవ్వరూ పోవటమేలేదు. చారిత్రక చిత్రాలకు ఖర్చు ఎక్కువవుతుందనే సాకు ఉన్నదిగాని ఎంతఖర్చయినా జానపద చిత్రాలకు అయినదానికంటే ఎక్కువ కాదు. జానపదచిత్రాల్లో వేలకు వేలు ఖర్చుపెట్టి బ్రహ్మాండమైన సెటింగులు నిర్మిస్తున్న మన నిర్మాతలు చారిత్రక చిత్రాలకవసరమైన సెటింగులు నిర్మించలేరా? మనకు బోలెడు ప్రాచీన చరిత్ర, ఆధునిక చరిత్ర ఉన్నది ప్రాచీన చరిత్రలో పరిశోధనలు చేసే ఓపిక లేకపోతే కాంగ్రెసు ఉద్యమం ప్రారంభమైనప్పటినుంచీ జరిగిన చరిత్ర తీసుకున్నా ఎంతో ఇతివృత్తం దొరుకుతుంది. గతచరిత్రను చూసి గర్వపడే ఏజాతి అయినా ఆ చరిత్రను కళాఖండాలలో శాశ్వతం చేసుకుని ఉంచుకుంటుంది.

చారిత్రక చిత్రాలు పోతే డాక్యుమెంటరీ చిత్రాలు, న్యూస్ రీల్ చిత్రాలు ఉన్నాయి. ప్రభుత్వం ఫిల్ముడివిజన్ తప్ప ప్రైవేటు నిర్మాతలెవరూ ఈ శాఖ జోలికి పోవటంలేదు. అమెరికాలాంటి దేశాల్లో నిర్మాతలు వివిధ విజ్ఞాన విషయాలను ప్రజలకు సులభగ్రాహ్యంగా ఉండేటట్లు చిత్రాలు తీస్తున్నారు. వాల్ట్ డిస్నీ పక్షుల జీవితంమీద, జంతువుల జీవితంమీద చక్కటి చిత్రాలు తీశాడు. ఇవి వ్యాపారరీత్యా కూడా అతనికి ఎంతో లాభసాటిగా కనపడ్డాయి. అమెరికన్ నిర్మాతలు డాక్యుమెంటరీలు, సైంటిఫిక్ చిత్రాలే కాకుండా న్యూస్ రీల్ చిత్రాలు కూడా విధిగా నిర్మిస్తారు. ప్రపంచం నలుమూలలకీ ఫోటోగ్రాఫర్లను పంపించి రీల్స్ తీయించి విడుదలచేస్తారు. మన నిర్మాతలు కూడా ఈ పద్ధతి ఎందుకు అవలంబించగూడదు? దేశంలో జరిగే ప్రధాన సంఘటనలను సినిమాలుగా తీసి డిస్ట్రిబ్యూట్ చేయవచ్చు. అందరూ కథా చిత్రాలమీదనే పడి ఒకరినొకరు అనుకరిస్తూ కూర్చోనక్కర్లేదు. కొత్తకొత్త దారులు తొక్కి మార్గదర్శకులు కావచ్చు. దీనికంతా సంస్కారం, సాహసం ఉన్న నిర్మాతలు ముందుకు రావడం అవసరం.

***

తొలిపార్లమెంటు చొవలి వెంకట హనుమంతరావు (ఆంధ్రసచిత్ర వారపత్రిక 1957 జనవరి 1 సంచికనుంచి పునర్ముద్రితం)

ఈ వ్యాసం ప్రచురింపబడే సమయానికి దేశంలో ఎన్నికల సంరంభం చాలావరకు పూర్తి అయి క్రొత్త పార్లమెంటు స్వరూపం తేలిపోయి ఉంటుంది. మన రాజ్యాంగ చట్ట నిబంధనలనుసరించి ఎన్నుకోబడుచున్న రెండవ పార్లమెంటు సమావేశం కాకముందు మొదటి పార్లమెంటు (1952-57) యొక్క పనిని సమీక్షించడం సమంజసంగా ఉంటుంది.

మొదటి పార్లమెంటుకు సాధారణ ఎన్నికలు 1952 మొదట్లో జరిగాయి. రాజ్యాంగచట్టంలో నిర్ణయించబడ్డ విధంగా ఈ ఎన్నికలు వయోజన ఓటింగు పద్ధతిననుసరించి జరిగాయి. వయోజన ఓటింగు విధానం మనదేశంలో ప్రథమంగా అప్పుడు ఆచరణలోకి తేబడ్డప్పటికి, ఓటర్లలో అధిక సంఖ్యాకులు ఎన్నికలలో పాల్గొనడం, వారి వారి ఇష్టాలనుసరించి తమ ఓటింగు హక్కును ఉపయోగించి తమ ప్రతినిధులనున్నుకోవడం జరిగింది. ఓటుచేసిన వారిలో కొంతమంది తాము బలపరుస్తున్న పార్టీల సిద్ధాంతాలను, ప్రణాళికలను పూర్తిగా అవగాహన చేసుకొని ఓటు చేసారనడానికి వీలు లేకపోయినా, మొత్తంమీద ఆ హక్కు విలువను వారు గ్రహించారని చెప్పుకోవచ్చు. ప్రజాస్వామ్య బీజాలు మనదేశంలో మొలకలెత్తడమే కాకుండా బలమైన వృక్షంగా పెరగడానికి అవకాశాలున్నాయని తలంచడానికి అది ఒక నిరాఘాటమైన నిదర్శనం.

స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తర్వాత ఎన్నుకోబడ్డ ఆ పార్లమెంటులో కాంగ్రెసు సభ్యులు 363 మంది. ప్రజాసోషలిస్టు పార్టీవారు 28, కమ్యూనిస్టులు 17, హిందూ మహాసభవారు 4, ఇతర పార్టీలవారు 44, స్వతంత్రులు 48, ఉండిరి. పార్లమెంటు జీవితంలో మధ్య మధ్య కొంతమంది సభ్యులు ఒక పక్షంనుండి ఇంకొక పక్షానికి మారడం జరిగినా మొత్తంమీద వివిధ పార్టీ బలాలలో ఈ మార్పులవలన చెప్పుకోతగ్గ హెచ్చుతగ్గు లేమీ జరగలేదు.

జరిగిన ఐదు సంవత్సరాలలో పార్లమెంటు అధికార పూర్వకంగా దేశం యొక్క ఆర్థిక, సాంఘిక, పారిశ్రామిక, పరిపాలనా విషయాలలో సర్వతోముఖంగా తన బాధ్యతను నిర్వహించింది. అదీకాక పార్లమెంటు మొదటి సమావేశంలో పునాది వేయబడ్డ మన విదేశాంగ విధానం పార్లమెంటు అంత్యదశలో ఒక నిర్ణీత, నిర్దుష్ట పంథాలోకి వచ్చి అనేక ఇతర దేశాల చేత మెప్పు పొందింది. అధిక సంఖ్యాకులుగా ఉండి ప్రభుత్వ నిర్వహణ బాధ్యత వహించిన కాంగ్రెస్ పక్షం యొక్క విధానాలు పార్లమెంటులో స్వతహాగా ఆమోదింపబడ్డప్పటికీ, ప్రతిపక్ష సభ్యులు అభిప్రాయాలను వెల్లడించడానికి కాని, వారి పక్ష పథకాలను సరించి ప్రభుత్వ విధానాలను, పథకాలను విమర్శించడానికి గాని ఏవిధమైన అభ్యంతరాలు, ఆంక్షలు లేవు. మొదట్లో కొంతవరకు ప్రతిపక్షాలు ముఖ్యంగా కమ్యూనిస్టు పార్టీవారు కాంగ్రెసు ప్రభుత్వ కార్య కలాపాలను తీవ్రంగా విమర్శించడానికి పూనుకున్నా, క్రమేపి నిర్మాణాత్మక దృక్పథంతో ప్రభుత్వచర్యలను పరిశీలించడం జరిగింది. పార్లమెంటరీ విధానం యొక్క విలువ, గౌరవం ఈ విధంగా ఇనుమడించడం సంతోషకరమైన విషయం.

అంతరంగిక విషయాలు

దేశం యొక్క అంతరంగిక విషయాల్లో పార్లమెంటు జీవితకాలంలో జరిగిన ప్రధాన విషయం 1951లో నిర్ణయింపబడ్డ మొదటి పంచవర్షప్రణాళిక జయప్రదంగా పూర్తి అవడం. దానికన్న అనేక విధాల పెద్దదైన రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళికకు పునాదులు నిర్మింపబడడం. గత 5 సంవత్సరాలలో అనేకసార్లు ఈ పంచవర్ష అభివృద్ధి ప్రణాళికల స్వరూపం, వాటి మూలసూత్రాలు, వాటిద్వారా జరిగిన అభివృద్ధి సమీక్ష, ప్రణాళిక సూత్రాలలోనూ, విధానాలలోనూ అవసరమైన మార్పులు, పార్లమెంటులో చర్చించబడ్డాయి. ముఖ్యంగా రెండవ పంచవర్షప్రణాళిక తయారవుతున్న కాలంలోను, తయారయిన తరువాత “సోషలిస్టు సాంఘిక వ్యవస్థ” ఏర్పాటుచేయడం ప్రణాళిక లక్ష్యం అవి నిర్ణయించడంలోను, దానిని రూపొందించడంలో పార్లమెంటు ప్రధానపాత్ర వహించింది.

“సోషలిస్టు సాంఘిక వ్యవస్థ”ను దేశంలో స్థాపించేందుకు అనువుగా పార్లమెంటు కొన్ని చట్టములను, కార్యక్రమాలను కూడా ఆమోదించింది. స్టేట్ బ్యాంకును ప్రభుత్వపరం చేయడం, జీవితభీమాను జాతీయం చేయడం, కంపెనీల చట్టాన్ని సవరించి కంపెనీ యాజమాన్యాలను ప్రజోపయోగంగా వ్యవహరించేటట్టు నిబంధనల నేర్పరచడం ఈ కార్యక్రమంలో కొన్ని ముఖ్యఘట్టాలు. పన్నులు విధించే విధానాలలో మార్పులు ప్రవేశపెట్టి, ప్రత్యక్ష పన్నుల భారాన్ని క్రమేపి హెచ్చుచేయడం, ఎస్టేటు డ్యూటీలను విధించడానికి చట్టం చేయడం కూడా ఈ నూతన సాంఘిక వ్యవస్థకు దారితీసే పథకాలే. ఈ విధానాలన్నీ రాజ్యాంగచట్టంలో ఇమడ్చబడియున్న ప్రధాన రాజకీయ, సాంఘిక సూత్రాలకు అనుగుణ్యంగా ఉన్నాయనీ, వాటిని సరించే ప్రవేశపెట్టబడ్డాయని గ్రహించాలి.

మనదేశ ఆర్థిక, పరిపాలనా విధానాలు క్రమేపి సోషలిస్టు వ్యవస్థననుకరించడానికి దోహదం చేయడమే కాకుండా. సాంఘిక జీవితంలో కూడా విప్లవాత్మకములైన మార్పులు తీసుకువచ్చే చట్టములను పార్లమెంటు ఆమోదించింది. వీటిలో హిందూ కోడ్ ను సంస్కరించడానికి ఏర్పడ్డ చట్టములు ప్రధానస్థానాన్ని ఆక్రమిస్తాయి. హిందువుల పెండ్లి, విడాకులు, వారసత్వము, దత్తత వీటికి సంబంధించిన చట్టములు ఒకదాని తరువాత ఇంకొకటి పోయిన ఐదు సంవత్సరములలో ఆమోదింపబడ్డాయి. ఈ చట్టముల ఆచరణలో హిందూ సంప్రదాయాలు, సంఘ జీవితము ఏ విధమైన మార్పులకు లోనవుతుందో చెప్పడం కష్టం, పార్లమెంటులో ఈ చట్టములు వివిధపక్షాల విమర్శకు గురి అయినా, మొత్తంమీద అవి అధిక సంఖ్యాకుల ఆమోదాన్ని పొందాయనడానికి సంకోచంలేదు.

సాంఘిక విషయాలను సరించి వ్రాస్తున్నప్పుడు, ఆ సందర్భములో పేర్కొనవలసిన వేరొకచట్టం అస్పృశ్యతా నివారణచట్టం. వివిధ రాష్ట్రాలలో అంతకుముందు ఆచరణలో ఉన్న వివిధచట్టాలను క్రీడికరించి ఈ కేంద్రచట్టం ఏర్పాటుచేయబడింది. పదుపు వృత్తిని అణచడానికి దానివలన ఏర్పడ్డ ఘోర సాంఘిక పరిస్థితుల తీవ్రతను తగ్గించడానికి కూడ ఒక కేంద్రచట్టాన్ని పార్లమెంటు ఆమోదించింది.

అధికారరీత్యా పార్లమెంటు ఆమోదించిన పథకాలలో రాష్ట్రపునర్నిర్మాణము ముఖ్యంగా పేర్కొనదగ్గదై ఉంది. ఈ పునర్నిర్మాణ కార్యక్రమానికి పునాది 1953 లో ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణాన్ని పురస్కరించుకొని భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రాలకై ఆందోళన ప్రబలడం భారతప్రభుత్వం రాష్ట్ర పునర్నిర్మాణ సంఘాన్ని ఏర్పరచడం, వారి రిపోర్టు ప్రచురింపబడడం దానికి సంబంధించిన చిత్తుచట్టాన్ని ప్రభుత్వం తయారుచేయడం జరిగాయి. ఇతర రాష్ట్రముల పునర్నిర్మాణాన్ని గురించి సరిహద్దుల మార్పులనుగురించి అభిప్రాయభేదాలు ఎక్కువ లేకపోయినా, బొంబాయిరాష్ట్ర విభజన, బొంబాయినగరం యొక్క భావిని గురించి తీవ్రమైన భేదాలు ఏర్పడడం, బొంబాయిలోను, యితర మహారాష్ట్ర గుజరాత్ ప్రాంతాలలోను అల్లరులు జరగడం అందరకు తెలిసినదే. చివరకు పార్లమెంటులోని కొంతమంది అనధికార సభ్యుల కృషివల్ల బొంబాయి ద్వితీయా పార్లమెంటుగా ఏర్పడడానికి అవకాశం కల్పింపబడి, ప్రభుత్వంకూడా ఆ సూచనకనుకూలంగా నిర్ణయించడం ఆవిధంగా బొంబాయి క్లిష్టసమస్య పరిష్కారం కావడం జరిగింది. రాష్ట్ర పునర్నిర్మాణం వల్ల ఇండియా రాజకీయపటానికి సుస్థిర స్వరూపం ఏర్పడింది. వివిధరాష్ట్రాల సరిహద్దులు ఆయా రాష్ట్రాలలో వాడుకలో ఉన్న భాషననుసరించి ఆయా ప్రాంతాల పరిపాలనా సౌకర్యముననుసరించి సరిదిద్దబడ్డాయి. వివిధరాష్ట్రాల ప్రభుత్వాలమధ్య, ప్రజలమధ్య సఖ్యత, సామరస్యం, సహకారం, ఐక్యత పెంపొంది దేశక్షేమానికి దేశాభివృద్ధికి మార్గం సుగమం అయింది.

విదేశాంగ విధానం-“పంచశీల”

ఇండియా విదేశాంగ విధానానికి గత 5 సంవత్సరాలలో స్థిరత్వము, విశిష్టత ఏర్పడిందంటే, ఆ విధానానికి పార్లమెంటు మొదటినుండి ఇస్తూ వచ్చిన ఆమోదం ఒక ముఖ్యకారణం. మన విదేశాంగ విధానానికి ప్రధానమంత్రి పండిత నెహ్రూ సూత్రధారుడైనప్పటికీ, రానురాను దాని కేంద్ర సూత్రాలకు వివిధ రాజకీయ పక్షముల సహకారం, ఆమోదంకూడా దొరికింది. “పంచశీల” (5 సిద్ధాంతాలపై ఆధారపడ్డ విధానం) ప్రపంచంలో వివిధదేశాల, ముఖ్యంగా ఆసియా, అఫ్రికా ఖండాలలోని దేశాల మెప్పును పొందింది; ఆయా దేశాల పరిపాలకులు మనదేశం వచ్చినప్పుడు, ప్రధానమంత్రి వారి దేశాలలో పర్యటిస్తున్నప్పుడు దానికి వ్రాతమూలకంగా తమ ఆమోదాన్ని తెల్పారు. రష్యా, చైనా, సౌదీ అరేబియా, ఇండోనేసియా, సిలోన్, సిరియా, ఇతియోపియా, ఈజిప్టు, బర్మా, సయాం, ఆఫ్ఘనిస్తానులు వీటిలో ముఖ్యమైనవి. మరికొన్ని దేశాలు వ్రాతమూలకంగా “పంచశీల”కు ఆమోదం తెల్పకపోయినా, ఏ సిద్ధాంతాలపైన ఆ విధానం నిర్మింపబడిందో వాటి ఆచరణలో తమ సహకారాన్ని చూపిస్తున్నాయి. ఇండియా యొక్క శాంతివైఖరి, ప్రపంచంలో ఏర్పడ్డ రెండు రాజ్యవర్గాలకు సంబంధించని మధ్యేమార్గ అవలంబన ప్రపంచదృష్టిలో సరియైన విధానమని దీనివల్ల స్పష్టమౌతోంది. విదేశాలలో మన దేశపు ప్రతిష్ట క్రమేపి పెరుగుతోందనటానికి ఏవిధమైన అభ్యంతరంలేదు. దీనివలన మనకు సమకూడిన లాభమేమని కొంతమంది ప్రశ్నించవచ్చును. ప్రత్యక్షలాభం ఎక్కువగా కన్పించకపోయినా, ప్రపంచశాంతి, భద్రతలను నిల్వబెట్టుటలో ఇండియాదెప్పుడూ ముందంజేసిననే అభిప్రాయం ఏర్పడడమే ఒక గొప్పలాభం. కొరియా, ఇండోచైనా, సూయజ్, హంగరీ- సమస్యలలో ఇండియా అనుసరించిన వైఖరి “పంచశీల” విధానానికి సిద్ధాంతాలకి ప్రత్యక్ష నిదర్శనంగా ఉంది. కాగా కాశ్మీర్ సమస్య ఇంకా పరిష్కారం కాకపోవడం, దానివల్ల ఇండియా పాకిస్తాన్ ల మధ్య సామరస్యం కుదరకపోవడం కొంతవరకు విచారించవలసిన విషయాలే. కాని దానికి ఇండియా ప్రభుత్వవిధానమాత్రం కారణంకాదని నిష్పాక్షికంగా ఆ సమస్య పరిశీలించినవారందరకూ తోస్తుంది.

పార్లమెంటు ప్రతిసమావేశంలోను ఒక్కసారైనా విదేశాంగ విధానంపైన చర్చ జరగడం, ప్రధాన మంత్రి ఆ సందర్భంలో ప్రపంచ పరిస్థితులను ఇండియా ప్రభుత్వ విధానాన్ని గురించి విపులంగా ప్రసంగించడంవల్ల దేశంలోను బయటకూడా ఇండియా దృక్పథం సుస్పష్టంగా ప్రకటింపబడేందుకు అవకాశాలేర్పడ్డాయి. ఇంకా కొన్ని దేశాల్లో ఆ విధానాన్ని గురించి తప్పు అభిప్రాయాలుండడం కనీసం అట్టి

అభిప్రాయాలు వెల్లడించబడడం, ఆయా దేశాల వక్రదృక్పథానికి మాత్రమే తార్కాణాలు. దేశంలో విదేశాంగవిధానానికి సంబంధించిన చిన్న విషయాలలో ప్రభుత్వ విధానంపట్ల ప్రతిపక్షాలు విముఖత్వం సూచించినా, మొత్తంమీద వారందరు దానికి సుముఖులనే చెప్పొచ్చు.

పార్లమెంటరీ మర్యాదలు

పార్లమెంటరీ విధానం జయప్రదంగా సాగడానికి కొన్ని మర్యాదలు, ఆచారాలు, పార్లమెంటు సభ్యులు, మంత్రులు అనుసరించవలసి ఉంది. వాటి అనుసరణవల్లనే ప్రజాస్వామ్యం బలపడి, పార్లమెంటరీ విధానం యొక్క పునాదులు గట్టిపడడానికి అవకాశాలేర్పడుతాయి. ఇట్టి మర్యాదలు కొన్ని గత 5 సంవత్సరములలో ఆచరణలోకి వచ్చాయి. వీటిలో మొదటిది, మంత్రులెవరైనా ఏ ముఖ్యవిషయంలోనైనా ప్రభుత్వ విధానంతో ఏకీభవించలేకపోయినా, తమ ప్రత్యేక శాఖలకు సంబంధించిన విషయాలలో తమ బాధ్యతానిర్వహణలో లోపములు చూపింపబడినా, తమ మంత్రిపదవికి రాజీనామానీయడం అనే సిద్ధాంతం. బొంబాయి నగర భావిని గురించి ప్రభుత్వ విధానంతో తానంగీకరింపలేకపోయినప్పుడు శ్రీ చింతామణి దేశ్ ముఖ్ ఆర్థికమంత్రి పదవికి రాజీనామానిచ్చిరి. శ్రీ వి.వి.గిరి బ్యాంక్ ఉద్యోగుల బత్తెములను గురించి మంత్రివర్గములో తీవ్రాభిప్రాయభేదములేర్పడి తమ విధానం అమలుపర్చడంలో అడ్డు ఏర్పడ్డప్పుడు కార్మిక మంత్రిపదవిని వదలివేసిరి. శ్రీ లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి రైల్వే ప్రమాదాలు పదే పదే జరుగుతూ ఉండటం తమ బాధ్యతా నిర్వహణలో లోపం చూపుతున్నదనే కారణం చేత రైల్వే మంత్రిపదవికి రాజీనామా నిచ్చిరి. ఈ ఉదాహరణలు, పార్లమెంటరీ మర్యాదలకు, ప్రజాస్వామ్య పద్ధతికి అనుగుణ్యంగా ఉండటమే కాక, మనదేశంలో ప్రజాస్వామ్య బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనా సిద్ధాంతానికి బలం చేకూర్చాయని చెప్పక తప్పదు.

ప్రతిపక్షం అవసరం

పార్లమెంటరీ విధానం జయప్రదంగా, వక్రగతులు పొందకుండా జరగడానికి అధిక సంఖ్యాకబలం కల్గిన ప్రభుత్వపక్ష మెంత అవసరమో, ఒక నిర్దుష్ట కార్యక్రమం కల్గి బలమైన ఐక్యతతో పనిచేసే ప్రతిపక్షం ఉండడం కూడా అంతే అవసరమనే విషయం సర్వాంగీకృతమైనదే. మొదటి పార్లమెంటులో ఇట్టి బలమైన ప్రతి పక్షం లేకపోవడం, ఉన్న ప్రతిపక్షాలు పరస్పర విరుద్ధ సిద్ధాంతాలకు చెందినవయి, వాటిలో అవి కలసి పనిచేయలేకపోవడం, దానివలన ప్రతిపక్షం నిర్వహించవలసిన బాధ్యతల పని పూర్తిగా నిర్వహించలేకపోవడం జరిగింది. ప్రభుత్వ బాధ్యతను నిర్వహించవలసి వచ్చిన కాంగ్రెస్ పక్షం చాలా బలంకలదిగా ఉండినప్పటికీ అది ప్రజాస్వామ్య సిద్ధాంతాలకు కట్టుబడి తన కార్య భారాన్ని నిర్వహించడం వలన బలమైన ప్రతిపక్షం లేని లోటు కన్పించకపోయినా, అట్టి పక్షం యొక్క అవసరం మాత్రం తగ్గలేదు.

గత ఐదు సంవత్సరాలలో పార్లమెంటు రాజ్యాంగ చట్టానికి ఏడు సవరణలను ఆమోదించింది. రాజ్యాంగచట్టం ప్రవేశపెట్టబడిన ఇంత కొద్దికాలంలోనే ఇన్ని సవరణలవసరమవడం కొంత ఆశ్చర్యంగా కన్పించినా, దేశంలో ఏర్పడ్డా ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయావసరాలనుబట్టి ఆ సవరణలు అవసరమయ్యాయి. ఉదాహరణకు, ఒక ముఖ్య సవరణ జమీందారీల రద్దు విధానాన్ని ఆచరణలో పెట్టే సందర్భంలో నష్టపరిహారం నిర్ణయించడంలో ఏర్పడ్డ క్లిష్ట పరిస్థితులను తొలగించడానికి చేయవలసివచ్చింది. మరొక సవరణ రాష్ట్ర పునర్నిర్మాణ సమస్య సందర్భంలో రాజ్యాంగచట్టంలో రాష్ట్ర సరిహద్దులు మార్చబడేటప్పుడు జరుగవలసిన విధానాన్ననుసరించి చేయవలసి వచ్చింది. వేర్వేరు సవరణలు రాజ్యాంగచట్టం యొక్క పునాదిని బలపర్చడానికి తోడ్పడ్డాయికాని దానిని బలహీనం చేయడానికి కాదు.

పార్లమెంటులో లోక్ సభ, రాజ్యసభ రెండూ అంతర్భాగాలనే విషయం అందరకు తెలిసిందే. కాని ఈ వ్యాసంలో ప్రధానంగా లోక్ సభ పనినిమాత్రం సమీక్షించాము. రాజ్యాంగచట్ట నిబంధనల ప్రకారం భారతప్రభుత్వం లోక్ సభకు బాధ్యత వహించి ఉండటమే దీనికి కారణం. అట్లని రాజ్యసభ ప్రాముఖ్యతను తక్కువగా చూడడం ఉద్దేశ్యంకాదు. రాజ్యసభ కూడా తన కార్యకలాపాలను శ్రద్ధా దీక్షలతోను,

దేశక్షేమ, దేశాభివృద్ధి దృక్పథాలనుంచి నిర్వహించి, అనేక సందర్భాలలో దూరదృష్టితో చిత్తుచట్టములలో అవసర సవరణలను సూచించి, లోక్ సభకు మార్గదర్శిగా ఉండటమే కాక, ఆ సభతో పూర్తి సహకారంతో వ్యవహరించినదానికి అనుమానంలేదు.

***

పుస్తకాలు వ్రాసే తీరు

ఉన్నవలక్ష్మీనారాయణమూర్తి

(ఆంధ్రభూమి 1934 జనవరి 1 సంచికనుంచి పునర్ముద్రితం)

ఈ మధ్య వుద్యోగపు బాదరబందివల్ల యేమి వ్రాయడానికి తీరిక లేకుండావుంది. ఈదినం యేదైనా వ్రాయాలని కూర్చుంటినిగదా యెంతసేపటికీ కలంసాగదు. నాకాశ్చర్యం వేసింది. పత్రికాధిపతులు అంగీకరించేలావున్నా అంగీకరింపకపోయేలా వున్నా వ్రాయాలని కూర్చుండేసరికి యిదివరకు వ్రాయగలిగేవాడిని. ఈ జడత్వం నన్నాలోచనలోకి దింపింది. ఇన్ని పత్రికలలో వ్యాసాలు వస్తున్నాయి, యిన్ని పుస్తకాలు అచ్చుపడుతున్నాయి, వారందరు ఎలా వ్రాస్తున్నారు, దీని కేదైనా కిటుకువుందా, అది నొక్కేసరికి వ్యాసరచనాని కుపక్రమింపజేసే యంత్రం నడవడమునకు అనే యోచనలో పడ్డాను.

ఉన్నవలక్ష్మీనారాయణపంతులు

చూడగా చూడగా నాకట్టి త్రోవా తెన్ను యేమీ గోచరింపలేదు. ఈ రచనా విధానం వ్యక్తులనుబట్టి మారుతూ వుండేలాగున్నది. త్వరజీవనము గ్రంథరచన కననుకూలమని కొందరి మతము. పాశ్చత్యదేశాల్లో రచయితలకారణం చేతనే ఉద్యోగస్వీకరణం చేయకుండా స్వతంత్రజీవనము కోరుతారు. అయినా అనేకవ్యవహారాల్లో జోక్యం కలుగజేసుకుంటూ నిరంతర కార్యలోలురైన వారిలో గూడా కవులు, వ్యాసకర్తలు, నవలా రచయితలు వున్నారు. డబ్ల్యు.బి.యి. డబ్ల్యు. సర్ హోల్కేను, బర్కిన్ హెడ్డు ప్రభువు, రవీంద్రనాథ రాకూరు, కజిన్సు మొదలైనవారిట్టివారు. ఉన్నవలక్ష్మీనారాయణ పంతులుగారిటువంటివారు. ఖయిదులోవున్న సమయంలో, తెలుగుభాషలోని నవలల కెల్లా మకుటమనదగిన మాలపల్లెను వారు రచించడము నల్లరాతిమీద పుష్పలతను పెంచుటవంటిది. జాక్ బనియను అను సుప్రసిద్ధ ఆంగ్లేయరచయిత 'పిలిగ్రిము ప్రోగ్రెసు' అనే గ్రంథమును చెరసాలలోనే వ్రాశాడు. లోకమాన్య తిలక్ మహాశయుడు గీతాభాష్యాన్ని నిర్బంధ

కాలంలోనే రచించాడు. డిప్యూటీకలెక్టరుగా వుండి బంకించంద్రుడు, జిల్లా కలెక్టరుగావుండి రమేశచంద్రుడు అనేక వుద్గ్రంథాలను రచించారు. కనుక దేశకాలాలకు రచనకు సంబంధంవున్నట్టు తోచదు.

కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులు

వీరేశలింగంగారి గ్రంథరచనావిధానం కూడా చిత్రమైనదే. పగలల్లా సంస్కరణ విషయాలతో వెళ్ళబుచ్చేవారు. పీనసరోగపీడితులవడం చేత రాత్రులు వీరికి సరిగా నిద్రవుండేదికాదు. అప్పుడు ఆముదవుదీపం దరిని గూర్చుండి కత్తివంటి పదునుగల తమ కలాన్ని సాగనిచ్చేవారు.

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముపంతులు

కొందరు తమంతతాము వ్రాయజాలకపోవడము చేత వ్రాయడానికితరులపై ఆధారపడ్డవారున్నారు. మిల్టన్ ఉత్తర జీవితములో అట్టివాడు. అతడంధుడు, వ్రాయజాలడు. ఆ తరుణంలోనే అతడు 'ప్యారడైజు లాస్టు' అను తన మహాకావ్యాన్ని రచించినది. వొంటరిగా ఉన్న సమయాల్లో పద్యాలు కూర్చుకుని, కంఠస్థము చేసికొని వ్రాసేవారెవరైనా వస్తే యేకధారగా చదివి వ్రాయించేవాడు. మన చిలకమర్తి లక్ష్మీనృసింహంపంతులు గారు కూడా యిట్టివారే. వీరికి వుత్సాహం కలిగిందా ఒకే దమ్మున పది పదిహేను పేజీలవరకు చెప్పేవారు. లేదా ఆ రోజున అరపేజీ కూడా జరగేది కాదు. వీరి నవలలనీవిధంగానే వ్రాసేవారు. నాటకాలలోని పద్యాలను ముందుగా అల్లుకుని వ్రాయసగాడు వచ్చినపుడు వానిని సంభాషణలో గలిపి చెప్పవారు. వీరి నరకాసురవిజయాన్ని యీవిధంగా నెలకొక అంకము చొప్పున రచించి మనోరమ పత్రికలో ప్రకటించారు. కర్పూర మంజరి రెండవభాగాన్ని రచించుటకు చాలా కాలయాపన చేశారు. పంతులుగారు వృద్ధులైనారు ప్రథమభాగముతో తులతూగునట్లు రెండవభాగమును పూర్తి చేయలేరని పలువురు తలచారు. కాని తీరి కూర్చున్న తరువాత దానిని ఆచిరకాలంలోనే పూర్తిచేసి కథాసంవిధానంలోను, శైలిలోను యావనబింకాన్ని మళ్ళీ చూపగలిగారు.

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

మరికొందరి ముఖతః కవిత్వం గ్రామఫోనులోనుంచి వచ్చినట్లుగా అశుభారగా వస్తుంది. చికిలింతవలె ఇది చాలవరకు రుచిహీనం, సారహీనం. కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిలు గారు ఆశుకవిత్వ వ్యామోహం లేనివారు. కాని వ్రాస్తూ, కొట్టివేస్తూ గూడ్సుబండి రీతిగా సాగదు వీరిరచన. వ్రాసింది కొట్టివేయరు. వ్రాయాలని యేవేళ కూర్చున్నా వారిలేఖిని నిరాఘాటంగా సాగుతుంది.

వడ్డాది సుబ్బారాయుడు

వడ్డాది సుబ్బారాయుడు గారు కూడా ఆశుకవిత్వమును బెబ్బులిని నిరసించినవారే. వీరు వ్రాసినదానికి చికిలి పనిచేస్తారు. ఓపిక చాలా వుంది. ఉపమానాలు ఉచితంగాను, మనోహరంగాను వుంటవి. ఉచితోపమానాన్వేషణమున ఒక్కొక్కప్పుడు రాత్రి తొమ్మిది మొదలు తెల్లవారుఝామున మూడుగంటలవరకూ కూడ కూర్చులేకుండా కూచుని యోచించు ఓపిక, దానిని సేకరించగల ప్రజ్ఞ వీరికి లెస్సగా వుంది.

వేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రి

కష్టాలెంతయెక్కువగా వొత్తితే అంత రసవంతమైన కవిత్వం కలుగుతుంది వేదుల సత్యనారాయణ శాస్త్రివద్ద... చెఱకు కఱనెంత బలముగ నొక్కితే అంత యెక్కువరసము వచ్చినట్లు. 'నిరుపహరిస్థలంబు, రమణీప్రియదూతిక తెచ్చి యిచ్చు కప్పురవిడెము, ఆత్మకింపయిన భోజనము, ఉయ్యెల మంచము' మొదలైనవి కావాలనే షరతులు ఈతనివద్ద మాయమైనవి. డొక్క మాడుతూంటే కటిక చీకటిలో రత్నములవంటి పద్యసంచయాన్ని వెలయించే యోగ్యత యితని సొమ్ము.

రాయప్రోలు సుబ్బారావు

అదివరకు కోకిలపాటవలె హాయినించిన రాయప్రోలు సుబ్బారాయుని కవిత వుద్యోగంలో జేరిన తర్వాత మూకీభావం వహించింది.

ప్రాచీనకవులు

ఈ విషయాల్లో ప్రాచీనకవులెలా వుండేవారో సరిగా తెలియదు. నన్నయభట్టు భారతము నేతీరుగా రచించాడో యింకెన్నటికి తెలియదుగదా ! తిక్కన భోజనానంతరం దీక్షావిధిగా కూర్చుని ఆశుధారగా పద్యాలు చెప్పతూవుంటే గురవయ్య వ్రాసుకునేవాడట. ఆయనకు వ్రాయడం కొట్టివేయడంలేదు. ప్రమిదల్లో చమురంతా అయేవరకూ వ్రాసి 'యావత్తైలం తావద్వ్యాఖ్యా' అనడానికికూడా వీలులేదేమో. పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరన్న తన జైమినిభారతమునంతా ఒక రాత్రిలో ముగించి 'వాణి నారాణి' అన్నాడని జనశ్రుతి. రామరాజభూషణుడు వసుచరిత్ర రచనాసమయమున భోజనాదికములను కూడా మరచిపోయాడట. ఆకాలంలో కవుల లేఖినులు కృత్యాద్యంతమూ విశ్రాంతి యెఱిగివున్నట్లు కన్పింపదు. ఈనాటి శిరోభారాలు, వేళావేళలు(బ్రైమ్ము), మనోవికారాలు(మూడ్సు) అనాటివారికున్నట్లు గోచరింపదు. ఇంకా ముందువారి విషయం యేలా వుండబోతుందో !

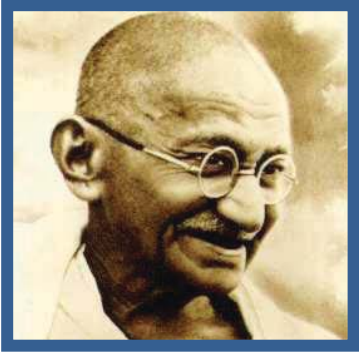
***

గాంధీజీ పొదుపు విధానాలు

చావలి సాంఘశివరావు

(చుక్కాని 1962 ఫిబ్రవరి 1 సంచికనుంచి పునర్ముద్రితం)

భారతదేశం బీద దేశం. ఆ సంగతి బాగా గ్రహించిన బాపూజీ సామాన్య దైనిక వ్యవహారాల్లో పొదుపు చేస్తూ వుండేవారు. జనులు పూచిక పుల్ల అయినా వృధా చేయటం ఆయనకు సుతరామూ గిట్టదు. సేవాగ్రామ్ ఆశ్రమంలో భోజనశాల ముంగిట ఒక బోర్డు మీద ఆయన ఇలా వ్రాయించారు : “ఆశ్రమంలో ప్రతి వస్తువా తమ స్వంతమైనంత పదిలంగా వాడగలరని ఆశిస్తున్నాను. అవసరమైన దానికంటే అధికంగా ‘ఉప్పు’ వడ్డించకండి ఒక్క నీటి చుక్కయినా వృధా చేయకండి.”

ఒక గుండీ, మేకు, దమ్మిడీ లేదా ఒక చిన్న కాగితం ముక్క అయినాసరే. ఆయన ఎంతో విలువైన దానిగా పరిగణించేవారు.

ఒకసారి గాంధీజీ ఎవరికో టెలిగ్రాం యివ్వాలని పోస్టాఫీసుకు వెళ్ళారు ఆనాడు శలవు దినమగుటచే ప్రతిమాటకు ఒక అణా చొప్పున అదనపు రుసుము చెల్లించవలసి వచ్చెను అంతట ఆయన తన సమాచారాన్ని మామూలు పోస్టులో పంపారు.

పోస్టు కార్డుల వాడకంలో గాంధీజీ చిత్రమైన పద్ధతులు అవలంబించేవారు. ఆయన ఎన్నడూ కాగితం వృధా చెయ్యలేదు. వీలయితే కవరు ఉపయోగించవలసిన చోట కార్డు మాత్రమే ఉపయోగించే వారాయన.

ఆశ్రమంలో పనికిరాని చిత్తుకాగితాలు కవర్లుగా రూపొందేవి. ఒకనాడు ఆయన తన కార్యదర్శి ఒక మంచి తెల్లకాగితం మీద ఏదో సమాచారం వ్రాయబోవడం గమనించారు. గాంధీజీ వెంటనే అతని వద్దకెళ్ళి ‘ఒక కార్డు వ్రాస్తే సరిపోదూ?’ అన్నారు.

ప్రకటన కరపత్రాల వెనుక ఆయన తరచుగా జాబులు వ్రాసుకొనేవారు. ఇతర్ల వద్దనుంచి వచ్చిన జాబుల వెనుక తట్టిన ముఖ్యమైన సంగ్రహ విషయాలు వ్రాసుకొనేవారు.

ఆశ్రమంలో గాంధీజీతో బాటు నివసించిన కుమారి స్లేడ్ ఇలా చెప్పింది :

“చాలా కాలంగా తాను ఉపయోగిస్తున్న పెన్సిలు ముక్క నొకదాన్ని ఒకనాడు గాంధీజీ పారేసుకున్నారు. ఆశ్రమ వాసులు ఎంత వెదికినా ఆ చిన్న పెన్సిలు ముక్క దొరికింది కాదు. ఎవరో ఒక క్రొత్త పెన్సిలు తెచ్చి గాంధీజీకి యివ్వబోయారు. ‘వద్దండీ!’ అన్నారు గాంధీజీ,

‘నాకు పాత పెన్నిలే కావాలి!’ కనుక ఆశ్రమ వాసులంతా ఆ పాత పెన్నిలు ముక్క దొరికేవరకూ గాలించారు. ఆ చిన్న పెన్నిలు ముక్క కళ్ళబడగానే గాంధీజీ ప్రసన్న వదనులయ్యారు.

సబర్మతీ ఆశ్రమంలో గాంధీజీకి ఒక పర్యాయము సుస్తీ చేసింది. ఆ ప్రదేశమంతా దోమల పుట్ట. అందుకని శ్రీవారిని దోమతెర వాడమని సలహా యిచ్చారు. “వద్దండీ ! అసంఖ్యాకులైన గ్రామీణ బీదజనం పొందజాలని వస్తువేదీ నేను ఉపయోగించను.” అన్నారాయన. కనుక గాంధీజీ నిద్రించునప్పుడు ఒళ్ళంతా దుప్పటితో చక్కగా కప్పుకొని. దోమల బెడద నివారణకు కొలది కిర్సనాయిలు చుక్కలు ముఖం మీద పులుముకొనేవారు.

ప్రసిద్ధ ‘ఉప్పు సత్యాగ్రహపు’ దినాల్లో గాంధీజీ ‘దండి’ వద్ద బస చేశారు. ‘ఉప్పు చట్టం’ అతిక్రమించవలసిందిగా ప్రజలనుద్బోధిస్తూ ఆయన చుట్టుపట్ల గ్రామాలకు ప్రతి దినం వెళ్ళేవారు. ఒకనాడు ఆయన బురదగానున్న ఒక ప్రదేశము చెంత జనాన్ని ఉద్దేశించి ప్రసంగించారు. ఆ బురద ప్రదేశంలో ఒక సన్నని లవణపు పొర ఉండడం ఆయన గమనించారు. ‘మీటింగు’ అయిన పిదప గాంధీజీతో పాటు ప్రతి ఒక్కరూ ఆ బురద ప్రదేశానికి పోయి. తలా ఒక గుప్పెడు లవణపు మట్టిని చేతబట్టారు. పిదప గాంధీజీ తన గుప్పెట్లోని లవణపు మట్టిని వదలకుండా “దండి” కి తరలి వెళ్ళారు. గుడారం చేరుకోగానే గాంధీజీ ఒక చిన్న కూజాలో తన చేయి కడుగుకొన్నారు. పిదప ఒక వాలంటీరును పిలిచి ఆయన ఇలా చెప్పారు “చూడు బాబూ ! ఆ కూజాలోని నీటిలో వున్న మట్టి పదార్థమంతా క్రిందికి దిగి పోనివ్వు. ఆ తర్వాత ఆ నీటిని కాచి ఉప్పు తయారు చెయ్యి. తెలిసిందా ?” ఒక్క రవంత ఉప్పు అయినా వృధా కావడం ఆయనకు నచ్చదు.

ఒకనాడు ఎండమండిపోతోంది. అట్టి సమయంలో గాంధీజీ ఒక గ్రామం గుండా వెళ్ళారు. అలవాటు చొప్పున గాంధీజీ నెత్తిమీద ఒక తడి తువ్వాలు ధరించి వున్నారు. అనుచరులలో ఎవరో త్రాగడానికి మంచితీర్థం కావాలన్నారు. పుణ్యాత్ముడైన గ్రామీణుడొకడు ఒక కుండలో చల్లని మంచినీరు తెచ్చాడు. త్రాగడానికి ఒక ఇత్తడి గ్లాసు తెచ్చాడు. ఇట్టి తరుణంలో జనులు గాంధీజీ కారుచుట్టూ మూగారు. కొందరు శ్రీవారికి ధనం సమర్పిస్తున్నారు. ఒక వృద్ధ వనిత గాంధీజీకి ఒక రూపాయి చేతికి అందివ్వబోగా, అది కాస్తా ప్రక్కనే ఉన్న మంచినీటి గ్లాసులో పడటం సంభవించింది. అప్పుడు గాంధీజీ గ్లాసు చేత బట్టుకొన్న పెద్దమనిషినుద్దేశించి. యిలా అన్నారు ! “ఆ నీరు త్రాగడానికి పనికిరాదు. కనుక ఆ నీరు తుండు గుడ్డమీద పోయింది.” కానీ గాంధీజీ పల్కులు వినకుండా ఆ పెద్దమనిషి గ్లాసులో నీరు క్రింద పారబోశాడు. అది చూచి గాంధీజీ మిగుల చింతించారు. గ్లాసెడు నీళ్ళు క్రింద ఒలకబోసి వృధా కావించారు ! ఆ నీరు త్రాగుటకు పనికి రాని మాట వాస్తవమే అయినా, ఆ నీటితో తన తలమీది తువ్వాలు తడుపుకొనుటకు వీలయ్యేది.

భారతదేశం మిక్కిలి పెద్దదేశమని గాంధీజీకి బాగా తెలుసు. అందుచేత ఆయన తన దేశస్థులంతా ఒక పాఠం నేర్చుకోవాలని అభిప్రాయపడ్డారు. అది యేమనగా “ఒక ముద్ద అన్నముగాని, ఒక చుక్కనీరు గానీ వృధా చేయకూడదు.”

***

ఇంటిపేరంటే ?

-శ్రీ మేరుసోమయాజుల వరహాలు

(భారతి మాసపత్రిక 1945 మార్చి సంచికనుంచి పునర్ముద్రితం)

ఎన్ని కోటుల యింటిపేర్లను గలవో ?

ఏతదతిసంఖ్య నొఖ్యుల వెండుకొరకొ ?

ఎపుడు పుట్టెనో పరిణామ మెట్లు గనెనో ?

ఎరిగి యిదమిత్థమనువో ర దెంతవారో ?

ప్రతీ వ్యక్తికీ పేరుతో పాటు యింటిపేరు అనేది ఒకటి జతగూడి వుంటోంది. వ్యావహారికంలో యీ యింటిపేరు అనేది కొన్ని చోట్ల పేరుకు ముందుగాను, మరికొన్ని చోట్ల పేరుకు తరువాతను వాడబడుతోంది. ఇంచుమించుగా ప్రపంచకంలో వుండే అన్ని దేశాల్లోనూ, అన్ని జాతుల్లోనూ, అన్ని మతాల్లోనూ కూడా యిది స్థానాన్ని పొందేవుంది. ఆ విశ్వప్రపంచకాన్ని అంతా విమర్శించి యీ యింటి పేరును యిదమిత్థంఅని సమన్వయించాలంటే పెద్ద గ్రంథం అవుతుంది; చాలా కాలం పడుతుంది.

ఇంట గెలిచి రచ్చగెలవడం మంచి మార్గం కాబట్టి, ఆ విశ్వప్రపంచకాన్ని అలా వుంచి ముందుగా మన యింటి సంగతి విమర్శించి చూచుకోవడం మన ప్రథమకర్తవ్యం. అదీ కష్టమైన పనే. ఏమంటే, మూడు కోట్లకు పైగా వున్న ఆంధ్రులలో అధమం ఒక కోటి అయినా యింటిపేర్లు వుంటాయి. వాటి నన్నింటినీ సంగ్రహించి పరిశోధించడం చాలా కష్టమైన పని. కాబట్టి ముందుగా మనకు బాగా అందుబాట్లో వున్న కొన్ని యింటి పేర్లను గ్రహించి వాటిని విమర్శించి చూచుకుంటే ఫలితాన్ని బట్టి మిగిలినవాటి సమన్వయానికి కూడా ఏదైనా మార్గం గోచరం కాకపోదు.

అంటే యీ నా వ్యాసంలో యింటిపేరంటే యేమిటో ప్రవచిస్తున్నాననుకోకండి. నిజానికి అది నాకూ దురూహ్యమవడమే యీ వ్యాసరచనకు కారణం. మరి ఒక మనవి. ఈ వ్యాసంలో నాచే వుదాహరింపడిన యింటి పేర్లు అన్నీ కూడా యథార్థంగా అమల్లో వున్నవేగాని తమాషాకల్పితాలు యెంత మాత్రం కావు. కావాలంటే వారి వారి పూర్తి వివరాలు పంపగలను. చాలా యింటి పేర్లు వుదాహరించాలంటే వ్యాసం పెరిగిపోతుంది. కాగితాలకు కరువుపట్టిన యీ రోజులలో అది ప్రచురణానికి ప్రమాదకరంగా వుంటుంది. గనుక కొద్ది కొద్దిగా మాత్రం వుదాహరిస్తాను.

గ్రామనామం

ఇంటిపేరు అంటే యేమిటి అనేసరికి చట్టున వస్తోంది గ్రామనామం అన్న జవాబు. ప్రప్రథమంలో ఆయా కుటుంబాలవారు ఆయా గ్రామాలలో నివసిస్తూ వుండేవారని దాని అన్వయం. దీనికి వుదాహరణ అండలూరివారు, వేమూరివారు, కొల్లూరి వారు, చెన్నూరివారు, గూనూరువారు యిత్యాదులు. పైవాటి తుదిని గల “వూరి”, లేక “వూరు” అనే పదాలు యీ అన్వయానికి ఆధారం. దీన్నిబట్టి “పల్లి” లేక “పిల్లి”, “పూడి”, “పాటి”, “ప్రోలు”, “పురపు” మొదలైన పదాలకు కూడా గ్రామార్థం సమన్వయించుకుంటే ఆయాపదాలు తుదిని గల యింటిపేర్లు కూడా యీ గ్రామనామశీర్షిక క్రిందికే వస్తాయి. చూడండి : బల్లె పల్లివారు, బొమ్మిరెడ్డి పిల్లివారు, మంగిపూడి వారు, పారుపూడి వారు, భమిడిపాటివారు, పూసపాటి వారు, చేబ్రోలు వారు, రాయప్రోలు వారు, అయినాపురపువారు, నిజాపురపువారు, యిత్యాదులు. ఇంతగా వూహించుకోవడం అవసరం లేకుండా ప్రస్తుతం కూడా వ్యవహారంలో వున్న గ్రామాల పేర్లు కూడా యింటి పేర్లలో వున్నాయి. వుదాహరణ : వడ్డాది వారు, సాలూరి వారు మొదలైనవి. ఇట్టివి గూడా యీ తెగ లోకే వస్తాయి ఇక్కడికి ఇది బాగానే ఉంది; అంగీకరించవచ్చు.

వృత్తిసూచకం

అయితే యీ అనంతమైన యింటిపేరులలో పై తెగ క్రిందికి రానివాటి మాట యేమిటి అంటే, వృత్తి సూచకం అన్నారు కొందరు పెద్దలు. అంటే ఆదిలో ఆయా కుటుంబాలవారు ఆయా వృత్తులను అవలంబించి బ్రతికేవారని దాని అర్థం. చూడండి __ అధికార్ల వారు, పంతులవారు, ఉపాధ్యాయులవారు, పురాణం వారు, భాగవతులవారు యిత్యాదులు.

బిరుదావళులు

బాగుంది, యిదీ అంగీకరించతగ్గదే. తరువాత బిరుదావళులు అన్నారు మరికొందరు పెద్దలు. అనగా ఆయా కుటుంబాలలో మొట్టమొదట యెవరికో ఆయా బిరుదాలు వుండేవి అని భావం. వుదాహరణ కేసరి వారు, బక్షి వారు, షరాజ్ ఖానావారు యిత్యాదులు.

ప్రజ్ఞాప్రకర్షలసూచకం

తరువాత ప్రజ్ఞాప్రకర్షల సూచకం అన్నారు. అనగా ఆయా యింటిపేరులు గలవారి పూర్వులు యెవరో ఆయా విద్యులలోనో, సామర్థ్యాలలోనో ప్రజ్ఞో, ప్రకర్షో చూపించి పేరుగన్నారని అభిప్రాయం వుదాహరణ : భాట్లం వారు, సర్వసిద్ధివారు, జనంచి వారు యిత్యాదులు.

సరే; యిక్కడికి యివన్నీ బాగానే వున్నాయిగాని యింకా వున్నవాటి సంగతి యేమిటి అంటే, యిలాగానే అన్నిటిని సమన్వయించుకోవాలన్నారు. నూతివారు అంటే ఆదిలో ఆ గ్రామంలో ఒక్క వాళ్ల యింట్లోనే నుయ్యి వుండేది అన్న అభిప్రాయం అన్నారు పెద్దలు కొందరు. ఇది కేవలం అన్యాయం. కొంతవరకూ అసందర్భంగా కూడా తోస్తోంది. ఏమంటే తుమ్ములవారు అనే యింటి పేరుకు యీ వాదం ప్రకారం ఆదిలో ఆ కుటుంబీకులలో యెవరో తుమ్మేరు అంటే యేమైనా సమంజసంగా వుంటుందీ? ఆదిని ఆధునికంలోనూ గూడా తుమ్మునివారు యెవరైనా వున్నారా? అయితే మరి అందరి యింటిపేర్లూ తుమ్ములవారే అని యెందుకు లేవు అన్న సంశయం కలగకమానదు. కాబట్టి పిడుక్కి బియ్యూనికీ ఒకటే మంత్రం అన్న వాదన పనికిరాదు.

ఈ యింటిపేరంటే యేమిటి అన్న సమస్యను పరిశోధించి యిదమిత్థం అని పరిష్కరించాలన్న కుతూహలం మట్టుకు గాఢంగా వుండి ధైర్యంగా బయలుదేరేను రీసెర్చికి. ఏ ఒక్క యింటిపేరైనా ఒక వర్ణానికీ, ఒక జాతికీ చెంది వుంటోందా అంటే లేదు. ఒక్క యింటిపేరు నానాజాతులలోనూ నానా వర్ణాలలోనూ కూడా గోచరిస్తోంది. నేమానివారు ద్రావిడులలోనూ, వేగివాట్లలోనూ వున్నారు. మండపాక వారు అగ్రవర్ణాలలోనూ, శూద్రులలోనూ కూడా వున్నారు. యింకా యిత్యాదులు అనేకం వున్నాయి. ఈ యింటిపేర్లలో యేదైనా అర్థం, క్రమం వుందా

అని కొన్నింటిని యేర్చి అయిటం వారీగా కేటగిరీ చేసి చూసేసరికి మహా చిత్రవిచిత్రాలు గోచరించేయి. గ్రంథవిస్తరభీతిచేత అందులో కొన్నింటిని మాత్రం వుదాహరిస్తున్నాను చూడండి.

దేవుళ్ళ పేర్లు – విశ్వనాథవారు, గోవిందవారు.

దివ్యస్థలాల పేర్లు – శ్రీరంగం వారు, ద్వారకావారు, వారణాశివారు.

దివ్యగ్రంథాల పేర్లు – పురాణం వారు, రామాయణం వారు.

భూతాల పేర్లు – ఆకాశాపు వారు, గాలివారు.

మనుష్యుల పేర్లు – అన్నంరాజువారు, మాదిరెడ్డి వారు.

జంతువుల పేర్లు – ఏనుగవారు, గుఱ్ఱం వారు, ఎడ్లవారు.

పక్షుల పేర్లు – కోడివారు, పిచికలవారు.

చెట్ల పేర్లు – మామిడివారు, మర్రి వారు, వెంపలవారు.

అవయవాల పేర్లు – కాళ్లవారు, ముక్కువారు, బొడ్డువారు.

అలంకారాల పేర్లు – కడియాల వారు, బొట్టువారు.

పరికరాల పేర్లు – తాపీవారు, గాదివారు, గంపల వారు.

కాయగూరల పేర్లు – వంకాయల వారు, బీరకాయలవారు.

భోజన పదార్థాల పేర్లు – చేబియ్యంవారు, నూకలవారు, పప్పువారు.

రంగుల పేర్లు – కర్రివారు, ఎర్రవారు.

కొలతల విశేషాలు – పొడుగువారు, ముప్పిడి వారు.

వాద్య విశేషాలు – మద్దిల వారు, డప్పులవారు.

వ్యాయామ విశేషాలు – దాట్లవారు, కప్పగెంతులవారు.

వ్యవహార విశేషాలు – దావాలవారు, వేలాలవారు.

ఈలాగ్గా వివిధవిషయాల క్రిందకి వస్తున్నాయి యీ మన యింటిపేర్లు. అందుచేత ఆదిలో అలా వుండేది అన్న అర్థం అన్నిటికీ వర్తించదు. భావాతీతమైన రహస్యం ఏదో విధిగా యీ యింటి పేరులో వుండి వుండక తప్పదు. పైన ఉదహరించిన కేటగిరీలు చేస్తూ వుండగా కొన్ని కొన్ని యేదో పక్షిణీ చుట్టరికం, యేదో అవినాభావసంభంధం, వాగర్థప్రణయం వున్నట్టూ, వాటి వాటి మాతృకలు వేరు వేరు కానట్టూ లీలగా స్ఫురించింది. అందుమీద ఆ అయిటం వారీ కేటగిరీ పని మాని కొన్ని కుటుంబవిభజనలు కూడా చేసి చూసేను. అందులోనూ వింత వింత సొగసులు గోచరించాయి. అందులో మచ్చుకు కొన్ని కుటుంబాలమట్టుకు క్రింద వుదాహరిస్తున్నాను:

గంటికుటుంబం : __ గంటి వారు, మాగంటివారు, చాగంటి వారు, కాపుగంటివారు, పానుగంటివారు యిత్యాదులు.

పంతుల కుటుంబం : __ పంతులవారు, చిట్టిపంతులవారు, ఎల్లాపంతులవారు, అన్నాపంతులవారు, అనంతపంతులవారు యిత్యాదులు.

సోమయాజుల కుటుంబం : __ సోమయాజులవారు, ఆయలసోమయాజులవారు, మేరు సోమయాజులవారు యిత్యాదులు.

ఇంకా యిత్యాదులు చాలా కుటుంబాలు వున్నాయి. వీటినిన్నింటినీ బట్టి చూస్తే యీ యింటి పేర్లుకూడా కాలగర్భంలో వింతపరిణామానికి గురి అయినట్లు తోస్తోంది. పరిణామమే కాకుండా మధ్య మధ్య మానవబుద్ధి జాడ్యజనితోన్నాదాలు కూడా యీ యింటిపేర్లకు వికృతలను ఘటించినట్లు చూచాయగా గోచరిస్తూ వచ్చింది. ఈ సందర్భంలో ఓ చిన్న యితిహాసం విన్నాను. అది యధార్థమే అని రుజువుచేయడానికి తగిన రికార్డు దొరికేవరకూ దాన్ని యితిహాసంగానే భావిస్తున్నాను. అదేమిటంటే ఒకప్పుడు మన ఉత్తర సర్కారులోనే ఒక పట్నంలో “బొక్కా” వారు అనే యింటిపేరు గల కుటుంబీకులు వుండేవారట. వారు సంసారులు, యోగ్యులుకూడానట. కొంత కాలానికి ఆ కుటుంబంలో కొందరు బుద్ధిమంతులు ఆవిర్భవించి, హూణవిధ్యాపారంగతులై “బొక్కా” వారన్న యింటిపేరు చాలా యేహ్యంగా వుందని దాన్ని మార్చి “బ్రహ్మాండం వారు” అని తమ ఇంటిపేరు నమోదు చేయవలసినదిగా కలెక్టరు గారికి అర్జీ పెట్టుకున్నారట. అప్పటికీ ఓ ఛాందసవ్యక్తి కలెక్టరుగా వుండి “సనాతనంగా వున్న దాన్ని మానేయడం మంచి పని కాదు. ప్రాజ్ఞులై మీరు క్రొత్తదాన్ని పెట్టుకోడానికి అభ్యంతరంలే” దని, ఆ రెండీంటినీ కలిపి “బ్రహ్మాండం బొక్కావారు” అని గజెటులో గుద్దించేసేడట. అప్పటినుండే ఆదిలోని “బొక్కావారు” తరవాత “బ్రహ్మాండం బొక్కా వారు” అయ్యేరట. ఇట్టి విధంగానే ఒకప్పుడు “పందికొండ” వారన్న యింటిపేరే యిప్పటిలో “పరాహగిరి” వారుగా వాడుకలో వుండట కూడాను.

ఇట్టి యితిహాసాల యధ్యార్థ్యం యేలా వున్నా ఈ మన ఇంటిపేర్లు వింత వింత పరిణామాలు పొంది నేటి స్థితికి వచ్చి వున్నాయి అనుకోడానికి ఆటంకం యేమీ లేదు. అందుచేత యీ యింటిపేరు రీసెర్చిలో క్లిష్టాలు చాలా వచ్చేయి. ఏ యింటిపేరు పుట్టుపూర్వోత్తరాలు గ్రహించాలన్నా ఆదిలో దాని నిజస్వరూపం యేలా వుండేదో తెలుసుకోకుండా వూహలు పరుగెత్తిస్తే ప్రయోజనం వుండదు.

ఇంక యీ యింటిపేరు పుట్టు పూర్వోత్తరాలు కాస్త పరిశీలిద్దాం. వేదాలలోనూ, శ్రుతులలోనూ, స్మృతులలోనూ, ఉపనిషత్తులలోనూ పురాణేతిహాసాలలోనూ యెక్కడా కూడా యీ యింటిపేరు వినబడదు. అందుచేత ఆ కాలాలలో, అనగా ముందటి మూడు యుగాలలో కేవలం ప్రాకృత సంస్కృత భాషాకాలాలలో యింటిపేరు అనేది వ్యవహారంలో లేదనుకోడానికి అభ్యంతరం వుండకూడదు.

అవి అలా వుంచి ఆంధ్రుల చరిత్ర పరికిద్దాం. క్రీ.పూ.83 వరకూ, అనగా శ్రీముఖ శాలివాహనునికి ప్రాచీన కాలంలో నివసించిన ఆదినివాసులలో నైతేనేమి ద్రావిడులలో నైతేనేమి, ఆర్యాంధ్రులలో నైతేనేమి, యింటిపేరు వ్యవహారింపబడలేదు. అయితే శాలివాహనులకు యింటిపేరు వుండా అంటే లేదు. ముందు ఆ సంగతి మనవిజ్ఞేస్తాను. ఈ శాలివాహనులలోనే యింటిపేరు భ్రమజనకం అవుతూ వుండడం చేత నా యింటిపేరురీసెర్చికి యీ శాలివాహనుల కాలాన్ని ఓ లేండుమార్కు(Land mark) గా గ్రహించేను. శ్రీముఖశాలివాహనుడి తరువాతివాడు కృష్ణశాలివాహనుడని చూడగానే యీ శాలివాహనుడనేది యింటిపేరా అన్నభ్రమ కలిగింది. నేను మొదట్టే మనవి జేసేను యీ యింటిపేరు కొందరికి పేరుకు ముందు, కొందరికి పేరుకు తరువాత వాడబడుతోందని. కాని ఆంధ్రులలో యింటిపేరు యెప్పుడూ పేరుకు పూర్వమే గాని అనంతరంలో వ్యవహారింపబడక పోవడం చేతను, మొదటి శాలివాహనుని తండ్రి దీపకర్ణికి యీ శాలివాహనుడని వాడబడకపోవడం చేతను, కృష్ణ శాలివాహనుని తరువాతి వాడైన శ్రీ శాతకర్ణికి కూడా యీపేరు వాడబడక పోవడం చేతను, యీ శాలివాహనుడు (లేక శాతవాహనుడు) అన్నది యింటి పేరు అనడానికి యెంతమాత్రం అవకాశం లేదు. ఇదే ప్రకారం శాతకర్ణి తరువాత చాలామందికి యీ శాతకర్ణి పదం పేరుతో జతకూడి వున్నప్పటికీ దాన్ని యింటిపేరుగా భావింపరాదు. యేమంటే, యీ ఆంధ్ర భృత్య వంశంలో క్రీ.శ.౧౩౦-౧౬౦ కాలంలో పాలించిన శ్రీపులమాయికి శాతకర్ణి పదం వాడబడి వుండలేదు. ఈ ఆంధ్రభృత్యవంశం తరువాత ఆంధ్ర పల్లవుల కాలంలో గాని, ఆంధ్ర చాళుక్యుల కాలంలో గాని యింటిపేరు వాడుకలో లేదు.

చాళుక్యులలో పేరు కెక్కిన వాడు, ఆంధ్ర భాషాయోషను పరిపోషించినవాడు రాజరాజ నరేంద్రుడు (క్రీ.శ.౧౦౨౨-౬౩). వీని ఆస్థానకవి, ఆంధ్ర కవిత్వ విశారదుడు అయిన నన్నయకు గాని, యీ రాజుకు గాని యింటిపేరు లేదు. ఈ నన్నయభట్టు యుగం మన

యింటిపేరురీసెర్చికి రెండవ లేండుమార్కుగా గ్రహించాలి. ఏమంటే నన్నయభట్టుకు యింటిపేరు లేకపోయినా యీతని కాలంలో చిన్న విశేషం ఒకటి కనిపిస్తోంది. ఈ రాజరాజ నరేంద్రుని చేత నవఖండవాడ అను గ్రామమును బహుమానముగా బడసినవాడు, తెలుగులో గణితశాస్త్రం ఒకటి వ్రాసినవాడు పావులూరి మల్లనకవి మన రీసెర్చికి కొంత గడబిడ కలుగజేస్తున్నాడు. ఈ మల్లన కవి పావులూరి కరణమైయున్నట్టు చరిత్రలవల్ల తెలుస్తోంది. అందుచేత పావులూరి మల్లన కవియని వ్యవహరింపబడి వుండడం సమంజసం. అయితే పైన ఉదాహరించిన గ్రామనాంగా యీ పావులూరిని యింటిపేరుగా యేల పరిగణింపకూడదు అంటే యీ మల్లన తరువాత యీతని వంశంలో పావులూరి బుచ్చన్నో, అచ్చన్నో మరి కనబడలేదు.

చాళుక్యుల తరువాత కొంతకాలం పాలించిన కాలచుర్యవంశంలో (క్రీ.శ.౧౧౮౨ వరకు) భిజ్జలుని కాలమున శైవమతోద్ధారకుడైన బసవేశ్వరుడు హింగుళేశ్వర ఆగ్రహారీకుడగు మండంగి మాదిరాజుకు జనించినట్టు చరిత్రలవల్ల తెలుస్తోంది. ఈ మండంగి అన్నది మాదిరాజు యింటిపేరే అయివుంటే బసవేశ్వరునికి యొక్కడా వాడబడి వుండలేదు. భిజ్జలాదులగు కాలచుర్యులలో యింటిపేరు కానబడలేదు.

పిమ్మట చోడుల కాలంలో కూడా యింటిపేరు వాడుకలో లేదు. నన్నెచోడుడికి యింటిపేరు లేదు. ఆంధ్రచోడులలో మనుమసిద్దికి యింటిపేరు లేదు. తిక్కన సోమయాజికి యింటిపేరు లేదు. ఈ తిక్కన యుగం మనం మూడవ లేండుమార్కుగా గ్రహించాలి. యేమంటే దండివిరచితదశకుమార చరిత్రను తెనిగించి దానిని తిక్కనకు అంకితం చేసి అభినవదండి యని పేరు కెక్కిన కేతనమహాకవి తన ఆంధ్రభాషాభూషణమును గ్రంథంలో

“వివిధ కళానిపుణుడ నభి

నవదండి యనంగ బుధజనంబులచేతన్

భువి పేరు గొన్నవాడను

గవిజనమిత్రుడను మూలఘటికాన్వయుడన్”

అని వ్రాసుకున్నాడు. పై పద్యంలో తుదిని గల అన్వయశబ్దమునకు యింటిపేరు అని అర్థం చెప్పి కేతనకవి యింటి పేరు మూలఘటికవారు అని శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు తమ ఆంధ్రుల చరిత్రలో ప్రవచించారు. వారి అన్వయశబ్దాన్వయాన్ని పూర్వపక్షం చేయడానికి నేను అసమర్థుణ్ణి కాని నా మితప్రజ్ఞతో నేను మాత్రం వారి అన్వయశబ్దార్థంతో యేకీభవింపజాలను. అన్వయము అన్నప్పుడు వంశమనే గ్రహించాలిగాని యింటిపేరు అనడానికి వీలు లేదు. కౌరవాన్వయ అన్నప్పుడు దుర్యోధనుడి యింటిపేరు కౌరవ వారు అంటే ఒప్పుకుంటారా ? యాదవాన్వయ అంటే శ్రీకృష్ణుడి యింటి పేరు యాదవవారా? యీ విషయంలో యిదమిత్రం అనడానికి నాకు శక్తి చాలదు. తెలిసిన పెద్దలు విశదీకరించాలి.

పిమ్మటిది కాకతీయుల యుగం. ఈ కాకతి అనే పదం ప్రోలరాజులగు కొంతమందికి పేరుతో కలిపి వాడబడియుండుటచేత యిది యింటిపేరా అన్న భ్రాంతిని గలిగిస్తోంది గాని కాకతీయులలో యీ పదం పేరుతో కలిసి వ్యవహరింపబడని రాజులు అనేకులు గోచరించడం వల్ల దీనిని నేను యింటిపేరుగా భావింపక కాకతీయులలో యింటిపేరు లేదు అనే భావంతోనే వున్నాను. ఈ కాకతీయులలో మొదటి ప్రతాపుని కాలంలో వుండిన పాలుకుర్కి సోమనాథ కవికి మాత్రం స్పష్టంగా యింటిపేరు కనబడుతోంది.

తదుపరి కమ్మవారిలో నైతేనేమి, పల్నాటి వీరులలోనైతేనేమి, వెలమలలో నైతేనేమి యింటిపేరున్నట్టు కనబడదు. రెడ్లకాలంలో రేచర్ల వారు, అల్లాడి వారు, కోమటి వారు యిత్యాది యింటిపేర్లు కొన్ని గోచరిస్తున్నాయి.

బమ్మెరపోతన్నకు యీ బమ్మెర అన్నది పైన ఉదహరించిన పావులూరిమల్లన కవి అన్వయమే వర్తిస్తుంది. ఏమంటే యీతని సమకాలికుడు, బావమరిది యైన శ్రీనాథుడికి యింటిపేరు లేదు.

రాయల అష్టదిగ్గజాలలోనూ యింటిపేరు బాగా కనబడుతోందిగాని రామరాజభూషణుడికి మాత్రం కనబడలేదు.

చామకూర వేంకటకవికి యింటిపేరుందిగాని రఘునాథరాయలకు లేదు.

ఈ యింటిపేరు రీసెర్చికి ప్రాచీన శాసనాలు, గద్యలు, వంశవర్ణనలు తప్ప వేరు సాధనాలు కనబడవు. అందులో యొక్కడా యీ యింటిపేరు కనబడదు. శ్రీనాథాదులకు యింటిపేరు లేదా? ఉంటే యెందుకు వ్రాసుకోలేదు ? ఇటు యేడుతరాలు అటు యేడుతరాలూ దిబ్బా తీర్థం యేకరువుపెట్టిన గద్యలలో, వంశవర్ణనలలో, శాసనాలలో యెందుకు వ్రాసుకోలేదు ? ప్రస్తుతం మనలో కొందరికి యింటిపేరేగాని పేరు అనవసరం అని తోచి, అద్దంకి, పారుపల్లి, స్థానం అని వ్రాసుకుంటూ వున్నట్టే అప్పటిలో శ్రీనాథాదులకు పేరే గాని యింటిపేరు అనావశ్యకమని తోచిందా?

కాగా యిప్పటికి తేలింది యేమిటి అంటే...

౧. ఇంటిపేరు అనేది మొదట ఆంధ్రులలో లేదు. ఏదో మధ్యకాలంలో వచ్చింది. ఆకాలం సినలుపడాలి.

౨. ఆకాలంలో యిట్టి యింటిపేరు కావలసివచ్చిన వ్యవహారిక యిబ్బంది యేమిటో స్పష్టపడాలి.

౩. ఆ అవుసరం యిప్పటికీ వుందా ? లేక తీరిపోయిందా? తీరిపోతే మరి మనకీ యింటిపేరు బరువెందుకు? యత్తేయజ్ఞం అనీయొచ్చా ?

ఈ యావత్తు విషయాలను యిదమిత్థమంటూ పరిష్కరించమని ఆంధ్రదేశంలో వున్న పెద్దలందరినీ వేడుకుంటున్నాను. ముఖ్యంగా కోరాడవారిని కోరుతున్నాను. తాపీవారిని తొందరపడమంటున్నాను. వేటూరివారిని వెతకమంటున్నాను. కట్టమంచివారిని కటాక్షించమంటున్నాను. చెళ్లపిళ్ళ వారిని చెప్పమంటున్నాను.

సూత్రంబు గోత్రంబు క్షేత్రంబులేగాని గద్యల నింటిపేర్కానరాదు

తాతముత్తాతలు తండ్రులన్నలె గాని వంశవర్ణన నిది విశదపడదు

వారాలు వర్ణాలు వత్సరాలేగాని చూపట్టదిది నాటి శాసనముల

తర్జించి భర్జించి గర్జించిరేకాని మరిచి రీ వూసు విమర్శలందు

ఎచటనున్నదో ఎందుకై వీడబడెనో – యెరుగుదురయేని దెల్పుడా యెరిక నాకు

విమలమతులార కవులార విబుధులార – ముందుగా జేతు నిడెమీకు వందనములు.

***

ఖద్దరు : అప్పడూ-ఇప్పడూ

-- పి.వి.సుబ్బారాయుడు

(తెలుగు స్వతంత్ర, 1948 ఆగస్టు 6 సంచికనుంచి పునర్ముద్రితం)

ఈ సన్నివేశం జరిగి ఇరవై ఏళ్ళవుతోంది. అయినా ఈ నాటికీ కళ్ళకు కట్టినట్లు కన్పిస్తుంది. ఆ మాటలు ఇప్పటికీ నా చెవులలో ప్రతిధ్వనిస్తూ వుంటాయి... నా హృదయానికి అంత గాఢంగా హత్తుకు పోవడం చేత.

బందరు కాలేజీలో చదువుకునే రోజులు. ఆ నాడు సాయంకాలం మా స్టూడెంట్స్ యూనియన్ ఆధ్వర్యన సమావేశం. ప్రఖ్యాత ఆంధ్ర నాయకులొకరు ఖద్దరును గురించి ఉపన్యసిస్తారు. నాయకుని అలంకరించడానికి పూలమాలలు మొదలైనవి సిద్ధం చేసి వుంచాము. కడపటి క్షణంలో తెలిసింది ఆయన నూలు దండలు తప్ప పూల దండలు వేసుకోరని. వెంటనే సైకిలు వేసుకొని ఊళ్ళో ఉన్న ఖాదీభండారంలో నూలుదండ కొనుక్కురావడానికి బైలుదేరాను, వేళ అయిపోవడంచేత అతివేగంగా తిరిగి వస్తున్నాను కళాశాల సమీపిస్తోంది. ఆ ప్రాంతం చాలా ఇరుకుగా సమ్మర్దంగా వుంది. గంట మోగిస్తూనే వస్తున్నాను. ఒక ముసలమ్మ త్వరగా తప్పుకోలేకపోయింది. ఆమె మీదనుంచి సైకిలు పోతుండా అనిపించింది. క్షణంలో బ్రేక్ వేసి తప్పించుకొని బైటపడేలోగా ఆ ముసలామె తెప్పరిల్లి నా వంక తేరిపారిచూచి : “ఏం నాయనా! ఖద్దరు తొడుక్కునేనా ఇంత అదిరిపాటు?” అంది.

ఆ మాటలు నా హృదయానికి అంకుశం పాటులా తగిలాయి. నా బాహ్య వేషధారణకీ, నా ప్రవర్తనకీ ఆమె వైరుధ్యం చూసిందిగాని, వేళకు సరిగా చేరుకోవాలనే నా ఆందోళన కాని, సామాన్యపరిస్థితులలో ప్రవర్తించేవిధంగాని ఆమె గమనించలేకపోయింది...

భారత స్వాతంత్ర్య సమరంలో ఖద్దరు అతి ప్రధానమూ, పవిత్రమూ అయిన స్థానాన్ని ఆక్రమించింది. మహా బలిష్ఠమైన బ్రిటీష్ సామ్రాజ్య శక్తులతో పోరాడేందుకు అతి బలహీనమైన భారత జాతికి మహాత్ముడు రెండే రెండు ఆయుధాలు సృష్టించాడు. ఒకటి ఖద్దరు; రెండవది సత్యాగ్రహం. మొదటిది నిర్మాణాత్మకం. రెండవది ప్రతిఘటనకు. మహాత్ముడు దక్షిణాఫ్రికానుండి తిరిగి వచ్చిన వెనుక కొన్నేళ్ళపాటు భారతీయ సమస్యను జాగ్రత్తగా అవగాహన చేసుకున్నాడు.

ప్రపంచంలో మిగతా రాజకీయ పోరాటాలు జరిగినట్లు కాకుండా ఒక అన్యమైన మార్గాన్ని ఇందుకు అన్వేషించాడు.

ఒకనాడు ఖండాంతరాలకు వస్త్రాలను ఎగుమతి చేసి ప్రఖ్యాతిచెందిన భారతదేశం ఈనాడు తన ప్రజలు కట్టుగుడ్డకై విదేశాలపైన ఆధారపడే అవస్థకు పాల్పడింది. ఒక్క ఇంగ్లండునుండే సాలీనా అరవైకోట్ల రూపాయల బట్ట, నూలు మన దేశానికి దిగుమతి అయ్యేది. ముందు దీన్ని అరికట్టినట్లయితే దేశం కొంచెం నిలవతొక్కుకోగలదని ఆయన విశ్వసించాడు. అనాడే ఆయన భారత జాతికి ఖద్దరు మంత్రోపదేశం చేశాడు. మహాత్ముని ఆదేశం ఊరూరా ప్రాకిపోయింది. ఇంటింటా రాట్నాలు వెలిసాయి. అతి సున్నితమైన విదేశీ వస్త్రాలు ధరించేవారంతా ఖద్దరు ధరించడం గౌరవంగానూ, విధిగానూ భావించారు.

ఈ సందర్భంలో ఒక చిన్న ఉదంతం. చీనీ చీనాంబరాలు ధరిస్తాడని ప్రఖ్యాతిచెందిన పండిట్ మోతీలాల్ నెహ్రూకూడా గాంధీజీ పిలుపుకు “ఓ” అన్నాడు. అకస్మాత్తుగా ఇంట్లో వున్న విదేశవస్త్రాలన్నీ అగ్నిహోత్రుడికి ఆహుతి చేసి, ఇంటిల్లిపాదీ ఖద్దరు ధారణవ్రతం స్వీకరించారు. ఆ తరువాత ఒకనాడు సపరివారంగా గ్రామాంతరం వెళ్ళడానికి మోతీలాల్ నెహ్రూ అలహాబాదు స్టేషనుకు వచ్చాడు. మోతీలాలు ఈ విధంగా మారడం ఇదివరలో ఆయనకు సన్నిహితులైన తెల్లవారికి కడుపుమంట కల్పించింది. ఆరోజే అలహాబాద్ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తికూడా ఊరు వెడుతున్నాడు. దూరాన్నుంచి మోతీలాలును చూచాడు. ఆయన్ని అవమానించాలనే సంకల్పంతో సమీపించి: “ఓ, మోతీలాల్ గారా! ఈ కొత్త దుస్తుల్లో పోల్పోలేకపోయాను; మీరు మీ జవానూ ఒకేమాదిరిగా వుండటంచేత” అన్నాడుట. ప్రతిభాశాలి మోతీలాల్ తొణకలేదు, బెణకలేదు. “అదే ఖద్దరులో ఉన్న ఘనత. మానవుడికీ మానవుడికీ మధ్య వుండే కృత్రిమ భేదాలను తొలగించి సర్వసమానత్వం ప్రకటిస్తుంది ఖాదీ” అని సమాధానమిచ్చాడుట. తెల్లదొర ముఖం మరింత తెల్లబోయింది.

దేశమంతా ఖద్దరుదీక్ష స్వీకరించి నేత పరిశ్రమను క్రమేణా ప్రోత్సహిస్తూ, విదేశీ వస్త్రాలను బహిష్కరిస్తూ రావడంతో కొన్ని ఏళ్ళలో దిగుమతి వ్యాపారం సన్నగిలింది. అరవైకోట్ల బ్రిటీష్ దిగుమతి అడుగంటింది. వస్త్ర పరిశ్రమపై ఆధారపడే లక్షలాది లాంకషైర్ కార్మికులు నిరుద్యోగులయ్యారు. వీరంతా కలసి ఆనాటి బ్రిటీష్ ప్రభుత్వానికి తమస్థితి మొరబెట్టుకున్నారు. గాంధీజీ ఖాదీ ఉద్యమం ప్రారంభించినపుడు ఈసడించిన బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం ఆ ఉద్యమం ఎంత శక్తివంతమైనదో అప్పుడు గ్రహించింది. వారికివ్యగల సమాధానం లేకపోవడంచేత ఇండియాలో గాంధీ అనే ఒక రాక్షసుడు బయలుదేరినట్లు ఆయన వీరందరి కూటిలోనూ మట్టిచల్లినట్లు దుష్ప్రచారం చేసి తమ ప్రతిష్ఠను కాపాడుకున్నారు.

గాంధీజీ ప్రారంభించిన ప్రజాసమరానికి ఖద్దరు, సత్యాగ్రహము ఎటువంటి ఆయుధాలో అటువంటివే వాటిని ప్రోద్బలించే ధర్మసూత్రాలు కూడా. సత్యము, అహింస, కాంగ్రెసు ధర్మ సూత్రాలు. ఖద్దరు అహింసా సత్యాలకు ఆటపట్టయినది. ఖద్దరు ధరించే వ్యక్తి కొన్ని నియమాలను తనంత తాను అలవరించుకున్నాడు. అసత్యవచనం, హింసావాక్కులు, పరుషప్రవర్తన ఇటువంటివి అతడికి నిషేధాలు. ఆ రోజుల్లో ఖద్దరు ధరించే ప్రతివ్యక్తి యధాశక్తి అహింసా సత్యాలను అమలు జరిపేవాడు. ఖద్దరు వేసుకుని క్లబ్బులో పేకాడటం అసంబద్ధంగా కనిపించి నేను పేకాట మానివేశాను. మధుపానానికి అలవాటుపడ్డ నా మిత్రుడు ఒకడు ఖద్దరు వేసుకుని ఆ అంగళ్ళలోకి పోవడానికి మనసు చెల్లక ఆ అలవాటు మానుకున్నాడు. ఇలాగే అనేక వ్యక్తుల జీవితాలలో ఖద్దరు మార్పు తీసుకురావడం నేనెరుగుదును.

1932 లో గాంధీజీ రాండ్ టేబిల్ సమావేశానికి కాంగ్రెస్ ప్రతినిధిగా వెళ్ళినప్పుడు పనికట్టుకుని లాంకషైరు వెళ్ళి ఆ కార్మికులను సందర్శించాడు. వారి ఒక్కొక్కరి ఇంటిలోకి వెళ్ళి వారి వారి సంసారపు మంచి చెడ్డలన్నీ విచారించి వారికి చాలా సన్నిహితుడైనాడు. ఖద్దరుధారి అనుసరించే అహింసా, సోదరప్రేమా, యీ సిద్ధాంతాలను ఆయన ప్రదర్శించాడు. భారతీయులకు బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం తమ దేశం యెడ ప్రదర్శిస్తున్న విధానంతోనే ప్రతిఘటన గాని బ్రిటీష్ పౌరుల యెడ వారికి అపారమైన అనురాగం వుందని తెల్పాడు, ఋజువు చేశాడు. ఇతడేమిటి — ఇంత కరుణామూర్తి — ఈయననా మన ప్రభుత్వం మన కూడు కూలదోసిన రాక్షసునిగా చిత్రించింది, ఇది వట్టికల్ల అని వారు గ్రహించారు.

ఈ సత్యాన్నే ఆనాడు ఆ ముసలమ్మ ఉద్ఘాటించింది ; ఖద్దరు ధరించే వ్యక్తి అణకువ నెమ్మది కలవాడై స్వార్థ రహితుడై ఉండాలని ఒక ఆశయం, ఈ నమ్మకంతోటే, ఈ ఆదర్శాలతోటే నేను ఇప్పటికీ సుమారు ఇరవై సంవత్సరాలుగా ఖద్దరు ధరిస్తున్నాను.

★ ★ ★

అయితే...

ఇటీవలనే బొంబైనుంచి తిరిగివచ్చిన నా మిత్రుడొకడు, “మీరు ఖద్దరు వెయ్యడం ఎంత త్వరలో విరమిస్తే అంతమంచిద ” న్నాడు. ఆతురతతో “ఏం ?” అన్నాను. “బొంబైలో బ్లాక్ మర్కెటీర్ల యూనిఫారం అది”, అని సమాధానమిచ్చాడు. మన రాష్ట్రంలో కూడా ఆ విషయం కొంతవరకూ వర్తిస్తుందనవచ్చు. కాంగ్రెస్ సత్యాగ్రహోద్యమం నడిపిస్తూ నానా అగచాట్లపడే రోజుల్లో, మల్లల్లో, ట్వీల్లల్లో ముణిగి తేలుతుండే పెద్దమనుష్యులు ఇప్పుడు చాలా మంది ఖద్దరు వెయ్యడం మనం చూస్తున్నాము. ఖద్దరుమీద ప్రేమవల్ల కాదు. దానిపై గౌరవం అంతకుముందే కాదు. కాంగ్రెసు ఇప్పుడు అధికారం కల్గివుంది. ఏ ఉద్యోగాలకో, ఏ పర్మిట్లకో పాస్ పోర్టుగా వాడుతున్నారు ఈ పవిత్ర వస్త్రాన్ని.

దీని పర్యవసానంగా చిరకాలం నుంచీ ఖద్దరు వేస్తున్నవాళ్ళు నష్టపడుతున్నారు. మొదటిది, ఖద్దరుకు పలుకుబడి హెచ్చడం చేత ధర పెరిగింది. తత్ఫలితంగా కల్తీ ఖద్దరు తయారు ఎక్కువైంది. ఈ కల్తీ ఖద్దరు వల్ల మనసా, ఖద్దరే ధరించాలనే దీక్షగలవారు మోసపోవడం సంభవిస్తోంది. ఈ పరిస్థితి, అరికట్టే నిమిత్తం ఇటీవల చెన్న రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రయివేటు ఖద్దరు ఉత్పత్తిని, వ్యాపారాన్ని నిషేధిస్తూ, ఒక శాసనం చేసింది. ఇది ఖద్దరు ధారులకు మరింత దెబ్బయే. ఈ శాసనాన్ని ఒక స్థానిక పత్రికలో ఒకరు విమర్శిస్తూ కల్తీ ఖద్దరును కనిపెట్టి నిషేధించాలి గాని, ప్రయివేటు వ్యాపారం పనికిరాదనడం చాలా అధర్మమంటూ ప్రకటించారు. వర్తకులు కల్తీ నెయ్యి అమ్ముతుంటే నివారించడం చేతకాక నేతివ్యాపారేన్నే నిషేధించడంలా వున్నది, ప్రభుత్వాజ్ఞ అని కూడా ఆయన విమర్శించారు. ఇంతకూ ప్రభుత్వం కానీయండి, ప్రజలు కానీయండి ఖద్దరు కల్తీ అయినదా ? కాదా ? అని సరిగా నిర్ణయించడం కష్టం. చరఖా సంఘంలో పనిచేసే ఒకాయన ఈ సందర్భంలో ఒకటే గోసాయి చిటిక సెలవిచ్చాడు. దీక్షగా ఖద్దరు వేసేవారు కల్తీ ఖద్దరు వేసుకుంటే వెంటనే శరీరం పులకరిస్తుంది అదే గుర్తు అన్నాడు.

ఖద్దరులో కల్తీకి, నేతికల్తీకి చాలా వ్యత్యాసం వుంది. ఖద్దరు ధరించేది ఒక దీక్ష పాటించేందుకు. ఆత్మ సంతృప్తికి. అది ఏనాడు అచ్చమైనది కాదో ఆ దీక్ష విఫలమైనట్లే. అయితే దీని పర్యవసానంగా ఖద్దరు మామూలు ప్రజలకు మరీ అందుబాటులో లేకుండా పోవచ్చు.

ఇంతకూ, భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం పొందిన వెనుక, ఇతః పూర్వము నిర్ధారణ చేసుకున్న కొన్ని విషయాలను పునరాలోచన చేయవలసి వచ్చింది. ఈ సందర్భంలోనే ఇంకా ఖద్దరు వెయ్యాలా అనే సమస్య కొందరిని ఎదుర్కొంది, ప్రపంచం యావత్తు యంత్ర శక్తితో కూడిన నాగరికతలో ముణిగి తేలుతోంది. ఇటువంటి కాలంలో భారతదేశం ఒక్కటి మడికట్టుకుని కూర్చుని “నాకు యంత్రాలతో పనిలేదు. అనాదిగా వస్తున్న నా పరికరాలతో నా కుటీర పరిశ్రమలనే చూచుకుంటూ బ్రతుకుతాను” అని వేరుండగలదా ? “లేదని” నాయకులంతా అంగీకరించారు. ఇంక అన్ని విధాలైన యంత్రసామాగ్రిని నిర్మించడంలో, నెలకొల్పడంలో భారతదేశం ఏమాత్రమూ వెనుక పడరాదని తీర్మానించారు. దానికనువైన ప్రణాళికలు తయారుచేశారు. అవి క్రమేణా అమలులోకి వస్తున్నాయి. అయితే వస్త్ర పరిశ్రమకు కూడా ఈ విధానం అనువర్తిస్తుందా అంటే, తప్పక అనువర్తిస్తుంది అని అంగీకరించాలి.

దీని ఫలితం క్రమేణా ఖద్దరుధారణ తగ్గిపోవడం .. చివరికి అందరూ విస్మరించడం కూడా కావచ్చు. అయితే మన స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ఖద్దరు వహించిన స్థానానికి గౌరవ చిహ్నంగా అది కొన్ని మహోత్సవ సమయాలలో ధరించగల పవిత్ర వస్త్రంగా నిల్చిపోగలదని

నా ఊహ.

**

కొందరు భావకవులు - స్త్రీమూర్తులు

-ఇల్లిందల సరస్వతీ దేవి

(ప్రవంతి, 1955 సెప్టెంబర్ సంచికనుంచి పునర్ముద్రితం)

ప్రేమ సృష్టికి హేతుభూతమైనది. అది వినా ప్రపంచమే లేదు. నవరసాలలోను శృంగారము మౌళిభూతమని ప్రాచీనాలంకారికులందరూ ప్రణయానికి అగ్రతాంబూలము ఇచ్చారు. కవులలో ప్రాచీనులూ నవ్యులూ కూడా ఈ ప్రణయ సంకీర్తనము చేసి తరించారు.

శృంగారములో కూడా సంయోగముకంటే వియోగమే ఎక్కువ రసవంతమైనది. అందుకే కాబోలు కవులకు విప్రలంభ శృంగారమునందే ప్రీతి యెక్కువ. అందుచేత స్త్రీ పాత్రల సృష్టి కవులకు తప్పని సరి అయినది.

ప్రాచీన కవులచే ఉత్కంఠముగా, నిరవధికముగా మనోహరముగా జగత్కళ్యాణ సిద్ధికొరకు ప్రణయకావ్యాలు సృష్టించబడ్డాయి. ఆ కావ్యాలు దైవప్రీతికొరకు రచించబడ్డాయి. ప్రబంధయుగమునాటికి, ప్రభువుల ప్రీతికొరకు కవులు ప్రణయము పేరుతో, స్త్రీల అవయవ వర్ణనలతో పచ్చి శృంగారమును వ్యక్తీకరించే కావ్య సృష్టి చేశారు. వాటిలోని నాయికలందరూ కించిత్ భేదములో ఒకే మూసలో తయారు చేయబడిన జవ్వనులు. భౌతిక సుఖమే స్వర్గమునుకొనే శృంగార రసాధి దేవతలు. వారి వలపు - విరహము చెప్పనలవి కానివి. ఆ స్త్రీల శరీర సౌందర్య పరిచయమే గాని హృదయ సౌందర్యముతో మనకు పరిచయము తక్కువ.

భావకవితలో స్త్రీ రూపం

నవ్య సాహిత్యోద్యమము భావకవిత్వముతో ప్రారంభమైనది. ఆధునిక కవిత్వము భావ ప్రధానమైనది. పవిత్రమైన ప్రణయానికే భావకవులు అగ్రస్థానమిచ్చారు. వీరి ప్రేమకు భౌతిక శరీరముతో ఎక్కువ నిమిత్తము లేదు. వీరికి స్త్రీ మూర్తిభవించిన ప్రణయ రాశి. స్త్రీని హృదయేశ్వరి దృష్టితో చూడటము మానవ సహజము. ప్రేయసిగా, సఖిగా చూడటము, విశాల భావాన్నీ హృదయ నైర్మల్యాన్నీ సూచిస్తాయి. దేవిగా, ఈశ్వరిగా చూడటము భక్తి నమ్రతలనూ, తన అల్పత్వాన్ని గ్రహించిన కవి చిత్త సంస్కారమునూ సూచిస్తాయి. మానవుడికి విషయోపరాగరహితమైన విజ్ఞానము కలిగినప్పుడే స్త్రీ దేవి రూపము తాలుస్తుంది. ఈ కవులకు స్త్రీ అనేక రూపాలలో సాక్షాత్కరిస్తుంది. స్త్రీని దేవిగా, హృదయేశ్వరిగా, మాతగా, సోదరిగా, దుహితగా, ప్రేయసిగా భావించి కవులు మనోహరమైన రూపకల్పన చేశారు.

రాయప్రోలువారి స్త్రీ పాత్రలు

మహాకవి శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు గారు హృదయ సంబంధి అయిన ప్రేమను అర్చిస్తూ కావ్య సృష్టి చేశారు. స్త్రీలు తూర్పు, పడమర లెరుగని వారయినందువలనె జాతికి దాస్యము సంభవించినదని నమ్మిన వారిలో రాయప్రోలు వారు ఒకరు. వీరి స్త్రీ పాత్రలు మనోహరమైనవి.

సన్నని నడుమునకు సడలని ఒడ్డాణమును అలంకరించుకొని పాదాలపై చెరగులు నాట్యమాడగా పెండ్లిడుకు వచ్చిన కన్నెపడుచు ఒక శుక్రవారమునాడు తోటలో మనకు దర్శనమిస్తుంది. ఆమె అభ్యంగనమునకు బోవు బాలిక. చెవుల కమ్మలు, ముక్కు పుడకలు తీసి జారుముడితో మనోజ్ఞముగా కనబడుతుంది. ఆమె ఒంటరిగా — కలవరపడుతున్న మనస్సుతో గుప్తముగా పైటలో దాచుకున్న లేఖను చదువ ప్రయత్నిస్తుంది. బాల్యమునుండీ తనతో కూడి ఆడిన కుమారుడు తనకొక జాబు వ్రాసినాడను భావమే ఆమెను ఒంటరిగా చదువుకొనునట్లు పురికొల్పుతుంది. ఆ బాలిక ముగ్ధ లావణ్యము కుమారునితో పాటు మనసు కూడా మురిపిస్తుంది. వేషభాషలలోనూ, ఉనికిలోను ఆమె పదహారణాల ఆంధ్ర బాలిక. పూలతో, కాయలతో ఉన్న కొమ్మలనూ, రెమ్మలనూ త్రుంచటము ఆర్యసంప్రదాయమునకు విరుద్ధము. ఆ బాలిక ఆ చిన్న వయసులోనే ఆర్యసంస్కృతిని అలవర్చుకొన్నది. భారతదేశములో అనపత్యము పాపఫలముగా భావించబడుతున్నది. అనపత్య దోషముతో కృంగిపోతున్న పూర్ణమ్మ పొరుగింటి బాలునీ, బంధువుల బాలిక యైన కమలనూ ప్రేమతో దగ్గరికి తీస్తుంది. చదువుల నిమిత్తమై కుమారుడు దూరదేశములకు వెళ్ళగా — చిన్న బుచ్చుకున్న కమలను చూచి కళ్ళకు నీళ్ళు తెచ్చుకుంటుంది. కమలా కుమారుల ప్రణయోదంతము విన్న తరువాత ఆమె హృదయము పండువెన్నెలవుతుంది. ఆ తీగెల జంటకు ఆమె చల్లని పాదు అవుతుంది. తదియ పేరంటాళ్ళు ఆ క్రిందటిదినమే ఐదవతనము కొరకు గోరంటాకు పెట్టుకుంటారు. తదియనాడు వేకువ జాముననే లేచి అరుగదంచిన సన్నబియ్యపన్నము, పొట్లకాయ నేతి పోపుకూరతో భోజనము చేసి తెల్లవారేసరికి ఉయాలల మీదికి చేరుకుంటారు. కాటుకకనులతో — పారాణి కాళ్ళతో — తాంబూల రాగవు పెదవులతో జడకుప్పెలు నితంబముల మీద నాట్యము చేస్తుండగా కమల ఉయాలల ఊగటానికి బయలుదేరుతుంది. ఉయాల మీదనే ఆమె ప్రాణాలు అనంతవాయువులో లీనమై పోతాయి.

కృష్ణా నదీ తీరాన ఆకాశమును సాంధ్యకిరణాలు అలుముకొనే వేళ. ప్రకృతి సౌందర్యమును తిలకిస్తూ ఉన్న యువకునకు చుట్టూ చెంగావి చీరె ధరించిన వెలది యొకతె కనిపిస్తుంది. ‘నీవెవరవు’ అని అతడు ప్రశ్నించాడు కాబోలు వెంటనే ఆమె “ఎవతెవని నీవు నన్ను ముందుగా ప్రశ్నిస్తున్నావు. నీవు ఎవడవని నేను కూడా ప్రశ్నింపవచ్చునా?” అని ఎదురు ప్రశ్న వేస్తుంది.

‘అనువుగా గన్న వారింటి యాడబడుచు

నీడుగా గొన్నవారింటి కోడలగుదు’

ఒకరికి కుమార్తెను — ఒకరికి సతిని — మరియొకరికి తల్లిని అని గడుసుగా జవాబిస్తుంది తనకు సాహిత్యముతోనూ అలంకార శాస్త్రముతోనూ పరిచయమున్నదని తెలుపుతుంది.

ధవళ దుకూలమును ధరించిన జవ్వని ఒకతె ఒక యువకునికి ఒక నిశీధి సమయమున కనబడుతుంది. “నీవు కన్యవో — కళత్రానివో నేను ఎరుగను. నీతో సప్త పాదాలమైత్రిని కాంక్షిస్తున్నాను” అని ఆ యువతిని అర్థిస్తాడు. కొంత దూరము వాదోపవాదాలయిన తరువాత ఆమె “నా హృదయసీమలో పూలు పూయిస్తాను. విడివిడిగా దోసెళ్ళ కొలదీ నీవంటి వారికి పంచి యిస్తాను, పూలను పూయించటమే తీగపనికాని అవి ఆప్తబంధువుల జడలనే అలంకరిస్తాయో — వృధాగానే పోతాయో — లేక దేవతాపూజకే సమర్పితమౌతాయో ఎవరు తెలుసుకొనగలరు ? సృష్టి రహస్యములంటే ఇవే ! నేను పిలిచి పాలీయగలను గాని — పాలుగొనుటకు యోగ్యురాలనుగాను” అని మృదువుగా మందలిస్తుంది. ఆ యువకుడు మూర్ఛిస్తాడు. కడకు ఆమె —

“ప్రణయ సౌభాగ్య విరహ భారప్రసన్న
మయిన నీయాత్మయేల కార్యపడంగ
అనుభవింపు ప్రేమోచ్ఛిష్టమును కుమార ?
అంటులేదని నీయాప్తు లంపినారు”

అంటుంది. భారతదేశములో ప్రేమోచ్ఛిష్టమునకు కక్కుర్తి పడటాన్ని అధమముగా భావిస్తారు. ఆ యువతి ఆదర్శము భారతస్త్రీలకు దివ్యాభరణము. ఆమె ఉపదేశముతో ఆ యువకునకు ఆమె యెడ జనయిత్రీ భావము ఉదయిస్తుంది.

భారతదేశములో ఆడబ్రతుకు బహుభారమైనదిగా పరిణమించింది. అడుబిడ్డల ముద్దుముచ్చటలను కన్నవారు మనసార ఆనందించలేదు. అబిడ్డ ఎత్తు ధనము పోసినగాని సంఘములో ఆమెకు గౌరవప్రతిపత్తితో వివాహము గాదు. ఈ దురాచారము స్నేహలతాదేవి అనే బాలికను బలిగొంటుంది. తన వివాహముతో తలిదండ్రుల దారిద్ర్యము ఇనుమడిస్తుందని ఆ బాలిక తలపోస్తుంది.

వేదములు పుట్టిన పవిత్ర వీధియందు
శుద్ధకన్యాకులీనత శుల్కమునకు
బాలగునవస్థయిస్సిరో ! సంప్రాప్తమయ్యె !

.....

అధమ పురుషార్థమనక కన్యలవరింప
శుల్కముల కువ్వికుల నూరుశూరు

లయినార పురుషులు ?” అని విచారపడుతుంది. “వరుడు వివాహమాడేది కన్యనా లేక కన్యాదాత యిచ్చే శుల్కదివ్యాప్సరననా ? ఈ పెండ్లి కొడుకులను అడిగేవారెవరయినా ఉన్నారా ? పవిత్రమైన వివాహానికి, ఉత్తమ స్త్రీ సాహచర్యానికి పురుషుడు సంఘములో ఇచ్చిన విలువ ఇదేనా ?” అని ఖిన్నపడుతుంది.

“సుంకమీయక మంగళ సూత్రమునకు
యోగ్యురాలు కాదేని నిర్భాగ్యయైన
కన్య, యా జీవితమునేల కాల్యరాదు ?”

అనుకొని ఆత్మ బలిదానము కర్మశ హృదయాలను కరగించగలదేమోనని ప్రాణత్యాగము చేస్తుంది. రాయప్రోలు వారి స్త్రీ పాత్రలు ఆంధ్రుల యింటి ఆడబడుచులు. భారతదేశపు పవిత్ర సంప్రదాయములను శిరసావహించెడివి. ఇంటింటా వెలసి దేశానికి కీర్తి తెచ్చెడివి.

శివశంకరుల పద్మావతి

పద్మావతీ దేవి నవ్యసాహిత్య భగీరథుడైన స్వామి శివశంకరుల సృష్టి. ఆమె జయదేవుని ప్రాణేశ్వరి. స్వరచితమైన కావ్యములో దోషములేవైన ఉన్న యెడల తెలుపవలసినదని లలితకళాభిజ్ఞయైన హృదయేశ్వరిని జయదేవుడు అడుగుతాడు. ఆ కావ్యమును ఆమె పఠించి కొన్ని దోషములను ఎంచుతుంది. పరిణతిపోందిన ఆమె హృదయము స్వోత్కర్షకు ఎడమీయదు. కేవలము రహస్యక్రీడలందు మాత్రమే పేర్కొనతగిన భార్యపేరు కావ్యములో చేర్చడమే కాకుండా ఆరంభముననే పద్మావతీ చరణచారణ చక్రవర్తియని తన బిరుదును సగర్వముగా పేర్కొన్న ఆత్మేశ్వరుని భావమునకు ఆమె ఎంతగానో సిగ్గుపడి పోయినది. “మీకు నిజముగా భార్యమీద అంత ప్రేమే ఉంటే మనసులో ఉంచుకోవటము భావ్యముగాని, అందరి సమక్షమున వాచ్యముగా చెప్పుకొంటారా?” అని మందలిస్తుంది.

“ఓర్మి నీవు నాకు నుత్సాహమీకున్న

కావ్యమెట్లు చేయగలుగువాడ !”

అని జయదేవునిచే కీర్తింపబడినదా పద్మావతీ. రాజసభలో అతడు కావ్యములో వ్రాసుకొన్నట్లుగానే, పద్మావతీ చరణచారణ చక్రవర్తి అను బిరుదును పదిమంది పండితులమధ్య మహారాజు జయదేవునకు ప్రసాదిస్తాడు. అతడు దానిని గురించి తనకు “త్రిభువనముల పద్మావతీ! త్వదీయ చరణచారణుడనియే ప్రశస్తి యింక” అని పది గ్రామములను గెలిచినట్లు చెప్పుకుంటాడు. మహారాజుగారు బహూకరించిన ఆభరణములను ధరించి తనకు నేత్రానందము కలిగించమని ఆమెతో అంటాడు. శిల్పి హస్తాలతో అతడినే అలంకరించమంటుంది ఆమె. అతడు ఆమె పాదయుగళిని ప్రప్రథమముగా అలంకరించబోతాడు. అతడు తన పాదాలను అంటరాదని ఆమె వారిస్తుంది. జయదేవుని హృదయములో తాను గోవిందుడు, ఆమె రాధ అనే భావం ఉప్పొంగుతూ ఉంటుంది. వారిద్దరికీ భేదము లేనట్లే తమ యిద్దరికీనీ లేదంటాడు జయదేవుడు

“చరణ సంస్కర్షణలన దోషములేదు
అననాబ్జ కరాబ్జ పాదాబ్జములకు
తారతమ్యములేదు నా తలపునందు”

అని జయదేవుడు భావించాడంటే పద్మావతీ దేవి యొక్క హృదయపవిత్రతా, ప్రణయబలమూ కారణాలు. ఆసమయములో అతడు కొన్ని మధుర స్మృతులను ఏకరువు పెడతాడు.

“ప్రథమమా నాకు నీ పదగ్రహణ సుఖము?
పెద్దవారల యానతి పెండ్లినాడే
ప్రమదమున నీ పదాబ్జము పట్టినాను”

“మరి జ్ఞాపకమున్నదా నీకు ? ఇంకా ఎన్ని పర్యాయములు పట్టినానో” అంటాడు ‘కోమలమైన నీ పాదాలు నా శిరోభూషణాల’ ని “గోవిందుని చేత రాధికను మధురఫణితిలో అనునయింపచేస్తేవి కదా! నా హృదయములో ఆ గోపాలునికీ నాకూ భేదమున్నదా ?” అంటాడు జయదేవుడు. ఏ సామాన్య స్త్రీయో అయినట్లయితే ఈ మాటలకు పొంగి బోరగిలపడిపోయేదే! కాని పద్మావతీ దేవిది పరిపక్వమైన హృదయము. ఆమాట దేవుడనవచ్చుగాని మానవులనరాదంటుంది. తాను క్షుద్రమానవుడనని అతడు చిన్నబుచ్చుకుంటే అతడే తనకు సాక్షాత్పరమ దైవతమంటుంది. ఆ చిన్న దోషానికే ఎంతో నొచ్చుకొంటుంది. ఆమె జయదేవునికే కాదు అందరికీ దేవతా స్వరూపిణి.

నాయనివారి శశిరేఖ:

పాలబుగ్గల చిన్నారి ప్రాయములో అవ్యక్తమధురమైన అనురాగములో బావచేత పూలహారము వేయించుకుంటుంది. వత్సలారూపములోనున్న శశిరేఖ. బావతో వివాహము పొసగని విధముగా కన్నవారు ప్రవర్తిస్తారు. తనకు ఇతరత్రా సంబంధాలను చూస్తున్నారని విని శశిరేఖ కలవరపడుతుంది. బావకు అంకితమిచ్చిన తన హృదయములో ఇతరులకు ప్రవేశము లేదంటుంది. ప్రేమలేని వివాహము మెడకు ఉరిత్రాడనుకుంటుంది. ‘తన బావకు ధనము లేదనే కదా పెద్దలు ఈ వివాహాన్ని అవరోధించినది? ఇల్లా వాకిలీ లేక భిక్షాటనమే జీవనముగా గల శంకరుని ఉమాదేవి వివాహమాడలేదా ? ఆపార్వతీ దేవి వలపు బావి ఎన్ని నిలువులు లోతున్నదోనని విస్మయపడుతుంది. ఏడాదికి మరణింపనున్న సత్యవంతుని ధైర్యముతో వివాహమాడి తన ప్రణయబలముచే అతనిని మృత్యుముఖమునుండి బయటికి తెచ్చిన సావిత్రిని ఆమె అహర్నిశలూ తలచుకొనేది. నిజమైన ప్రేమే ఉంటే వ్యక్తులు చేయజాలని పని ఉంటుందా ?

“ఆకసమ్మొక్కి స్వర్గము నరయవచ్చు
నరకమున సంతసపుబండి నడుపనేర్చు

లోకమంతయు తానయై ప్రాక నేర్చు”

అను నమ్మకము గలది శశిరేఖ. హృదయపుస్తకములో అతికింపబడిన ప్రేమ గీతాల పుటలను చింపివేయటము ఎవరితరము? అవి చినుగుతూ ఉంటే రక్తము పైకి ఎగజిమ్మి ప్రాణము పోతుందేమోనని భయపడుతుంది. హృదయఫలకము మీద అనుంగు బావయ్య చిత్రమును చెరపివేసి, పరాయివానిని చిత్రించుకోవటము అసంభవమనుకుంటుంది.

పరమపదనాథుకొరకు పార్వతినిబోలె

నాకొరకు యోగముద్ర నున్నావు నీవు

అని ఆమె బావ మధుర బావనలో మునిగి ఉంటాడు.

నీవధిష్టించు భద్రపీఠీవిరాజ

మాన మాణిక్యకాంతులు మలసి మలసి

విశ్వవీధుల ప్రణయముల్ వెల్లివిరియు

ఈ యమృతరాజ్యమున మనమిద్దరమును

నీవు రాజ్ఞివి నేను నీ సేవకుడను

అని బావ తపించి పోతాడు. ఆమె తోడి సమాగమమునకై అతడు పడిన ఆరాటమును చూస్తే హృదయము ద్రవించక మానదు.

చుక్కలుండెడి లోకాన జూచినాడ

నరసితిని మిన్ను మన్నేకమైన చోట

కాంచితిని పయోనిధి తరంగముల వెనుక

డెందమున గాని నిన్ను నే నెందుగాన.

అని విలపిస్తాడు. తన ప్రణయంపురాశియని మురిసిపోతాడు. అందులకు నాయని సుబ్బారావుగారి శశిరేఖ అన్ని విధములా తగినది.

మల్లవరపు వారి ఉపాస్యదేవత

మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావుగారికి ఈలోక కఠోరయాత్రలో తన జీవితాన్ని ఆవరించిన చీకటిలో ఒక తేజస్వరూపిణి ఒక కాంతిమయి క్రొత్తవెలుగును విరజిమ్ముతూ ప్రత్యక్షమవుతుంది. దానితో ఆయనలో నిగూఢములైన శక్తులన్నీ మేలుకొంటాయి. పాపము! ఆ కవి ఎంతకాలమునుండో ఆమె నవ పల్లవ కోమల పాదపద్మరజము కొరకు అవనీతీరాలన్నీ వెదకి వేసారిపోయినాడు. ఏదో పదముల సవ్వడికై ఎదురు చూచి అలసిపోయినాడు. ఆ దైన్యావస్థలో అలపుగొన్న ఆయన స్వప్న జీవితావరణమును మేలు కొలపి అతని హృదయభవనములో ఆమె దీపము నిలుపుతుంది. ఆమె పాట ఆతడి మనసులో కలిసి పొతుంది. దీపపు కాంతిలో లీనమై పోతుంది. ఆమె గానము విన్న ఆతడు ఆమె సాన్నిధ్యములో నాగసర్పము యొక్క పడగవలే అయినాడు. ఆమె ఉపాస్య దేవత కదూమరి ! ఎల్లప్పుడూ సమక్షములో ఉండదు. ఆమె దర్శనము కొరకు అలమటించి పోతాడు.

“మిన్ను మన్నులందెల్లెడలను వెదకు నా యెదకు

దరిసెనమ్మీయవే! వరగాయనీమణీ!

తరలిరావే తెరల చెరల వీడి ఓ రాణీ ! ”

ఆమె అనుగ్రహమువల్లనే అతడి కవితాలత పుష్పించినది. అతడి హృదయవీణ మ్రోగినది. ఆకవి ఆమె పేరైనా మనకు చెప్పకుండా ‘వరగాయనీమణీ!’ అని భావకల్పన చేశాడు. ఆమెకు ఉగాది కానుక లందిస్తాడు. తన ఆశీర్వాదాలను స్వీకరించమంటాడు.

దేవులపల్లి వారి ఊర్వశి :

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి గారి ఊర్వశి ఆభరణాలకు ఆభరణము. సౌందర్యానికి మెరుగులుపెట్టే మేని సౌందర్యమామెది. ఊర్వశి పేరుమోసిన ప్రేయసి. స్వర్గద్వారములో దేహాళి ప్రాంతములో వియోగ పాండురములైన కపోలములతో ధూళి ధూసరితములైన కపోలాలపై చిందులు త్రొక్కే చికురాలతో పూలను లెక్కిస్తూ కూర్చుంటుంది. ఆమె మఘవమస్తకమకుటరాజ్ఞి. ఆమె చూపు పరిసర తమస్సులలో మిలమిలా తళతళా మెరసిపోయేది. వైకుంఠుని మృదుకంఠమున మెరసే వైజయంతీ మాల తెగిపోయినదేమో !! “జగములన్నీ దాటి మనోజ్ఞమైన మెరపుగా తరళ మధుధారగా ఈశ్వరాలోకమే ఇటు వెడలెనో నేడు” అన్నట్లు కనబడుతుంది. ఇంద్రుని శిరస్సు ఓరగా వంగినప్పుడు జారి ఈకవి మ్రోల పడినదట. వెంటనే తిరోహిత అయినట్లున్నది. ఆమె శాపవశముచేత లతయై ప్రియునకు దూరమైన ప్రేయసి. దట్టముగా అలముకొన్న చీకటులలో నుండి చుక్కలు దర్శనమిచ్చినట్లుగా ఊర్వశీ కేశపాశములోని కోటిమల్లెలు వికసించి దర్శనమిచ్చినాయట. “అవి విరహోత్తమైన దృక్కులను నాపై ప్రసరిస్తే ప్రవాస భారముతో కృంగిపోతున్న నేను ఆగగలనా చెలీ !” అంటాడు కవి. ఊర్వశీ కేశపాశములో భారులు తీర్చిన ఆ నవకోటిమల్లికలు ప్రవాస భారములో ఉన్న తనను గేలిచేస్తున్నాయి. కనుక వాటిని విసరి పారవేయమని కవిచేత బ్రతిమిలాడించుకుంటుంది ఊర్వశి. ఆమె త్రిజగతీపతికోటిరదివ్యరత్నాలరాజినేలు వజ్రతురాయివంటి ప్రియురాలు. ఈ ప్రేయసీ ప్రియుల పాణిగ్రహణము తారకాపూర చంద్రమార్తాండబింబ మండితయైన మహాకాశ మంటపములో ఆమె కొరకు అతడు ఎన్ని వియోగ గీతికలను పాడుకొన్నాడో ! ఆ గీతికలకు ఆమె కరిగిపోతుంది. నేనే తొలి ప్రేయసిని. ఆనాటికీ _ ఈనాటికీ నేను నీదాననే” అంటుంది, “యుగ యుగాలుగా రాత్రిపవలునై నవ్వులను, ఏడ్పును మన భాగ్యబంధముగా నీకోసమే కూర్చి ఉంచాను. నావలపుటింటి ప్రాంగణములో నీకొఱకు ఎదురు తెన్నులు చూస్తూ వుంటాను.” అంటుంది. ఆమె కనులలో అతడికి అనంతాంబరపు నీలి నీడలు కనబడతాయట. ఆమె ఆర్ద్ర నయనములలో ఏదో అపూర్వ మధురమైన రక్తి అతడికి స్ఫురిస్తూవుంటుంది. అతడి ఎద లోపలి ఎదలో జీవితరహస్య మార్గములలో ఒదలని ఒక రొదయై బ్రతుకు భారమునంతా పాట పాడిస్తున్నదట ఆమె వలపు తలంపురాగానే కోటిగొంతులలోనుండి విడి అమృత పధాలగుండా సోనలవలె ప్రవహించి నూతన గీతివలె అతడి బ్రతుకు మారిపోతుందట. ఆమె కిన్నెర కంఠము విచ్చి ఆజ్ఞయిచ్చినట్లయితే యుగయుగాలుగా తాను కంటున్న కలలను పాడడా? దిశదిశలకూ చుక్కలచే సందేశాలను పంపడా ? ఆమె అనాధ బాలికయేమోనని ఒక సందేహము. నవసాంధ్యసమయ మల్లీ మనోజ్ఞ కుసుమ కామిని ఆ ఊర్వశి. ప్రాయంపు వాకిటనున్న ఆ ప్రేయసి వలపులో తడబడుతూ-సిగ్గు దొంతరులు అడ్డమురాగా గానము చేయలేదట. నాట్యము చేయలేక పోతున్నదట !

ఒక సాంధ్యావసాన సమయమున కాశ్మీర దృఢ పరిష్వంగములో నిమిడి, నిలువెల్ల వొదిగి శోషిల్లిన ఆమెను ఆతడు దర్శించినాడట. ఆమె పునర్దర్శనము కొరకు అలమటించిపోతాడు. మర్త్యకాంతయేమోనని అప్పుడప్పుడు భ్రమకలిగినా ఊర్వశి కనుచూపులకందని అప్పరాంగనేమోనని తోచక మానదు. ఆ సందేహము ఆమె ప్రియునకు కూడా కలుగుతుంది. ఆమె అతడి ప్రేమను పరీక్షిస్తున్నట్లు కనబడుతుంది. లేకపోతే ‘మెలకువగా ఉన్నంతవరకూ విలపించాను. అలసి నిద్రిస్తాను. నన్ను లేపకు’ అని ప్రియుడంటే ఊరుకోగలదా? నిద్రలో వచ్చి ఆమె తనను లేపవలెనను కోరికను వ్యంగ్యముగా సూచిస్తూంటే దిగి రావచ్చునా ! ఆమె రాదు !

సార్వభౌమ భాగ్యములేల చాన మనకు

ఏలికలమౌదు మనోన్య హృదయములకు

అని ప్రియుడు ఆహ్వానిస్తుంటే నింగినీలాలలో మాణిక్యపీఠ మలంకరించిన ఊర్వశి వినోదముగా చూస్తూ ఊరుకుంటుంది.

నందూరి వారి ఎంకి :

నందూరి వారి యెంకి రెండు దశాబ్దాలు నిండిన జవ్వని. చామనిచాయ. సన్నటి కోలముఖము. అరమోడ్లు కండ్లు. చెక్కిట చిన్న మచ్చ. మెడలో సన్నటి పూసలపేరు గల ఆమెను ఎంతదూరమునుండైనా గుర్తించవచ్చు. పసుపు చీరె అద్దకపు రవిక ధరించిన నిరాడంబర సుందరి. కొప్పున ఎర్రని మందారాలు తురుముకొని మనోజ్ఞముగా కనబడుతుంది. ఆమెకు విపరీతమైన లజ్జ. అమాయకురాలు. 'సత్తెకాలపు మనిషి' ని పేరు మ్రోసింది. ఆమె ఒక నవ్వే వేలకొలది వజ్రవైఘాతాల విలువ కలదని చెప్పుకుంటూ ఉంటారు. ఆమె నిండు యౌవనమును, మాటలలోని మాధుర్యమును హరించవలెనని ఆ ఊరిలోని వారంతా ఎప్పటికప్పుడు ప్రయత్నించి విఫలమౌతూ ఉంటారు. ఆమె నాయుడిని మనసార వలచింది. నాయుడికీ యెంకికీ మధ్య విడరాని బంధమవుతుంది. యెంకి సాహచర్యము నాయుడి పురోభివృద్ధికి భంగకరమని పెద్దలందరూ అతడికి వేరే వివాహము తలపెట్టుతారు. అతడు యెంకిని తప్ప యెవరినీ చేసుకోనంటాడు. యెంకి దూరాలోచన గలది. సంఘాన్ని ఎదిరించి తనను వివాహమాడితే నాయుడు సుఖానికి దూరమౌతాడేమోనని సందేహిస్తుంది. వివాహము కాకపోయినా ఆమె ఉత్తమ యిల్లాలనిపించుకొన్నది. ఆమె గొప్ప తత్వవేత్తవలె 'ఎనక జన్మములో మనమెవరమోకదా' అని నాయుడు అంటే సిగ్గువచ్చి నవ్వుతుంది. 'మనకీ సుఖాలు ఎన్నాళ్ళు?' అంటే కంట నీరు పెట్టుతుంది. ముందు మనకే జన్మ ఉన్నదో అంటే వెలవెల బోతుంది ఆ ఇల్లాలు. అసంస్కృతమూ, అశిక్షితమూ అయిన ఆ యెంకి హృదయములో నాయుడు శిలావిగ్రహమువలె ప్రతిష్ఠింపబడిపోయినాడు. నాయుడికి రానున్న ఆపదలను ఊహించి యెంకి జలసమాధిని పొందుతుంది. తరువాత అక్కడి వారంతా

అందచందాలు

తిన్నంగ నినుచూస్తు

దిద్దుకుంటారు...

యెంకొక్క దేవతై

యెలిసెనంటారు !

యింటింట పెడతారు

యెంకి నీ పేరు!

అని చల్లటి వేళ తలుచుకుంటారు. నాయుడిని వలచి వలపించుకొన్న యెంకి గ్రామస్థులకు దేవతైపోతుంది.

ప్రబంధ శృంగార వర్ణనలతో విసిగిఉన్న పాఠకులకు నవ్యకవుల స్త్రీ చిత్రణములో కొంత వైవిధ్యము కనపడకపోదు.

**

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము

డాక్టరు భోగరాజు పట్టాభిసేతారామయ్య పంతులు గారు, బి.ఎ., ఎమ్.బి., సి.ఎమ్,
(ఆంధ్రపత్రిక, 1914, ఏప్రిల్ 2 సంచిక, నుంచి పునర్ముద్రణ)

ఆంధ్రోద్యమము యొక్క వివిధాంశములలో తక్కువ వివాదనీయమైనదియు, ఎక్కువ జనసమ్మత మైనదియు విశ్వవిద్యాలయాపేక్షయే. సర్వవిధములను విద్యావ్యాప్తి నభిలషించు నీ దినములలో మన రాజధాని యందింకొక విశ్వవిద్యాలయము నపేక్షించుట అనాక్షేపణీయము. రానురాను, దేశాభ్యుదయము హెచ్చిన కొలఁది, ఆంధ్రదేశమునందొక విశ్వవిద్యాలయమును, కన్నడ దేశమునందును అభవ దేశమునందును మలయాళ దేశమునందును ఒక్కొక్క విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపింపవలసిన సుదినమును మనము చూడ వచ్చును. రాష్ట్రములవలెనే విశ్వవిద్యాలయములు గూడా భాషాప్రయుక్తములుగ నుండవలెననుట సహేతుకమనియు దేశాభివృద్ధికి సహాయకరమనియు ముందు చూపఁగలము.

విశ్వవిద్యాలయ మనిన పాఠములను నిర్ణయించు పాలకుల సంఘము గాదు. విద్యావిధానమును నియమించు పరిషదమును గాదు. వీరెల్లరు నలంకరించు భవనం గాదు. పరీక్షలు గావు. ఉపాధ్యాయులు గారు. విశ్వవిద్యాలయ మనిన విజ్ఞానవంతులగు విద్యాధికుల సంఘము కాదు. ఈ సంఘమునందు విద్యాధికులుండురు గాక. విద్యాధికులు, జ్ఞానవంతులు, అనుభవజ్ఞులు, సుశీలురు వీరెల్లరును విశ్వవిద్యాలయములను బలపఱచినను, వానియొక్కముఖ్యాంశములు గానేరరు. ఇట్టివారు విద్యార్థులే. మఱియునెప్పుడు బోధకులు విద్యార్థులుగ నుండరో, యప్పుడే వారు ఉపాధ్యాయులుగ నుండఁజాలరు. ఇట్టి విద్యాలయమునందు సామర్థ్య తారతమ్యములు, జాతిమత భేదములు, భాగ్యాభాగ్య వ్యత్యాసములు నెన్నడును గమనింపఁబడఁగూడదు. పరీక్షలు పరమాదర్శములు గావు. విద్యాశిక్షకు అవి యొకవిధమగు సహకారులు. ఈ ప్రమాణమును బట్టి చూడ మన చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమును ఆధునిక వ్యవహారమున నిర్దుష్టమైన విశ్వవిద్యాలయముగఁ బరిగణింపఁజాలము. ఎన్నియో వేల మైళ్ళ విస్తీర్ణముగల దేశములో నచ్చటచ్చట అప్పుడప్పుడు స్థాపింపఁబడిన కళాశాలలు నెల్ల కలపి యొక విశ్వవిద్యాలయమని తలంచు పద్ధతి పూర్వకాలమున లండను విశ్వవిద్యాలయము యొక్క నిర్మాణము ననుసరించి అవలంబింపఁబడినది. కాని కడచిన 40సం.లలో పాశ్చాత్య విశ్వవిద్యాలయములు సంపూర్ణముగ మాఱి, లివర్పూలు, మాంచెస్టరు, బర్మింగుహాం, షెఫీల్డు, లీడ్సు, బ్రిస్టల్ మున్నగు పట్టణములయందలి కళాశాలలే సంపూర్ణ విశ్వవిద్యాలయములుగ స్థాపింపఁబడినవి. హిందూదేశమునకు అసిస్టెంటు స్టేటు సెక్రెటరీ యగు మాంటాగ్యు గారు ఇట్లు చెప్పి యున్నారు. “సుశిక్షయు

ధర్మప్రవర్తనమును పాఠములవలన బోధింపబడదగినవి కావు. వీని యొక్క యావశ్యకము హిందూ దేశములోని విశ్వవిద్యాలయములచే గమనింపబడజాలదు.” ధర్మాభిలాష, దేశాభిమానము, సుశీలత మున్నగు గుణములను గఱపజాలని విద్యావిధానమును ఇంతకన్ననెక్కువ కఠినముగ ఖండించువారెవరు నుండజాలరు. వీరి వాక్కులు మనకు పరమ ప్రమాణములు. 1913 వ సం. ఫిబ్రవరి నెల 21 వ తేదీని ఇండియా గవర్నమెంటువారు మన దేశమునందలి విద్యావిధానమును గూర్చి ఈ క్రింది మార్పులను గావించుమని సూచించిరి. “విశ్వవిద్యాలయముల యొక్క యధికారపరిమాణమును తగ్గించి, మొదట ప్రధాన రాజధానులన్నిటియందును ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయములను, అనంతరము ప్రతిరాజధానియందును ఆధునిక పద్ధతిని మరియొక్కొక విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించుట యావశ్యకము.” ఇట్టి విశ్వవిద్యాలయములు వంగ రాజ్యములో డక్కా పట్టణమునందును, నాగపూరు, రంగూను, పాటలీ పుత్రము మున్నగు నగరములందును దొరతనము వారి చేతను, కాశీ, ఆలిగర్ పట్టణములయందు ప్రజల చేతను స్థాపింపబడనై యున్నవి. వీని ముఖ్య లక్షణములెట్టివి యనిన, విశ్వవిద్యాలయములకు చేరిన కళాశాలలన్నియు నొక్క పట్టణమందే యుండి, అందలి విద్యార్థులెల్లరును కళాశాలలయొక్క ఆవరణమందే నివసించుచుందురు. ఇట్టి రీతిని స్థాపింపబడిన మహావిశ్వవిద్యాలయములు పూర్వము మన దేశములో బౌద్ధయుగమున వర్ణిల్లుచుండెను. నలంద, తక్షశిల, విక్రమశీల, వారణాసి, అమరావతి, ధరణికోట మున్నగు స్థలములందలి విశ్వవిద్యాలయముల నిర్మాణమునే ఇప్పుడు పాశ్చాత్యులు అవలంబింపనపేక్షించుచున్నారు. ఆ ప్రతిష్ఠాపనములందు ఒక్కొక్క దానిలో 10,000 మంది మొదలు 30,000 మంది వరకును విద్యార్థులును, 1161,500 మంది అధ్యాపకులును నివసించుచుండెడివారు. విశ్వవిద్యాలయములే మహాపట్టణములుగ నుండెడివి. విద్యార్థులెల్లరును విజ్ఞానవాతావరణములో నుండెడివారు. అట్టి కాలము అట్టి రాజ్యములు అట్టి నిర్మాణములు అన్నియు నశించినవి. ఆ భవనములతో నిప్పటి కళాశాలలను బోల్చి చూడ, రాజాధిరాజుల ప్రాసాదములకును, బజారుకొట్లకు నుండెడి తారతమ్యము గనిపించుచున్నది.

మన రాజధానియొక్క విద్యావిషయిక కార్యములొక్క విశ్వవిద్యాలయముచే నిర్వహింపబడజాలవు. చెన్నపురి రాజధానియందు విశ్వవిద్యాలయము చేరనైయున్న విద్యార్థులు 15,000 మందియు, కళాశాలలోని వారు 6,000 మందియు గలరు. వీరందఱకును తగుసౌకర్యముల నొసంగుటకు మరియొక విశ్వవిద్యాలయము కావలసి యున్నది. హిందూదేశమందంతటను 185 కళాశాలలుండగ, వీనికి 5 విశ్వవిద్యాలయములు మాత్రమే గలవు. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము ఒక్కటి చాలకుండుటచే 1886 వ సం.న అలహాబాదునందొకటి స్థాపింపబడెను. మఱియు నిప్పుడు దొరతనమువారు రంగూన్, పాట్నా, నాగూరు, డక్కా పట్టణములందు వేఱువేఱు విశ్వవిద్యాలయములు స్థాపింప నిశ్చయపఱచుకొని యున్నారు. ఇందలి విద్యార్థులెల్లరును పూర్వము కలకత్తాకు చేరియున్నవారే. పాశ్చాత్యదేశములయందలి స్థితి చూడుడు. 4 కోట్ల జనమునకు 17, అనగా 25 లక్షల జనమున కొక్కొక్క విశ్వవిద్యాలయము గలదు. ఆక్సుఫర్డు కేంబ్రిడ్జి ఎండింబరో వీనియందు 3,4, వేలమంది విద్యార్థులున్నారు. గ్లాస్గోలో 2,3 వేలమందియు, మాంచెస్టరులో 1500 మందియు, వేల్సులో 1700 మందియు, తక్కిన చోట్ల వేయిమందికి తక్కువగను విద్యార్థులు గలరు.

విశ్వవిద్యాలయముల సంఖ్యను హెచ్చించుట ఆవశ్యకమయినచో, వీని నెచ్చట స్థాపింపవలెను? 1912 వ సం.న ఎక్విక్యూటీవ్ కౌన్సిలరగు గౌ.శివస్వామి అయ్యరుగారు మన రాజధానిలో చెన్నపురియందున్న ఒక విశ్వ విద్యాలయము చాలదనియు, ఉత్తరమండలముల కొకటియు దక్షిణమండలముల కొకటియు పశ్చిమ మండలముల కొకటియు నుండవలెననియు వ్రాక్రుచ్చిరి. ఇట్లు విభాగములను నిర్మించుటయందలి యుద్దేశ మేమి? బొంబాయి గవర్నరుగారు కూడా ఆ రాజధానిని గూర్చి ఇట్లే చెప్పియున్నారు. ఆయా విభాగములకు భాషా ప్రయుక్తములగు భేదములు గలవు. భాష యనగా అయిదు బళ్ళు కావు. అక్షరముల సముదాయము కాదు. మాటల ప్రోగ్రు కాదు. దేశముయొక్క సంప్రదాయము, విజ్ఞానము, సభ్యత, చరిత్ర, ఊహలు, అభిలాషలు, ఆదర్శములు.. ఇవన్నియు భాషయందిమిడి యున్నవి.

మనుష్యుని యొక్కయు సంఘముయొక్కయు వర్తనమును నిర్మించు బలమంతయు నందే యంతర్గతమై యున్నది. భాషను బట్టియే జాతియొక్క తత్వమును అభిరుచులును, మనోవృత్తులును స్థిరపడును. భాష భేదించినపుడు ఇవియును భేదించును. మొత్తముమీఁద భారతదేశ మందంతటను ఒక్క విజ్ఞానమును, ఒక్క ధర్మమును, ఒక్క రాజకీయాదర్శమును, ఒక్క విధమగు ఏకీభావమును ప్రబలియున్నను, భారతజాతీయత, భారతీయులెల్లరకు నన్ని విషయములందు నైక్యమును గల్పించుట వలనఁగాక, ప్రతిరాజధానియందును ప్రతి సంఘమునందును వారివారి వ్యక్తులను నిలిపి బలపఱిచి, అన్ని భాషలు మాట్లాడువారికిని సౌభ్రాతృత్వమును గలిగింపఁజేయుట వలననే సిద్ధి పొందవలసియున్నది. ఇట్టి పరిపాకము మాతృభాషాభివృద్ధివలననే కలుగును గాని, కేవలమాంగ్లేయవిద్యాభ్యాసము వలనఁ గలుగదు. కావున మన విశ్వవిద్యాలయముల యందు మాతృభాషల నభివృద్ధి చేయవలసిన బాధ్యత మనపైనున్నది. ప్రస్తుతము, ఎఫ్, ఏ., బి.ఎ. పరీక్షలందు మాతృభాషలను నిర్బంధపఠనీయములుగ చేయవలెనని మన ప్రముఖులు చేయు కలవరము వ్యర్థమనుటకు సందియము లేదు. విద్యనంతటిని మాతృభాషలలోఁ గలపి ఆంగ్లేయ భాషనొక విషయముగ నెత్తుకొనుట యే విద్యా విధానమునందు గమనింపఁబడునో అట్టి విధానమే నిర్దుష్టమైనది. అట్టిదే సార్థకమైనది. విశ్వవిద్యాలయములు నూతనముగా స్థాపింపఁబడినపుడు పాశ్చాత్యవిజ్ఞాన మంతయు నాంగ్లేయభాషలో నుండుటవలన ఆంగ్లేయభాషయే శిక్షామార్గముగ నుపయోగింపవలసిన యావశ్యకముండెను. అట్టి యావశ్యకము కడు శోచనీయము. విద్యార్థులలో అనేకులకు భాషాప్రవీణత కాక జ్ఞానసంపాదనమే ఆదర్శమైయుండుటవలన, విదేశాభాషలో శిక్షణనొందుటయు యోచించుటయు భాషించుటయు దుర్భరమగు విధిక్యతములుగనున్నవి.

ఇట్లు జ్ఞాపకశక్తి వృద్ధిచేయఁబడినది గాని, విజ్ఞానమునభివృద్ధినొందింపఁగల యంతశక్తి విజృంభింపలేదు. ఆంగ్లేయ భాషాజ్ఞానమును విశేషముగ సంపాదింపఁజాలని విద్యార్థి సముదాయమునకు ఆంగ్లేయ సాహిత్య కవిత్వములు నిరర్థకములు. మఱియు వీరి మేధావికాసమున కేమి వర్తననిర్మాణమున కేమి దేశీయ సాహిత్య కవిత్వములెంతయో సహకారులుగ నుండెడివి. వీరిహృదయంబులను గరఁగించుటకుఁ గాని వీరి మనంబులను రంజింపఁజేయుటకుఁ గాని వీని బలము మఱియొక దానికి నుండఁజాలదు. ఇట్టి ఫలితమును గోరెదమో, బాలురకు భావముల నెల్ల మాతృభాషలలోనే తెలుపవలెను. అప్పుడే విద్యావంతులకును ప్రజాసామాన్యమునకును దగిన యన్యోన్యసూత్రమును, అన్యోన్యగౌరవమును గలుగును. ఇట్టి సంస్కారములతోఁ గూడిన విశ్వవిద్యాలయములను స్థాపించుటకెక్కువ మార్పులావశ్యకమనియు, వాని యధికారపరిమాణమును తగ్గింపవలెననియు, వానియందలి పాశ్చాత్యబోధనకు లెల్లరును ప్రథమమున దేశభాషలను నేర్చుకొనవలసి యుండుననియు మన మెఱుగుదుము. కాని ఎన్ని కష్టములుండినను, ఈ సంస్కారములు గావింపఁబడునంత వఱకును మన విశ్వవిద్యాలయములు తమ ముఖ్యకర్తవ్యములను నెఱవేర్చఁజాలవు.

మన విశ్వవిద్యాలయ నిర్మాణమువలన దేశమునకొక గొప్ప యాపత్తు సంభవించినది. “విద్య యనఁగా ఆంగ్లేయ భాషాజ్ఞానమే. అట్టి విద్యలేని వాఁడు విద్యాహీనుఁడు” మొదలగు విపరీతభావములు దేశమునందు ప్రబలినవి. విద్యయొక్క ముఖ్యప్రయోజనము ప్రజలెల్లరకునొక విధమగు నైకమత్యమును గల్పించుచు, విద్యావంతుల జ్ఞానతేజస్సును ప్రజాసామాన్యము యొక్క యజ్ఞానాంధకారమును తొలఁగించుటకు సాధనముగ నుండునట్లు చేయుటయే. ప్రస్తుతావస్థయందు దీనికి బదులుగ ఆంగ్లేయ విద్యాధురీణులకును దేశీయవిద్యావంతులకును ప్రజాసామాన్యమునకును నడుమనొక పెద్ద యాఖాతముత్పత్తియయినది. మనము చేయు సంస్కారములెల్ల దీని నిర్మూలనము నుద్దేశించి యుండవలెను. పెఫ్ఫీల్డు విశ్వవిద్యాలయమునందు ఒక మఠలోని కూలివాడు వేదాంతపఠనమును, మఱియొకఁడు తత్త్వవిచారమును, ఇంకొకఁడు శాస్త్రశోధనమును చేయుచున్నారు. ఇట్టి మనోవికాసము మన ప్రజాసామాన్యమున కేల మన విశ్వవిద్యాలయముల మూలమున లభింపరాదు ? ఇందుకుఁగల నిరోధము దేశభాషలయపేక్షయే. కావున విశ్వవిద్యాలయములు గూడ భాషాప్రయుక్తములుగ నుండవలెను.

మనదేశములో విశ్వవిద్యాలయములను భరింపఁదగిన యభివృద్ధిగల దేశ భాషలు 10, 14 మాత్రమే గలవు. 31 కోటి జనమునకు 14 విశ్వవిద్యాలయములను స్థాపింపఁగోరుట అత్యాశ గానేరదు.

బాలుర ప్రవర్తననిర్మాణము విశ్వవిద్యాలయముల యొక్క వివిధప్రయోజనములలో ముఖ్యమైనది. ఇది పుస్తకముల వలనను పాఠముల వలనను పరీక్షల వలనను సిద్ధించునది గాదు. విశ్వవిద్యాలయముల యొక్క విజ్ఞాన వాతావరణమే యిందులకు తోడ్పడవలెను. ప్రతికళాశాలయొక్కయు బాలుర జీవిత శిక్షలను నిర్ణయించు సంప్రదాయ మొకటి కాలక్రమమున నుత్పత్తి కాఁగలదు. కాని మన చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమునకుఁ జేరియున్న కళాశాలలలో నొక్కడానికైనా నిట్టి సంప్రదాయము కలదని చెప్పఁజాలము. దేశములో నెల్ల ఒకే విధమైన కళాశాలలను వ్యాపింపఁజేయుటవలన, బాలురయూహలును అభిలాషలును ఆదర్శములును పరీక్షలతో ప్రారంభమై వానితోనే యంతమగుచున్నవి. దేశాభిమానము, సంఘసేవ, పరోపకారము, జాతీయజీవనము, జీవిత సంస్కారము, చిత్తశుద్ధి, పవిత్రప్రవర్తనము మున్నగు లక్షణముల కించుకైనను చోటియ్యకుండనున్నవి. ఇట్టి మహాదాదర్శములచే బాలుర ముఖంబులు ఆశావికాసముతో నిండియుండుటకు బదులు క్షణభంగురములగు జయాపజయముల విలక్షణములచే పూరితములై యున్నవి. ఇట్టి యాపత్తును నివారించి విశ్వవిద్యాలయము యొక్క ముఖ్యప్రయోజనమును సిద్ధింపఁజేయుటకుఁగాను ఒక ప్రక్క ఆధునిక పాశ్చాత్య విజ్ఞానమును అభ్యసించుచు, ఇంకొక ప్రక్క మనదేశపు ప్రాచీన చరిత్రలను శాస్త్రములను విజ్ఞానమును బరిపఠనము చేయుచు. ఇవియే దేశము యొక్క ప్రత్యేక సంప్రదాయములు. వీని సముదాయమే జాతీయవ్యక్తికి హేతుభూతము.

మనదేశములో నింకను సర్వకళాశాలలను స్థాపింపవలెనని చెప్పు వాదములన్నియు ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయమునకుఁగూడ తగిన కారణములుగ వర్తించును. ఆంధ్రులు రెండుకోట్లకు మించి యున్నారు. వీరిలో కొందఱు మైసూరు నైజాము రాజ్యములలో నివసించుచున్న కారణము ప్రత్యేకాంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమునకు నభ్యంతరముగ వర్తించఁజాలదు. ఆంధ్రులెక్కడనున్నను, ముఖ్యముగ కలసియున్న ప్రదేశములలో నున్నపుడు, పరిపాలనాభేదములు విద్యావిధానమునకు నిరోధములుగ నుండవు. ఆంధ్రులు బుద్ధిశాలులనుట లోక విదితము. కావుననే విశేషవ్యయముతోఁ గూడిన విశ్వవిద్యాలయస్థాపనమువలన వారు తగుకొలదిని ప్రయోజనమును పొందఁగలరనుటకు సందియము లేదు. వారి ప్రస్తుతపు విద్యాభివృద్ధి కొంతవఱకు వెనుకఁబడియున్నను, ఇది యనివార్యములగు కారణాంతరములచే సంభవించినది గాని వీరి లోపమువలనఁగలిగినది గాదు. చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమునకు చేరియున్న ముప్పదియైదు కళాశాలల లోను, రాజధానిలో సగము విస్తీర్ణము గలిగిన యాంధ్రదేశమున మొదటి తరగతివి మూఁడును, రెండవ తరగతివి యైదును మాత్రమే గలవు.

అదియును గాక, కడప కర్నూలు బళ్ళారి అనంతపురము చిత్తూరు నెల్లూరు ఈ యాఱు జిల్లాలయందును నొక్క కళాశాల యైనను లేదు. మఱియు విశ్వవిద్యాలయము యొక్క ముఖ్యస్థానము బరంపురము నుండి 658 మైళ్ళును నంద్యాలనుండి 366 మైళ్ళును దూరముగ నుండి, ఆంధ్రదేశమధ్య స్థానమునకు అతి దూరమై యున్నది. ఆంధ్రులు వర్తక వ్యవసాయిక పరీక్షలకు చదువుటకు కోయంబత్తూరు కేలికట్ పట్టణములకు పోవలసియున్నారు. ఇంతంత దూరములు ప్రయాణము చేయవలసి యుండుటయు మొన్న మొన్నటి వఱకును రైలు లేకపోవుటయు నాంధ్రుల విద్యాభివృద్ధికి ప్రబలాటంకములుగనుండినవి. ఎప్పుడొక దేశమధ్యమున విశ్వవిద్యాలయము స్థాపింపఁబడునో అప్పుడా దేశస్థుల విద్యకుత్సాహము కల్పింపఁబడును. 1886 వ సం.లో స్థాపింపఁబడిన అలహాబాదు విశ్వవిద్యాలయ మిందుకు నిదర్శనము. పూర్వ బంగాళా రాజధానియందలి జనుల విద్యాభివృద్ధి కొఱకు ప్రత్యేక సౌకర్యములను గల్పించుటకే డక్కాపట్టణమునందు విశ్వవిద్యాలయము స్థాపింపఁబడవలెయున్నది. రంగూను నాగపూరు పాటలీపుత్రము ఈ పట్టణములలో స్థాపింప నిశ్చయింపఁబడిన విశ్వవిద్యాలయముల ముఖ్యోద్దేశము నిదియే.

మఱియు ఆంధ్రదేశము యొక్క ప్రత్యేకావశ్యకములు కొన్ని యాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము వలననే నెఱవేర్పఁబడవలసి యున్నవి. అనాదినుండియు దేశకాలానుగుణ్యముగనే విశ్వవిద్యాలయములు స్థాపింపఁబడినవి. ఆంధ్రదేశమునందలి భూగర్భము ఖనిజ భాగ్యములతో నిండియున్నది. అట్టి భాగ్యమును వాణిజ్య మూలమున ప్రజలకందఁజేయుటకు తగిన విద్యను గఱపు ప్రత్యేక విద్యాలయమందుండవలెను. రోస్సెరీ ప్రభువు చెప్పినట్లు ప్రతిపట్టణమునకును పట్టణపుఁగొఱతలను దీర్చునదియు పౌరభాగ్యములలో నగ్రస్థానము వహింపఁదగినదియు నగు నొక విశ్వవిద్యాలయముండవలెను. అట్టి సందర్భమున పట్టణమునకుఁ గాక, మండలమునకుఁ గాక, 70,000 చదరపు మైళ్ళ విస్తీర్ణము గల ద్వాదశమండలముల కొక విశ్వవిద్యాలయము నభిలషించుటయందేమి విపరీతము గలదు ?

**

వివేకానంద స్వామి

అయ్యుంకి వేంకటరమణయ్య

(ఆకాశవాణి, 1913 ఏప్రిల్ 3 సంచిక, నుంచి పునర్ముద్రణ)

కలకత్తా ఉన్నత న్యాయసభయందు విశ్వనాథదత్తుడను న్యాయవాది గలఁడు. ఆయనకు సద్గుణశీలయు మేధానిధియు నగు భార్యగలదు. 1862 సంవత్సరము జనవరి నెల 9 వ దినమున ఈ దంపతులకు శుభముహూర్తమున పుత్రజననము గలిగెను. వారా బాలునకు నరేంద్రుడని నామకరణము జేసిరి. వివేకానందుడను సార్థకనామమును వహించి తనయసమాన వాగ్ధాటిని భారతీయులకేగాక పాశ్చాత్యులకు గూడా జవిజూపి, భారతవర్షము యొక్క కీర్తినజేయమగునటుల స్థిరోభూతము జేయునని ఈ బాలుఁడు జన్మించినపుడెవ్వరును దలంపరైరి.

పువ్వు పుట్టగనే పరిమళించును. నరేంద్రుడు బాల్యమునందే సహచరులయెడల సహానుభూతిని సమభావమును, పెద్దల యెడల భక్తి శ్రద్ధలను, దేవుని యెడలను పారమార్థిక విషయములయందును భ్రేమను గలిగయుండెను; ఆయన స్వభావసిద్ధముగనే ధ్యానపరాయణుడును, నిశ్చింతభావుడునునైయుండెను. బాల్యమునందలి ఈ సద్గుణపుంజములే వయస్సు ముదిరిన కొలదిని పరిపక్వస్థితిని జెంది ప్రజ్వరిల్లెను. పాఠశాలలో క్రింది తరగతుల యందు జదువునప్పుడే ఆయన భారతీయ తత్వశాస్త్రము సభ్యసింప మొదలిడినదేగాక పాశ్చాత్య తత్వకోవిదులగు హెర్బర్టు స్పెన్సరు మొదలుగాఁగల మహనీయుల గ్రంథములను గూడఁడ పఠింప గడంగెను. ఇంతియ గాక స్పెన్సరు యొక్క కొన్ని సిద్ధాంతములను విమర్శించుచు ఆయనకొక లేఖను లిఖించెను. ఈ లేఖను జూచి స్పెన్సరు మిగుల యానందమును జెంది సత్యజ్ఞానాభివృద్ధిజేసికొనుటకాయనను బ్రోత్సహించెను. వివేకానందుడు బ్రథమమున నాస్తిక వాదమును పరిశీలించి జూచెను; కాని మనఃపూర్వకమగు భావప్రేరిత స్వభావమును గలిగిన యాయనకది సరిపడదయ్యెను. పిమ్మట బ్రహ్మసమాజ మతమును బరిశీలించెను; ధారాళమగుయాత్మను గలిగి యుండిన వివేకానందును సంకుచితమై యణచబడి యున్నట్టి యామతమాకర్షింపలేదు. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన సంపాదనాభిలాషచే ఆయన మనస్సు వేదననుబొందుచుండెను. దైవిక సత్యమునుగ్రహించుట కాయన యాత్మ పరితపించుచుండెను. ఇట్టి స్థితియందు బి.ఏ. పరీక్షయందు గృతార్థతను జెంది న్యాయవాదవృత్తి నవలంబింపవలెనని బ్రయత్నింపుచుండెను. కాని ఆయన మనస్సు అంధకారబంధురమై శంకలతోగూడుకొని యుండెను. అట్టి సమయమునందాయంధకారమును భేదించి శంకానివృత్తిజేయుటకు సద్గురువు గావలసియుండెను.

జగద్విఖ్యాతుడగు శ్రీరామకృష్ణపరమహంస, వివేకానందుని బినతండ్రికి గురువుగానుండెను. వివేకానందుడొకసారి తన బినతండ్రితోగూడ గురువుయొద్దకేగెను. అప్పటినుండియు వివేకానందుని జీవితమునకొక నూతన వికాసము గలిగెనని జెప్పనగును. ప్రథమమున ఈ గురుశిష్యులిద్దరును సంభాషింపగనే వారిద్దరికిని పరస్పర యాకర్షణభావముంకురించెను. గురువు వివేకానందుడే తనకుదగిన శిష్యుడని తలంచెను. వివేకానందుడు గూడ ఆయనయే తనకు దగిన గురువర్కుండని భావించెను. సర్వసంగపరిత్యాగియగు నామహాత్ముడగు శ్రీకృష్ణ సంకీర్తనమును గావింపమని వివేకానందునితోజెప్పెను. వివేకానందుడు తన సహజయుచ్చైస్వరముతోబాడెను. అంతట గురువుయొక్క ముఖము దైవసాక్షాత్కారతను బొందినట్లనంద ప్రపూర్ణమై విలసిల్లుచుండ నే భారతీయుని హృదయము భక్తి భావపూరితమై యుండకుండును! తిరిగియొంటరిగా వచ్చెదనని జెప్పి వివేకానందుడాయనయొద్ద శలవుదీసికొని తన నిజసదనమునకుంజనెను. ఈ సమయమునందేర్పడిన సంబంధము గురువుయొక్క జీవితకాలమునందంతటను ధృఢతరమగుచునేయుండెను. మఱియు వివేకానందుని భావిజీవిత ప్రవాహము క్రొత్తపథమును ద్రొక్కనారంభించెను.

వివేకానందుడప్పటినుండియు రామకృష్ణ పరమహంస యొక్క భక్తియుతుడగు శిష్యుడై ఆయన యొద్ద నాద్యంతరహితములగు వేదాంత రహస్యముల గ్రోలనారంభించెను. సదయహృదయులనేకులు పరమహంసయొక్క శిష్యులయ్యుండిరి. అయినప్పటికిని వివేకానందుడు వారియందెల్ల సగ్రస్థానమును వహించియుండెను.

రామకృష్ణపరమహంస 1886వ సంవత్సరమునందు ఆగష్టునెల 16 వ దినమందు పరమపదమును జెందెను. ఆయన శిష్యులందరును స్వార్థత్యాగులై పవిత్రవంతముగ జీవితములను గడుపుకొన కృతనిశ్చయమైరి. వారందరునుగూడ ప్రాపంచిక సౌఖ్యముల నన్నిటిని విడనాడి, దేశమునందు నీతిమతముల నభివృద్ధిజేయ దీక్షను వహించిరి. వివేకానందుడు వారియందొకడు. తన సోదరులతో గూడి కొంతకాలము పనిజేసి ఆయన తపస్సును జేయుటకై హిమాలయపర్వతములకు బోయెను. అక్కడనుండి టిబెట్టుదేశమునకు బోయి బౌద్ధమతమునుజదివెను. ఆ దేశమునుండి దిరిగి వచ్చి హిందూదేశమునందంతటను సంచారము జేయ నారంభించెను. ఖత్రీనగరమునకు బోయి యక్కడి మహారాజును తన మతమునకు ద్రిప్పి, పశ్చిమతీరమున సంచారముజేసి త్రివేంద్రమునకును యక్కడినుండి మద్రాసుకునుబోయెను. ఈ సంచారమునందెల్లెడలను విసుగు విరామము లేకుండ వేదాంత సూత్రములను బ్రబోధించుచు ప్రాచీన భారత వర్షముయొక్క యౌన్నత్యమును దృక్పథమున బెట్టుచుండెను.

ఆయన మద్రాసునందున్నప్పుడు చికాగోనగరమునందు సర్వమతమహాజనసభ జరుగనుండెను. ఆ సభయందు హిందూమతమును గూర్చి నివేదించుటకు వివేకానందును బంపినయుక్తముగ నుండునని జాలమంది తలంచి చందాలను బ్రోగుజేసి అమెరికాఖండమునకాయనబంపిరి.

అమెరికాఖండమునకు జేరునప్పటికి తన దగ్గరయున్న స్వల్పద్రవ్యము ఖర్చుపడిపోగా ఆయన బిచ్చమెత్తవలసిన దశ సంభవించెను. కాని యొకముసలిది స్వామిని వినోదార్థముగా తన స్నేహబృందమునకు బ్రదర్శింపదలంచి ఆయన కాతిధ్యమొసంగెను. వివేకానందుడు వారికి వినోదమును గొల్పుటమాత్రమే గాక, అసమానమును యపూర్వమును యగుతన వాక్యామర్థమును వారు మెచ్చుకొనునటులజేసి, తనయందిమిడియున్న మేధాశక్తిని వారికి జవిజూపెను. భారతీయుల తత్వశాస్త్రమునుగూర్చి యసమానవాగ్ధాటితో జెప్పిన యంశములను విని వారందరును ఆయన యొక్క శక్తి సామర్థ్యములను గ్రహించిరి. ఆయనచెప్పిన కొన్ని యంశములు వారికర్థమే గాలేదు. అందుచేత తత్వశాస్త్రజునొకనిని ఆయనతో వాదమును సల్పుటకై దీసికొనివచ్చిరి. ఆ శాస్త్రజ్ఞుడు త్వరలోనే స్వామియొక్క యోగ్యతను గ్రహించి, సర్వమతమహాజనసభకు అగ్రాసనాధిపతియగు డాక్టరు బారోసుగారికి పరిచయమును గలుగజేయగా, హిందూమతమును గుఱించి దెలియజేయుటకు స్వామినాయన యంగీకరించెను. ఆగొప్ప సభయందు మన స్వామియొక్క దర్శనము గొప్ప సంక్షోభమును బుట్టించెను.

కాషాయ వస్త్రములను ధరించి సభకుబోయి ఆయన వేదాంతము యొక్క మహత్వమును, ఘనతను యుచ్చైస్వరముతో జాటెను. మఱియు వేదాంతశాస్త్రమునందణియున్న మహద్విషయముల నన్నింటిని జూపునప్పటికి సభికులందరు యాశ్చర్యమగ్నమానసులైరి. ఇంతటివఱకును బ్రఖ్యాతిలేకయున్న స్వామికప్పటినుండియు బ్రాముఖ్యతగలిగెను. వెనువెంటనే బాశ్చత్యులందరును ఆయన యొక్క గొప్పతనమును గ్రహించిరి. న్యూయార్కు నగరమునందు బ్రచురింపబడుచున్న 'హెరల్డు' యను పత్రిక యిట్లువ్రాసెను: _ "సర్వమతమహాసభయందెల్ల నిస్సందేహముగ వివేకానందస్వామియే గొప్పవాడు. ఆయనజెప్పిన విషయములను విన్న బిదప విద్యావంతులగు నాజాతివారికి (హిందువులకు) ఈ దేశమునుండి మిషనరీలను బంపుటెంతయు యవివేకము." అంతటినుండియు, తత్వజ్ఞానమతములను గూర్చి యుపన్యాసములిచ్చుట కాహ్వానము జేయుచు అమెరికా యెల్లెడల నుండియు ఆయనకనేక లేఖలు వచ్చెను. ప్రపంచమునందున్న అనాత్మవాదులయందొకరగు యమెరికా ప్రజలయందు వేదాంతమతమును జనసమ్మతమగునట్లు జేసిన వివేకానందస్వామియెడల మనమెట్లు గృతజ్ఞతను జూపగలము?

అమెరికా ఖండమునుండి ఆంగ్లేయదేశమునకు బోయి యక్కడ కూడ తనప్రభావమును వెల్లడిబరచెను. ఆయన లండను నగరమునందు రెండు మాసములుండి వేదములను ఉపనిషత్తులను నిరంతరముగ వివరించి జెప్పెను. ఆయన పడిన శ్రమయంతయు ఫలించెనని జెప్పవచ్చును. ఆలోచనా సహితములగు మనస్సులయందు ఆయనజేసిన భారతీయ తత్వజ్ఞాన నిరూపణ బీజములు నాటుకొని యనేకమంది శిష్యులైరి.

ఆయన తన మాతృదేశమునకు దిరిగి 1893 వ సంవత్సరము డిశంబరు నెల 16 వ దినమున విచ్చేసి, 'కొలంబో' నగరమునుండి 'ఆల్ఫోరా' వఱకును బ్రయాణమునుజేసెను. ప్రతిస్థలమునను వివేకానందుని గాఢమగు భ్రేమతో నాదరించుచువచ్చిరి. మఱియు నాయనను గొప్ప పునరుద్ధారకునిగను సంస్కర్తగను గౌరవించి సన్మానించిరి. ఆయన యభిప్రాయములన్నియు సర్వజనాంగీకారములయ్యెను. ఆయనబోయిన స్థలమునందెల్ల మాతృదేశముయొక్క ప్రాచీన యౌన్నత్యమును జనుల హృదయములయందు చిత్రించివైచి, వారియందుత్సాహమును యభిమానమును గలుగజేయుచుండెను. ప్రోత్సహించుటతోడను, ఉపన్యాసవేదికలనుండి వాగ్దానిని జూపించుటతోడను ఆయన పని సమాప్తముగాలేదు. తాను జేయుచున్న మహాత్కార్యమునకు స్థిరత్వమును నిలుకడను గులుగజేయుటకై ఆయన బ్రయత్నించెను. వేదాంతమును సర్వసామన్యమగునటులజేసి, సన్మార్గతయందును యాధ్యాత్మికౌన్నత్యమునందును దైవిక జ్ఞానమునందును భారతీయులు ప్రపంచమునంతకును మార్గదర్శకులగునటుల జేయవలెనని ఆయన యొక్క గొప్పయభిలాష. ఈ యభిలాషను నెరవేర్చుటకై భారతజాతి యందు బ్రచ్చన్నమై యణియున్న స్మృతిని విజృంభించునటుల జేయుటకును వేదాంతమును జీవమతముగ జేయుటకును ఆయన విశ్వప్రయత్నమును జేసెను. సిద్ధాంతములకును వారి యనుచరణమునకును తారతమ్యమెంతగలదో ఆయన తన సోదరులకు జూపెను. వారి యనుచరణమునందు దొరలినట్టి యనేకములగు దురలవాటులను యనాచారములను పారదోలుటకును, సన్మార్గమునందును సాంఘిక స్థితిగతులయందును జెడిపోయి యుండుటవలన బ్రస్తుత స్థితి యందెంత వరకు క్షీణించి యుంటిమో కండ్లు దెరచి జూచుటకును ఆయన గోరెను.

ఆయన రామకృష్ణ సంఘమును దిరిగి స్థాపించెను. హిందూయౌవనులకు స్వార్థత్యాగ భక్తిపూరితంబైన జీవితమును గడుప బోధించుటకు కలకత్తాయందును హిమాలయ పర్వతములయందును ఆశ్రమములను మఠములను ఏర్పరచెను. నవీన సిద్ధాంతమును బోధించుటకీ రెండు స్థలములును ఆయనకు ముఖ్యప్రదేశములు. 1897వ సంవత్సరపు కరవుదినములయందు బీదలను ఆపదయందున్న వారిని రక్షించుటకు గాను సహాయ సంఘములనాయన స్థాపించి బనిజేసెను. మితము మీరి పనిజేయుటచే ఆయన యారోగ్యము జెడిపోవనారంభించెను. ఆరోగ్యరక్షణ కొరకాయన దిరిగి పాశ్చత్య దేశములకు పయనమై వెళ్లెను. కొంతకాలము ఆంగ్లేయదేశమునందుండి యారోగ్యము నభివృద్ధి పరచుకొని అమెరికా ఖండమునకు బోయెను. ఆఖండమునందున్న సాన్ ఫ్రాన్సిస్కో నగరమునందు శాంతి

అశ్రమమును, వేదాంత సంఘమును స్థాపించెను. అవి యిప్పుడుచ్చదశయందున్నవి. పారిసు నగరమున జరిగిన మతమహాసభయందు హిందూమతప్రతినిధిగ నాహ్వానింపబడి ఆయన ఫ్రాన్స్ దేశమునకు బోయి, ఆ సభయందు డ్రెంచి భాషలో హిందూ తత్వజ్ఞానమును గూర్చి యుపన్యసించెను. తిరిగి యారోగ్యము క్షీణింప దొడంగ యాయన భారతవర్షమునకు పయనమై వచ్చెను. తన యారోగ్యమునకంటె తాను జేయుపని కొఱకే ఆయన ఎక్కువ శ్రద్ధను వహించెను. హిందూ యౌవనుల విద్యాభ్యాసము కొఱకొక పాఠశాలను బీదలకును అసహాయులకును సహాయము జేయు నొకగృహమును ఆయన స్థాపించెను. దేశద్రిమ్మరులగు సాధువులందరును గలిసి వేదాంతాభివృద్ధికై పనిజేయుట కొకమఠమును గూడ స్థాపించెను. ఆయన మిక్కిలి యోపికతో యౌవనులకు సంస్కృతమును వేదాంతమును బోధించుచుండెను. ఈ సమయమునందు, జపాను దేశమునకు వచ్చి వారి మతమునకు నూతనచైతన్యము నొసంగ వలసినదని నియుక్తులు గొందరువచ్చి స్వామిని భ్రార్థించిరి. గాని దేహమునందారోగ్యము కొరతవడి యుండుటచే వారికోరికను నెరవేర్చలేకపోయెను. ఆయనప్పటికిని తన సోదరులయభివృద్ధికై బాటుపడుటయందు మాత్రమాయన యేమరి యుండలేదు.

1902 వ సంవత్సరమునందు జూలై నెల యందొక ప్రాతఃకాలమున మాములు రీతిగనే స్వామి కొన్ని గంటలవరకును ధ్యానపరాయణుడైయుండి, పిమ్మట కొందరు నూతన శిష్యులకు సంస్కృతపాఠములను జెప్పెను. మధ్యాహ్నమునందు తిరిగి ధ్యానమునందు మగ్నుడైయుండెను. సాయంత్రము కొంచెము సేపటునిటు నడచి తిరిగివచ్చిన పిమ్మట భ్రార్థనను సల్పుచు గూర్చుండెను. ఆ రాత్రి 9 గంటలగునప్పటికాయన యాత్మదేహమును విడిచిబోయెను.

జీవించినది నలువది సంవత్సరముల స్వల్పకాలమైనను ఆయన నడత ఎంత ప్రకాశవంతముగను సుందరముగను యున్నదోజూడుడీ! ఆయన ప్రజల యందు జెల్లించిన పలుగుబడి ఎంతయద్భుతముగను విచిత్రముగను యున్నయది! ఆయన ఘనమగు మూర్తిమత్వమును గంభీరముగ ధ్వనించు కంఠధ్వనిని గలిగి యుండెను. భావప్రకాశమునందాయనకు గల కౌశల్యము మిక్కిలి యద్భుతము. ఈయనమాన శక్తులనన్నిటి నాయన భారతీయమతముని నీతిని యభివృద్ధిపఱచుటకు వినియోగించెను. ఆయన సంపూర్ణనిష్కపటి. ఆయన హృదయము సహచరులయెడల ప్రేమతోడను దయతోడను నిండియుండును. ఆయన దేశాభిమానము తీవ్రమైనది. భారతవర్ష ప్రాచీన యౌన్నత్యమును గూర్చి ఆయన యుపన్యాసములయందెల్లప్పుడును, మిక్కిలి యానందముచే పారవశ్యతమును జెంది బోధించుచుండును. బుద్ధిసూక్ష్మతవలనను గాఢమగు పరిజ్ఞానమువలనను ఆయన వేదములయందిమిడియున్న మూల్యములగు విషయములను గ్రహించి, బోధించెను. వేదాంతజ్ఞానమునకును నవీన శాస్త్రమునకును గల యైకమత్యము నాయనజూపెను. ఈ మతమును యామతమును గూర్చి దురాక్షేపణలెన్నడు నాయన జేసి యెరుంగడు.

అనుభవమునకు దెచ్చుకొననిదేదియు మతముగాదని ఆయన యభిప్రాయము. ఈ నిశ్చితాభిప్రాయమును జనుల హృదయములయందు ధృఢముగా నాటవలెనని ఆయన కోరిక. మూఢనమ్మికయేమతమనియు, అది హేతు వాదాతీతమనియు జెప్పు యభిప్రాయమును జనుల మనముల నుండి పారదోల యాయన మిక్కిలి పాటుపడెను. హేతువాదబద్ధము గానిది మతము కాదని యాయన యభిప్రాయము.

పరమతసహానుభవము నాయన బోధించెను. మతము ఆత్మార్థమునుభవమునకు దెచ్చుననియు, ప్రతి మతమును ఈ ప్రకారమునుభవమునకు దెచ్చు ప్రత్యేక మార్గమనియు ఆయన అభిప్రాయము. మనుజుడు మహమ్మదీయుడైనను, క్రైస్తవుడైనను, బౌద్ధుడైనను మోక్షమును జెందుటకర్హుడు. ఒక చక్రము యొక్క మధ్యభాగమునకు బోవుటకనేక మార్గములున్నవి. ఒకే పట్టణమునకు బోవుటకనేక వైపులనుండి పలుమార్గములుగలవు. కావున అన్యమతద్వేష రాహిత్యతయే ఆయన యొక్క ముఖ్యాదర్శము. ఆయనజేసిన మతబోధనలన్నియు భారతీయులకందరకును మిక్కిలిన్ యుద్బోధకములై నేటికిని వెలయుచున్నవి.

ఆయనయొక్క భక్తియు, నిష్కాపట్యమును, వీటికంటెను వేయిమడుంగులు ప్రాశస్త్యమును గలిగి యున్నట్టి స్వార్థత్యాగమును, మన హృదయపీఠమున చిత్రించుకొనవలసిన పాఠములై యున్నవి. మతపునరుద్ధారణ యరుణోదయమున యుదయించిన భానుడని ఆయనను జెప్పందగును. ఆధ్యాత్మిక భారతవర్షమునకును పాశ్చత్య అనాత్మవాదమునకును జరుగుచున్న పోరాట ప్రారంభమునందాయన యవతరించెను. ప్రస్తుత స్థితిగతులను గుర్తించి, మన కార్యములయొక్క ఫలితముల ననుభవింపవలెనను యాసలేకుండ దేశీయులకొరకు పాటుపడుటయే ఆయన మన కొసంగిన సలహాయై యున్నది. ఆయన యుపదేశములు మనయందున్న యంతఃకలహములను పరిహరించునుగాక! దేశభక్తుడగునీ పరమ పవిత్రుని మనము సదా జ్ఞప్తియందుంచుకొని మన జీవితములను పవిత్రవంతములుగ యొనర్చు కొందుముగాక!

**

గోలకొండ కుతుబ్ సాహీ వంశము

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారు

(ఆకాశవాణి, 1927 జనవరి సంచిక, నుంచి పునర్ముద్రణ)

క్రీస్తు శకము పదునాలుగవ శతాబ్దారంభము నుండియు మహమ్మదీయులాంధ్రదేశముపై నడపతడప దండయాత్రలు చేయుచు వచ్చినను కాకతీయ సామ్రాజ్యం సంపూర్తిగ భగ్నమైన పిదపగాని వీరి యధికారము మధ్యాంధ్ర దేశమున సుస్థాపితము కాదయ్యెను, అప్పుడైనను అంతవఱకు వోరుగంటి కాకతీయులకు సామంతులుగనుండి యా సామ్రాజ్యము విచ్చిన్న మగుటతో స్వతంత్ర పతాకలను విప్పిన భూపాలురు నిరంతరము మహమ్మదీయులతో బోరాటములు జరుపుచు వారి చంద్రధ్వజము నాంధ్ర దేశమునుండి పెకలించి వేయవలెనని సర్వశక్తులనుపయోగించి ప్రయత్నించిరి. కాని వారికి దైవమునుకూలపడలేదు. అయినను ఓరుగంటి ప్రాంతము తక్కు ఆంధ్రదేశమున మఱి యే యితర భాగమును మహమ్మదీయుల పరిపాలనమును శిరసావహింపలేదు.

ప్రాకృముద్రతీరస్థమైన యాంధ్ర దేశమంతయు రెడ్డిరాజుల పరిపాలనము క్రిందికి వచ్చెను. సింహాచలమునుండి యుత్కళము వఱకుగల ప్రదేశమంతకు గాంగవంశజులు ప్రభువులైరి. నెల్లూరు, కర్నూలు, కడప, అనంతపురము, బళ్ళారి మొదలగు దక్షిణాంధ్రమండలము లన్నియు తుంగభద్రా తీరస్థ విజయనగరాధిపతులైన కర్ణాట ప్రభువుల యధీనమయ్యెను. రాచకొండ, దేవరకొండ, పానుగల్లు మొదలగు శ్రీశైలాంధ్రనగరము (ఓరుగల్లు) లకు నడుమనున్న దుర్గములన్నియు రేచెర్ల వెలమవీరుల రక్షణము క్రిందికి వచ్చెను. ఈ విధమున పరిశిష్టమైన యాంధ్రదేశములోని స్వల్ప భాగము మాత్రమే నిజముగా మహమ్మదీయులకు లోబడియుండెను.

కాకతీయ భూపతులలో కడపటి వాడైన రెండవ ప్రతాపరుద్రుని (క్రీ.శ.౧౨౯౫ - ౧౩౨౬) యనంతర మాంధ్రదేశమున స్వతంత్ర రాజ్యము లెట్లు మొలకెత్తినవో యట్లే కాకతీయ సామ్రాజ్యవిజేతయైన ఉలూగుఖానను మహమ్మదుబిన్ తుఘ్లకు ఢిల్లీ పాదుషా మరణానంతరము కూడ దక్కనుదేశమున మహమ్మదీయ స్వతంత్ర రాజ్యములు తలచూపినవి. వానిలోకెల్ల సుప్రసిద్ధమైనదియే బహమనీ రాజ్యము. తెలుగు నాయకుల వశమున లేని పరిశిష్టాంధ్ర భూతలమున కంతకు నీ బహమనీ సుల్తానులే యధిపతులుగ నుండిరి. వీరిని జయించుటకే తెలుగు నాయకులు కొందఱు ప్రయత్నించుచు వచ్చినను స్వాతంత్ర్యోద్ధీపితులై తమతమ రాజ్యములను విస్తృతము చేసికొనుటకై తమలో దామె కలహములు పెంచుకొని నిరంతరము పోరాడుచుండుట చేత మహమ్మదీయులను జయించుట వారికి సాధ్యము కాకపోయెను. ఈ విధములైన

సంగ్రామములలో బడి కొట్టుకొనుచునే బహమనీ రాజ్యము రమారమి రెండువందల సంవత్సరము లాంధ్రదేశమున దనయధికారమును సాగించెను. కాని నిజముగా నాంధ్రదేశమున మహమ్మదీయ పరిపాలన మారంభమైనది గోలకొండ రాజ్యముతోనే.

బహమనీ రాజ్యమును రెండవ మహమ్మదుషా (క్రీ.శ ౧౪౬౩ - ౧౪౯౨) యనునతడు పరిపాలించుచుండగా పెరిషియాలోని హుమదానునుండి సుల్తాను కూలీయనునతడొకడు వచ్చెను. ఈతడు తన దేశమున దనజాతిని శత్రువులెత్తి వచ్చి యోడించుట చేత స్వప్రాణ రక్షణార్థమై హిందూదేశములోని దక్కనుకు పారిపోయివచ్చి యచ్చటి బహమనీ సంస్థానమును సందర్శించెను. బహమనీ రాజుల యాస్థానమున నతనికి గలిగిన గౌరవ మర్యాదలును, హిందూ దేశము యొక్క అందు ముఖ్యముగ దక్కను దేశముయొక్క పాడిపంటలును, భాగ్యభోగ్యములును హృదయాకర్షకములై యాతని నానందమున ముంచి యెత్తెను. అటు తరువాత మఱల నొక పర్యాయ మాతడు తన దేశమున కరిగినను హిందూ దేశపు దక్కను మీదను, బహమని సుల్తానుల యాస్థానము మీదను గల యభిమానమును, మక్కువయును అతని హృదయ వీధినుండి మాత్రము తొలగిపోవలేదు. మఱల హిందూ దేశప్రయాణమునకు ఆతని హృదయము కుతూహలపడుచునే యుండెను. ఇట్లుండగా స్వదేశమున నధికారము వహించిన యీతని తెగవారి శత్రువులు ఈతనిని వధియించుటకు బ్రయత్నింపగా మఱలనింకొక మాఱు తన ప్రాణమును రక్షించుకొనుటకై హిందూదేశమునకు పారిపోయి వచ్చి దక్కనులోని బహమనీ రాజగు మహమ్మదుషా యాస్థానమున కొలువుకు గుదిరెను.

ఇట్లు స్వదేశమునుండి ప్రాణమును రక్షించుకొనుటకై పాఠిపోయివచ్చిన యొక తుర్కి వానికి దక్కనుదేశము శరణమిచ్చి కాపాడుటయేకాక తుదకు కిరీటమును గూడ నొసంగి గౌరవించెను. ఈ సుల్తాన్ కూలీయే గోలకొండ రాజ్యమును స్థాపించిన కుతుబ్ సాహి వంశమునకు మూలపురుషుడు.

సుల్తాన్ కూలీ తన ప్రభువైన మహమ్మదుషాకు అత్యంత విశ్వాసపాత్రుడైన సేవకుడై మిగుల వినయవిధేయతలతో కనులుగలిగి సంచరించుచుండెను. ఇట్లుండగ నొకప్పుడు కొందఱు అసంతృప్తిపరులు, అత్యాశాపరులు నగువారు మహమ్మదుషాను వధించుటకై యొక్క కుట్రను పన్నిరి. కాని వారి పన్ను గడలు కొనసాగనునప్పుడే యా సంగతి తెలిసికొని సుల్తానుకూలి పదిమంది యోధులతో శత్రువులపై కుఱికి తన ప్రభువును సంరక్షించెను. తుదకు కుట్రయంతయు దెలిసికొనిన మహమ్మదుషా తనకు సుల్తాన్ కూలి గావించిన మహోపకృతి కాతని నెంతయుంగొనియాడి యాతనికి 'మల్లిక్ కుతుబ్ ఉల్ ముల్కు' అను బిరుదమును రెండవమంత్రి పదము నొసంగి ఆతనిని గౌరవించెను. ఈవిధముననే అతడొకానొక యుద్ధమున జూపిన యనుపమాన ధైర్యసాహసములకును, విజయమునకును సంతసించి మహమ్మదుషా యాతనిని తెలుంగాణమునకు ప్రభువుగనియమించుటయే కాక అతనికి 'అమీర్ ఉల్ ఉమ్రా' యను బిరుదమును గూడ ప్రసాదించెను. అదియునుగాక కోటగిరి, ఉట్టి(?) అనునవి స్వోపభోగమునకై యొసంగెను.

మహమ్మదుషా యొక్క కాలమంతయు చాల గండ్రగోళమైనది. అతడు దక్షిణమున కర్ణాటాధీశులతోను, రాజధానిలో తన యొక్క అధికారమంతయు స్వహస్తగతము చేసికొనుటకై తడవతడవకు కుట్రలు పన్నుచు వచ్చిన కాసింబరీదుతోను, అప్పుడప్పుడే తలయెత్తుచుండిన మహారాష్ట్రులతోను వేగ వలసి వచ్చెను. ఇటులుండగా నీ మహమ్మదుషా కాలమునాటికి కొండవీటి రెడ్డి రాజ్యమే కాక కోరుకొండ రెడ్ల పాలనము కూడ నంతరించెను. కళింగదేశమున గాంగవంశజుల పరిపాలనము ముగిసి గజపతులు గాంగసింహాసనము నధిష్టించి తెలుగు దేశమును దమపతాకము క్రిందికి దీసికొనిరా బ్రయత్నములు సలుపుచుండిరి. కపిలేంద్రగజపతి మహమ్మదుషా సింహాసనమునెక్కిన పూర్వమే యొకటి రెండు తడవలు రాజమహేంద్రవర రెడ్డి రాజ్యముపై దాడి వెడలెను. తుదకారాజ్యము ఆతని పిదప కటక సింహాసనమునెక్కిన పురుషోత్తమ గజపతి కాలమున గాని పూర్తిగా వారికి స్వాధీనము కాలేదు. మహమ్మదుషాకు సమకాలికుడైన యీ పురుషోత్తమ గజపతి కూడా

రెడ్డి రాజ్యమునాక్రమించి కర్ణాటదేశాధిపతుల క్రిందనుండు దుర్గములను బట్టుకొనుటయే కాక బహమనీ సుల్తానుల పరిపాలనము క్రింద నుండిన తెలుంగాణముపై కూడ దాడి వెడలెను.

ఆంధ్ర దేశముయొక్కయు, స్వరాజ్యము యొక్కయు పరిస్థితులిట్టి విషమ స్థితిలోనుండినప్పుడు మహమ్మదుషాకు మహాప్రధానియై ఖ్వాజా మహమ్మదు గవానును, విశ్వాసపాత్రుడైన భృత్యుడును, ప్రతినిధియునై సుల్తాన్ కూలీ కుతుబ్ ఉల్ ముల్కును రెండు భుజములవలె నుండి బహమనీ రాజ్యమును సంరక్షించిరి. వీరిరువురి యొక్క బుద్ధి కుశలతవల్లను, బాహుబలమువల్లను బహమనీ రాజ్యము అత్యంత ఉచ్చదశనొందెను; కాని యచిరకాలముననే యది క్రుంగిపోయెను. బహమనీ సుల్తానగు మహమ్మదుషా క్రీస్తుశకము ౧౪౦౨ మార్చి ౨౯ వ తేదిన చనిపోయెను. ఇతడు చనిపోవునప్పటికి పండ్రెండేండ్ల యీడుగల యీతని కుమారుడు మహమ్మదుషా పిదప బహమనీ సింహాసనము నధిష్టించెను గాని అప్పటికే బహమనీ సుల్తానునకు సామంతులుగ నుండిన వారు చీలిపోయి స్వతంత్రులై స్వతంత్ర రాజ్యములను స్థాపింపజొచ్చిరి. వారిలో మొట్టమొదట 'మల్లిక్ అహమ్మదు నైజాము ఉల్ ముల్క్' అనునతడు స్వతంత్రుడై అహమ్మదు నగరమున గొప్ప దుర్గమును నిర్మించి దానిని రాజధానిగ జేసికొని దౌలతాబాదు పరగణాల పాలింపదొడగెను. ఈ యహమ్మదు నగర సుల్తానులనే చారిత్రమున నైజామ్ సాహి లందురు. తరువాత ఇస్మాయిల్ ఏదిల్ ఖాన్ విడిపోయి విజాపురము రాజధాని చేసికొని విజాపురము కొంకణము మొదలగు రాష్ట్రములను పాలింపదొడగెను. ఈ విజాపురపు నవాబులకే ఏది సాహిలని పేరు. అటు పిదప అల్లాఉద్దీన్ ఇమాద్ ఉల్ ముల్కు విడిపోయి ఎల్లిచ్ పురము రాజధాని చేసికొని బేరారును పాలించెను. ఈ బేరారు నవాబులకే ఇమాద్ సాహిలని పేరు. మల్లిక్ కాసింబరీదు రాజధానియందే యుండి క్రమక్రమముగా బహమనీ సుల్తాను అధికారమును, అయిశ్వర్యమును గూడ నపహరించి బహమనీ రాజుల విదర్భ(బీదర్) దేశముననే పరిపాలనము చేయదొడగెను. మిగిలిన సామంతులందఱును స్వతంత్రులై అత్యంత విశ్వాసపాత్రుడైన సుల్తాన్ కూలీ కుతుబ్ ఉల్ ముల్కును గూడ స్వాతంత్ర్యము ప్రకటింపవలసినదని ప్రోత్సహించుచుడినను అతడు చాల కాలము వఱకు బలహీనులైనను బహమనీ రాజులకే లోబడి యుండెను. కాని చివట కింక నెంత యంటి పెట్టుకొని యుండినను కార్యము లేదని తెలిసినప్పుడు అతడు తన ప్రభువు పేర మహమ్మదు నగరమును గట్టించి దానిని రాజధాని చేసికొని క్రీ.శ.౧౫౧౨ నుండి స్వతంత్రుడై సుల్తాన్ కూలీ కుతుబ్ షా యను పేరుతో తెలుగు దేశమును పాలించెను. ఇతని వంశమువారికే కుతుబ్ సాహిలని పేరు. ఈ మహమ్మదు నగరమే తరువాత చరిత్రమున గోలకొండ యనుపేర బ్రసిద్ధమయ్యెను.

ఈ గోలకొండ కుతుబుసాహి వంశజులు తెలుగు దేశమును రమారమి నూటా డెబ్బది సంవత్సరములు పరిపాలించిరి. వీరిలో మొదటి వాడైన సుల్తాన్ కూలికుతుబ్ షా క్రీ.శ. ౧౫౧౨ మొదలు ౧౫౪౩ వఱకును, ఆతని పిదప నతని రెండవ కుమారుడైన జమ్ షీద్ కుతుబుషా క్రీ.శ.౧౫౪౩ మొదలు ౧౫౫౦ వఱకును, అటుపిదప తండ్రి చనిపోవు నప్పటికి నేడేండ్ల వయసుగల యతనికొడుకు సుభాన్ కూలికుతుబుషాను తరిమి వైచి జమ్ షీదు కుతుబుషా కనిష్ఠసోదరుడైన మల్లిక్ ఇబ్రహీం కుతుబుషా క్రీ.శ.౧౫౫౦ మొదలు ౧౫౮౦ వఱకును, అటుతరువాత నతని మూడవ కుమారుడగు మహమ్మదు కూలి కుతుబ్ షా క్రీ.శ. ౧౫౮౦ మొదలు ౧౬౧౨ వఱకును, అటువెనుక ఇబ్రహీమ్ కుతుబ్ షా మనుమడును, మీర్జామహమ్మదు అమీన్ కొడుకును, మహమ్మదు కూలి కుతుబ్ షా అల్లుడునగు మహమ్మదు కుతుబ్ షా క్రీ.శ. ౧౬౧౨ మొదలు ౧౬౨౬ వఱకును, తదనంతరము అతని కుమారుడు అబ్దుల్లా కుతుబ్ షా క్రీ.శ. ౧౬౨౬ మొదలు ౧౬౭౨ వఱకును, ఆ వెనుక నతని అల్లుడైన అబుల్ హసన్ కుతుబుషా క్రీ.శ.౧౬౭౨ మొదలు ౧౬౮౭ వఱకును తెలుగుదేశమును పాలించిరి. తుదిని పేర్కొనబడిన యీ అబ్దుల్ హసన్ కుతుబుషాకే తానీషా యనిపేరు. ఈతని కాలముననే క్రీ.శ.౧౬౮౭ వ సంవత్సరమున గోలకొండ రాజ్యము ఢిల్లీ పాదుషాయైన ఔరంగజేబుకు స్వాధీనమయ్యెను.

ఈ పైనుడివిన కుతుబుసాహి సుల్తానులలో మల్లిక్ ఇబ్రహీమ్ కుతుబ్ షాయు అబుల్ హసన్ కుతుబ్ షాయను తానీషాయు తెలుగువారికి శ్రుతపూర్వులు. ఈ యిబ్రహీమ్ కుతుబ్ షానే తెలుగు వారు మల్కిభరామ్ అందురు. మల్కిభరామ్ తెలుగు కవుల నాదరించి ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు జేయూత నిచ్చినాడు. అద్దంకి గంగాధర కవియను నతడీ మల్కిభరామ్ ఆస్థానమున నుండి తపతీసంపరణమును శృంగార ప్రబంధమును రచించి యాతనికి గృతి యొసంగెను. పొన్నికంటి తెలగనార్యుడను మఱియొక కవి యయాతి చరిత్రమును రచించి మల్కిభరామ్ కొలువున నుండి అమీన్ ఖాన్ అను వానికి గృతియొసంగెను.

రామదాసు చారిత్రమును నిరంతరము పఠించుచుండు నాంధ్రులకు తానీషాను గుఱించి చెప్పవలసినదియే లేదు.

సంగ్రహముగ గోలకొండ కుతుబుసాహి వంశజుల విషయము ఇచట దెలుపబడినది. వేఱొకప్పుడొక్కొక్క కుతుబుసాహి నవాబు పరిపాలనాదికములను గురించి విపులముగ దెలుపబడును.

**

కందుకూరి సంస్కర్త బివాకర్ల వెంకటావధాని (జయశ్రీ మాసపత్రిక, 1969 జనవరి సంచిక, నుంచి పునర్ముద్రణ)

శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి గారన్నట్లు ఆధునికాంధ్ర ప్రముఖులలో అగ్రగణ్యులు శ్రీ వీరేశలింగం పంతులు గారు. వారి ప్రభావ మాధునికాంధ్ర దేశామున పలురంగములలో గోచరించును. వారి ప్రతిభ, ప్రచారములకు సాంఘిక సారస్వత రంగములు రెండును ఆటపట్టులైనవి. వారి పేరు వినగానే నిస్వార్థ సేవా పరతంత్రుడైన యొక సంస్కర్త శిరోమణియు అప్రతిమ ప్రతిభా మహితుడైన యొక రచయిత్య శేఖరుడును మన మనస్సీమల విహరింతురు. సంఘ సంస్కర్తగా, మహారచయితగా వారాంధ్ర లోకమునకు గావించిన సేవ శ్లాఘాలంఘన జాలిహికమైనది. ఆంధ్రదేశమున వారి కాలమునను అంతకు ముందు వెనుకలను సాహిత్యసేవ కావించిన విద్యవతులు పలువురున్నారు. కాని వారివలె సంస్కరణ దృష్టిగల వారును, సాహిత్యమును సాహిత్యముగనేగాక సంఘసంస్కరణమునకు సాధనముగా గ్రహించిన వారును అరుదుగా కనిపింతురు. వారి కాలమున పలువురు పెద్దలు రాజకీయ స్వాతంత్ర్య సంపాదనము ద్వారా దేశసేవ కావించుటకే అధిక ప్రాధాన్యమొసంగుచుండిరి. కాని పంతులుగారు మాత్రము జాతీయ జీవనమందలి అన్ని రంగములలో సమానాభ్యుదయము సాధింపబడినప్పుడు కాని దేశమునకు యదార్థమైన అభివృద్ధి ఆవహిల్లదని భావించి రాజకీయ సంస్కరణములతో పాటు శీల విద్యామత సంఘ సంస్కరణములకు కూడా యత్నింపవలెనని, నిశ్చయించిరి. సర్వతోముఖ సంస్కరణము వారి యాదర్శము. ఎన్ని అండ్లంకులు కలిగినను విడువక ధృఢ సంకల్పముతో వారా యాదర్శ పరిపూర్ణమునకై యత్నించి కృతార్థులు కాజాలిరి. శ్రీరామ మోహనరాయ విద్యాసాగరాదు లెందరో కలిసి వంగదేశమునకు కావించిన సేవను వారొక్కరే ఆంధ్రదేశమున కొనరించిన చెప్పవచ్చును.

సంస్కరణ మనగానే సాధారణముగా సాంఘిక దురాచార నిరాసమనియే స్ఫురించును. శ్రీ పంతులుగారు కూడా ప్రధానముగా సంఘ సంస్కర్తలుగానే ప్రఖ్యాతి వహించిరి. కాని వారితర రంగములలో సైతము సంస్కరణములను ప్రవేశ పెట్టకపోలేదు. సాహిత్య విద్యారంగములందు వారు కావించిన సంస్కరణములు తాత్కాలికముగా కొంత అలజడి కలిగించినను తరువాత ఎల్లరకును శిరోధార్యములైనవి. వారు మొదట నిరోఢ్య నిర్వచన శుద్ధాంధ్ర భారతమునందు పాండితీ స్ఫోరకములు పండితైక వేధ్యములు ఆగు

కావ్యములనే వ్రాయ మొదలుపెట్టిరి. తరువాత అట్టి రచనలు సంఘమునకే విధముగను ఉపయోగపడజాలవని గ్రహించి, వానికి స్వస్తిచెప్పి, వారు సరసము, సులభము, శక్తిమంతమునైన వచన రచనకు గడంగి గద్య తిక్కనయను సార్థక బిరుదమును గడించిరి. సంధి విగ్రహములందు వారు వాడిన శైలికిని తరువాత రచనలందు వాడిన శైలికిని హస్తీమశకాంతరముండును. సంధి విగ్రహములలో వారు చిన్నయసూరి నీతి చంద్రికయందలి శైలినే యనుకరించిరి. తరువాత అందలి అసహజతను అతి ప్రౌఢతను గమనించి సులభ సుందరమును ధారావాహియు అగు శైలికి బీజావాసము కావించిరి. అదియే తరువాతి రచయితల కందరికిని మేల్బొంతియైనది. ఈ విధముగా శ్రీ పంతులుగారి నాధునిక వచన రచన జనకులని చెప్పవచ్చును. వారి నారద సరస్వతీ విలాసమంతకు ముందుండిన కావ్యముల స్వరూపమును చక్కగా వ్యక్తము చేయుచున్నది - అనియనుకొను ప్రాసములకును, చిత్రబంధ కవితా వైచిత్రీకిని ఆలవాలములై, అనుకరణ ప్రాయము లగుటచే ఉపజ్ఞారహితములై శుష్కములై సామాన్య జనులకేవిధముగను కొరగాకుండెను. రచయితల కట్టివానియందు వైముఖ్యము కలిగించి సరసము సుందరమునైన రచనా విధానమునకు వారినున్నుఖులను గావించుటయే శ్రీ పంతులుగారాంధ్ర సాహిత్యమున కలిగించిన గొప్ప సంస్కరణము. తరువాత వారు సాహిత్యమును సంస్కరణ ప్రయోజనమునకు సాధనముగా వినియోగించి దానికపూర్వమైన నూత్నశక్తి నాపహించిరి. అంతియ కాక వారాంగ్ల వాఙ్మయమును కూడా తరిచి చూచిన వారగుటచే అందలి సుందర ప్రక్రియలనన్నిటిని ఆంధ్రమునకూడ ప్రవేశ పెట్టి అందెనలేని వైవిధ్యమును కల్పించిరి. వారారంభించిన ప్రక్రియలే తరువాత ప్రతిభావంతులైన రచయితల చేతులలో పరిణామ ప్రౌఢతలు సంతరించుకొని ఆంధ్ర వాఙ్మయమున కలంకారములు కాజాలినవి.

స్త్రీ విద్యావ్యాప్తికై పాటుపడుట శ్రీ పంతులు గారు విద్యారంగమునకావించిన సంస్కరణములలో ముఖ్యమైనది. అంతకు పూర్వము బాలికలను పాఠశాలలకు పంపి చదివింతుట అనుచితముగా భావింపబడుచుండెను స్త్రీల స్థితి బాగుపడినగాని దేశము బాగుపడనియు వారినజ్ఞానాంధకారమునుండి సుజ్ఞానాలోకమునకు గొనివచ్చినప్పుడే గృహమరణ్య ప్రాయముకాక భూతల స్వర్గముగా మారజాలుననియు విశ్వసించి పంతులుగారు స్త్రీ విద్యావ్యాప్తికై పాటుపడనారంభించిరి. వారు 1874 సంవత్సరమున ధవళేశ్వరమున ఒక బాలికా పాఠశాలను స్థాపించి దానికి మల్లాది అచ్చన్నశాస్త్రి గారిని ప్రధానోపాధ్యాయులుగా నియమించిరి, అదియే ఆంధ్రదేశమున స్థాపింపబడిన మొట్ట మొదటి బాలికా పాఠశాలయై యుండును. తరువాత క్రమముగా పలుచోట్ల బాలికా పాఠశాలలేకాక కళాశాలలుకూడ స్థాపితములై పురుషులతోపాటు స్త్రీలును విద్యావివేకములు కల్గి విలసిల్లుట కవకాశము కల్పించినవి. ఇట్లు స్త్రీవిద్యాభ్యుదయ మహా వ్యక్తమునకు బీజము నాటినవారు శ్రీ పంతులుగారే యనుయంశమును దృష్టియందిడుకొని చూచినచో వారు విద్యారంగమున కావించిన సంస్కరణము విలువ తెలియవచ్చును, స్త్రీలే ఉపాధ్యాయులుగా ఉన్నచో యువతీమణులుకూడ నిశ్శంకముగా చదువుకొనుటకవకాశముండునను ఉద్దేశముతో వారు స్త్రీలనే ఉపాధ్యాయులుగా నియమించుటే కాక సంసారము చేయుచున్న స్త్రీలు కూడా చదువుకొనుటకు వీలుగా ప్రత్యేక వేళలందు పనిచేయు పాఠశాలల నేర్పరిచిరి. బాల్యమునే పురుషులకు స్త్రీలను గౌరవించు గుణమేర్పడవలెనని తలంచి వారు హితకారిణీ సమాజం వారి పాఠశాలలో బాల బాలికలు కలసి చదువుకొనుటకు సదుపాయములు కల్పించిరి. ప్రత్యేకముగా స్త్రీలకు పనికి వచ్చు గ్రంథములనేకములు రచించి వారు వారియందు పఠనాసక్తిని పెంపొందించిరి. పాఠశాలలో నీతిమతబోధకు సైతమవకాశముండలేదనియు. విద్యార్థులు చదువు ముగించువరకు రాజకీయ వ్యవహారంలందు పాల్గొన రాదనియు వారు ప్రచారము కావించిరి. కులమత వివక్షలు లేకుండనెల్లవారికిని విద్యాభ్యాస సౌకర్యములు కల్పించవలెనని చెప్పుటయే కాక వారు తాము నెలకొల్పిన పాఠశాలలో హరిజనులకు కూడా ప్రవేశార్హత నొసంగిరి. ఈ విధముగా పంతులుగారు దూరదృష్టి తోడను విద్యావిధానమందు యుంచిన సంస్కరణములను ప్రవేశపెట్టి విజ్ఞాన వ్యాప్తికి తోడ్పడియుండిరి.

శ్రీ పంతులుగారు బాల్యమున తమ తల్లిగారితో పలుక్షేత్రములకేగి దేవాలయముల దర్శించి విగ్రహారాధనము కావించినవారే. కాని కాలక్రమమున వారు దయామయుడైన భగవంతుఁడొక్కడేయని గుర్తించి ఏకేశ్వరోపాసనకే ప్రాధ్యాన్యమొసంగిరి దీనిని ప్రచారముచేయుటకే

వారు 1879 న సంవత్సరమున రాజమహేంద్రవరమునందు ప్రార్థన సమాజమును స్థాపించిరి, భగవంతుని దృష్టిలో మానవులందరనూ సమానులేయనియు న్యూనాధిక్య భేదములు కల్పితములనియు దృఢముగా భావించిన వారగుటచే వారెన్నడును కులవర్ణ భేదములనంగీకరించి యుండలేదు; మానవుని కాధిక్యము చేకూర్చునని సదాచార సత్ప్రవర్తనలే కాని కులవర్ణాదులు కావని వారి విశ్వాసం. వారు ప్రార్థన సమాజమునందును బసవరాజు గవరాజుగారు మున్నగువారు స్థాపించిన దేశపాఠశాలా సమాజమునందును సత్యము, ఐకముత్యం, మున్నగు విషయములను గూర్చి యుపన్యసించుచుండెడివారు. వారి యుపన్యాసములన్నియు తరువాత ముద్రితములైనవి. వానిని పరికించినచో మతము నెడను, భగవంతుని యెడను. సౌశీల్య సత్ప్రవర్తనముల యెడను వారికిగల ఆశయములను గ్రహింపవచ్చును.

శ్రీ పంతులుగారికారోజులలో ఎక్కువ హృదయవేదన కలిగించినది స్త్రీల దుస్థితి. ఆ కాలమున అన్ని వర్ణముల వారియందును ముఖ్యంగా అగ్రవర్ణముల వారియందును అతి బాల్యవివాహములను, కన్యా శుల్కవిధానమును అతి ప్రచారమందుండెను. దానికి ఫలితముగా ముక్కుపచ్చలారని కన్నె ప్రాయముననే పలువురు వితంతువులగుటయు పలు విధములైన క్షేతములకును అవమానములకును గురియగుచుండుటయు సంభవించుచుండెను. పురుషులవలె స్త్రీలు పునర్వివాహం చేసికొనుట నిషిద్ధమైయుండెను. పంతులుగారు వితంతువుల దుస్థితిని చూచి సహింపలేక వారి నుద్ధరించుటకై దీక్ష వహించిరి. కాలానుగుణంగా వ్రాయబడిన పురాతన శాస్త్రములందు వారికంత విశ్వాసం లేక పోయినను ప్రతిపక్షల వాదములను ఖండించుటకై వారు శాస్త్రములు పఠించి అందుండి ఆధారముల చూపుచు స్త్రీ పునర్వివాహం శాస్త్ర సమ్మతమేయని వాదించిరి. ఆ విషయమును గూర్చి పెక్కుపన్యాసములొసంగియు వ్యాసములు రచించియు దానిని ప్రచారము కావించిరి. 1875 వ సంవత్సరమున మహా మహోపాధ్యాయ పరవస్తు వెంకట రంగాచార్యులవారు స్త్రీ పునర్వివాహమును గురించిన ప్రథమ గ్రంథమును ప్రకటించిరి. పంతులుగారు 1879 వ సంవత్సరము ఆగష్టు నెలలో రాజమహేంద్రవరమందలి విజయనగర మహారాజు బాలికా పాఠశాలలో స్త్రీ పునర్వివాహమును గూర్చి మొట్ట మొదటి ఉపన్యాసమొసంగిరి. 1881 వ సంవత్సరమున డిసెంబరు నెలలో పంతులుగారి యాజమాన్యముననే రెండు వితంతువాద్యహోములు నిర్వహింప బడినవి. పంతులుగారు యోగ్యులైన వరులను వెదికి వితంతువులకు వివాహములు చేయుటయేకాక వారి నాత్మజనులవలె భావించి తరువాత వారి కుటుంబ వ్యయములకు కూడా పలు విధముల తోడ్పడుచుండిరట ! 1895 వ సంవత్సరమున వారు రాజమహేంద్ర వరమున వితంతు శరణాలయమును కట్టించిరి. ఈ విధముగా శ్రీ పంతులు గారు స్త్రీ పునర్వివాహములకును కావించిన సేవ చిరస్మరణీయమైనది. కన్యా శుల్కం గ్రహించి పసిపిల్లలను వయసు మీరిన వారికిచ్చి వివాహం చేయు దురాచారమా కాలమున అధిక ప్రచారముననుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు పుట్టకముందే ఆడుపిల్లలకు వివాహ సంబంధములు నిశ్చితములగుచుండెనట. శ్రీ పంతులుగారీ కన్యాశుల్క విధానమందలి నైచ్యమును వెల్లడించి దానిని రూపుమాపుటకై యత్నించి యుండిరి. తరువాత శ్రీ గురజాడ అప్పారావు పంతులు గారు మున్నగు వారా విషయమునపారమైన కృషి చేసి ఆ దురాచారము నరికట్ట జాలిరి. ఇప్పుడు బాల్య వివాహ కన్యాశుల్క విధానములు చాలవరకు తగ్గినను వరశుల్కములు మితిమీరి పోవుటయు ఇరువది ఐదేండ్లు దాటిన యువతులు కూడా కన్యలుగానే ఆవివాహితులై యుండిపోవుటయు శోచనీయములుగానున్నవి. వీనినరికట్టుటకు సర్వ విధముల యత్నింప వలసిన ఆవశ్యక మెంతైన యున్నది.

పంతులు గారి కాలమున వివాహదులకు భోగము మేళముల నాహ్వానించుటయి, వేశ్యలతో విహరించుటయు విశ్వలీలము సాగుచుండెను. వేశ్యా విహారం దోషం కాకుండుటయే కాక గౌరవంగా కూడా భావింపబడుచుండెను. సంఘమున పలుకుబడికల పలువురు పెద్దలును, అధికారులును ఆ వ్యసనమునకు లోనై యదియొక అధిక్య కారణముగా తలంచుచుండిరి. వారిని చూచి యితరులు వారి ననుసరించుచుండిరి. జారిణీత్వమే వృత్తిగాగల జాతి ఒక్క భారతదేశమున తప్ప మరే దేశమునను లేదని యెరింగి పంతులుగారు వేశ్యావృత్తిని రూపుమాపుటకును, దానికి దారి చూపుచున్న భోగము మేళముల పిల్చు నాచారమును తొలగించుటకును ధైర్యంతో దండయాత్ర సల్పి

కృతకృత్యులు కాజాలిరి. ఆ రోజులలో నాట్య సంగీతములు వేశ్యల యధీనములై యుండుటచే కొందరు వేశ్యావృత్తి విరసముచే ఆ కళలు సన్నగిల్లనని వాదింప శ్రీ పంతులుగారు ఆ వృత్తి నశించిన గాని ఉన్నత కుటుంబముల వారు వానినభ్యసించుట కారంభింపరని ప్రతివాదము కావించిరి. వారన్నమాట యధార్థమని యిప్పుడు చెప్పవచ్చును. ఏలయన వారి ప్రచారముచే ఇప్పుడు వేశ్యావృత్తి సన్నగిల్లుటయు అన్ని వర్ణములందలి స్త్రీలును నాట్య సంగీతములను నేర్చి గౌరవింపబడుటయు సంభవించినది.

శ్రీ పంతులుగారు రాజమహేంద్రవర పురపాలక సంఘమున సభ్యుడై పురపాలిశుధ్య సంవర్ధన విషయమున చాల పాటుపడియుండిరి. ఆ రోజులలో అధికారులలో ముఖ్యంగా న్యాయాధికారులలో లంచగొండితనము విస్తారముగా నుండెను. ఒక డిస్ట్రిక్టు మున్సిపు తగిన యోగ్యతలు లేనివారికి కూడా ధనము గ్రహించి న్యాయవాది సనదు లిచ్చుచుండెనట. శ్రీ పంతులుగారు తమ పత్రికలో నిర్భయముగా ఆ విషయమును వెల్లడి చేసి ఆ పాత్రదత్తములైన అట్టి డెబ్బది సనదులను రద్దు చేయించిరట. ఇరుపక్షముల వారినుండియు అధికంగా లంచము గ్రహించు మరియొక న్యాయాధికారి పంతులు గారి యఘాతమునకు భయపడి వెంటనే మరియొక చోటికి బదిలీ చేయించుకొనుటకు యత్నించెనట. ఈ విషయమున ఆ జిల్లా మున్సిఫే కాక, ప్రభుత్వపు న్యాయవాది, శిరస్థదారు, రికార్డు కీపరు కూడా సంబుద్ధులై యుండిరట. శ్రీ పంతులు గారు పత్రికా ముఖమున దానిని ప్రకటింపగా నందొకరాత్మహత్య కావించుకొనుటయు, నొకరున్మాదమునకు గురియగుటయు, నొకరు కారాగృహ బద్దలగుటయు సంభవించెనట. ఈ విధముగా పంతులు గారు లంచగొండులకు హృదయ శల్యమై వర్తించి తాత్కాలికముగానైన ఆ దురాచారము సన్నగిల్లుటకు కారణము కాజాలిరి. లంచగొండితనమిప్పటికిని నిరాటంకముగా సాగుచునే యున్నది. ఇది రూపుమాపుటకు ప్రభుత్వము వారితో పాటు ప్రజలును, అధికారులును హృదయ పూర్వకముగా పనిచేయవలసి యున్నది.

పైని పేర్కొనబడిన సంస్కరణముల నన్నిటిని ప్రచారము చేయుటకు పంతులుగారు వివిధ పత్రికలను నెలకొల్పుటయొ నిర్వహించుటయొ కావించి యుండిరి. 1874వ సంవత్సరమున వారు వివేక వర్ధనియను రూప పత్రికను స్థాపించిరి మరుసటి సంవత్సరమున నరసాపురం నుండి మీర్ షుజాయత్ ఆలీఖాన్ గారి సంపాదకత్వంన వెలువడుచుండిన పద్యసమ్మోహరిణి యను మాసపత్రిక వివేక వర్ధనితో కలసిపోయెను. అందలి ఆంగ్లభాగమును శ్రీ షుజాయత్ ఆలీఖాన్ గారే వ్రాయుచుండిరి. 1875 వ సంవత్సరమున శ్రీ కొక్కొండ వేంకటరత్నం పంతులు గారి హాస్యవర్ధనికి ప్రతిగా పంతులుగారు వివేక వర్ధనికనుబంధముగా హాస్య సంజీవియను మరొక మాస పత్రికను ప్రారంభించిరి. ఈ సంవత్సరముననే వివేక వర్ధని పక్ష పత్రికగా మార్చబడెను. 1883 వ సంవత్సరమున పంతులు గారు ప్రత్యేకంగా స్త్రీల కొరకు సతీహిత బోధిని అను మాసపత్రికను ప్రారంభించిరి. 1890 వ సంవత్సరమున వివేకవర్ధని నిల్చిపోవుటచే వారు 1905 మార్చి నెలలో ఆంధ్రాంగ్ల విభాగములతో కూడ సత్య వాహిని అను వారపత్రికను స్థాపించిరి. స్వయంగ నిల్లెన్నో పత్రికలను స్థాపించుటయే కాక వారు 1891 లో న్యాపతి సుబ్బారావు పంతులు గారిచే నెలకొల్పబడిన చింతామణి పత్రికను నిర్వహించియుండిరి. శ్రీ రాయసం వెంకట శివుడు గారితో కలసి తెలుగు జనాభా పత్రికకు సంపాదకత్వం నిర్వహించిరి. రాజ మహేంద్రవరమునందలి ప్రార్ధన సమాజము వారిచే స్థాపింపబడిన సత్య సంవర్ధనియను పత్రికయందు వారుపన్యాసములను, వ్యాసములను, ప్రహసనములను ప్రచురించుచుండిరి. వారు రచించిన గ్రంథములలో పెక్కు మొదట పత్రికలలో బ్రకటింపబడినట్టివే. ఈ పత్రికల మూలననే వారు తమ యభిప్రాయములను స్పష్టముగా వెల్లడించుచు, దురాచారములను తీవ్రంగా ఖండించుచు సదాచారములను ప్రోత్సహించుచు ఒక వంక సారస్వతంను పెంపొందించుటకు యత్నించి యుండిరి. కీ.శే.వేమూరి రామకృష్ణారావు గారన్నట్లు శ్రీ పంతులుగారు వట్టి సంస్కర్తలై కాదు; వారొక మహారణ్యమందలి వ్యర్థవృక్షములను, పొదలను, ముండ్ల చెట్లను ఖండించి. కృార మృగముల వధించి, విష సర్పంల రూపుమాపి, విషమ ప్రదేశములను సమముగావించి యందొక సుందర నగరమును నిర్మించిన శిల్పి శేఖరులు. కాల ప్రవాహమున కెదురీది క్లేశములనుభవించినను అఖండ విజయము సాధించిన కార్య శూరులు, యుగపురుషులు. **

కన్నడ వాఙ్మయము లోని ఆంధ్రకవులు

పెనుమర్తి వెంకటరత్నము గారు

(ఆంధ్రపత్రిక, 1930 జనవరి 1 సంచిక, నుంచి పునర్ముద్రణ)

దాక్షిణాత్య భాషలలో ప్రధానములైన తమిళము, తెలుగు, కన్నడము, మళయాళము, తుళూ మొదలగునవి ద్రావిడ భాషా కుటుంబమునకు చెందినవని Bishop Caldwell చాలా సంవత్సరాల క్రితం తన గ్రంథములో విస్తరించి చూపించాడు. కాల్డవెల్లు పరిశోధన శైవవదశలో నిర్ధారించిన విషయాలు నూత్న పరిశోధనల వల్ల కొన్ని తలక్రిందైనా, అతని ఏక కుటుంబత్వ నిర్ణయక సూత్రము మాత్రం పరిశోధకుల మన్నన బడసింది.

ఈ ద్రావిడ భాషలలో వాఙ్మయోపయోగిగా సంస్కరింపబడ్డా నాగరిక భాషలు తమిళము, తెలుగు, కన్నడము, మళయాళము అనునవి. చాలామంది పరిశోధకులు మళయాళాన్ని వక ప్రత్యేక భాషనుగానంగీకరించడం లేదు. కాల్డవెల్లే మళయాళం తమిళమునకు కూతురుగాని సోదరి కాదంటాడు. తమిళంలో రామాయణము రచించిన ప్రసిద్ధ పండితకవి కంబడు తన కాలంనాటికి మళయాళము తమిళ భిన్నమైన భాష గాదని చెప్పినని పండిత రాఘవయ్యంగారు వ్రాయుచున్నారు.

మిగిలిన భాషల్లో తమిళము, తెలుగు, కన్నడమూ పరస్పర సన్నిహిత సంబంధం గలిగివున్నవి. ప్రాచీనమైన ద్రావిడ భాష తొల్లో తమిళము తెలుగుగాను, కొలది కాలంలో తమిళము తెలుగు కన్నడంగాను మారిపోయింది. తమిళము నుండి మళయాళము తరువాత చాలా కాలమునకు పుట్టు వొందింది.

నేటికన్న వాఙ్మయము బట్టి చూస్తే కన్నడం తెలుగునకంటే ప్రాచీనమైన భాషని మన విమర్శకులు కొందరంటున్నారు. కాని నన్నయ్యయే తెలుగులో కవిత్వం పుట్టించాడనే దుర్భమయే యీ వూహకు కారణము. తమిళ వాఙ్మయంలో పన్నెండో శతాబ్దాన వున్న ప్రసిద్ధ కవిరాజు 'జయంకొండన్' అనేవాడు కన్నడ భాష తక్కువ తెలుగు, ఎక్కువ తమిళము యొక్క మిశ్రీకరణం చేత పుట్టినదంటున్నాడు.

వక్ష్యమాణోదాహరణములబట్టి కన్నడ వాఙ్మయమునకూ, ఆంధ్ర వాఙ్మయమునకూ యెంత చుట్టటికమో విశదమౌతుంది. ప్రసిద్ధులైన ఆది కర్ణాటక కవులందరూ ఆంధ్రులు, శైవవాఙ్మయంలో ఆంధ్రులు కన్నడమునకు చేసిన సేవ నిరుపమానము. ఆంధ్రకర్ణాటక దేశములకు చాళుక్యులే రాజులై వుండడం చేత కన్నడ ప్రభువు లాంధ్రకవులనూ, ఆంధ్ర రాజులు కన్నడ కవులనూ గూడా ఆదరించేవారు.

చాళుక్యరాజవతంసుడగు సత్యాశ్రయుడి కాలంలోనే దేశికవిత (అంటే తెలుగు, కన్నడం మొదలగు దేశభాషల కవిత) పుట్టింపబడ్డదని నన్నెచోళుడు వ్రాస్తున్నాడు.

కన్నడ కవులను ఆదరించిన ఆంధ్రప్రభువులలో మొదటి వాడు గుణగాంక విజయాదిత్యుడని (844-888A.D.) తద్వాఙ్మయ వేత్తలు చెపుతున్నారు. అమృతసాగరుడనే జైనుడగు తమిళకవి (11వ శాతాబ్దానికి పూర్వుడు) తన 'యాప్పరుంగళక్కారిగై' అను ఛందోగ్రంథంలో 'గుణగాంకియం' అనే కర్నాటచ్చందస్సును అనుకరించానని చెప్పుకొన్నాడట. ఈ గ్రంథం తూర్పు చాళుక్య రాజగు గుణగాంకవిజయాదిత్యుని కంకితమై వుంటుందని కవి చరిత్రకారుడి అభిప్రాయము. రాజనరేంద్రుని తండ్రియగు విమలాదిత్యుడు జైనమత ప్రియుడని ఆతని కన్నడదాస శాసనం చెపుతున్నది. ఆతని వద్ద కన్నడకవులెవరేని వుండి యుండవచ్చు. రాజనరేంద్రుని యాస్థానంలో నారాయణభట్టున్నాడుగదా! ఇక ప్రతాపరుద్రదేవుని యాస్థానంలో హరీశ్వర, రాఘవ, కెరెయపద్మరస. అను కన్నడ కవులున్నారని తత్ చరిత్రల విశదమగుచున్నది.

కాబట్టి పూర్వకాలం ప్రతిరాజువద్ద వివిధ భాషావేత్తలైన కవులుండేవారనీ, మతాభిమానం చేత మాతృదేశం విడిచి, మాతృభాషను వదలి, అన్యదేశాలలో స్థిరపడి తతస్థభాషలను ఫలవంతములుగా చేసినారనీ మనమనుమానింపవచ్చు. బ్రాహ్మణమత ప్రియులగు తూర్పు చాళుక్యుల పాలన క్రింద వుండుటకొరకు లేక జైనులగు నాదిపంపాదులు కన్నడ దేశమునకు వలసపోవలసిన వారైరి. మతభేదం మఱచిపోయే వైశాల్య దృష్టియే వారికున్నట్లయితే, మన మాతృభాష యెంత సౌభాగ్యవంతమై వుండేదో యని మాత్రం విశ్వసిస్తున్నాను మనమే పుణ్యభూమిలో పుట్టి, యేతీయని భాషను మాట్లాడుతున్నామో, ఆ పుణ్యభూమిలో మనకు పూర్వమవతరించి రససిద్ధులైన మహాకవులస్మరణ మన జీవితానికి చైతన్యమీయగలదు.

“పంత్రమ త్రాతనుతే జగద్యుగే

స్మృతా రసక్షాలనయేవ తత్కథా.”

౨

నాగార్జునుడు

కన్నడ వాఙ్మయమున కానుపించే ప్రథమాంధ్రకవి నాగార్జునుడు. కాని ఇతని గ్రంథాలేమీ కనబడడం లేదు. 814-877లో నున్న రాష్ట్ర కూటరాజు నృపతుంగుడు, తన 'కవిరాజమార్గం'లో యితనిని కన్నడ గద్యకావ్య కర్తలలో వకనిగా పేర్కొన్నాడు. మహా యాన బౌద్ధుడైన సిద్ధనాగార్జునుడాంధ్రుడనీ, గొప్ప పండితుడనీ టిబెట్టు చరిత్రకారులచే తెలుస్తోంది. ఇతడే తెలుగులో త్రిపిటకం రచియింపించి ప్రచురించాడని తేకుమళ్ళ రాజగోపాలరావుగారు తమ South India Research Vol.IV.-No.6. లో వ్రాశారు. ఇది వారికి బౌద్ధవాఙ్మయవేత్తలైన పి.లక్ష్మీ నరుసుగారివల్ల తెలిసిందని యిటీవల సెలవిచ్చారు. కాని యిది సత్యము కాదని తొందరపడి చెప్పడానికి వీలుకాదు. నాగార్జునుడు కన్నడంలో కవి అని నృపతుంగు డంటున్నాడు. తమిళ వాఙ్మయ సాక్ష్యం ప్రకారం ఆంధ్రం కూడ ప్రాచీనత్వం గలిగిన భాషే అని నిష్కర్ష అయిందిగదా ! కాబట్టి ఆత్రిపిటకములు తెలుగులో రచింపబడి వుండవచ్చును. తదనంతర బ్రాహ్మణ వాఙ్మయవ్యాప్తిచే అది నశించి యుండవచ్చు.

ఆదిపంపడు 941 A.D.

ఈ మహాకవి పులిగెరిలో రాజ్యం చేసిన పశ్చిమ చాళుక్యరాజగు అరీకేసరి ఆస్థానకవి. కన్నడంలో ఆదిపురాణమూ, విక్రమార్జున విజయమూ రచియించాడు. ఇతను తన భారతం చివర తన వంశావళి చెప్పుకొన్నాడు.

వేంగీమండలమందున్న వేంగిపళుతికి చేరిన వసంత, కొట్టూరు, నిడుగొంది, విక్రమపురము అని అగ్రహారములంద్రగణ్ణుడై నటువంటి వత్సగోత్రోద్భవుడైనటువంటి మాధవసోమయాజి అనే బ్రాహ్మణుడుండెను. ఆయన కుమారుడు అభిమాన చంద్రుడు. ఆయన

కొడుకు కొమరయ్య. ఆయన తనయు డభిరామదేవరాయడు. ఈతడే మతములలో కెల్ల జైనమతమే శ్రేష్ఠమని తెలుసుకొని జీవధర్మమవలంబించాడు. ఈ అభిరామదేవరాయని కొడుకే ఆదిపంపడు.

ఇతడు కొండ కుండాస్వయమునకు జేరిన జైనుడు. ఇతనికి కవితాగుణార్ణవ, పురాణకవి, సుజనమనోమానసోత్తంసహంస, సరస్వతీమణిహార, సంసారసారోదయ అను బిరుదములు గలవు. ఈతని గురువు దేవేంద్రముని. ఇతడరికేసరి వద్ద దండనాయకుడుగాగూడా వుండేవాడట.

ఇతడు జైనధర్మమవలంబించిన తన తండ్రితోనే కన్నడ దేశముపోయివుంటాడు. ఆదిపంపడు 941 A.D. లో తన ఆదిపురాణం వ్రాశాడు. 'దుండుభివత్సరోద్భవం' అని చెప్పుకొన్నందున యితను 902 లో పుట్టినని తెలుస్తుంది.

పంపన్న తనభారతంలో, అరికేసరిని అర్జునునితో పోల్చి (కన్నడ భారతముననర్జునుడొక్కడే కథానాయకుడు) అతని పరాక్రమాదుల నద్భుతంగా వర్ణించాడు. అరికేసరి, అర్జునుల కభేదం గల్పించాడు. ఇది ప్రాచీనాంధ్రకావ్యముల సంప్రదాయమని నాయూహ (నన్నయకు పూర్వకావ్యములు). వివాదాస్పదుడైన నన్నెచోడుడు గూడా తన కుమార సంభవములో కృతిపతియైన మల్లికార్జునను శివునికభేదంగా నాశ్వాసాంతాలలో వర్ణించాడు. ప్రాచీనాంధ్రకావ్యములయీ సంప్రదాయాన్ని ఆంధ్రుడైన పంపన్న తొల్లకన్నడ కావ్యాలలో ప్రవేశపెట్టాడని యనుమేయమగుచున్నది. ఈ పద్ధతి వర్ణనను రన్నకవి తన గదాయుద్ధంలో గూడ చేసి యున్నాడు.

ఆది పంపడు ప్రసిద్ధుడైన ప్రామాణిక కవి. అతనికి నమస్కరింపకుండా కన్నడంలో కావ్యం ప్రారంభించేవాడు లేడు. ఆంధ్రంలో నన్నయదులకన్న యీతని కెక్కువ గౌరవం కన్నడంలో వుంది.

పొన్న 950. A.D.

ఈ కవి శాంతి పురాణమూ, జినాక్షరమాలె అనే రెండు గ్రంథాలు రచించినాడు. ఆదిపంపని తండ్రివలె యితడు గూడా జైనమతం స్వీకరించి కన్నడదేశానికి వచ్చాడు. రాష్ట్ర కూట నృపతి కృష్ణరాజనే వాడితనికి 'ఉభయకవి చక్రవరి' అనే బిరుదమిచ్చాడు. ఇతడు శాంతిపురాణము రచించడానికి కారణమిట్లు చెప్పాడు:

'వేంగీవిషయమందు కమ్మనాటిలో వున్న పుంగనూరు (ఇది ఇప్పుడు చిత్తూరుజిల్లాలో వున్నది) గ్రామంలో కౌండిన్యగోత్రోద్భవుడునూ, యాజ్ఞవల్క్యసదృశుడూనైన నాగమయ్య అనే జైనవిప్రుడుండెను. అతనికి మల్లప్ప, పున్నిమయ్య అని యిద్దరు కొమాళ్ళు. విరిర్వూ తమ గురువైన జినచంద్రదేవునిమీద పరోక్షవినయ ప్రదర్శనార్థం యీ గ్రంథం రచించమని పొన్నడిని కోరారు.'

ఇతనికి 'సౌజన్య కందాంకుర, కవిచక్రవర్తి, సర్వదేవకవీంద్ర' అనే బిరుదములు కూడా కలవు. ఇతను కాళిదాసుకన్నా తను చతురుడనని చెప్పుకున్నాడు. పొన్నడు మహాకవి అనడానికి సంశయం లేదు కాని ఆతని ఆత్మప్రశంస సహింపగూడనిది.

ఇతను వ్రాసిన 'ఉదయాస్సోన్నత శైల సేతు హిమవత్కుత్మీల పర్యంత సంపదెయిం'.. అనే చరణం, నన్నయ్య ఉదయాస్తా చలనేతు శీతనగమధ్యోర్వీపతుల్' అనే చరణాన్ని జ్ఞప్తికి తెస్తున్నది.

నాగవర్మ 990 A.D.

ఈ నాగవర్మ 984 లో పరిపాలించిన రక్కసగంగని ఆస్థానంలో వుండేవాడు. అజితసేనదేవుని శిష్యుడు. కన్నడములో ఛందోంబుధి అనే ఛందస్సున్నూ, బాణుని కాదంబరీ భాషాంతరీకరణమునూ గావించాడు. ఇతని గురించి ఛందోంబుధివలన నీ విషయములు తెలియుచున్నవి:

‘వేంగీవిషయమందున్న సప్తగ్రామములలో మనోహరమైన వేంగిపళువునందు కౌండిన్యగోత్రోద్భవుడైన వెన్నమయ్య అనే బ్రాహ్మణుడుండెను. అతనిభార్య కౌండికబ్బె, కుమారుడు దామమయ్య. దామమయ్యభార్య కుందకబ్బె. వీరిజ్యేష్ఠపుత్రుడు వెన్నమయ్య. వెన్నమయ్య భార్య పోళకబ్బె. వీరికుమారుడే నాగవర్మ.

ఇతనికి ‘కవిరాజహంస’, ‘బుధాభవన కలహంస’, ‘కందకందర్ప’ మొదలగు బిరుదములు గలవు. ‘కుంతీపుత్రం పొనార్ధరణదొళ్’ అని చెప్పుకొన్నందున ఇతను యుద్ధవీరుడని కూడా తెలుస్తోంది.

ఇతను తనఛందోంబుధిలో భాషల గూర్చి యిట్లు ప్రసంగించాడు:

“సంస్కృతం ప్రాకృత మపభ్రంశ పైశాచిక మెంబమూఱు వరె భాషెగళోళ్ పుట్టువ ద్రవిడాండ్రకర్ణాటాది షట్టంచాళత్సర్వ విషయభాషాజాతిగళక్కుం”. ఈ వాక్యంవల్ల ద్రవిడాండ్ర కర్ణాటాది భాషలన్నీ సంస్కృతమునుండి, త్రివిధ ప్రాకృతములనుండి పుట్టినవని నాగవర్మ అభిప్రాయము. నాగవర్మ చెప్పిన వైవాక్యంవలన అతని కాలాన ఆంధ్రభాష ద్రవిడ కర్ణాటములతో తుల్యంగా వృద్ధిపొందుతున్నదని గ్రహింపవచ్చు. ఈతని కవిత లలితమూ, మధురమూ, భావగర్భితమునై, హృదయంగమముగా నుండును.

రన్నకవి 993 A.D.

ఇతను అజితపురాణమున్నూ, సాహసభీమ విజయమనే గదాయుద్ధమున్నూ రన్నకందమనే వక నిఘంటువునూ రచించాడు. అజిత పురాణము వలన పరశురామ చరిత, చక్రేశ్వర చరిత అనే రెండు గ్రంథాలు గూడా రచించినట్లు తెలుస్తుంది.

రన్నకవి బెళుగరెనాడిలో ముదువోలను గ్రామమున పుట్టాడు. ఇతను వైశ్యకులజుడు. అబ్బలబ్బె తల్లిపేరు. తండ్రి జినవల్లభేంద్రుడు. సహోదరులు ధృఢబాహు, రేచన, మారయ్యలు. భార్యలు జక్కి, కాంతి అనేవారలు. కుమారుడు రాయడు. కూతురి పేరు ఆతిమబ్బె. ఇతని గురువుగూడా అజితనేనాచార్యుడే ! ఇతనికి పశ్చిమ చాళుక్యరాజైన తైలపుడు (978-997) ‘కవిచక్రవర్తి’ అనే బిరుదమిచ్చాడు. ఇతనికింకా ‘కవిరత్న’, ‘అభినవకవిచక్రవర్తి’, ‘కవికుంజరాంభుశ’, ‘కవిచక్రవర్తి’, ‘ఉభయకవి’ అనే బిరుదములున్నవి.

కవి ముఖంచంద్రం కవి చ

క్రవర్తి కవిరాజశేఖరం కవిరాజం

కవి జన చూడారత్నం

కవి తిలకం కవి చతుర్ముఖం కవిరత్నం.

అని యితర బిరుదములు చెప్పుకొన్నాడు. ఈతనికి గల ‘కవిరాజశేఖర, కవికుంజరాంకుశ’ అనే యీరెండు బిరుదములు సన్నయ మిత్రుడైన నారాయణ భట్టునకు గూడ వున్నవి. రన్నకు, నారాయణభట్టునకేదేని వివాదము సంభవించి ఒకరి బిరుదములొకరపహరించిరేమో యని స్ఫురిస్తుంది. ‘కవీ న్యనీషాలు దుర్విదగ్ధా’ అనే శాసన శ్లోక మాకాలం నాటి వివాదము నేదో తెలుపుతోంది. జైనుడైన రన్నడికి బ్రాహ్మణుడైన నారాయణ భట్టునకు మతవిషయ కలహంగాక కవిత్వ విషయమైన కలహమే యేదో సంభవించి వుంటుందని అనుమానింపనగు.

రన్నడు మార్గనుడులయందూ, దేసీనుడులయందూ గొప్పవాడనని చెప్పుకొన్నాడు. ‘కవిమార్గదోళం పొసదేసెయమడిగళోళం.... చతుర్ముఖం కవిరన్నం పొన్నవల్ల శాంతి పురాణం వ్రాయించిన వేంగీదేశవాసులు మల్లప్ప, పున్నిమయ్యలలో మల్లప్ప కూతురైన అత్తిమబ్బె ఆదేశం ప్రకారం రన్నడు శాంతి పురాణం తను వ్రాసినట్లు చెప్పుకొన్నాడు. ఈ అత్తిమబ్బె తన యసద్యశదాన మహిమచే ‘దాన చింతామణి’ అనే బిరుదము పొందింది.

రన్నడు తన అజిత పురాణంలో వేంగీదేశమును అందముగా వర్ణించాడు.

ఉ. తుంగమతం గజేంద్ర వనదిం ఫలభారవినమ్రనాళికే
 రంగళి నద్రికాననది మత్తమ శాలివనంగళి చళ
 ద్భ్రంగకులాకుళీకృత సరోహషండది నిక్షపుష్ప వా
 టింగళి నావమండలము మంగెలె వందుదు వేంగి మండలం.

కం. ఆళిగత కుసుమ పరిమళ

ఫలరసమందానిలాది కాననలీలా
 విలసనదిం భోగమహీ
 తళ మెనిపుదు విషయజనవె వేంగీవిషయం.
 జలధితరంగ తాడిత మహీతళదొళ్ నెగప్పుడ్డు వేంగి మండలం... ఇత్యాది.

అజితపురాణము ౧౮, ౨౧, ౨౩, ౨౪.

నారాయణ భట్టు 1040 A.D.

నన్నయ్య సహాధ్యాయుడైన నారాయణభట్టుగూడా కర్ణాటకంలో ప్రసిద్ధకవి అని నందంపూడి శాసనమువల్ల తెలుస్తోంది. ఇతనాభాషలో వ్రాసిన గ్రంథాలేమీ దొరకడం లేదు. పదునాల్గవ శతాబ్దాంతంలో భారతాన్ని కన్నడించిన నారణప్పయే నారాయణభట్టు అని కొందరు భ్రమపడుతున్నారు. (చూ.భారతాంధ్రీకరణ విమర్శము : కవిరాజు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు, సాహిత్యపరిషత్పత్రిక.)

నారాయణభట్టు కూతురు కుపమ. శా.శ.౯౭౭ (1055 A.D. ద్రాక్షారామ శాసనములో, నారాయణభట్టు పశ్చిమ చాళుక్యుడైన త్రైలోక్యమల్లుని ప్రధానియైనట్లు తెలుస్తోంది. కాని నందంపూడి శాసనము నాటికి (అనగా 1053 A.D.) ఇతను త్రైలోక్యమల్లుని ప్రధాని యైనట్లు కన్పట్టదు.

రాజాదిత్య 1120 A.D.

ఈతడు గొప్ప గణిత శాస్త్రవేత్త. వ్యవహార గణితము, క్షేత్ర గణితము, లీలావతి, జైనగణిత సూత్రోదాహరణ మొదలైన గ్రంథాలు రచించాడు. దాక్షిణాత్య వాఙ్మయంలో మొదటి గణితకారుడు పావులూరి మల్లన, రెండవ యాతడు రాజాదిత్యుడని తోచుచున్నది. ఇతను జైనకవి. రాజవర్మ, భాస్కర, బాచ, బాచయ్య, బాచిరాజు అనే పేర్లున్నూ, గణితవిలాస, ఓజెవెడంగ, పద్యవిద్యాధర అనే బిరుదుములున్నట్లు యితని గ్రంథముల వలన తెలుస్తోంది. కొండిమండలమున కనుపమరత్నమండనమైన 'పూవినబాగి' యితని నివాసము. భార్య కనకమాలె. జిననాధుడైన నేమి నాధుడు గురువు.

హొయ్సలరాజగు విష్ణువర్ధనుని యాస్థానమున నితడున్నట్లు తెలుస్తుంది. విష్ణువర్ధనుని కాలము సుమారు 1120.

'ఈచతురబ్ధివేష్టిత మహీతళదొళ్, దొరె యార్ సమస్త
 విద్యాచతురాననంగె, విబుధాశ్రితకల్ప మహీరుహంగెనర్
 ఖేచర _____ (ఈ చరణము దోషయుక్తము) నా
 లోచిత నందయాభిహిదురోచి యన ప్రతిగంధ బాచియం,

ఈ పద్యం మూడు చరణాలలో తెలుగువారియతి కనబడుతోంది. మూడవ చరణము ఖిలమై దోషయుక్తమై వుండడంచే యతి వున్నదో లేదో నిర్ణయించడం కష్టము.

మోళిగయె మారయ్య, తత్పత్ని మహాదేవి 1160 A.D.

కన్నడ వాఙ్మయంలో శైవమత ప్రాబల్యపు రోజులలో వచనములనే వక క్రొత్త వాఙ్మయశాఖ ప్రబలింది. వీరశైవమతోద్ధారకుడైన బసవన్న గూడ ఆ భాషలో పెక్కువచనములు రచించాడు. ఆంధ్రంలోని తాళ్ళపాక వారి వేంకటేశ్వర వచనములవలె యీ వచనములు భక్తి భావపూరితాలు. తత్తదుపాస్య దైవములకివి అంకితం చేయబడతవి.

మోళిగయె మారయ్య యిట్టి వచనములను రచించిన వారిలో వకడు. ఇతని పత్ని మహాదేవి గూడ వీరశైవ కవయిత్రి. మోళిగయె మారయ్య బందరు దేశంలోని మాండవ్యపురంలో శివభక్తుల నారాధిస్తూ వుండేవాడని తెలుస్తుంది. ఇతన్ని గురించి పాల్యూరికి సోమన బసవపురాణం చూడవలసింది.

మైదున రామయ్య

ఇతను కన్నడములో గీతములు బాడినట్లు తెలుస్తుంది. తండ్రి సోమనాధుడు. తల్లి మహాదేవి. ఆంధ్రదేశములోని భీమావతీపురమిత్తని కాపురస్థలము. ఇతని గురించి మైదున రామయ్య రగళె మొదలగు కన్నడ గ్రంథాలు పుట్టినవి.

మరుళదేవ

ఇతను మరుళదేవకంద, మరుళదేవ వచన అనే గ్రంథాలు రచించాడు. ఇతనికి మరుళశంకరదేవ అనే పేరుకూడా కలదు. కళింగ దేశము జన్మభూమి.

మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు

ఇతను కన్నడములో వచనములు, గణసహస్రనామము, ఇష్టలింగ స్తోత్రము, బసవగీత మొదలగు గ్రంథాలనూ, తెలుగులో శివతత్వ సారమునూ రచించాడు.

గురురాజు 1430లో రచించిన సంస్కృత పండిత చరిత్ర, నీలకంఠాచార్యుడు 1485లో కన్నడమున వ్రాసిన ఆరాధ్యచరిత్ర, సిద్ధవంజేశుని గురురాజచరిత్ర యితనివిషయములను విపులముగా జెపుతున్నవి. ఇతని చరిత్ర గురించి పాఠకుడు శివతత్వసారపీఠిక కె.లక్ష్మణరావు గారిది, శతకకవుల చరిత్ర - వం. సుబ్బారావుగారిది చూస్తే విశదమౌతుంది.

రేవణసిద్ధ

నైజాంలో కొల్లిపాక అనే గ్రామంలో, మహాలింగగర్భమందు పుట్టాడట. ఇతను సిద్ధరాముని గురువు. వైష్ణవచోళునితో వాదించి వానిని వోడించాడు. ఇతని గ్రంథాలేమీ కానరావు. ఇతని గురించి కన్నడంలో (1) రేవణ సిద్ధేశ్వరకావ్య (2) రేవణ సాంగత్య, (3) రేవణ సిద్ధేశ్వరపురాణ, (4) రేణుకార్యచరిత్ర మొదలగు గ్రంథములు పుట్టినవి.

పాల్కుటికి సోమన్న 1195 A.D.

ఇతని విషయమిదివరకే ఆంధ్రభాషలో క్షుణ్ణమైవుంది కాన వ్రాయననవసరం. (బసవపురాణ పీఠిక: ప్రభాకరశాస్త్రి గారు; వీరేశలింగం కవుల చరిత్ర, Vol.I.New edition; వంగూరి వారి శతక కవుల చరిత్ర చూడవలసింది.)

చక్రపాణి రంగనాధుడు

సోమన్న సమకాలికుడు. మొట్టమొదట వైష్ణవుడయినా, సోమన్నతో వాదించి శివదీక్ష పొందినట్లు శైవగ్రంథములు చెపుతున్నవి. వీరశైవుడైన పిమ్మటనే కన్నడంలో గ్రంథాలు రచించినట్లు గురురాజ చరిత్ర చెపుతోంది. వీరభద్రవిజయము, శరభలీల అనునవి కన్నడంలోనూ, శ్రీగిరినాథ విక్రమమనేది ఆంధ్రంలోనూ రచించాడట. గురురాజ చరిత్రలోని యీ క్రిందిపాదం ఆంధ్రంలో వుండడం చేత తత్పత్నిగూడ ఆంధ్రుడేమోనని అనుమానింప వీలుంది: 'శ్రీశైలభర్తకును సీసంబు లేనూరు.'

ఇతని శ్రీగిరినాథవిక్రమంలో కొంతభాగం తెలుగు బసవపురాణ పీఠికలో నుద్భృతమైనది.

పోలాళ్ళ దండనాధుడు 1224 A.D.

ఇతని తండ్రి ఆంధ్రదేశములోని నారణపురవాస్తవ్యుడైన అత్తిరాజుని తల్లి నవలదెయక్క. ఇతను హొయ్యళరాజగు వీరబళ్ళాళుని వద్దా (1173-1220), అతని కొడుకు వీరనసింహుడి వద్దా అమాత్యుడుగా వుండేవాడు. విష్ణుభక్తుడు, మహాపరాక్రమశాలి. అనేక దేవాలయాలు కట్టించి అగ్రహారములనేకము లిప్పించాడు. ఇతన్ని గురించి ఒక శాసనంలో,

“సంగీతసారన సజ్జనాధారన, కావ్యకర్తారాన, కీర్తిభర్తారన, కవిజనాభరణన, సుక్తిసుధాకరణన, వితరణ విలాసన, లక్ష్మీ నివాసన, వైష్ణవ చక్రవర్తియ, జగన్మోహనమూర్తియ, సత్యస్వభావన, పోలాశ్వదేవ.....”

కావ్యకర్తయై యితడే గ్రంథాలు రచించాడో తెలియదు.

భీమకవి 1369 A.D.

ఇతను పాల్కురికి సోమన తెలుగు బసవపురాణాన్ని కన్నడించాడు. ‘భీమకవీశ్వరరగళె’ అను నొకొ గ్రంథం రచించాడు. సిద్ధసంజేశుడు భృంగిదండకమును గూడా భీమకవి రచించినట్లు చెపుతున్నాడు. తండ్రి శివకవిదేవుడు. భీమకవి ఉభయకవిత్వ సమర్థుడు.

ఇతనిని పద్మణాంకుడు (1385), విరూపాక్షుడు (1584), షడక్షరదేవుడు (1655), మొదలగు వీరశైవకవులు నుతించారు. ఇతనే వేములవాడ భీమకవి అని కవిత్రాకారుడనడం అవిమృశ్యకారిత. అవిషయమిప్పుడప్రస్తుతం కాబట్టి విడిచివేస్తున్నాను.

ACKNOWLEDGEMENTS:

1. Lives of Kannada Poets, Vol.I.
2. Kanarese Literature – E. P. Rice; B.A.
3. Adipurana --- Pampa.
4. Kaviraja Marga – Nripatunga.
5. Caldwell’s Dravidian Philology.
6. Basavapurana – Palukuriki Somana.
7. Ajitapurana – Ranna. And Periodicals etc.

బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ పరిశీలక

(భారతి మాసపత్రిక, 1970 ఫిబ్రవరి సంచిక, నుంచి
పునర్ముద్రణ)

Man is a restless animal, not content, like the boa constructor, to have a good meal once a month and sleep the rest of the time. Man needs, for his happiness, not only the enjoyment of this or that, but hope and enterprise and change.

★ ★ ★

Change is one thing, progress is another. 'Change' is scientific, 'Progress' is ethical; change is scientific, progress is a matter of controversy.

★ ★ ★

All that science has to offer has not satisfied the philosophers. They have professed to discover a formula of progress, showing that the world was becoming gradually more and more to their liking. The recipe for a philosophy of this type is simple. The philosopher first decides which are the features of the existing world that give him pleasure and which are the features that give him pain. He then, by careful selection among facts, persuades himself that the universe is subject to a general law leading to an increase of what he finds pleasant and a decrease of what he finds unpleasant. Next, having formulated his law of progress, he turns on the public and says; 'it is fated that the world must develop as i say. Therefore those who wish to be on the winning side, and do not care to wage a fruitless war against the inevitable, will join my party.' Those who oppose him are condemned as un-philosophic, unscientific, and out of date while those who agree with him feel assured of victory. Since the universe is on their side. At

the same time the winning side, for reasons which remain somewhat obscure is represented as the side of virtue.

★

★

★

Science is empirical. Tentative, and un-dogmatic; all immutable dogma is unscientific. The scientific outlook, accordingly, is the intellectual counterpart of what is, in the practical sphere, the outlook of liberalism.

★

★

★

ఇది అన్నీ బెర్టాండ్ రస్సెల్ ఒక వ్యాసంలో వ్రాసిన మాటలు. వీనిని తెలుగు చేసే ఇవ్వవచ్చును గాని, ఆ వాక్యాలలో వున్న నగిషీలు, అర్థచూపులు అన్నీ అనువాదంలో రావడం కష్టం. మరి ఈ రకమైన ఆయన మాటలను ఆయన వ్రాసిన భాషలో చదివినప్పుడే, ఆయన ఆలోచనా పద్ధతి ఎటువంటిదో, వాని లోతు ఎంతటిదో తెలుస్తుంది. ఈ విధంగా ఉదాహరించుకుంటూ ఇటువంటి వాక్యాలను, మానవలోకం యొక్క లోతులను పట్టి చూపిన శ్రుతి సూత్రాలను ఎన్నింటినైనా ప్రదర్శించుకుంటూ పోవచ్చు. పైన ఇచ్చిన వాక్యాలలో మానవలోకాన్ని ఆయన అర్థం చేసుకున్న పద్ధతి గోచరిస్తుంది. మనుష్యుడు ఏమిటి! దేముడా! దెయ్యమా! ఏదీ కాదు. ఆ మనుష్యుడు నిత్య జిజ్ఞాసతో కొట్టుకుంటూ వుండే ఒక ప్రాణి; ఒక సత్వం; ఆ ప్రాణి ఈ భూమి మీద పరిణమించింది. మరి ఈ భూమి ఎటువంటిది ? ఆ విషయాన్ని గూడా అదే వ్యాసంలో రస్సెల్ వివరించారు. ఆయన 'change' లేక 'మార్పు' శాస్త్రయుక్తం అన్నారు కదా; ఆ శాస్త్రంతో ఆ మార్పు ఎట్లా కనిపిస్తూ వున్నది ఇట్లా వివరించారు; 'గలీలియో తల ఎత్తే వరకు ఖగోళ శాస్త్రజ్ఞులు అరిస్టాటిలు చెప్పిందాన్నే పట్టుకుని అంతరిక్షాలలో వున్న ప్రతిదినీ, చంద్రుడు దగ్గరనుంచి పైదాకా మార్పులేనిదని, క్షతి లేనిదని భావిస్తూ వచ్చారు. లాప్లాప్ అనంతరం నుంచి మానం మర్యాదా కల్గిన శాస్త్రజ్ఞుడు ఎవ్వడూ కూడా. ఈ అభిప్రాయాన్ని పట్టుకు వేళ్ళాడుతూ కూర్చోలేదు. నెబ్యులే, నక్షత్రాలు, గ్రహాలు అన్ని గూడా క్రమక్రమంగా ఆవిర్భవించాయని, కొన్ని నక్షత్రాలు ఇప్పుడు 'చచ్చి' కూడా పోయినాయని మనం నమ్ముతున్నాము. ఎప్పుడో ఆ రకం నక్షత్రాలలో 'ప్రళయాలు' సంభవించి వానిలో కాంతిమొత్తము, వేడియొక్క ప్రసరణపు మొత్తము అనంతంగా తగ్గిపోయి అవి అట్లా అయినాయి. మనం వుంటున్న ఈ భూమి మనదే దీన్న గూర్చి తత్వవేత్తలు అనగా ఫిలాసఫర్లు, పెద్ద దురభిమానాన్ని, అతిశయమైన ఆసక్తిని పెంచుకని వుండటం కనిపిస్తూ వుండివున్నా, మనం నివశిస్తున్న ఈ భూమి ఒకప్పుడు పెద్ద అగ్నిగోళంలాగా వుండేది. అందులో ప్రాణిమాత్రం బ్రతికేందుకు లేదు. మరికొంతకాలం పోయింతర్వాత ఈ భూమి చల్లబడిపోతుంది. ఈ భూమికి శీతలం కమ్ముతుంది. ఈ భూమి కొన్ని యుగాలు పరిణమించి, పరిణమించి నిరపాయాలైన 'ట్రైలోబైట్'లను, సీతాకోకచిలుకలను ఉత్పత్తి చేసింది. అట్లాగే పరిణమిస్తూ, పరిణమిస్తూ 'నీరో'లను, చెంఘిజ్ ఖాన్ లను, హిట్లర్లను ఉత్పత్తి చేయగల దశకు కూడా వచ్చింది. అది ఒక పీడకల. ఆ కల నిల్వరాదు. చివరికి ఎప్పుడో ఈ భూమిగూడా చల్లబడిపోతుంది. ప్రాణిజాతాన్ని భరించగల శక్తి లేనిదై పోతుంది. అప్పుడు శాంతి తిరిగి వస్తుంది.' ఇది తత్వవేత్తలకు అడ్డగోలుగా వుంటుంది. వారికి ఇది తృప్తిని కలిగించదు. అందుచేత వారు తత్వాలను సృష్టిస్తూ వుంటారు. అంతేగాని మానవుని యొక్క అసలు తత్వాన్ని ఆలోచించరు. ఆ మానవుని యొక్క ఆవాస స్థానమైన భూమి యొక్క అసలు తత్వం వారికి పడుతున్నది గనుకనా! రస్సెల్ మానవుడు శాంతిలేని ఒక సత్వము అని, మంచి భోజనము, మంచి నిద్రవుంటే ఆ మానవులకు చాలదని, మనుష్యుడు తన సుఖం కోసం ఆయా వస్తువుల లేక విషయాల అనుభాగాన్నే కాక, ఆ సుఖం కోసం, ఆ ఆనందాన్ని పొందడం కోసం ఆశ వుండాలని, ఉత్సాహశక్తి అవసరమని ముఖ్యంగా 'మార్పును' వాంఛిస్తాడని అంటున్నాడు.

ఈ మార్పుని అంతా కోరుతూ వున్నారు. అయితే దాని స్వరూపాన్ని ఎంతమంది అర్థం చేసుకున్నారు ? ఇటువంటి ప్రశ్నవచ్చిన వేళకు రస్సెల్ అవలంబించిన పద్ధతి విచిత్రంగా వుంటుంది. ఎందుచేతననగా ఆయన చేత విమర్శింపబడని ఐరోపీయ తత్వ వేత్త అంటూ, సనాతనులుగాని, ఆధునాతనులుగాని, లేడు. ప్లేటో దగ్గరనుండి హెగెల్ వరకు విస్తరించి వున్న తత్వవేత్తలను, కారల్ మార్క్స్ ను గూడా రస్సెల్ అతి కఠినంగా విమర్శించారు. ఆయన చేత కొంత మెచ్చుకొనబడిన వాడు ఒక్క 'లాక్' మాత్రమే. ఆయన చెప్పిన Empiricism ను బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ కొంత ప్రశంసించారు. అందుకు ఆయన చెప్పిన కారణం ఒక్కటే. ప్రజాస్వామ్య ధర్మతత్వానికీ, తగిన తాత్విక ప్రాతిపదిక ఆ Empiricism లోనే సమకూడి వస్తుంది. రస్సెల్ ఇట్లా వ్రాశారు.

'The only philosophy that affords theoretical justification of democracy and that accords with democracy in its temper of mind is Empiricism. Locke, who may be regarded, so far as the modern world is concerned as the founder of empiricism, makes it clear how closely this is connected with his views on liberty and toleration...'

రస్సెల్ కు ఈ Liberty, ఈ Tolerance అన్నవి చాలా ముఖ్యం. ఇవి లేని చోట నిరంకుశత్వం, పిడివాదం మొదలైన విపరీత పద్ధతులు తలఎత్తుతాయి. ఈ నిరంకుశత్వాలను, ఈ పిడివాదాలను అవి ఎచట ఏ రూపంలో వున్నా, వానిని రస్సెల్ నిశితంగా విమర్శించారు. ఖండించారు. తిరస్కరించారు. ప్లేటో, హెగెల్, మార్క్స్ మొదలైన తాత్వికులను విమర్శించి, వారి తత్వాలలోని గూఢార్థాలను బట్టబయలు చేయడంలో ఆయనలో నిబిడమై వున్న దృష్టి ఇదే. వారి పద్ధతిని రస్సెల్ Autocratic System అన్నారు. వానికి పిడివాదమే ప్రాణం అన్నారు. 'It is obvious that an autocratic system, such as that advocated by Hegel or by Marx's present day disciples is only theoretically justifiable on a basis of unquestioned dogma.'

ఈ Dogma లు అవీ రస్సెల్ కు నచ్చవు, నచ్చకపోవడమ కాదు; ఆయన వానికి విరోధి. వానిని తాత్వికంగా హతమార్చడానికి ఆయన చేసినంత రచనను మరి ఎవ్వరూ చెయ్యలేరు. ఇంతచేసి ఆయన తనకు ఇష్టమైన పద్ధతిని గురించి వ్రాస్తూ... I conclude that, in our day as in the time of Locke, Empiricist Liberalism is the only philosophy that can be adopted by a man who on the one hand, demands some scientific evidence for his beliefs, on the other hand, desires human happiness more than the prevalence of this or that party or creed.'

2

బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ మనుష్యులకు వుండతగిన లక్షణాలుగా చెప్పినవి, మనుష్యులు ముఖ్యముగ అంటిపెట్టుకొని వుండవలసిన విషయాలుగా చెప్పినవి కొన్ని వున్నాయి. వానిలో 'స్వాతంత్ర్యము' లేక స్వేచ్ఛ (Liberty) అన్నది, సహనము లేక Tolerance అన్నది చాలా ముఖ్యమైనవి. 'మానవ జాతి భవిష్యత్తు' అన్న ఒక వ్యాసంలో ఈ స్వాతంత్ర్యం అన్నది ఏ సమాజంలోనైనా సరే ఒక్క మేధావులకు, అదృష్టవంతులైన వర్గాలవారికే గాక సర్వులకు గూడా ఈ స్వేచ్ఛా లేక స్వాతంత్ర్యము వుండటం అన్నది ముఖ్యం. సోవియట్ రష్యాలో ఈ స్వేచ్ఛ అన్నది లేకపోవడం వల్ల అక్కడి ప్రభుత్వం బ్రిటన్ లో వున్నదానికన్నా, అమెరికాలో వున్న దానికన్నా అధికమైన ఆర్థిక అసమానత్వాన్ని సాధింపగల్గింది. నిరంకుశమైన ఒక ప్రభుత్వం సర్వ ప్రచార సాధనలను తన చేతుల్లో వుంచి పెట్టుకొని వున్నప్పుడు అన్యాయాలను, అక్రమాలను ఎక్కువ చెయ్య గల్గుతుంది. అటువంటి పనులు జరుగుతుంటే ఆవి జరుగుతున్నట్లు స్వేచ్ఛగా చెప్పగల స్వేచ్ఛ వున్న చోట్లలో అవి జరగడం అంతగా సాధ్యం కాదు. ప్రజాస్వామ్యము, స్వేచ్ఛతోగూడిన ప్రచారము మూలంగానే 'అధికార ధూర్వహాలు 'జోహుకుం' రాజ్యలను స్థాపించుకొని, కొద్దిమందికి పెద్ద భోగము, ఎక్కువమందికి అధిక దైన్యము సంభవం కాకుండా నిరోధించవచ్చు. అని ఆయన అంటారు.

అయితే ఈ స్వేచ్ఛ అన్నది విశ్వంఖలమై వుండరాదన్న విషయాన్ని గూడా రస్సెల్ చెప్పి వున్నారు. ఈ స్వేచ్ఛను గూడా శాసనం చేత కట్టుదిట్టం చెయ్యాలని చెప్పారు. పోతే అధికారము లేక పవర్ అన్నది వున్నది. ఈ దానిని గురించి రస్సెల్ ఒక పుస్తకమే వ్రాశారు. ఆ పుస్తకం పేరుగూడా 'Power' అనే. రస్సెల్ ఎన్నో పుస్తకాలు వ్రాశారు. చిన్నవి, పెద్దవి అన్నీ గొప్పగానే వుంటాయి. ఆయన వ్రాసిన వానిలో ఇది తక్కువ పుస్తకం అని చెప్పదగింది వుండదు. అయితే ఈ 'Power' అన్న పుస్తకం అద్యంతము విశిష్ట మైనదిన్నీ, అవశ్యము అందరు పఠించవలసిందిన్నీ. అందులో రస్సెల్ ఒక కొత్త సిద్ధాంతాన్ని నిరూపించారు. దాని మూల సూత్రం ఇది __ మనుష్యునికి బహువాంఛలు వున్నాయి. వానిలో ముఖ్యమైనవి అధికార దాహమున్నూ, గొప్పతనం కోసం ప్రాకులాటటమున్నూ; ఈ రెండు ఒక్కటి కాదు; కాని వానిమధ్య సన్నిహితమైన సంబంధం వుంది. సమాజం యొక్క కదలికకు ములస్వత్వం ఆర్థికస్వప్రయోజనం అని పూర్వపు ఆర్థికవేత్తలు, మార్క్సు గూడాభావించారు. కాని రస్సెల్ అది సరికాదని అంటారు. ఇక్కడ ఆయన వాదం ఇది. వస్తుజాతం పట్ల వున్న వాంఛా సర్వస్వంనుంచి అధికారవాంఛను గొప్పతనం కోసం ఆయన ప్రాకులాటను పృథక్కరించేస్తే, అప్పుడు వస్తువాంఛ పరిమితమై, సాధారణ సామర్థ్యామాత్రం చేత సంపూర్ణము తీర్చుకొన గల్గినది అవుతున్నది. అతిశయమైన వాంఛలు వున్నాయంటే, ఐహిక భోగలాలసత వల్ల మాత్రమే అవి నియంత్రణ కావడం లేదు. ఒక రకమైన సుఖస్థాయిని సాధించగల్గిన సముదాయాలు, సమాజాలు సంపత్ సాధనకోసం గాక అతిశయ అధికార ధూర్వహత్వం కోసం ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాయి. వ్యక్తుల విషయంలో గూడా ఇది ఇంతే. కొన్ని సందర్భాలలో ఈ వ్యక్తులు, ఈ సముదాయాలు సంపదాధిక్య సాధననైనా కొంత వదులుకొని, అధికార దాహాన్ని పెంచుకొనడం కనిపిస్తుంది. అందువల్ల సమాజంలో సర్వకార్యకలాపాలకు, వ్యవహారాలకు ఈ 'అధికార ప్రీతి' అన్నది మూలధర్మంగావుంటూ వచ్చిందన్న విషయాన్ని గ్రహించినప్పుడే, నడిచిన చరిత్రకు, నడుస్తున్న చరిత్రకు గూడా అడుగున వున్న అర్థం ఏమిటో సరిగ్గా తెలుసుకొ గల్గితాము అంటాడు రస్సెల్. ఇప్పుడు ఆ పుస్తకంలో ఆయన ఏమి వ్రాశాడో, ఏవిధంగా తన యీ సిద్ధాంతాన్ని నిరూపించాడో, ఆ రకమైన విపరీత తత్వాన్ని అరికట్టాలంటే ఏమి చేయవలసి వుంటుందని చెప్పాడో, ఇక్కడ వివరించడానికి స్థలం లేదు. అయినా ఈ అధికారదాహ తత్వాన్ని అరికట్టడానికి రస్సెల్ ఏది కొంతవరకు మార్గం కాగలదని అనుకున్నాడో తెలుసుకొనడం అవసరం ఆయన ఇట్లా వ్రాశాడు : 'To anyone who studies history or human nature, it must be evident democracy, while not a complete solution , is an essential part of the solution. The complete solution is not to be found by confiding ourselves to political conditions; we must take account also of economics, or propoganda, and of psychology as effected by circumstances and education.'

ఈ విషయాలను గురించి రస్సెల్ ఏమి వ్రాశాడు, ఏమి చెప్పాడు అన్నది సర్వులు ముఖ్యంగా భారతదేశంలోనివారు చదివి అర్థం చేసుకోవలసి వుంది. 'Power' అన్న రస్సెల్ గ్రంథం చాలా గొప్ప గ్రంథం.

3

బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ 97 సంవత్సరాలు జీవించి మానవ జాతి యొక్క మనుగడకు, భవిష్యత్తుకు, ఉన్నతికి అవసరమైన అనేక విషయాలను గురించి ఆలోచించి, వ్రాసి, 1970 సంవత్సరం ఫిబ్రవరి 2 వ తేదీన పరమ పదించారు. ఈ 97 సంవత్సరాలలో ఆయన ఆలోచించని విషయము వ్రాయని విషయము అంటూ లేదు. దాదాపు వంద సంవత్సరాలపాటు సాగిన ఒక మహామేధావి యొక్క విచార ధారా ప్రపంచం యావత్తు సర్వతో ముఖమైనదై ఆయన రచనలలో గోచరిస్తుంది. ఉత్తమ మేధావి, ఉత్తమ మానవుడు అయినవాడు తన కళ్ళముందు నడుస్తున్న ప్రపంచాన్ని గురించి ఏవిధంగా భావించింది, ఆ ప్రపంచం ఏమి నేర్చుకుంటే బాగుపడగల స్థితి లోనికి రాగలుగుతుంది అని ఆలోచించింది ఆయన గ్రంథాలలోనే గాక ఆయన జీవితంలో గూడ చూడగలుగుతాము.

బెర్టాండ్ రస్సెల్ 1872 లో మే నెలలో 18 వతేదీన జన్మించారు. రస్సెల్ తాతగారు లార్డ్ జాన్ రస్సెల్ విక్టోరియా రాణి కాలంలో ప్రధానమంత్రి పదవిని నిర్వహించారు. అయితే ఆ కుటుంబంలో రస్సెల్ అంతటి ప్రతిభావంతులు, రస్సెల్ వలె అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిని అర్జించిన వారు అరుదు. రస్సెల్ తల్లిదండ్రులు అతని చిన్నప్పుడే పోయారు. తాతగారే ఆయన్ను పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేశారు. రస్సెల్ కు ట్రీనిటీ కాలేజీ 'ఓపెన్ స్కాలర్ షిప్' లభించింది. అచ్చట ఆయన గణితశాస్త్రంలో, నీతి శాస్త్రాలలో పట్టాలు పుచ్చుకున్నారు. గణిత శాస్త్రాన్ని గురించి, తర్కము, తత్వము గురించి పుస్తకాలు వ్రాస్తూ వచ్చారు. అవి అన్నీ గొప్ప గ్రంథాలు. ఆ అనంతరం ఆయన ట్రీనిటీ కాలేజీలో అధ్యాపకులుగా నియమితులైనారు. 1908 లో రాయల్ సొసైటీ ఫెలో చేయబడినారు. అప్పటికి ఆయన వయస్సు 36 సంవత్సరాలు.

రస్సెల్ ఒక్క అధ్యాపక వృత్తిలో వుండటమూ, గ్రంథాలు రచించడములోనే గాక రాజకీయాలలో, ఫాబియన్ సొసైటీ కార్యకలాపాలలో, స్వేచ్ఛా వ్యాపార ఉద్యమంలో, స్త్రీల హక్కుల పోరాటంలో పాల్గొన్నారు. మూడుసార్లు పార్లమెంటుకు నిలబడ్డారు గాని గెలవలేదు.

బెర్టాండ్ రస్సెల్ శాంతివాది. ఆ శాంతి వాదం ఆయన్ను చాలా తిప్పలు పెట్టింది. ఆయన ఉద్యోగం పోయింది. 1918 లో జైలుశిక్ష పడింది. ఆ శిక్షను అనుభవిస్తూన్న కాలంలోనే రస్సెల్ 'ఇంట్రోడక్షన్ టు మేథమేటికల్ ఫిలాసఫీ' అన్న గ్రంథం చాలా భాగం వ్రాశారు.

ఆ యుద్ధం అనంతరం రస్సెల్ రష్యా వెళ్ళారు. 'ప్రాక్టీస్ అండ్ థియరీ ఆఫ్ బోల్ విజం' అన్న పుస్తకం వ్రాశారు. ట్రీనిటీ కాలేజీ వారు తిరిగి ఉద్యోగం ఇస్తామన్నారు. ఆయన తిరస్కరించాడు. 1920 లో పెకింగ్ విశ్వవిద్యాలయంలో 'బిహేవియరిజం' పై ఉపన్యాసాలు ఇచ్చారు. అచ్చట చైనాలో జనజీవితాన్ని, వారి ఆలోచనా పద్ధతిని గురించి అధ్యయనం చేసి 'ది ప్రాబ్లమ్ ఆఫ్ చైనా' అన్న గ్రంథం వ్రాశారు.

రస్సెల్ దాదాపు 50 పుస్తకాల దాకా వ్రాశారు. అన్నీ ప్రశస్తమైనవే. ఎక్కువగా 'మాథమేటిక్స్', 'ఫిలాసఫీ', మొదలైనవానిని గురించి వ్రాసినవి. 1929 లో Marriage and Morals అన్న ఆయన గ్రంథం ప్రచురింపబడినప్పుడు ఒక పెద్ద గాలి దుమారం లేచింది. ముఖ్యంగా 1940 లో ఆయన న్యూయార్కు కాలేజీలో ప్రొఫెసర్ షిప్ ను ఆమోదించి వున్న కాలంలో చెలరేగిన తుఫాను కొంత పెద్దది. అది కోర్టులదాకా పోయింది. 1944 లో ఆయన తిరిగి కేంబ్రిడ్జిలో చేరారు. రెండో ప్రపంచ యుద్ధం అనంతరం ఆయన వ్రాసిన గ్రంథాలలో 'హిస్టరీ ఆఫ్ వెస్టరన్ ఫిలాసఫీ' మొదలైనవి వున్నాయి.

ఆయనకు నోబుల్ బహుమానం వచ్చింది. ఆర్డర్ ఆఫ్ ది మెరిట్ లభించింది. కళింగ బహుమతి లభ్యమైంది. ఐరోపా సంస్కృతి యొక్క వికాసానికి అనంతమైన సేవ చేసినందుకు డెన్మార్క్ వారు ఆయనకు డేనిష్ సోనింగ్ బహుమానాన్ని ఇచ్చారు.

అయితే రస్సెల్ ఒక్క ఐరోపా సంస్కృతి వికాసానికే కృషి చేశారా? అట్లా అనుకొనడం ఆయన ప్రతిభను, ఆయన మేధాసంపత్తిని, కృషిని గూడా పరిమితం చేసినట్లవుతుంది. ఈ 20వ శతాబ్దంలో ప్రపంచం ఉత్తమ సభ్యతను అలవరచు కొనడానికి ప్రయత్నం చేసిన మహా పురుషులలో ఆయన ఒక్కడు; విశిష్టుడు. ఆయనకు రాజ్యం లేదు; అధికారం లేదు; పీఠం లేదు. ఆయన ఎవరికి గురుత్వ స్థానంలో కూర్చోలేదు. సామాన్య మానవుని కోసం అసామాన్యమైన విషయాలను చెప్ప దగినంత సులభంగా చెప్పారు. గొప్పగా చెప్పారు. అందుకే ప్రత్యక్షంగా ఎక్కువమంది శిష్యులన్న వాళ్ళు ఆయనకు లేకపోయినా, పరోక్షంగా ఆయనకు శిష్యులు, అనుయాయులు అయిన వాళ్ళు అనేక మంది ఏర్పడ్డారు. మానవుని లోని ఉత్తమత్వాన్ని జాగరితం చేయడం కోసం రస్సెల్ ప్రారంభించిన కృషి ఇలా సఫలం అయింది. ఆయన మహానుభావుడు. చరిత్రార్థజీవి.

★★★

ధర్మపత్ని రాజ్యలక్ష్మమ్మ

- శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ

(యుగపురుషుడు వీరేశలింగం

1974 ప్రత్యేక సంచిక, నుంచి పునర్ముద్రణ)

“కులజయు నిర్మలాంగి యను
కూలయు నయ్యయి విద్యలందు గౌ
శలవతియున్ ప్రశస్త గుణ
సన్నుతురాలును నైనయట్టి కో
మలి లభించినన్ గద స
మంజసమౌను గృహస్థధర్మ మ
ట్లవడినట్టు లైనను గృ
హస్తుని భాగ్యము చెప్పశక్యమే.”

శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు గారికి రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు అనుకూలవతియైన భార్య. ఆమె సహాయముతో ఆయన అనేక మహత్తర కార్యములను చేయగలిగారు.

రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు 1851 సంవత్సరములో తూర్పు గోదావరి జిల్లా కాతేరు గ్రామంలో జన్మించారు. ఈమె తండ్రి అద్దంకి పట్టాభిరామయ్య గారు. కాని ఈమె తలిదండ్రుల వద్ద పెరగలేదు. ఈమెకు నాల్గవయేట తల్లి మరల ఒక మగశిశువును గని చనిపోగా ఈమె మేనమామ వెన్నేటి వెంకటరత్నముగారును వారి సతీమణి లచ్చమాంబగారును ఈమెను అల్లారుముద్దుగా పెంచి విద్యాబుద్ధులు చెప్పించి పెద్దదానిని చేశారు.

రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారికి 8వ యేట వివాహమైనది. అప్పటికి వీరేశలింగము పంతులు గారి వయస్సు పదిరెండు మాత్రమే. వివాహమైన మరి నాలుగేళ్ళకు అనగా పండ్రెండవ యేట రాజ్యలక్ష్మమ్మ అత్తవారి యింటికి వచ్చింది. అంతే , నాటినుండి ఈ దంపతులు యేబది సంవత్సరాలు అవిచ్ఛిన్నంగా గార్హస్థ్య జీవితం గడిపారు. ఇది సాధారణ సాంసారిక జీవితం గాదు. అనేకమైన శారీరక మానసిక క్షేత్రపరంపరలతో కూడుకున్నది. విశిష్టమైనది.

2

పంతులు గారు ఆంధ్ర దేశాభ్యుదయానికి నలుముఖాల అమోఘమైన కృషి చేశారు. ఒకటి సారస్వత సేవ, రెండవది బాలవితంతువుల వివాహము, మూడవది వేశ్యాలంపటులను, లంచగొండులను అయిన పెద్దమనుషులతో పోరాటము. నాల్గవది కర్మ పరిత్యాగము, విగ్రహారాధన నిషేధము. జాతిమత భేదములు లేని ఏకేశ్వరోపాసన. సారస్వత విషయం తప్పిస్తే వీనిలో ప్రతి ఒక్కటి సంఘంలో తుఫాను రేపేవే. కాని వీరేశలింగం పంతులు గారు ఆరాధ్య నియోగి బ్రాహ్మణులు. ఈ శివపూజాదురంధురలుకు పట్టుదల యొక్కవ. అనుకున్న పనిని ఎన్ని కష్టములెదుర్కొన్నా వెనుదీయక చేయడమే తప్ప మానుకొనడమనేది వారి తత్వంలోనే లేదు. వీరి కడగండ్లకు ముఖ్యకారణమైనది పంతులు గారు తలపెట్టిన స్త్రీ పునర్వివాహ ఉద్యమము. చిన్నతనముననే భర్తల కోల్పోయి అష్టకష్టములు పడుచున్న బాలవితంతువులకు మరల వివాహములు చేయవలెనని పంతులు ప్రయత్నమారంభించారు. ఇది పూర్వాచార పరాయణులకు ఎంతో కంటక ప్రాయమైంది. దీనిని వారు సంఘబలంతోను పీఠాధిపతుల మద్దతుతోను బహుముఖాల ఎదిరించారు. ఆ రోజుల్లో ప్రజలు సంఘానికి వ్యతిరేకమైన యే ఒక్కపని చేసినా కులములోనుంచి వెలిబెట్టడం సర్వసాధారణం. కులబహిష్కారం సామాన్యమైన కష్టంగాదు. ఇంటికి పనివారు రారు, వంటచేసేవారు రారు. బంధువులు మిత్రులు రారు, పురోహితులు రారు, పేరంటములకు, భోజనములకు వీరిని యెవరూ పిలువరు. వీరు పిలిస్తే ఒకరురారు. వీరి ఇంటికి ఎవరు వచ్చి వెళ్ళినా వారికి వారివారి యింటికి వచ్చి వెళ్ళినవారికి గూడా కులంలో వెలే. వారింట భోజనమే చేయనక్కరలేదు, తాంబూలము పుచ్చుకువచ్చారని తెలిస్తే చాలు కులబహిష్కరణమే. సంఘంలో పుట్టి. సంఘంలో పెరిగి, సంఘంలో మెలగ నేర్చిన మనిషికి దీనిని మించిన కష్టం లేదు. కనుక ఆ కాలంలో ప్రజలు వెలికి వెరచినట్టుగా పులికైనా వెరచేవారు కాదు.

3

స్త్రీకి భర్తయందు భయభక్తులతో గూడిన అనురాగము, పుట్టింటివారియందు విపరీతమైన ఆపేక్ష ఉండుట సహజ లక్షణము. పెనిమిటి స్త్రీ పునర్వివాహోద్యమం తలపెట్టడంతో పుట్టింటి, అత్తయింటి సంబంధాలు రెండూ రాజ్యలక్ష్యము గారికి రెండు సమస్యలై కూర్చున్నవి. రెంటిని అంటిపెట్టుకొని ఉండటానికి పరిస్థితులు అనుకూలంగా లేవు. పుట్టింటి మీద ఆపేక్ష పెట్టుకున్నదా భర్తను వదులుకోవాలే. భర్తమీద మమకారం పెట్టుకున్నదా పుట్టింటి వారిమీద ఆశ త్రెంచుకోవాలే. ఈ రెండును ఆలోచించి రాజ్యలక్ష్యము గారు భారతనారీమణి కేదీ కర్తవ్యమో ఆ భర్తవద్ద ఉండడమే నిశ్చయించుకున్నది. ఈ సంగతి విని చిన్నతనం నుండి అతి ఆపేక్షతో పెంచుకున్న మేనమామ, ఏకైక సోదరుడు తమ్ముడూ వచ్చి పుట్టింటికి వచ్చి వేయమని వేవిధాల చెప్పారు. ఏడ్చారు, నిష్ఠూరాలాడారు. కాని సీత, సావిత్రి వంటి పతివ్రతల శ్రేణికి చెందిన రాజ్యలక్ష్యము గారు భర్తను వదిలి పుట్టింటి వారి పంచ చేరడానికి అంగీకరించలేదు. వానతో సేగి, పెనిమిటితో పేదరికము లేదు, వడ్లతో తట్ట ఎండవలసినదే అన్న సామెతలు సార్ధకం చేస్తూ భర్తవద్దనే ఉండిపోయినారు.

కుల బహిష్కారం మూలంగా రాజ్యలక్ష్యము గారు పాపం అష్టకష్టాలు పడవలసి వచ్చింది. పనివాళ్ళు రానందువల్ల ఉదయం వాకిలి వూడ్పడం దగ్గరనుంచి, అంట్లు చెంబులు, వంట అన్నీ స్వయంగా చేసుకోవలసి వచ్చింది. మంచినీళ్ళు తెచ్చువాళ్ళు రానందున గోదావరికి వెళ్ళి నీళ్ళు తేవలసి వచ్చింది. ఒకటేమిటి ఆకష్టపరంపరలకు అంతులేదు.

ఈ పనిపాటలు తప్ప మరేముచ్చటా లేదు. నోములనీ వ్రతములనీ పండుగలనీ పబ్బములనీ పేరంటములనీ విందులనీ తోడి స్త్రీలంతా పూచిన తంగేడులాగా చక్కగా సొమ్ములు పెట్టుకొని సరదాగా వెళ్ళుతుంటే రాజ్యలక్ష్యము గారు కులబహిష్కారం వల్ల తమరిని ఎవ్వరు పిలువక ఎక్కడికీ పోవడానికి లేక, యిరుగు పొరుగు స్త్రీల యెత్తి పొడుపులకు హేళనలకు మనస్సు చిల్లులు పడుతూ గ్రుడ్ల నీరు గ్రుడ్ల క్రుక్కుకుంటూ ఉండిపోతూ ఉండేది. పైగా పెనిమిటి ముక్కోపి. ఎందునా చొరవీయని మనిషి, మనసులో బాధ ఆయనతోనైనా చెప్పుకోడానికి లేదు.

చెప్పుకున్నదా నీకంత కష్టంగా వుంటే మీవాళ్ళ యింటికి వెళ్ళమనడానికి వెనుదీయడు. అటువంటి పరిస్థితుల్లో రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు ఈ కష్టాల్ని ఎట్ల భరించిందో ఆమెకే ఎరుక, భగవంతునికే ఎరుక.

4

ఎంతెంత కష్టాలనూ మరపించే ప్రభావం కాలానికున్నది. కాలక్రమంగా రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు ఈ కష్టపరంపరలకు అలవాటు పడిపోయింది. వివాహేచ్ఛతో తమ యింటికి వచ్చిన బాల వితంతువులను చేరదీసి ఆదరించడము, వారికి బొట్టుపెట్టి గాజులు తొడిగించి చీరె రవికలు కట్టబెట్టి జడవేసి పూలు పెట్టి కూర్చుని వారికి పెండ్లిండ్లు చేయడము ఈ పనులలో నిమగ్నురాలై తమ బహిష్కార బాధలు మరచిపోయింది. 1881 డిశంబరు 11 వ తేదీని వీరేశలింగం పంతులు గారు ప్రథమ పునర్వివాహం చేశారు. వరుడు గోగులపాటి శ్రీరాములు గారు. వీరికి మొదటి భార్య చనిపోగా ఆమె వల్ల కలిగిన నాలుగు మాసముల పిల్లవానిని రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు పెంచుకున్నారు. ఇతను ఈమె పోషణలో పెరిగి పెద్దవాడై పట్టపర్తిక్షయందు ఉత్తీర్ణుడై వివాహ సమయమునకు పెంపుడు తలిదండ్రులు చేస్తామన్న బాలవితంతువును చేసికొనక ప్రాయశ్చిత్తము చేసుకొని కులములో కలిసి సాధారణ కన్యను పెండ్లి చేసుకున్నాడు. ఈ కుమారుని యెడబాటు రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారికి ఎంతో దుఃఖము కలిగించింది. చాలా రోజులు అన్నము నీళ్ళుగానక అల్లాడిపోయింది. ఆమె భగవంతుని గూర్చి వ్రాసుకున్న పాటలో

కల్లగాదు సుతుని బాసి _ తల్లడిల్లు చుంటిని

ఉల్లమందు నిలిచినీవు _ నా మనసు చల్ల చేయవేదేవ

అన్న చరణమును బట్టి ఈ పుత్రుని యెడబాటు ఆమె కెంత వేదన కలిగించిందో తెలుసుకోవచ్చు.

5

స్త్రీ పునర్వివాహములే గాక ఏ కారణము చేతనైనా పతితలైన స్త్రీలను, అట్టివారు కని పారవేసిన పిల్లలను గూడ సంరక్షించవలెనని రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారికి తలంపు గలిగి భర్తను అడిగింది. ఆయన వెంటనే పతిత స్త్రీల ఉద్ధరణాలయమును, అనాథబాలల శరణాలయమును గూడ కట్టించారు. రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారికి భూతదయాపరత్వము మెండు. వారేకులము వారైనా ఎట్టివారైనా, సహాయము చేయడమే ఆమెపని. ఒకనాడు మండుబెండలో ఒక హరిజనుడు ఆకలి దప్పులచే శోషిల్లి వీధిలోబడి ఉండగా ఎవరినో సహాయము తీసుకొనివెళ్ళి అతనిని పట్టుకవచ్చి పంచలో పడుకోబెట్టుకొని అతనికి సేదతీరేంతవరకు ఉపచర్య చేసి రక్షించినదట. మాసవులే గాదు పెంపుడు కుక్కలు పిల్లలు పశువులన్నా ఆమెకు ప్రీతే. ఒకనాటి రాత్రి రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు ఎదుట ఉన్న పామును చూడక ముందుకు నడచి పోతూ ఉండగా బ్రౌన్ అను ఆమె పెంపుడు కుక్క ఆమెకు అడ్డము వచ్చి ముందుకు అడుగువేయకుండా ఆపినదట. కారణమేమిటని దీపము పెట్టి చూడగా ఎదుట పెద్దపాము ! వెంటనే దానినెవరో చంపివేశారు. ఆమె చనిపోయిన తరువాత ఆమెను కుర్చీలో కూర్చోబెట్టగా ఆమె పెంపుడు పిల్లి వచ్చి ఒడిలో కూర్చుండి ఆడుకున్నట్లు పంతులుగారే వ్రాశారు.

6

రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారికి భగవద్భక్తి యొక్కవ. ఆమె రాజమహేంద్రవరములో స్త్రీలకొక ప్రార్థన సమాజము స్థాపించి ప్రతివారము స్త్రీలను సమావేశ పరచి ప్రార్థనలు చేస్తూ ఉండేది. భార్య కోరికపై పంతులు గారు దానికి మందిరము గూడా కట్టించారు. ఆంధ్రప్రదేశమున స్త్రీల నిమిత్తమై స్థాపింపబడిన ప్రార్థన సమాజములలో రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారి సమాజమే మొట్టమొదటిది.

రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు చిన్న నాడు వీధిబడిలో కొద్దిగా చదువుకొనినారు. పెద్దవారైన తరువాత ఆ చదువును వృద్ధి చేసుకున్నారు. ఆమె ఏకేశ్వరుని గురించి ఎన్నో కీర్తనలు వ్రాశారు. అవి యెంతో భక్తి భరితంగా ఉంటాయి. శ్రీ వీరేశలింగం పంతులు గారి రచనలన్నీ చదివాము.

అవి అన్నీ గద్య పద్యములే. వానిలో కీర్తనలున్నట్టు లేదు. ఆ కీర్తనల భాగమును రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు విరచించి అర్ధాంగి నామమును సార్ధకం చేసుకున్నారు.

7

రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారి జీవితమెంత దివ్యమైనదో ఆమె మరణము గూడా అంత దివ్యమైనదే. ఆమె యెల్లప్పుడు చేయి అనుదిన ప్రార్థనలో భర్తకంటే ముందుగా తాను పోవలెననేది ముఖ్యమైనదట. అందువల్లనే పంతులు గారు తన యావదాస్తిని హితకారిణీ సమాజమునకు దానపత్రము వ్రాస్తూ తన భార్యకు యివ్వవలసిన దానిని గూర్చి ఆలోచిస్తూ ఉండగా ఆ సంగతి రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు తెలుసుకొని నేను మీకంటే ముందుగా పోతాను. నాకెందుకు ఆస్తి అన్నదట. ఇదే విషయమై ఆమెకు ఆపులైన వారు వచ్చి మీ ఆయన ఆస్తిసంతా నీకు లేకుండా ధర్మము చేస్తుంటే పూరుకుంటావేమని హెచ్చరించారుట. “నేను నా భర్త కళ్ల ముందుగానే పోతాను. నాకు ఏ ఆస్తి అక్కరలే”దన్నదట. అదేమి విశ్వాసమో అదేమి స్వచ్ఛంద మరణమో, ఆమె 1910 సంవత్సరము ఆగష్టు 11 వ తేదీ శుక్రవారము రాత్రి పొద్దుపోవు వరకు వంట వగైరా అన్ని పనులు చేసి, భర్తకు కావలసిన సపర్యలు చేసి, తాను భోజనము చేసి, సుఖముగా పడుకొని తెల్లవారుసప్పటికి ఏ బాధ లేకుండా చనిపోయి ఉన్నది. ఆమె ఏమైనా మరణ బాధపడినదా అంటే ఏమీ లేదు. బొట్టు చెరగలేదు. తల రేగలేదు. తలలో బెట్టుకున్న గులాబి పువ్వునా వాడలేదు, కట్టుకున్న చీరైనా నలగలేదు. చనిపోయి గూడా నిద్రపోతున్నట్టుగా ఉండిపోయినది. మంచివారి చావు మరణ కాలమున తెలియునన్న సామెతను రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారి మరణము సార్ధకం చేసింది. ఆమె మరణం చూచి ఎల్లరు ఆశ్చర్య పోయినారు. ఆ నాడు వారి యింటా వాకిటా వీధిలో అంతా తిరునాళ్ళ ప్రజే.

భార్య మరణానంతరము వీరేశలింగము పంతులుగారి జీవితము నీరువిడిన చేప చందమైనది. అన్ని విధముల అసహాయుడై పోయినాడు. పంతులుగారు సహజముగా దుర్బల శరీరులు, వ్యాధిగ్రస్తలు. రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు ఆయన శరీర తత్వము మనస్తత్వమెరిగి ఎన్నో విధముల ఉపచరించేవారు. రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు ఏబది సంవత్సరములు ఆయనను తల్లివలె పోషించినది. దాసివలె ఉపచరించింది. మంత్రివలె ఆలోచన చెప్పినది. భూదేవివలె కష్టములు సహించినది. మహాలక్ష్మి వలె ఉండి అన్ని విధముల ఆయనను సుఖపెట్టినది. భార్య మరణానంతరము పంతులు గారు తొమ్మిది సంవత్సరాలు జీవించారు. ఈ తొమ్మిది సంవత్సరములు సుఖపడిన దినములేదు. చేసిన మహాత్కార్యము లేదు. కృష్ణుని నిర్యాణానంతరం అర్జునునివలె నిస్సహాయుడై శారీరక మానసిక క్లేశములనుభవించి తనువు చాలించారు. ఏబది సంవత్సరములు భర్తకు తోడుగా నీడగా ఉండి శతాధిక గ్రంథములు వ్రాయుటకేమి, స్త్రీ పునర్వివాహాది సంస్కార కార్యములు చేయడానికేమి, యావద్దనమును పరహితార్థం సమర్పించడానికేమి సహకరించిన రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు ధన్యాత్మురాలు. ఇట్టి అర్ధాంగ లక్ష్మి లేకున్న పంతులు గారెంతటి మహత్తర కార్యములు చేయగలిగే వారు కారేమో !

రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారి పాటలు చాలాకాలం క్రింద చదివాను. ఆ పాటలలోని ఈ పాటభాగము నానోటికెట్లా వచ్చిందోగాని ఆ ముక్కలు నాకెంతో యిష్టం ;

కాపాడ నీకన్న ఘను లెవ్వరున్నారు

కరుణతో బ్రోవుమయ్యా _ పాప సంహార

నీ పాలబడిన నన్ను ఆప దుద్ధారక

ఆదరింపవే దేవ ||కా||

ఆమె యెంత అనుభవంతో వ్రాశారో గాని ఆ పాట పాడుకుంటూ ఉంటే నాకేదైనా మనఃక్షేపం కలిగినప్పుడు గూడా మనశ్శాంతి కలిగిస్తూ ఉంటుంది. స్వర్గీయ రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారికి నా కృతజ్ఞతాంజలి. ★★

జానపద సాహిత్యం – కామన్న కథ

డాక్టర్ ఎస్. గంగప్ప

(భారతి మాసపత్రిక 1980 మార్చి సంచిక నుంచి పునర్ముద్రణ)

అజ్ఞాత కవుల మేధో పజ్జకమై వెలువడ్డ జానపద సాహిత్యంలో ఎంతో వైవిధ్యం గోచరిస్తుంది. స్వీకరించిన ఇతివృత్తాలు రకరకాలుగా ఉంటాయి. జానపదుల సుఖదుఃఖాది అనుభూతికి అనుగుణంగా ఇతివృత్తమూ, దానికి తగిన రీతిలో కరుణాది రసాలతో గీత రచనావుంటాయి. ఇక్కడ రచన అనగానే కేవలం పాట అల్లకోవడమనే అర్థం. భారత రామాయణాలే గాక, ఇతర పురాణాంతర్గతమైన ఎన్నో విషయాలు పాటల్లో వచ్చాయి; చారిత్రాత్మక గేయాలున్నాయి; వీరగాధలున్నాయి; ఆయా సందర్భోచితమైన అంటే సమకాలిక జన జీవన విధానాన్ని స్పష్టం చేయగల గీతాలున్నాయి. కేవలం కల్పిత గాధలూ వున్నాయి. అలాంటి కల్పిత వీరగాధ కామన్న కథ దీన్ని కామన్న వధ అంటే బాగుంటుంది. భీమన్న కామన్నను వధిస్తాడు ఈ గీతంలో. కామన్న వధ అనగానే వెంటనే మనకు గుర్తొచ్చేది కీచక వధ. నా సేకరణలోని ఆ చక్కటి వీరగాధను గూర్చి పరిశీలిద్దాం.

ఈ కామన్న కథలోని సారాంశం ఇది. కామన్న తన ఇంటి వద్ద పని పాటలు చూసుకొని, తల్లి అనుమతితో అక్క ఉన్న ఊరికి వెళతాడు. తాను తీసుకెళ్ళిన కానుకలు అక్క ఇంటిలోని సభ్యులకు ఇస్తాడు కామన్న. పడక సర్దుతూన్న అక్క కూతురిని బలాత్కరించగా తప్పించుకొని ఏడుస్తూ పోతుంది. తన భంగపాటును తల్లికీ, తండ్రికీ చివరికి అన్న భీమన్నకీ చెబుతుంది. వెంటనే అన్న భీమన్న చెల్లి ధరించే చీరా రవికె ధరించి కామన్న ఉన్న గదిలోకి పోగా, నిజంగానే మేనకోడలు వచ్చిందని సంతోషించిన కామన్న తదుచితంగా సంభాషిస్తాడు కోపోద్రిక్తుడైన భీమన్న కామన్నను వధిస్తాడు. ఇది ఇందులోని కథా విషయం. ఈ కామన్న వధా సంబంధిగేయం కలుపు తీతల సమయంలో పాడే పాట. అది ఇలా ప్రారంభమవుతుంది.

“చందమామా చందమా నెల చందమామా గొబ్బిళ్ళో
చందమామ కూతురులు నీలారకన్నెలు గొబ్బిళ్ళో
నీలార కన్నెలకు ఒక చేదబాయో గొబ్బిళ్ళో
ఒక చేదబాయికీ ఒక చేద¹ బిళ్ళో గొబ్బిళ్ళో
ఒక చేద బిళ్ళకీ ఒక చేద తాడో గొబ్బిళ్ళో
ఒక చేద తాడుకీ ఒక చేద దుత్తో గొబ్బిళ్ళో
ఒక చేద దుత్తకీ ఒక పూల తోటా గొబ్బిళ్ళో

నిచ్చమల్లి తోటకీ నీరెత్తి పోయా గొబ్బిళ్ళో
 నీరెత్తి కామన్న² నెగరికి వొచ్చా గొబ్బిళ్ళో
 అమ్మరా ఓయమ్మా మముగన్న తల్లో గొబ్బిళ్ళో
 అక్కగా రూరికి పొయ్యి వస్తానమ్మా గొబ్బిళ్ళో

అట్నుంచి కామన్న అంగడింటెకి పాయా గొబ్బిళ్ళో
 పిల్లలకీ పప్పులూ కొన్నాడు కామన్న గొబ్బిళ్ళో
 అక్కకూ చీరలూ కొన్నాడు కామన్న గొబ్బిళ్ళో
 మామకూ పచ్చరాలు కొన్నాడు కామన్న గొబ్బిళ్ళో
 భీమన్నకు బిల్లల మొలతాడు కొన్నాడు కామన్న గొబ్బిళ్ళో
 అవన్నీ కొన్నాడు పెడమూటలు కట్టినాడూ గొబ్బిళ్ళో
³ అట్నుంచి కామన్న నెగరికి వొచ్చా గొబ్బిళ్ళో

అమ్మా రావమ్మ మముగన్న తల్లో గొబ్బిళ్ళో
 అక్కగారూరికి పొయ్యి వస్తాను గొబ్బిళ్ళో
 ఇల్వాకిలి ఎళగానె ఇల్లాలు తుమ్మా గొబ్బిళ్ళో
⁴ సగినాలు కావురా సక్కన్ని కొడుకో గొబ్బిళ్ళో
 మనకేమి సగినాలు మన్యాదరులాకీ గొబ్బిళ్ళో
 ఉర్వాకి లెల్లుతానె ఊరి పిల్లడ్డమాయా గొబ్బిళ్ళో
 సగినాలు కావురా సక్కన్ని కొడుకో గొబ్బిళ్ళో
 మనకేమి సగినాలు మన్యాదరులాకీ గొబ్బిళ్ళో

⁵ పొండిండే సేనిలో పాసుడ్డమాయా గొబ్బిళ్ళో
 సగినాలు కావురా సక్కన్ని కొడుకో గొబ్బిళ్ళో
 మనకేమి సగినాలు మన్యాదరులాకీ గొబ్బిళ్ళో
 దున్నిండే దుక్కిల్లోన దుప్పడ్డ మాయా గొబ్బిళ్ళో
 సగినాలు కావురా సక్కన్ని కొడుకో గొబ్బిళ్ళో
 మనకేమి సగినాలు మన్యాదరులాకీ గొబ్బిళ్ళో

అట్నుంచి కామన్నా ఊరికి పాయా గొబ్బిళ్ళో
 యపుడొస్తావి కామన్నా యపుడొస్తా వప్పా గొబ్బిళ్ళో

ఇపుడొస్తే నక్కమ్మా ఇదిగో కాలిధూళీ గొబ్బిళ్ళో
పండెండు కంబాలు పడసాలిలోనా గొబ్బిళ్ళో

⁶పొసుపులు నూరేటి పణతులెవరమ్మా గొబ్బిళ్ళో
నా ముద్దు కూతురప్పా నీ మేనగోడలూ గొబ్బిళ్ళో
నీ ముద్దు కూతురుతో నీళ్ళందమానో గొబ్బిళ్ళో
పిల్లలకీ పప్పులూ పెట్టినాడూ కామన్నా గొబ్బిళ్ళో
మామాకూ పచ్చరాలూ ఇచ్చినాడూ కామన్నా గొబ్బిళ్ళో
అక్కకూ చీరాలూ ఇచ్చినాడూ కామన్నా గొబ్బిళ్ళో
భీమన్నకు బిల్లల మొలతాడు ఇచ్చినాడు కామన్నా గొబ్బిళ్ళో
నీ ముద్దు కూతురుతో అన్నము పెట్టించూ గొబ్బిళ్ళో
నీ ముద్దు కూతురుతో ⁷పొరుపు పొరిపించూ గొబ్బిళ్ళో

తన ముద్దు కూతురుతో అన్నము పెట్టించా గొబ్బిళ్ళో
తన ముద్దు కూతురుతో పొరుపు పొరిపించా గొబ్బిళ్ళో
పొరుపు పొరిసొచ్చేతపుడు పైట చెరుగు పొట్టా గొబ్బిళ్ళో
మాయమ్మ మాయప్పలతోడు వస్తాను యిడి మామా గొబ్బిళ్ళో
మీ యమ్మ మీ యప్పల ⁸ఆనాయ వనితా గొబ్బిళ్ళో
మా యక్కా చెల్లెలితోడు వస్తాను యిడి మామా గొబ్బిళ్ళో
మీ యక్కా చెల్లెలి మీద ఆనాయ వనితా గొబ్బిళ్ళో
మాయన్న భీమన్నతోడూ వస్తాను యిడిమామా గొబ్బిళ్ళో
మీయన్న భీమన్న మీద ఆనాయ వనితా గొబ్బిళ్ళో
గోడు గోడాడుకొంటా ⁹తల్లంచుకొచ్చా గొబ్బిళ్ళో
ఎవరూ కొట్టిరీ అక్కమ్మా ఎవరు తిట్టేరో గొబ్బిళ్ళో
ఎవరూ కొట్టా లేదు ఎవరూ తిట్టాలేదూ గొబ్బిళ్ళో

నీ ముద్దు తమ్ముడంటా నా మేనమామా గొబ్బిళ్ళో
పొరుపు పొరి సొచ్చేతపుడు పైట చెరుగు పొట్టా గొబ్బిళ్ళో
ఐతే మేలాయగానీ అన్నయ్యతో అనవొద్దూ గొబ్బిళ్ళో
గోడు గోడాడుకుంటా ¹⁰తండ్రంచుకొచ్చా గొబ్బిళ్ళో
ఎవరూ కొట్టిరీ అక్కమ్మా ఎవరు తిట్టేరో గొబ్బిళ్ళో

ఎవరూ కొట్టా లేదు ఎవరూ తిట్టాలేదూ గొబ్బిళ్ళో
మా అమ్మ తమ్ముడంటా నా మేనమామా గొబ్బిళ్ళో
పొరువు పొరి సొచ్చేతపుడు పైట చెరుగు పొట్టా గొబ్బిళ్ళో

ఐతే మేలాయగానీ అన్నయ్యతో అనవద్దూ గొబ్బిళ్ళో
గోడు గోడాడుకుంటా అక్కా చెల్లెలి దగ్గరకొచ్చా గొబ్బిళ్ళో
ఎవరూ కొట్టిరీ అక్కమ్మా ఎవరు తిట్టేరో గొబ్బిళ్ళో
ఎవరూ కొట్టా లేదు ఎవరూ తిట్టాలేదూ గొబ్బిళ్ళో
మనమ్మ తమ్ముడంటా మన మేనమామా గొబ్బిళ్ళో
పొరువు పొరి సొచ్చేతపుడు పైట సెరుగు పొట్టా గొబ్బిళ్ళో
ఐతే మేలాయగానీ అన్నతో అనవద్దూ గొబ్బిళ్ళో

గోడు గోడాడుకుంటా ¹¹ అన్నంచ కొచ్చా గొబ్బిళ్ళో
ఎవరూ కొట్టిరీ అక్కమ్మా ఎవరు తిట్టేరో గొబ్బిళ్ళో
ఎవరూ కొట్టా లేదు ఎవరూ తిట్టాలేదూ గొబ్బిళ్ళో
మనమ్మ తమ్ముడంటా మన మేనమామా గొబ్బిళ్ళో
పొరువు పొరి సొచ్చేతపుడు పైట సెరుగు పొట్టా గొబ్బిళ్ళో
అక్కమ్మ చీరలూ భీమన్న కట్టుకోనా గొబ్బిళ్ళో
అక్కమ్మ రైకలూ భీమన్న తొడుగుకోనా గొబ్బిళ్ళో
అక్కమ్మ ¹² సొమ్ములూ భీమన్న పెట్టుకోనా గొబ్బిళ్ళో
అక్కమ్మ పడకటింటికి భీమన్న పాయా గొబ్బిళ్ళో
రెండు నిలనాలు పొట్టుకోనీ తొంగిచూశా గొబ్బిళ్ళో
ఇదియేమి ఓ మామ యిల్లంతా ¹³ మొబ్బూ గొబ్బిళ్ళో
నువ్వే యిల్లాలివైతే యిల్లంతా వెలుగూ గొబ్బిళ్ళో
ఇదియేమి ఓ మామా మట్టి గోడాలూ గొబ్బిళ్ళో

నువ్వే యిల్లాలివైతే బంగారి గోడాలూ గొబ్బిళ్ళో
తాలమ్మ లాడుకుంటూ తొడమింద కూర్చోనా గొబ్బిళ్ళో
ఉత్తమ్మ లాడుకుంటా మెడ ఉత్తరించా గొబ్బిళ్ళో
అమ్మా రావమ్మో మముగన్న తల్లో గొబ్బిళ్ళో
నీ ముద్దు తమ్మునకూ పాడెగట్టమ్మో గొబ్బిళ్ళో

అందరిండ్ల ముందర బాలా లాడనీ గొబ్బిళ్ళో
 భీమన్న యింటి ముందర కాకులాడనీ గొబ్బిళ్ళో
 అందరిండ్ల ముందర ¹⁴సాము లెండనీ గొబ్బిళ్ళో
 భీమన్న యింటి ముందర చీమ లెండనీ గొబ్బిళ్ళో
 అందరిండ్ల ముందర సాల కాలవలే గొబ్బిళ్ళో
 భీమన్న యింటి ముందర నెత్తురు కాలవలే గొబ్బిళ్ళో.”

--- ఇలా ముగుస్తుంది గేయం; చక్కటి ఆరంభంలో చిక్కటి ముగింపు కలిగిఉంది; భావ నిర్భరమై, రసోదంచితమై ఉంది ఇందలి కథ కల్పితం. అయినా భారతంలోని కీచకవధా ఘట్టాన్ని స్ఫురింప జేస్తూంది. ఆ విషయం దృష్టిలో పెట్టుకొనే జానపద కవి దీన్ని కల్పించి ఉంటాడు. చక్కటి కథాకథన శిల్పంతో పాటు, అవసరమైన చోట తగిన రీతి సంభాషణలతో కూడి నాటకీయ శిల్పంతో ఒప్పుతూంది. వాస్తవానికి భారతంలో కీచకవధా ఘట్టాన్ని తిక్కన నాటకీయ శిల్పంతో రచించి ఉండడం విద్వల్లోకానికి తెలిసిందే ఈ గేయం చదువుతూంటే ఆ శిల్పం గుర్తుకొస్తుంది; సహృదయ హృదయ రంజకం చేస్తుంది; అజ్ఞాతకవి కల్పనా శిల్పం గూడా స్పష్టమవుతూంది. ఇందులోని భాషగూడా చాలా సులభమై విషయ వివరణకు ఉపకరిస్తూంది. పాత్రల మనస్తత్వాలు సైతం ఇందులో సహజ రీతిని వర్ణితం. ప్రౌఢసాహిత్యంతో పోల్చినప్పుడు దీని విశిష్టత గణనకు రాకపోవచ్చు అది వేరే సంగతి. కానీ పామర ప్రజల అమాయకమైన భావన కలిగిన అనుభూతికి అనుగుణంగా సహజమైన, సరళమైన భాషలో గేయం అల్లబడి ఉండడం ఎవరూ కాదనలేని నినర్గ మనోజ్ఞమైన గుణాలు. కథాకథనం, మధ్యలో సంభాషణ, ఆ వెనుక కథాకథనం ఇలా కొనసాగుతుంది గేయం. ఇదే దీనిలోని రచనా శిల్పం.

“చందమామా చందమామా నెల చందమామా గొబ్బిళ్ళో
 చందమామ కూతురులు నీలార కన్నెలు గొబ్బిళ్ళో

.....

నిచ్చమల్లి తోటకీ నీరెత్తి పోయా గొబ్బిళ్ళో

నీరెత్తి కామన్న నెగరీకి వొచ్చా గొబ్బిళ్ళో” – ఇది కథా కథనం, వెంటనే ;

“అమ్మరా ఓయమ్మ మముగన్న తల్లో గొబ్బిళ్ళో

అక్కగారూరికీ పొయ్యివొస్తానమ్మా గొబ్బిళ్ళో” – __ అని తల్లితో చెబుతాడు కామన్న. ఆ వెంటనే ;

“అట్నుంచి కామన్న అంగడింటికి పోయా” __ అని కథ మళ్ళీ కొనసాగుతుంది ఇలాగా సందర్భోచితంగా కథాకథనం.

సంభాషణలు ఉన్నాయి. అందుచేతనే దీనిలో రచనా శిల్పం, కల్పన, నాటకీయత ముప్పిరిగొని ఉన్నాయని చెప్పడం.

ఇతివృత్తం ఆరంభంలో కాకపోయినా, చివర కీచక వధాఘట్టం గుర్తుకొస్తుంది. ఇంతేగాదు; కీచక వధలో పరస్మీని, వివాహితని కీచకుడు బలాత్కరిస్తాడు. ఇక్కడ కథలో మేనమామ మేనగోడలిని పరుపు పరిచేప్పుడు బలాత్కరిస్తాడు. కీచక వధలో కీచకుని వద్దకు కల్లు తేబోగ కీచకుడు ఆ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని ఒంటరిదాన్ని బలాత్కరిస్తాడు. ఈ కథలో కామన్న మేనగోడలిచేత పరుపు పరిపించుమని అక్కతో చెబుతాడు. అందుకోసం వచ్చిన మేనగోడలిని కామన్న బలాత్కరిస్తాడు. పైగా కీచక వధలో లాగే కామన్న వధలోను ఇందుకు ఉపకరించేది అక్క. అయితే కీచక వధలో కీచకుని మనఃప్రవృత్తి సుధేష్టకు తెలుసు కానీ ఇందులో తమ్ముడు కాముకుడన్న సంగతి అక్కకు తెలియదు. బలాత్కృత అయిన ఆ అమాయకురాలు దుఃఖిస్తూ వస్తూంది. ఈ విషయం తల్లికీ, తండ్రికీ, చివరికి అన్న భీమన్నకు తెలుస్తుంది. అన్న భీమన్న కోపోద్రిక్తుడవుతాడు. కీచక వధలోలాగే ఇక్కడ గూడా “ఏకత్రైవాసురాగం.” అందువల్లే ఇబ్బంది. మేనగోడలే

అయినా వివాహత్పూర్వమే బలాత్కరించడమనేది సహించరాని నేరం. దానితో కోపోద్రిక్తుడైన భీమన్న భీముడిలాగే స్త్రీ వేషంతో మేనమామ కామన్న ఉన్న ఇంటిలోకి :

“అక్కమ్మ చీరలూ భీమన్న కట్టుకోనా గొబ్బిళ్ళో
అక్కమ్మ రైకలూ భీమన్న తొడుగుకోనా గొబ్బిళ్ళో
అక్కమ్మ సొమ్ములూ భీమన్న పెట్టుకోనా గొబ్బిళ్ళో”

-- ఇలా తయారై వెడతాడు. వాళ్ళ మధ్య జరిగిన సంభాషణ యిది : --

“ఇదియేమి ఓ మామ యిల్లంతా మొబ్బూ
నువ్వే యిల్లాలివైతే యిల్లంతా వెలుగూ
ఇదియేమి ఓ మామా మట్టి గోడాలూ
నువ్వే యిల్లాలివైతే బంగారి గోడాలూ” – ఈ సంభాషణ తరవాత ---

“తాలమ్ము లాడుకుంటూ తొడమింద కూర్చోనా గొబ్బిళ్ళో
ఉత్తమ్ము లాడుకుంటూ మెడ ఉత్తరించా గొబ్బిళ్ళో” – కీచకుని వధలాగే కామన్న వధ జరిగింది. ఇందులో చక్కటి నాటకీయత స్పష్టంగా గోచరిస్తుంది. నిజంగానే మేనగోడలు వచ్చిందనుకొంటాడు కామన్న; మేనగోడలి వేషంలోని మేనల్లుడని ఎరుగడు. తమ్ములంగా మనకు ఈ నాటకీయత స్పష్టమవుతుంది. దీనిలో జానపదకవి కల్పనా శిల్పం కూడా వ్యక్తమవుతుంది. కీచక వధాఘట్టం మనసులో ఉండగా, ఈ కామన్న కథని జానపదకవి చాలా చక్కగా కల్పన చేసి, తన సృజనాత్మకశక్తిని వ్యక్తీకరించినట్లు మనకు తెలుస్తుంది.

ఈ కథాగేయంలో జానపదకవి ఆయా పాత్రల మనస్తత్వాల్ని గూడా స్పష్టీకరించడానికి ప్రయత్నించి కృతకృత్యుడైనట్లు అవగతమవుతుంది. కామన్న, భీమన్న అనే పేర్లు సైతం ఆయా పాత్రలకు సహజరీతిగానే నామకరణం చేయడం జరిగింది. తన కోరికను తీర్చుకోడానికి చక్కటి ఉపాయం ఆలోచించాడు కామన్న. కనుకనే మేనగోడలిచేత పరుపులు పరిపించుమని చెప్పాడు అక్కతో. తెలియని అమాయకురాలైన అక్క అదేరీతిగా కూతురితో చేయిస్తుంది. ఆ కూతురు గూడా అమాయకురాలిలగే కనిపిస్తుంది. మేనమామ బలాత్కరిస్తే తల్లిదండ్రుల్ని, అన్నను ప్రస్తావించి చివరికి దుఃఖిస్తూ వస్తుంది. తల్లిదండ్రులు ఈ విషయం తెలుసుకొని, అన్న భీమన్నతో చెప్పకుమంటారు. అంటే భీమన్నకు తెలిస్తే సహించలేదని, ఆతని స్వభావాన్ని స్పష్టం చేశాడు జానపదకవి. తెలిసిన భీమన్న కోపోద్రిక్తుడై మేనమామ కామన్నను వధిస్తాడు. ఇలాగా ఆయా పాత్రల మనః ప్రవృత్తుల్ని సైతం స్పష్టం చేశాడు జానపద కవి.

అతి సామాన్యంగా కథ నడచినా, కవిత్వపు మెరుపులు తళుక్కుమంటూనే ఉన్నాయి గేయంలో. చెల్లి వేషంలో వచ్చిన భీమన్న కామన్నల సంభాషణలో కవిత స్పష్టం. కీచక వధలోకీచకుని కరచరణాద్యవయవాల్ని శరీరంలోకి జొనిపి మాంసపు ముద్ద చేశాడట భీముడు. కానీ ఇక్కడ భీమన్న :

“తాలమ్ము లాడుకుంటూ తొడమింద కూర్చోనా
ఉత్తమ్ము లాడుకుంటూ మెడ ఉత్తరించా” అని మాత్రం చెప్పబడింది. వధించాక భీమన్న తల్లితో :

“అమ్మా రావమ్మో మముగన్న తల్లో
నీ ముద్దు తమ్మునకూ పాడెగట్టమ్మో” – అంటాడు.

చివరికి :

“అందరిండ్ల ముందర బాలాలాడనీ
 భీమన్న యింటి ముందర కాకులాడనీ
 అందరిండ్ల ముందర సాము లెండనీ
 భీమన్న యింటి ముందర చీమ లెండనీ
 అందరిండ్ల ముందర సాల కాలవలే

భీమన్న యింటి ముందర నెత్తురు కాలవలే” – అని వర్ణించి పరస్మిని బలాత్కరించినందుకు ఫలితం – కీచక వధలోలాగే యిందులోనూ – వధ తప్పదని నిరూపించాడు మరోసారి ఈ జానపద కవి !

అధోజ్ఞాపికలు

1 గిలక

2 నగరికి

3 అక్కడనుంచి

4 శకునాలు

5 పండిన

6 పసుపులు

7 పరుపులు పరిపించు

8 ఆన+ఆయ = ఆనతి అయింది

9 తల్లి+అంచకు = తల్లివద్దకు

10 తండ్రి + అంచకు = తండ్రివద్దకు

11 అన్న+అంచకు = అన్న వద్దకు

12 నగలు

13 మబ్బు

14 సాములనే ధాన్యం – ఆరికలు లాంటి ధాన్యం ; ఇది మెట్టపంట, రాయలసీమలో పండిస్తారు.

హైదరాబాదు పరిణామం

- కామఋషి సత్యనారాయణ వర్మ

(తెలుగు స్వతంత్ర - 1948 ఆగస్టు 6, సంచిక నుంచి పునర్ముద్రణ)

దక్షిణ భారత దేశంలో హైదరాబాదు సంస్థానమునకు గల ఉనికిని బట్టి ఆదిలో కొంత ప్రాముఖ్యము ఉండేది. చారిత్రకంగా ఈ సంస్థానము యొక్క నిర్మాణము దాని పరిణామము పరిశీలిస్తే దానికొక స్వతంత్ర వ్యక్తిత్వంగాని, సార్వభౌమాధికారాలు గాని ఉన్నట్లుగా కనుపడవు. ఒకరి అదుపు ఆజ్ఞలకు లోబడి, ఒకరి రక్షణలో తలదాచుకొని కాలం గడిపి తన ఉనికిని సంరక్షించుకొంటూ వస్తూన్నట్లు తెలుస్తుంది.

బౌద్ధరాజుల అనంతరం ఈ సంస్థాన భూభాగంపైన అధికారం వహించిన వారిలో ఆంధ్రులు మొదటివారు. క్రీ.శ. 6వ శతాబ్దం మొదలు 12వ శతాబ్దం వరకు, ఆంధ్ర చాళుక్యుల పరిపాలన సాగింది. అనంతరం కాకతీయ సామ్రాజ్యంలో అంతర్భాగమయింది. 14వ శతాబ్దంలో తుగ్లక్ ఉన్నత చర్యల ఫలితంగా మతాంతరుడైన ఒక హిందూ సరదారుచే ఈ భూభాగంలోనే బహమనీ రాజ్యం స్థాపింపబడింది. 16వ శతాబ్ద ప్రారంభంలో అయిదు స్వతంత్రరాజ్యాలుగా చీలిపోయింది. అందులో కట్టకడపటిదైన గోల్కొండ కొంత ప్రశస్తి పొందింది. వీరిలో వీరికి అంతఃకలహాలు రేగుతుండేవి. ఉత్తర హిందూదేశంలో సమ్రాట్టలైన అక్కరు, షాజహానులు ఈ సంస్థానాన్ని లోబరచుకొని తమకు సామంతులుగానే ఉంచేరు. మొగలు సామ్రాజ్యం అవసానం వరకూ వీరికి దక్కను సుబేదారులనే పేరు. గోల్కొండయే కాలక్రమాన హైదరాబాదుగా మార్పు చెందింది. మొగలాయీ చక్రవర్తులు బలవంతులై ఉంటుండగానే శివాజీ ప్రతిభవల్ల మహారాష్ట్రులు సామ్రాజ్యం స్థాపింపగలిగేరు. గోల్కొండలో సుప్రసిద్ధులైన సచినోత్తములు అక్కన్న మాదన్న గార్ల రాజ్యతంత్రజ్ఞతవల్ల శివాజీతో మైత్రి నెరపి, గోల్కొండకు మిత్రులుగా చేసి దక్షిణ హిందూ స్థానం మొగలుల వశం కాకుండా సంరక్షించేరు. కాని శివాజీ మరణానంతరం ఔరంగజేబు తల పెట్టిన రెండవ దక్షిణాపథ దండయాత్రలో అక్కన్న మాదన్నలు కుట్రవల్ల వధింపబడుటవల్ల సంస్థానం మొగలుల వశమైపోయింది. విద్యానగర సామ్రాజ్య ఉచ్ఛదశలో వీరందరూ అణగిమణి కాలక్షేపం చేసేరు. 16వ శతాబ్ద మధ్యకాలంలో రాయల వారి అల్లుడైన రామరాజుగారి హయాంలో, ఈ సుల్తానులందరూ ఆయనతో స్నేహంగా ఉండి ఆయన సైన్యాల సహాయంతోనే వారిలో వారికి గల పగలను తీర్చుకోవడం, తుదకు స్వామి ద్రోహులై తల్లికోట సమరాంగణంలో ఆయనను వధించి తమ రాజ్యాలను నిలువద్రొక్కుకోవటం జరిగింది.

అనంతరం ఆంగ్ల-ఫ్రెంచి వర్తక సంఘాలు భారత భూభాగంలో వర్తకాలు ప్రారంభించేయి. వారి వర్తకాలలో పోటీలు _ స్పర్ధలు యుద్ధాలుగా పరిణమించేయి. నైజాము సంస్థానాధిపతి ఆసఫ్ జా నైజామ్ ఆల్ ముల్క్ మరణానంతరం (1784) అతని కుమారుడూ, దౌహిత్రుడూ సింహాసనం కోసం తగవులాడుకున్నారు. ఒక పక్షం ఫ్రెంచివారూ రెండవపక్షం ఆంగ్లేయులూ చేరి ఒకరికన్నా ఒకరు రాజ్యంలో

పలుకుబడి సంపాదించుకొనడానికై ఈ తరుణం వినియోగించుకొన్నారు. క్రమంగా ఆంగ్లేయుల ఆధిపత్యం ప్రబలమై స్థిరపడింది. వర్తక సంఘంవారి వల్ల పొందిన సహాయానికి ప్రతిఫలంగాను, వారి సంస్థాన సంరక్షణకై ఉంచిన ఆంగ్లేయుల సైనికవ్యయం క్రింద ఒక్కొక్క పరగణా ఒక్కొక్క జిల్లా అన్యాయాకాంతం చేసేరు. ఆంగ్లేయులు కూడా మొదట వారి వర్తక సంరక్షణకు తరువాత సామ్రాజ్యస్థాపనకూ ఈ నవాబులనూ అండగా చూచుకొని వారికి ప్రాణ ప్రతిష్టచేస్తూ వచ్చేరు. బాధ్యతనూ, కష్టాన్నీ తప్పించుకొంటూ ఇతరులకు గలిగే నష్టం మూలంగా తాము లబ్ధిపొందే కపట తంత్రజ్ఞత మాత్రం ఈ సంస్థానాధిపతులకు వెన్నతో పెట్టిన విద్య అయింది. “శక్తి హీనమై, సవరించి క్రమ పరచడానికి సాధ్యపడని దుస్థితిలో ఉండటం చేతనే హైదరాబాదు ఒక సామంతరాజ్యంగానే ఉండిపోయిందని” సర్ జాన్ షోర్ వ్రాస్తాడు. మహా రాష్ట్రాలు ఒక్క తానీషాకాలం తప్పితే వీరిని తాబేదారుల దృష్టిలోనే చూచేవారు.

క్రమాభివృద్ధిపొందిన ఆంగ్లేయ వర్తక సంఘం వారికి లోబడి వారి అనుగ్రహానికై నిరీక్షిస్తూండటం చేతనే నేటికదొక సంస్థానంగా నిలువబడగలిగింది. 1784 లో వారన్ హేస్టింగ్సు హైదరాబాదు గురించి ఈ విధంగా వ్రాసేడు: “ఈ సంస్థానం విస్తీర్ణంలోను ఆదాయంలోను చాలా చిన్నది. ఆయన సైన్యాలు చాల గర్హనీయమైన స్థితిలో ఉన్నాయి. ఆ సంస్థానాధిపతి అతను జీవితంలో వ్యక్తిగతమైన పౌరుషానికి గాని, సాహసోపేతమైన ఉద్యమ నిర్వహణకు గాని పేరుపొందిన వ్యక్తికాదు. ఇరుగుపొరుగు రాజులతో కలహాలు రేపడం, వారిలోగల వైరుధ్యాలనూ, దుర్బలత్వాన్ని తనకు లాభకారి అయ్యేటట్లు చూచుకోవటం, వివాదంలో మాత్రం తాను భాగస్వామి కాకుండా తప్పించుకోవటం, యుద్ధరంగానికి దూరంగా ఉండి – ఎంత అవమానకరమైన నష్టానికైనా తల ఒగ్గి లొంగిపోవటం వీరికి పరిపాటి.”

హైదరాబాద్ టిప్పు సుల్తానులు భారతదేశంలో ఆంగ్లేయుల ఆధిపత్యానికి స్వస్తి చెప్పడానికై చేసిన ప్రయత్నాలలో, ఆత్మవంచన అనే భీతి లేకుండా శత్రుపక్షం చేరి సహాయం చెయ్యడానికి నిజాము వారూ సంకోచించలేదు. ఈ సహాయానికి ప్రతిఫలంగా తమకు సామంతుడుగా ఉండి రాజ్యం చేసే షరతుమీద, నేటి హైదరాబాదుకున్న భూభాగంలో కొంత భాగం ఇస్తామని ఆంగ్లేయులు ముందుగా ఒక పీషాకు సూచన చేసేరు. దేశాభిమానంగల ఆ పీషాకు లోబడి పరిపాలించడమనే షరతు అంగీకారంగాక వారి సూచనను నిరాకరించగా స్వాధిపతుడైన నైజాము నవాబుగారికి ఆ దానం ఇవ్వబడింది. ఈ విధంగా వారికి శ్రమ కలుగకుండనే హైదరాబాదు విస్తీర్ణం పెరిగిందిగాని, వారి శక్తి సామర్థ్యాలు వ్యయపరచి వృద్ధి పరచుకొన్నది మాత్రం కాదు.

1857 లో జరిగిన స్వాతంత్ర్య మహావిప్లవంలో ఉత్తర హిందూస్థానం అంతా ఉద్రిక్తమై 48 గంటలలో ఆంగ్ల ప్రభుత్వాన్ని కూలద్రోసి బహదూర్ షాను ఢిల్లీ సింహాసనం మీద నిల్పిన తరుణంలో, రెసిడెంటు ఆజ్జుల ప్రకారం హైదరాబాదు మంత్రియగు సర్ సాలార్ జంగ్ ఊతతో విప్లవాన్ని అణచడానికై సైన్యాలను ఉత్తర హిందూ స్థానం పంపించి శత్రువుకుతోడ్పడి ‘నమ్మకమైన స్నేహితుడు’ అనే బిరుదు సంపాదించుకొన్నారు.

ఈ విప్లవం తాకిడికి తట్టుకోలేక 1858లో ఈస్టిండియా కంపెనీ వారు ఇండియాను బ్రిటిష్ పార్లమెంటు అధికారానికి వప్పగించేరు. ఈ వప్పగింపుతో హిందూదేశం అంతా ఏక భూభాగంగానే పరిగణింపబడింది గాని, సంస్థానాలను వేరుగా ఉదహరించనైనా లేదు. ఇండియా గవర్నమెంటు ద్వారా బ్రిటిష్ పార్లమెంటు పరిపాలించడంలో సంస్థానాలపైన కూడా సమానాధికారాన్నే సాగించేరు. ఏ సంస్థానానికిగాని బ్రిటిష్ పార్లమెంటుతో ప్రత్యేక సంబంధాలు లేవు.

1935 ఇండియా చట్టంలో మాత్రం సంస్థానాల వ్యవహారం ఇండియాగవర్నమెంటు వారి అధికారంలోనుండి తప్పించి వైస్రాయి అధికారంలో ఉంచేరు. సంస్థానాల పరిపాలనా సందర్భంలో వైస్రాయి రాజప్రతినిధిగా వ్యవహరించేవాడు. ఇండియా గవర్నమెంటులో ఉన్నతాధికారిగా కూడా ఈ వైస్రాయియే వ్యవహరించేవాడు పోగా భారత స్వాతంత్ర ప్రధాన సమయంలో (ఆగష్టు 15 అనంతరం) బ్రిటిష్ వారు ఈ సంస్థానాలు వ్యవహారం స్పష్ట పరచకుండా అనిర్దిష్టంగా ఉంచడం చేత, ఈ విభిన్న దృక్పథాలకు దోహదం చేసి ఎవరిమట్టుకు వారు

మేము స్వతంత్రులమనుకునే భావానికి ఆస్కారం కలిగింది. ఇండియన్ యూనియన్ ప్రభుత్వ కృషి ఫలితంగానూ, అభ్యుదయాన్ని వాంచిం చే పలువురు సంస్థాధిపతుల సహకార ఫలితంగాను ఈ సంస్థానాల సమస్య చాలభాగం సక్రమంగా నెరవేరినట్లే తలంచవచ్చు. కాని కాశ్మీరు, హైదరాబాదు విషయాలలో ఇంకా బ్రిటిష్ వారి చీలదీసి పాలించే రాజనీతిజ్ఞత తెరవెనుక చర్యలు గోచరిస్తూనే ఉన్నాయి. చర్చిల్ వంటి టోరీ నాయకులు ఇంకా ఈ భారత భూమిపైగల వాంఛ చావక చేసే ప్రసంగాలను నిరోధించడంలోనూ ఇండియా హైదరాబాదులకు గల సంబంధాలలో జోక్యం కలిగించుకోరాదనీ, బ్రిటిష్ పార్లమెంటువారు స్పష్టంగా వారి అభిప్రాయాన్ని వెలిబుచ్చినందుకు అభినందనీయులే.

చారిత్రకంగా ఏ విధమైన స్వతంత్రత ఏనాడూ లేని హైదరాబాదు కేవలం తమకు గల ఆర్థిక సంపదను చూచుకొని, తాము చిక్కులలో పడి, ప్రజలను చిక్కులకు లోను చెయ్యడంలో ఏమాత్రపు ఉచితజ్ఞతా గోచరించదు.

★★★

హాలివుడ్ ని అభిగమించిన జపాన్, ఇండియాలు

కొండల్ రెడ్డి

(గోల్కొండ పత్రిక 1958 జూలై సంచిక నుంచి పునర్ముద్రణ)

చలన చిత్ర పరిశ్రమకు పుట్టిల్లు హాలీవుడ్ అన్న సంగతి సర్వవిదితమే. లాస్ ఏంజల్స్ అనే నగరానికి కొద్ది దూరంలో సువిశాలమైన ప్రదేశాన పెద్ద పెద్ద స్టూడియోల్లో, ఆధునిక పరికరాలతో వీరు నిర్మించే చిత్రాలు, ఒక అమెరికాలోనే గాక వ్యాపార రీత్యా ప్రపంచ మార్కెట్ లో దిగ్విజయ యాత్ర సాగిస్తున్నాయి, నేటికి 30 సంవత్సరాలనుంచి. ముప్పై సంవత్సరాల సుదీర్ఘ చరిత్రని సింహావలోకనం చేసినట్లయితే వీరి చిత్రాల స్థాయి ప్రస్తుతం వీరికి కొంతమంది చేసే పబ్లిసిటీలో రెండవ వంతు కూడా లేదు అనాలి. సాంకేతికంగా పురోగమించారనటంలో సందేహం లేదుగాని. సమస్యాత్మకమైన చక్కని చిత్రాలు తీయుటలో తిరోగమనమే జరుగుతుందనటంలో మాత్రం సత్యం ఉంది. ప్రతి సంవత్సరం కొన్ని వందల చిత్రాలు విడుదల జేస్తున్నారు. ప్రతి చిత్రం పొడుగూత అతిశయోక్తిగా ప్రేమ, శారీరకాకర్షణ నేరం – ఇవిగల సన్నివేశాలు తప్ప, వాస్తవిక జీవితాన్ని చిత్రించే చిత్రాలు ఏ ఒకటి రెండో మాత్రమే కనిపిస్తాయి. వందల సంఖ్యలో చిత్రనిర్మాణం జరుగుతున్నప్పుడు కనీసం పదుల సంఖ్యలోనైనా ప్రయోజనాత్మకమైన చిత్రాలు రావాలి, కాని అదేమీ లేకుండా, తెరపై ఇద్దరు పురుషులు తారసిల్లరంటే గుడ్డులాట, స్త్రీ, పురుషుడు కలిస్తే ముద్దులాట.” ఈ రెండే తప్ప వీరి ప్రతి చిత్రంలో మనకు ప్రత్యేకంగా కనిపించేదేమీ లేదనాలి.

అగ్రరాజ్యంలో అమెరికాకు మించిన భాగ్యవంతమైన దేశం మరోటి లేదని, అక్కడ ప్రతివాడు లక్షాధికారని వాడుక, మాములు వాడే మిలియనీరు అయినప్పుడు, చిత్ర నిర్మాతల సంగతి వేరే చెప్పనవసరం లేదనుకుంటాను. “నీరు పల్లమెరుగునన్నట్లు” యీ నిర్మాతలు ఎంతసేపు వ్యాపారదృష్ట్యా చిత్రాలు నిర్మించి, అధిక లాభం అర్జించాలనే చూస్తున్నారు గాని కళాత్మకమైన చిత్రాలు తీసి తమ సంస్థ పేరు పరిశ్రమలో చిరస్థాయి చేసుకోవాలన్న ఆలోచన వీరిలో శూన్యంగానే కనిపిస్తుంది.

చిత్ర పరిశ్రమలో తమ సాంకేతికాభివృద్ధి, విప్లవం లేవదీసిందన్న అహం వీరిలో బలిసిపోయి టెక్నికల్, గేవాలర్, త్రీడి, సినెరమా, సినిమాస్కోప్, విస్టావిజన్ అంటూ నానారకాల సాంకేతికాభివృద్ధి నామాలతో చిత్రాలను నిర్మించి, సమ్మోహనాస్త్రాలవలె ప్రజలపై విసిరి అధిక లాభం అర్జిస్తున్నారేగాని, ఆ సాంకేతికాభివృద్ధి దోహదంతో చిత్రాల స్థాయి పెంచలేక పోతున్నారు.

సాటిదేశాల (జపాన్, ఇటలీ) చిత్రాలు చూస్తుంటే వీరి టెక్నికల్ అభివృద్ధి, అమాయికులైన ప్రజల నుంచి డబ్బులాగేటందుకు కనిపెట్టిన టెక్నికే గాని వేరే ఏమీ లేదని, ఈ మధ్య ఆస్కార్ బహుమతి పొందిన వీరి చిత్రాలే నిరూపిస్తున్నాయి. “పాతసారాయం క్రొత్త సీసాలో” అన్నట్లు, ఆదిమ కాలంలో నిర్మించిన ప్రేమ కలాపాలు, సాహస గాథలు, యుద్ధాలు క్రిందికి మీదికి ఊపి ప్రదర్శిస్తున్నారేగాని మరేమీ లేదు.

భారతదేశం ప్రస్తుతం సంధియుగంలో ఉంది. సంధియుగంలో వున్న ఏదేశ ప్రజలైనా మంచిని చెడునీ ఇదమిత్థంగా ఆలోచించలేని స్థితిలో ఉంటారు. యిది ఆ యుగ మహత్తు. కనుక మన భారతీయులు ముఖ్యంగా మన యువకతరం, మంచి చెడ్డల్ని ఆలోచించుటకు అశక్తులైపోయారు. సెక్స్పీల్ తో కూడుకున్న హాలీవుడ్ చిత్రాలు మన యువకతరం పై సమ్మోహనాస్త్రంలా పని జేస్తున్నాయనటంలో సత్యం లేకపోలేదు.

హద్దుపద్దు లేకుండా హాలీఉడ్ నుంచి దిగుమతి అయ్యే చిత్రాలలో కనిపించే, అర్ధనగ్న దృశ్యాలని జూచి, కనకవర్షం కురిపిస్తున్నారు, సనాతన ధర్మానికి మూలవిరాట్టులైన మన భారత ప్రేక్షకులు. ఇందులోని కిటుకు గనిపెట్టి సూక్ష్మగ్రాహకులగు మన నిర్మాతలు గూడా, మన సంఘసమాజ, సంస్కృతి ధర్మాలకు అతుకని పొతుకని ప్రేమ కథని తీసుకొని, అర్ధనగ్న దృశ్యాలకు, రాక్ ఎన్ రోల్ సంగీత బాణీలని విచ్చలవిడిగా ప్రవేశబెట్టి అమాయకులైన యువతీ యువకుల్లో లేనిపోని ఊహలు రేకెత్తించి, వారి భావిజీవిత నాశన కారకులౌతున్నారు.

నీటి బుడగల్లా తెరపై కనిపించే క్షణికావేశ ఘట్టాలని (తోటమాలి కొడుకు తోట అధికారి కూతుర్ని ప్రేమించి పెండ్లి చేసుకునే లాంటివి) జూచి “కొండకు వెంట్రుకనిగట్టి బాకినట్టు” తమ నిత్యజీవితంలో గూడా వాటిని ప్రాక్టికల్ గా ప్రవేశబెట్టి, ఫలితం ట్రాజెడీగా మారి పరాజితులై భగ్న వీణలు వాయిస్తూ బజార్లవెంట తిరిగే, నేటి యువతీ యువకుల జూస్తుంటే, వీరిపై జాలి, నిర్మాతలపై కోపం రాకమానదు.

వీటి పర్యవసానమే నేడు మనకు పత్రికల్లో కనిపించే అనుభవం లేని రచయితల ప్రేమ సాహిత్యమంతా ఈ చిత్రాల ప్రభావం నేటి రచయితల(కొందరి)పై ఎలా పనిజేస్తుందో ప్రతి నిత్యం పత్రికల్లోని కథలు చదివే వారికి బాగా అర్థమవుతుంది. సంఘాన్ని సంఘజీవుల్ని, ఈ విధంగా పెడమార్గం పట్టించే భారతీయ చిత్రాలకు వెన్నెముకగా పనిజేస్తున్న హాలీవుడ్ చిత్రాలను సాధ్యమైనంత వరకూ మనదేశంలో విడుదలకు నిషేధించాలని నా అభిప్రాయము. “పొరుగింటి పుల్లకూర రుచి” అనే తత్వం గల్గిన వారు నాయీ అభిప్రాయంతో ఏకీభవించకపోవచ్చు. కాని ప్రస్తుతం చలనచిత్రం పరిశ్రమకు అగ్రస్థానం హాలీవుడ్ దనుట హాస్యాస్పదం.

హాలీవుడ్ చిత్రరంగంలో యింత వరకు క్లాసిక్ చిత్రాలనబడే రోమన్ హాలిడే, ఫ్రం హియర్ టు ఎటర్నిటీ, రౌండ్ ది వరల్డ్ ఇన్ 80డేస్ టు కాచ్ ఎథీఫ్, గాన్ విత్ ద విండ్ మొదలుకొని నేటి డిజోనింగ్ వుమన్, బ్రిడ్జి ఆన్ ది రివర్ క్వాయి వరకు సహజ విమర్శక దృష్టితో పరిశీలించి, జపాన్ వారు తీసిన ‘యుకీవరసు’, ‘రాషోమూన్’. ఇటలీవారు నిర్మించిన ‘మిర్కిల్ ఇన్ మిలాన్’. ‘బైస్కెల్ థీఫ్’ కు పోల్చి చూచినట్లయితే వీటి దరిదాపుల్లోకి కూడా వాటికి వచ్చే అర్హత లేదనిపిస్తుంది. ముఖ్యంగా ఆనాటి “రాషోమూన్” కు ఈనాటి “బ్రిడ్జి ఆన్ ది రివర్ క్వాయి”కు పోల్చితే స్క్రిప్టులోగాని, డైరెక్షన్ లోగాని, షోటోగ్రఫీలో గాని ఆఖరుకు పాత్ర పోషణాభినయంలో గూడా “రాషోమూన్” కు పక్క నిలబడేందుకు కూడా అర్హత లేదనిపిస్తుంది.

జపాన్ వారు తీసిన ‘గాడ్జిలా’ చిత్రం టెక్నికల్ గా గూడా హాలీవుడ్ వారిని మించిందని అమెరికా పత్రికలే ప్రకటించాయి.

హాలీవుడ్ చిత్రాలని ఆరాధించేవారు ఆత్మపరిశీలన జేసుకొని తిలకిస్తే దినదినం ఆ చిత్రాల సంఖ్య పెరుగుతుందిగాని నాణ్యం పెరుగుటం లేదని ఇట్టే తెలిసిపోతుంది. మన దేశంలో ఈ మధ్య బాగా డబ్బుగడించుకున్న చిత్రాలు అంటే, బాక్సాఫీస్ హిట్ ఐనవి, బర్సాత్, అవారా, బహార్, లడ్కి, ఆజాద్, అనార్కలి, నాస్తిక్, నాగిన్, సి.ఐ.డి. మొదలుకొని తుమ్ సా నహీదేఖా వరకు ఈ చిత్రాలన్నీటీనీ విమర్శక దృష్టితో జూస్తే యివి కేవలం వినోదం కోసం, అతిశయోక్తంగా చిత్రించిన చిత్రాలు. వీటిలో పుష్పలంగా డ్యాన్స్ లు, పాటలు. దొంగతనాలు రోమాన్స్ తప్ప ప్రత్యేకతేమీ లేదు ఈ కోవకు జెందినవే మన తెలుగులోని 'బాలరాజు', కీలుగుర్రం, పాతాళభైరవి మొదలు కొని నేటి సువర్ణసుందరి వరకు, ఇవి కేవలం కాశీమజిలీ కథలుగూడా.

బిరాజ్ బహూ, దోబీగాజమీన్, జాగృతి, జాగ్రేహో, బూట్ పాలిష్, ప్యాసా, హంపంచీ ఏక్ డాల్కీ మొదలు కొని ముసాఫిర్, దోఆంఖ్ బారా హాత్ వరకు, తెలుగులో షావుకారు, మల్లీశ్వరి మొదలుకొని తోడి కోడళ్ళు, రోజులు మారాయి వరకూ, ఈ చిత్రాలతో పైచిత్రాలని పోల్చి చూస్తే, పై చిత్రాలు ఎందుకూ పనికి రాని చెత్త చిత్రాల క్రింద జమ. కాని డబ్బు ఎక్కువ గడించుకున్నవి మాత్రం పై చిత్రాలే. యీ చిత్రాలు బాగున్నాయంటూ పొగుడుతూ, ప్రశంసిస్తూ, పైచిత్రాలకు డబ్బు ముట్టజెప్పుటలోని అర్థమేమిటంటే ఓ మిత్రుడంటాడు. “మనదేశంలో అధికసంఖ్య విద్యావిహీనులు, విజ్ఞాన శూన్యులు, పామరులు కనుక వీరికి ఉత్తమ స్థాయి చిత్రాలు అర్థంగాక పై చిత్రాలని అధికంగా ఆరాధిస్తున్నారు. దీంతోనే మన దేశం యొక్క స్టాండర్డు(పిక్చర్ చూచుటలో) అర్థమైపోతుంది. హాలీవుడ్ వారికి” అని. అవును ఒప్పుకుంటాను, కాని ప్రతి మనిషి విజ్ఞాని, పండితుడు అనుకొనే అమెరికాలో గూడా, రోమన్ హాలిడే, ఫ్రమ్ హియర్ టు ఎటర్నిటీ, గాన్ విత్ ద విండ్, బ్రిడ్జ్ ఆన్ ది రివర్ క్వాయి వగైరాలంటి వాస్తవిక చిత్రాలని మనమాదిరే పొగుడుతూ ప్రశంసిస్తూ ఆస్కార్ బహుమతి ఇచ్చి, కేవలం వినోదం కోసం అతిశయోక్తంగా త్రిలింగ్స్, అడ్వెంచర్స్, సెమిన్యూడ్ డానెస్ తో నిండి ఉన్న జానపద కథల్లాంటి చిత్రాలకు రోబ్, హెలెన్ ఆఫ్ ట్రాయ్, టెన్ కమాండ్రెంట్స్, కొవాడిస్, వగైరా వాటిని అధిక జనం ఆరాధించి, అధిక డబ్బు ముట్టజెప్పి, బాక్స్ ఆఫీస్ హిట్ గావించుటలోని భావం ఏమిటి?” అని పైమిత్రుని అడిగితే కండ్లు తేలవేశాడు. యిది సామాన్యుని ఊహకందని నగ్న సత్యం.

అమెరికాలో బాక్సాఫీస్ హిట్ అనబడే చిత్రాలని ఇండియాలో బాక్సాఫీస్ హిట్ అయిన చిత్రాలని పోల్చి చూస్తే, సాంకేతికంగా తప్ప (అదిగూడ కొన్ని మాత్రమే) యీ రెండు దేశాల చిత్రాలు ఒకే మూసలో బోసి తీసిన వస్తువుల్లాగే పోలివుంటాయి. అంటే అక్కడి ప్రేక్షకాభిరుచి ఇక్కడి ప్రేక్షకాభిరుచికి తీసిపోదు. కాబట్టి అక్కడ ఘనవిజయం పొందిన చిత్రాల తాలూకు కథలను మన నిర్మాతలు కొద్ది మార్పుతో అనుకరిస్తూ నిర్మించిన చిత్రాలని విరగబడి చూస్తున్నారు మన ప్రేక్షకులు”

ఈ నగ్నసత్యాన్ని హాలీవుడ్ చిత్రాలని ఆరాధించే ప్రేక్షకులు సాధ్యమైనంత త్వరలో గ్రహిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

నిజం చెప్పాలంటే , ఈనాడు తక్కువ సంఖ్యన నిర్మించేవారే మంచి చిత్రాలను నిర్మిస్తున్నారు. ఉ||కు ఇండియా, జపాన్, ఇటలీ, ఫ్రాన్స్ వగైరా.

మనదేశంలో చిత్ర పరిశ్రమకు పట్టుగొమ్మల్లాంటివి మూడే ప్రదేశాలున్నాయి. బొంబాయి, మద్రాసు, కలకత్తా. ప్రస్తుతం పూనా, బెంగళూరు, హైదరాబాదులలో కూడా స్టూడియోలు నిర్మించారుగాని ఇంకా అక్కడినుంచి చిత్రాలు విడుదల కాలేదు. బొంబాయి, మద్రాసులనుంచి అధిక సంఖ్యలో చిత్రాలు విడుదల అవుతున్నాయేగాని, ఆ సంఖ్యకు దగ్గ మంచి చిత్రాలు రావటం లేదు. “బొంబాయి వారు హాలీవుడ్ ని అనుకరిస్తే, మద్రాసువారు బొంబాయిని అనుకరిస్తున్నారు.” కాబట్టి ఇండియా హాలీవుడ్ బొంబాయి అంటే, ఆంధ్ర హాలీవుడ్ మద్రాసు అంటున్నారు కొందరు చిత్ర విమర్శకులు.

అభ్యుదయ కథా వస్తువుల వైపు ప్రయోజనాత్మక ఇతివృత్తాల వైపు మొగ్గుతూ నవవాస్తవిక శైలిలో నిర్మించేవారు ఒక వంగ రాష్ట్రీయులే అనుటలో సందేహం లేదు. కలకత్తా చిత్ర నిర్మాతల్ని ఇండియాతోగాక, ప్రపంచ చిత్ర నిర్మాతలతో పోలిస్తే వారికి న్యాయం చేకూర్చిన వారమౌతాము. ఒక్క న్యూ థియేటర్స్ వారు నిర్మించిన సహజ వాస్తవిక చిత్రాల సంఖ్యని, ప్రపంచంలో ఇంతవరకూ ఏ ఒక్క సంస్థగూడా మించలేదనటం నిజాన్ని చాచటమే గాని మరేమీ లేదు. వీరు నిర్మించిన ప్రతి చిత్రం కళాఖండమే. కాని దురదృష్టవశాత్తు ప్రస్తుతం ఈ సంస్థనుంచి చిత్రాలు హిందీలో వస్తలేవు. ఈ సంస్థలో పనిచేసిన “దో బీగా జమీన” తపిత్ సిన్హ గారి “కాబూలి వాల” చలనచిత్ర రంగంలో నూతనాధ్యాయాన్ని ప్రవేశబెట్టాయి. నేడా ప్రవేశాన్ని పుంజుకున్నవి, సత్యజిత్ రాయ్ గారి “పథేర్ పాంచాలి” అపరాజిత, స్వతహాగ సత్యజిత్ రాయ్ గొప్ప కళాకారుడు. కాబట్టే వీరి యీ రెండు చిత్రాలు భారత దేశంలోనే గాక ప్రపంచ చలనచిత్ర రంగం రంగే మార్చాయి. ముఖ్యంగా “పథేర్ పాంచాలి” లో వీరి దర్శక దక్షత, అందులో ‘అపు’ పాత్ర ద్వారా చిత్రం చూచిన ప్రతివాని మదిలో చిరస్థాయిగా నిల్చిపోతుంది. వీరి చిత్రాల లోని ప్రతి ఫ్రేములోని వాస్తవికతని, ఔన్నత్యాన్ని గూర్చి ప్రపంచ పత్రికలే వేనోళ్ళ పొగిడినాయి. ఆఖరుకు అమెరికాలోని ఓ పేరుగాంచిన సాహిత్య సంస్థవారు ‘పథేర్ పాంచాలి’ ప్రింటుని కొని తమ లైబ్రరీలో భద్రపరిచారంటే, వీరిగురించి మనమెంత పొగిడినా తక్కువగానే ఉంటుంది. కాబట్టి చిత్ర నిర్మాణ కీలక విషయాలను తెలుసుకోగోరుతూ హాలివుడ్ వెళ్ళాలని తహ తహ లాడేవారు, హాలివుడ్ వెళ్ళి నేర్చుకునేదేమీ లేదని “దేరీజ్ నో బిజినెస్ లైక్ షో బిజినెస్” తప్ప నిజంగా వాస్తవిక శైలిలో చిత్రాలు నిర్మించదలచిన వారు జపాన్, ఇటలీ, మరియు మనదేశంలోనే ఉన్న కలకత్తా వెళ్ళితే చాలని నా అభిప్రాయం. ఈ మధ్య మన తెలుగు చిత్ర దర్శక, నిర్మాత, స్టూడియో అధికారియగు భరణి రామకృష్ణ, వాస్తవిక చిత్ర నిర్మాణం కష్టనిష్టారాల గురించి తెలుసుకునేందుకు గాను జపాన్ వెళ్ళారని తెలుస్తుంది. వారు తిరిగొచ్చాక నిర్మించిన చిత్రాలు బహుశా తెలుగు చిత్రరంగములోనే గాక, భారత చలనచిత్ర రంగంలోనే సంచలనం లేవదీస్తాయని ఆశిస్తున్నాను.

★★★